

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS
TA'LIM VAZIRLIGI**

**ABU ALI IBN SINO NOMIDAGI BUXORO DAVLAT
TIBBIYOT INSTITUTI**

N.B.BAKAYEV, M.N.XAFIZOVA

**LOTIN TILI VA TIBBIY
TERMINOLOGIYA**

Buxoro-2019

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS
TA'LIM VAZIRLIGI**

**ABU ALI IBN SINO NOMIDAGI BUXORO DAVLAT
TIBBIYOT INSTITUTI**

N.B.BAKAYEV, M.N.XAFIZOVA

LOTIN TILI VA TIBBIY

TERMINOLOGIYA

*O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus
ta'lim vazirligidan tibbiyot oliy o'quv yurtlari
uchun o'quvqo'llanma sifatida tavsiya qilinadi*

Bilim sohasi:	500000	Sog'liqni saqlash va ijtimoiy ta'minot
	—	
Ta'lim sohasi:	510 000	Sog'liqni saqlash
	—	
Ta'lim yo'nalishi:	5111000	– Kasb ta'limi (5510100 –davolash ishi)
	5510100	– Davolash ishi
	5510200	– Pediatriya ishi
	5510300	– Tibbiy profilaktika ishi
	5510400	– Stomatologiya
	5510900	– Tibbiy biologiya ishi

Buxoro-2019

Tuzuvchilar: Bakayev N.B - Ingliz tili kafedrası dotsenti

Xafizova M.N. Ingliz tili kafedrası o'qituvchisi

Mas'ul muharrir: prof.Q.B.Shodmonov-Ingliz tili kafedrası mudiri

Taqrizchilar:Rajabov A.B.-Buxoro Davlat tibbiyot instituti Anatomiya va klinik anatomiya (OXTA) kafedrası mudiri,dotsent

Rasulov Z.I. -Buxoro Davlat Universiteti Ingliz tilshunosligi kafedrası mudiri, f.f.n, dotsent

ANNOTATSIYA

Mazkur o'quv qo'llanma tibbiyot oliy o'quv yurtlarining Ikurs talaba yoshlari uchun tuzilgan. O'quv qo'llanma kirish va to'rt bo'limdan iborat:

1. Fonetika - anatomik, fiziologik, gistologik terminlar asosida
2. Morfologiya – anatomik, gistologik va tibbiy fanlar terminlari asosida
3. Klinik fanlar kompleksi va patalogik anatomiya terminshunosligi asosida
4. Farmatsevtika – biologiya, kimiyo, dori-darmon vositalari nomenklaturasi asosida.

Har bir bo'lim qisqa grammatik material, bilimlarni mustahkamlovchi mashqlar va mustaqil ishlash uchun mashqlar hamda fonetik, grammatik materiallarga tegishli leksik minimumlar shuningdek kasbga ta'luqli ibora, hikmatli so'zlar hamda maqollarni o'z ichiga olgan. Ayrim mavzularni chuqurroq va puxtaroq o'zlashtirilishini ta'minlash maqsadida o'quv –uslubiy vazifani bajaradigan qo'shimcha topshiriqlar ham berilgan. Grammatik materiallarni qisqa va lo'nda ifodalash maqsadida jadvallardan o'rinli foydalanilgan.

АННОТАЦИЯ

Это пособие для студентов 1-го курса медицинских вузов. Оно состоит из четырех разделов:

1. Фонетика - на основе анатомических, физиологических, гистологических терминов
2. Морфология - на основе терминов анатомической, гистологической и медицинской науки
3. На основании клинических дисциплин и терминологии патологической анатомии
4. Фармацевтические препараты - на основе номенклатуры биологии, химии, лекарственных средств.

Каждый раздел содержит краткий грамматический материал, упражнения для повышения знаний и самостоятельной работы а также лексические минимумы для фонетического, грамматического материала, а также словарный запас, мудрые выражения связанной с профессиональной деятельностью.

Есть также дополнительные материалы для углублённого обучения лексико-грамматического материала. Таблицы используются для краткого и чёткого описания грамматических материалов.

ANNOTATION

This manual is for students of the 1st- course of medical institutes. It consists of four sections:

1. Phonetics - based on anatomical, physiological, histological terms
2. Morphology - based on anatomical, histological and medical science terms
3. Based on clinical disciplines and terminology of pathological anatomy
4. Pharmaceutical preparations - based on the nomenclature of biology, chemistry, medicines.

Each section contains a brief grammatical material, exercises for increasing knowledge and independent work, as well as lexical minimum for phonetic, grammatical materials, and vocabulary, wise expressions associated with professional activities. There are also additional materials for in-depth training of lexico-grammatical materials. Tables are used for a brief and clear description of grammatical materials.

MUNDARIJA

So'z boshi.....	11
Shartli qisqartmalar.....	12
Kirish	13

FONETIKA - anatomik va biologik terminlar asosida

§1. Lotin alifbosi.Unli va undosh harflar talaffuzi.Diftong, digraflar va harf birikmalari.....	21
§2.Urg'u qo'yish qoidalari.Bo'g'inlarning qisqa va cho'ziq o'qilishi	28

MORFOLOGIYA -anatomik va biologik terminlar asosida

§3. Lotin tilida so'z turkumlari. Ot so'z turkumi va uning grammatik kategoriyalari. Lug'at shakli. Negiz.Moslashmagan aniqlovchi.....	33
§4.Sifat so'z turkumi va uning grammatik kategoriyalari.Sifatlarning ikki guruhi. Lug'at shakli. Moslashgan aniqlovchi.....	40
§5.Sifat darajalari. Qiyosiy daraja. Lug'at shakli va negiz.Qiyosiy darajadagi sifatlarning turlanishi.....	45
§6. Sifat darajalari. Sifatlarning orttirma darajasi . Lug'at shakli, negiz va turlanishi	49
§7. Otlarning uchinchi turlanishi. Mujskoy roddagi otlar	53
§8. Otlarning uchinchi turlanishi. Jenskiy roddagi otlar	57
§9. Otlarning uchinchi turlanishi. Sredniy roddagi otlar	59
§10.Ot va sifatlarning Nominativus Pluralis shaklining yasalishi.....	62
§11. Ot va sifatlarning Genetivus Pluralis shaklini yasalishi	67
§12. O'tilgan grammatik materiallarni takrorlash va mustahkamlash uchun mashqlar	71
§13. Otlarning uchinchi turlanishi. Nominativus va Genetivus Pluralisga doir mashqlar	73
§14. Son so'z turkumi. Lotin tilida sanoq, tartib, taqsim va ravish sonlar. Lotincha va yunoncha old qo'shimchali sonlar.....	75
§15. O'rganilgan grammatik materiallar va anatomik terminlar bo'yi cha bilimlarni takrorlash va mustahkamlash	78
§16. KLINIK TERMINOLOGIYA - klinik atamalar asosida.....	84
§17. Prefiksatsiya - klinik atama yasash usullari	91
§18. Klinik atamalar yasashda qo'llaniladigan atama elementlar.....	97
§19. Organlar va to'qimalardagi patologik o'zgarishlarni, terapevtik hamda	

xirurgik usullarni ifodalovchi yunon atama elementlari.....	100
§20. To'qimalar, organlar, suyuqliklar va sekretlar, jins va yoshni ifodalovchi yunon-lotin dubletlari. Funksional va patologik holat va jarayonlarni ifodalovchi yakka atama elementlar.....	104
§21. Turli fizik xususiyatlar, sifat, munosabat va boshqa belgilarni ifodalovchi yakka atama elementlar	109
§22. Klinik atamashunoslik bo'limi bo'yicha yakuniy dars	112

§23. FARMATSEVTIK ATAMASHUNOSLIK – biologik va kimyoviy terminlar asosida

Dorivor moddalarning trivial nomlariva so'z yasovchi trivial nomlar. Preparat nomlarida dori shaklining ifodalanishi.....	115
§24. Preparat nomlarida dori shaklining ifodalanishi	122
§25. Fe'l so'z turkumi. Grammatik kategoriyasi. Lug'at shakli. Aniqlik, buyruq va shart mayllari.....	124
§26. Lotin tilida predloglar va bog'lovchilar	131
§27. Ko'makchilar va ular bilan qo'llaniladigan retseptura formulirovkalari.....	135
§28. Retsept va uning tuzilishi. Retsept yozish qoidalari	137
§29. Tabletka, shamcha va ko'z plyonkalarini yozishda Akkuzativ kelishigining qo'llanilishi.....	139
§30. Lotin tilida kimyoviy elementlar va ularning nomlari. Kislotalar.	145
§31. Oksidlar va tuzlar	150
§32. Retseptdagi asosiy qisqartmalar	155
§33. Farmatsevtik terminologiya bo'yicha umumlashtiruvchi dars uchun amaliy mashqlar	159
§34. O'tilgan va o'rganilgan mavzular bo'yicha mustahkamlovchi mashqlar.....	162

MUSTAQIL O'QIB O'RGANISH UCHUN MATERIALLAR

§35. Gaugeamus Igitur –Shodu xurram bo'laylik" talabalar madhiyasi	166
§36. Lotin aforizmlari va maqollari	168
§37. Lotincha - o'zbekcha lug'at	170
§38. O'zbekcha - lotincha lug'at	212

СОДЕРЖАНИЕ

Предисловие.....	11
Список условных сокращений.....	12
ВВЕДЕНИЕ.....	13
РАЗДЕЛ I. Фонетика.	
§1. Латинский алфавит. Произношение гласных. Особенности произношения дифтонгов и согласных звуков.....	21
§2. Правила постановки ударения. Краткость и долгота предпоследнего слога..	28
§3. Части речи и грамматические категории слов, составляющих термины. Имя существительное. Грамматические категории имени существительного. Словарная форма. Общие сведения о склонениях и основе. Несогласованное определение.....	33
§4. Имя прилагательное. Грамматические категории имени прилагательного. Две группы прилагательных. Словарная форма. Принципы согласования прилагательных с существительными.....	40
§5. Степени имен прилагательных. Образование сравнительной степени. Словарная форма и основа. Склонение прилагательных в сравнительной степени.....	45
§6. Превосходная степень прилагательных. Обобщение сведений об имени прилагательном.	49
§7. III склонение существительных: их родовые признаки и характер основ. Существительные мужского рода III склонения.	53
§8. Существительные женского рода III склонения.....	57
§9. Существительные среднего рода III склонения.....	59
§10. Именительный падеж множественного числа (Nominativus pluralis) существительных I-V склонений и прилагательных.....	62
§11. Родительный падеж множественного числа (Genetivus pluralis) существительных I-V склонений и прилагательных	67
§12. Упражнения на определение достижения цели занятия.....	71
§13. III склонение существительных. Упражнения по переводу медицинских терминов в формах именительного и родительного падежей множественного числа.....	73
§14. Имя числительное. Порядковые и количественные числительные.....	75
§15. Самоподготовка к итоговой контрольной работе по I разделу курса по материалу анатомио-гистологической терминологии.....	78
§16. РАЗДЕЛ II. Терминологическое словообразование. Клиническая терминология.....	84
§17. Префиксация. Префиксально –суффиксальное словообразование.....	91

§18. Словообразование в клинической терминологии. Греко-латинские дублетные обозначение тканей, органов, секретов, выделений, пола, возраста. Одиночные ТЭ, обозначающие функциональные и патологические состояния, процессы.....	97
§19. Греческие ТЭ, обозначающие патологические изменения органов и тканей, терапевтические и хирургические приемы.....	100
§20. Греко-латинские дублетные обозначения тканей, органов, секретов, выделений, пола и возраста.....	104
§21. Одиночные ТЭ, обозначающие различные физические свойства, качества, отношения и другие признаки.....	109
§22. Самоподготовка к контрольной работе по II разделу курса по материалу словообразования и клинической терминологии.....	112
§23. Общее представление о фармацевтической терминологии. Номенклатура лекарственных средств.	115
§24. Названия препаратов, включающие в свой состав обозначение лекарственной формы.....	122
§25. Глагол. Грамматические категории и словарная форма глаголов. Представление о 4 спряжениях и основе. Повелительное наклонение (Imperativus). Сослагательное наклонение (Conjunctivus).....	124
§26. Винительный падеж и аблятив. Предлоги.....	131
§27. Наиболее употребительные рецептурные формулровки с предлогами.....	135
§28. Рецепт. Структура рецепта.....	137
§29. Употребление винительного падежа при прописывание табюеток и свечей.....	139
§30. Химическая номенклатура на латинском языке. Названия химических элементов и кислот.....	145
§31. Названия солей.....	150
§32. Важнейшие рецептурные сокращения. Частотные отрезки с химическим значением.....	155
§33. Самоподготовка к контрольной работе по материалу фармацевтической терминологии.....	159
§34. Образцы практических заданий для подготовки к итоговому контролю...	162
§35. Студенческий гимн «Gaudeamus».....	166
§36. Латинские афоризмы, специальные выражения, пословицы, относящиеся к медицине.....	168
§37. Словарь.....	170

CONTENTS

Preface	11
List of conditional abbreviation.....	12
INTRODUCTION.....	13
SECTION §1. Phonetics.Latin alphabet. Latin vowels and consonants. Digraph and diphthongs.....	21
§2. Duration and brevity of the syllable in Latin language. Stress rules.....	28
§3. Noun. Grammar categories of the noun. Dictionary for of noun. Declension and base. Inconsistent definition.....	33
§4. Adjective. Grammar categories of adjective. Two groups of adjectives. Dictionary form of adjective. Rules of alignment adjectives and nouns.....	40
§5. Degrees of adjective. Origin of comparison of comparison degree. Common comparison degrees of adjectives in anatomical terminology, their definition and usage.....	45
§6. Superlative degree of adjective. Summary of adjective.	49
§7. III declension of noun: its genus features and base. III declension of noun. Genus masculinum.....	53
§8. III declension of noun. Genus femininum.	57
§9. III declension of noun.Genusneutrum.....	59
§10. Nominative plural of adjectives and nouns in I-V declension (Nominativus pluralis).....	62
§11. Genetive plural of adjectives and nouns in I-V declension (Genetivus pluralis).....	67
§12. Revision of anatomical terminology and exercises	71
§13. Summarizing the anatomical and histological terms	73
§14. Numerals.Ordinal and cardinal numbers.....	75
§15. Self-preparation for the final control work on the first section of the course on the material of anatomical and histological terminology.....	78
§16. Terminological word formation. Clinical terminology.....	84
§17. Prefixation.Prefixally-suffix word formation.....	91
§18. Word building . Greek – latin dublets and TE. Building of clinical terms.....	97
§19. Word building and and clinical word buildingexercises for revision.....	100
§20. Tissue, organ, excretions, genus, age describing words in greek- latin dublets. Functional and pathologic form, process describing alone TE. Various physical features. Adjectives, relations and other signs describing alone TE.....	104
§21. Alone TE, denoting various physical properties, qualities, relationships and other signs.....	109

§22. Self-preparation for the final control work on the first section of the course on the material of word formation and clinical terminology.....	112
§23. III Section. Formulation related grammar elements. Pharmaceutical terminology and receipt	115
§24. Names of drugs that include the designation of the dosage form.....	122
§25. Verb. Grammar categories of verb.....	124
§26. Prepositions in Latin.	131
§27. The most common prescription formulations with prepositions.....	135
§28. Structure of prescription.....	137
§29. Prescription regulations for tablets, suppositories and ophthalmic films solid and other pharmaceutical forms in prescriptions.....	139
§30. Latin names of chemical elements. Names of acids.....	145
§31. Naming oxides, peroxides, hydroxides and Latin names of salts in prescriptions.....	150
§32. The common abbreviations used in prescriptions.....	155
§33. The usage of Accusative case in prescription	159
§34. Strengthening exercises on topics that have been taught and learned.....	162
§35. Students' Anthem Gaudeamus'	166
§36. Aphorisms in Latin language, special word combinations, proverbs.....	168
Dictionary.....	170

SO'Z BOSHI

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 27 iyulda "Oliy ma'lumotli mutaxassislar tayyorlash sifatini oshirishda iqtisodiyot sohalari va tarmoqlarining ishtirokini yanada kengaytirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ 3151 – sonli Qarorning qabul qilinganligi butun mamlakatimizda fan va texnikaning jadal suratlar bilan to'xtovsiz rivojlanishi uchun asos bo'ldi.

Ushbu Qaror fan va texnikaning barcha sohalarida amal qilganidek xorijiy tillarni o'qitishda, jumladan, Respublikamizdagi barcha tibbiy oliygothlarida lotin tili va tibbiy terminologiya fanini ham chetlab o'tmaydi.

Jahon tibbiyoti sohasidagi to'xtovsiz ijobiy turli-tuman o'zgarishlar, faoliyatda xilma-xil yangi texnologiyalarni tadbiq etilishi va yaratilgan zamonaviy o'ta yangi asbob-uskunalarni shifokorlarimiz tomonidan faol qo'llanilishi tabiiyki, yangi tibbiy terminlarni kirib kelishiga sabab bo'lmoqda.

Ma'lumki, bo'lg'usi shifokorlik kasbini egallash, kasb tilini o'rganish, shuning bilan bir qatorda kasbiy tushunchalar va ularni ifodalovchi atamalar shodasini har tomonlama puxta o'zlashtirish bilan amalga oshiriladi. Hozirgi globallashuv davri tibbiy atamashunosligi tom ma'noda keng va murakkab atama terminlar tizimi hisoblanib, bir necha minglab so'z va so'z birikmalarni o'z ichiga qamrab olgan. Tibbiy va biologik atamashunoslikning o'ziga xos xususiyati ko'p asrlik davom etib kelayotgan "an'anaviy" tibbiy lotin tilini qo'llanishidadir.

Ushbu o'quv qo'llanma tibbiyot oliy o'quv yurtlarining I kurs talaba yoshlari uchun tuzilgan.

Qo'llanma kirish va to'rt bo'limdan iborat:

1. Fonetika - anatomik, fiziologik, gistologik terminlar asosida
2. Morfologiya – anatomik, gistologik va tibbiy fanlar terminlari asosida
3. Klinik fanlar kompleksi va patologik anatomiya terminshunosligi asosida
4. Farmatsevtika – biologiya, kimyo, dori-darmon vositalari nomenklaturasi asosida.

Har bir bo'lim qisqa grammatik material, bilimlarni mustahkamlovchi mashqlar va mustaqil ishlash uchun mashqlar hamda fonetik, grammatik materiallarga tegishli leksik minimumlar, shuningdek kasbga talluqli ibora, hikmatli so'zlar va maqollarni o'z ichiga olgan. Ayrim mavzularni kengroq va puxtaroq o'zlashtirilishini ta'minlash maqsadida o'quv – uslubiy vazifani o'taydigan qo'shimcha topshiriqlar ham berilgan. Grammatik materiallarni qisqa va lo'nda

ifodalash maqsadida jadvallardan o'rinli foydalanilgan. Ushbu qo'llanma yuzasidan bildiriladigan fikr – mulohazalarni mamnuniyat bilan qabul qilamiz.

SHARTLI QISQARTMALAR RO'YXATI

AE – atama element
gram. – grammatika
mus. - muskul
b. k. - bosh kelishik
f. - jenskiy rod
m. - mujskoy rod
n. - sredniy rod
h. - hokazo
hoz. zam. - hozirgi zamon
lot. - lotincha
q. k. - qaratqich kelishigi
qiy. d. - qiyosiy daraja
s. t. - so'z turkumi
turl. - turlanish
tusl. - tuslanish
yun. - yunoncha
Abl. - Ablativus
Abl. Sing. - Ablativus singularis
Acc. - Accusativus
Acc. pl. - Accusativus pluralis
Acc. sing. - Accusativus singularis
Demin. - Deminutio
Gen. pl. - Genetivus pluralis
Gen. sing. - Genetivus singularis
Nom. pl. - Nominativus pluralis
Nom. sing. - Nominativus singularis

In via est in medicina via sine lingua Latina

Lotin tilisiz tibbiyotga yo'l yo'q

KIRISH

1. Lotin tili va tibbiy terminologiya fani
2. Asosiy tibbiy atamalarning manbalari
3. Lotin til tarixidan qisqacha ma'lumotlar
4. Lotin tili o'qitilishining ahamiyati

1. LOTIN TILI VA TIBBIY TERMINOLOGIYA FANI

Hozirgi kunda lotin tili va tibbiy terminologiyaning fanligiga hech kim shubha qilmaydi. Chunki, bu til fan sifatida bir necha asrlardan buyon dunyo tibbiyoti oliygohlarida va tibbiyotga tegishli barcha o'quv muassasalarida o'qitilib kelmoqda. Bu fan **Siz** o'quvchi-talabalar uchun yangi fan hisoblanadi. Lotin tili nafaqat fan sifatida, balki aniq fan (biologiya, kimyo, anatomiya, genetika, gistalogiya, fiziologiya, botanika) larni ilmiy tahlil etib o'rganishda ham imkoniyatlari bisyor.

Lotin tili va tibbiy terminologiya fanining asosiy maqsadi o'quvchi talaba yoshlarni bo'lg'usi shifokorlik kasblariga tegishli bilim, ko'nikma va malakalarini shakillantirishdir. Buning uchun o'quvchi-talaba, avval atama, definitsiya va atamalar tizimi haqida ma'lum bir tushunchaga ega bo'lmog'i darkor (shart).

Atama - maxsus leksika

Fan-texnika va xalq xo'jaligining barcha sohalarida, ishlab chiqarishda ham muvaffaqiyat bilan faoliyat ko'rsatmoqchi bo'lgan har bir mutaxassis (shifokor) o'z sohasiga tegishli maxsus leksikani, so'z birikmani, ya'ni atamani to'g'ri tushunishi va faoliyati davrida uni og'zaki yoki yozma nutqda qo'llay olish malakasiga ega bo'lmog'i darkor.

Atamaning asosiy vazifasi (lotincha **terminus-chegara**) ilmiy tushunchani bir ma'noda aniq ifodalab berishdan iborat. Atama so'z ham (fan, to'qimagen, kasallik, appenditsit, flyurografiya), so'z birikmasi ham (ko'krak qafasi, umurtqa pog'onasi,

gipertonik kasallik, gigiyena) bo'lishi mumkin. Tibbiyotda qo'llaniladigan atamalar kundalik faoliyatda qo'llaniladigan adabiy tildagi so'zlardan farq qilib, ilmiy va ilmiy texnika tushunchalarini ifodalaydi. U ilmiy nazariy xulosa natijasi, ma'lum bir ilmiy nazariy parcha aksidir (bilimlar ilmiy tizimi).

DEFINITSIYA YOKI QISQACHA ANIQLIK KIRITISH

Fan va texnikani beqiyos rivojlanib borishi o'quvchi – talabalardan hushiyorlik hamda sergaklikni talab qiladi. Chunki kundalik hayotda bo'layotgan o'zgarishlar ularni tinimsiz mehnatga, o'rganishga, aqlan o'zlashtirishga undaydi. Shunday ekan lotin tilini amaliy o'rgatishda fonetik, grammatik va kasbiy terminlarga oid qoida – umumlashmalarni cho'zib o'tirmasdan, ularni qisqa, lo'nda tushuntirish imkoniyatlaridan keng foydalanish maqsadga muvofiqdir. Kundalik hayotda qo'llaniladigan so'z va iboralardan farqli o'laroq, ilmiy tushunchaga definitiya(lotinchada –**definito**) yoki qisqacha tushuntirish qo'shimcha ravishda yoziladi. Bunda tushuntirilishi darkor bo'lgan ilmiy tushunchaning ayrim muhim tomonlari ochib beriladi.

Ma'lumki, maxsus lug'atlarda atamashunoslikka va ensiklopediyaga oid atamalar izohlar bilan beriladi, masalan:**Pnevmoniya**-bu o'pka to'qimalarida mustaqil holda yoki biror kasallik asorati sifatida hosil bo'luvchi shamollash jarayonidir. Talaba yoshlar ilmiy tushuncha mohiyatini bilishlari, bu bir tushunchani ikkinchisi bilan bog'lay bilish esa fanning tushunchalar tizimida uning o'rnini belgilab berish tushuniladi.

ATAMASHUNOSLIK TIZIMI

Dunyo tilshunosligida ma'lum bir fan, atamashunosligi tushunchalar tizimidagi ilmiy tushunchani ifodalashda o'zaro bir – biri bilan aloqada va o'zaro munosabatda turgan nomlar, so'zlar, so'z birikmalari tizimidir. Atamashunoslik lug'atning boshqa qatlamlaridan farq qilib tartibga, normaga solish fani hamdir.

Mamlakatimiz, O'zbekiston Respublikasi batamom mustaqillikning birinchi kunlaridanoq O'zbekiston Sog'liqni Saqlash vazirligi huzurida o'zbekcha tibbiy atamalarni tartibga solish bo'yicha atamashunoslik qo'mitasi ish olib bormoqda.

Ma'lumki, umumiy tilshunoslikning boshqa sohalari kabi atamashunoslik predmeti ham har doim harakatda, unda nimadir o'zgaradi, qo'shiladi, iste'moldan chiqariladi, chetlashadi. Ko'plab avvaldan tanish maxsus atamalar (so'zlar, so'z birikmalar) yangi ilmiy tushuncha (mazmun) kasb etadi. Atamashunoslik fan sifatida, ilmiy adabiy tilning ajrakmas tarkibiy qismidir.

Atoqli tilshunos olim, akademik V. X. Vasilenko ta'kidlashicha "aniq bir atamashunoslikning yo'qligi fan uchun nomunosibdir". Shifokorlik diplomini qo'lga olgan har bir yosh mutaxassisning tibbiy xodim kasbiga tegishli bo'lgan ya'ni lotin tilini mukammal o'zlashtirganligi haqida guvohlik beradigan yuridik hujjat hisoblanadi.

O'quvchi – talaba o'rta umumta'lim maktabda ona tili, rus tili va xorijiy tillardan birini o'rganadi, ammo tibbiyot oliygohi hamda kollejda, maktabda o'rganilgan tillar bilan bir qatorda lotin tilini o'rgana boshlaydilar. Albatta, yangi tilni har tomonlama puxta o'rganishdagi o'ziga xos nozik qiyinchiliklarini bartaraf etishda yuqorida zikr etilgan tillarni egallashda to'plangan bilim va tajribalar yordam beradi.

BILIMLARINGIZNI MUSTAHKAMLOVCH IMASHQLAR

1. Quyidagi savollarni o'qing va ularga yozma, og'zaki javob bering

1. Atama so'zining lotincha ma'nosini tushuntirib bering.
2. Definitsiya so'zining ma'nosini tushuntirib bering.
3. Siz ilmiy mohiyatni qanday tushunasiz?
4. Atamashunoslik so'zining ma'nosini tushuntirib bering.
5. So'z, so'z birikma bo'la oladimi ?
6. Lotin tili nima sabablarga ko'ra "o'lik til" deb aytiladi?

2. ASOSIY TIBBIY ATAMALARNING MANBALARI

Tibbiy atamalar - tibbiyot bilan bog'liq bo'lgan tibbiy, tibbiy biologik va boshqa bir necha fanlarga oid alohida atamashunoslik tizimlaridan iboratdir. Ular orasida o'z tushuncha va obyektlariga lotincha nom bergan uchta asosiy yo'nalishdagi tizim bor bo'lib, ular lotin tili so'z boyliklaridan turli hajm va darajada foydalanadi. Ushbu tizimlar quyidagilardan iborat :

1. Anatomik va gistologik nomenklatura.

Maskur turkum hozirgi kunda ma'lum bo'lgan barcha anatomik va gistologik atamalarni o'z ichiga oladi. Hozirgi zamon xalqaro anatomik nomenklaturasi (Nomina anatomica) birinchi marta Parijda 1955–yilda anatomlarning VI xalqaro kongressida qabul qilingan va lotincha so'zlarning bosh harfidan iborat qisqartma shakl -RNA tarzida ifodalangan. O'sha vaqtdan beri u bir necha bor to'ldirilgan va o'zgartirishlar kiritilgan. Birinchi kengash nashri so'z boshisida bu fan tarixida birinchi bo'lib xalqaro tan olingan lotincha anatomik atamalar ro'yxati sifatida qayd etilgan. Hozirgi kunda ham lotin tili

fanning barcha sohalari tili bo'lib qolmoqda. RNA 5600 dan ortiq anatomik sohani qamrab olgan. 1965–yil Sobiq Sovet gistologlari tomonidan lotin tilida tuzilib, anatomlarning Sankt-Peterburgda bo'lib o'tgan IX Xalqaro Kongressida rasmiy ravishda qabul qilingan Xalqaro gistologik nomenklatura (atamalar-terminlar **majmuasi**) paydo bo'ldi. 1970 – yilda Leningrad gistologik nomenklaturasi (INH) yana ham to'ldirildi, o'zgartirishlar kiritildi, hozirgi kunda u 2750 dan ortiq atamalarni o'z ichiga oladi.1980–yilda Meksikada bo'lib o'tgan anatomlarning Xalqaro Kongressi (RNA)da, (INH)da to'ldirildi va o'zgartirildi. Nomenklaturalarning lotincha matni asosida ishlab chiqilgan, keyinroq 1986–yilda bo'lib o'tgan Butunittifoq anatomlar, gistologlar, embriologlar syezdida tasdiqlangan ruscha ekvivalent atamalar ro'yxati ham hozirgi kunda ahamiyatini yo'qotgan emas.

Bu nomenklaturadan unumli va to'g'ri foydalanish uchun, lotincha atamalarning to'g'ri talaffuzini bilish uchun, mustaqil holda lug'atlarsiz lotincha atamalar yasay olish uchun lotin tili bo'yicha o'tkaziladigan mashg'ulotlarda yetarli darajada bilim va ko'nikmalarni egallash zarur.

2. *Klinik atamalar.*

(Yunoncha **klinike techne**-hakimlik san'ati, yotib davolanuvchi bemorlarga qarash). U turli klinik mutaxassislikka oid **pathos** - kasallikni o'rganuvchi fanlar, jumlasidan, patologik anatomiya va patologik fiziologiya atamalarini o'z ichiga oladi. Eng avval, xirurgiya(**cheirurgia**), ish faoliyat, kasalliklarning nomlari, patologik jarayon va holatlar, kasallik belgilari,simptomlar (yunoncha **symptome** - belgi) va sindromlar (yunoncha **syndrome**-belgilar hosil bo'lishi), operatsiya nomlari, tadqiqot va davolash usullari, tibbiy uskunalar, asboblari va boshqalar ham lotincha nomlanadi. Klinik atamashunoslik bu **SIZ** ma'ruzalarda, kasallarni tekshirishda, kasallik tarixini yozishda, darslik va yo'riqnomalar bilan ishlashda to'g'ri keluvchi minglab nomlar va atamalardir. Tibbiy atamashunoslikning bu tizimchasida lotin tilini qo'llash majburiy emas. Bu narsa ko'proq maktabga, an'analarga, madaniyat darajasiga va asosiy tibbiyot xodimi faoliyatini qamrovchi maxsus adabiyotlarning (darslik, lug'at va bosh.) turiga bog'liq. Klinik atamashunoslikda qo'llangan kasalliklarning rus va o'zbekcha nomlari bilan birga lotincha ekvivalentlari ham ishlatilaveradi: churra tushish (hernia), suyak sinish (*fractura*), rak (*carcinoma*), ich terlama (*typhus abdominalis*) va boshqalar.Klinik atamalardan mohirona, unumli va samarali foydalanish uchun qadimgi yunon tili so'z yasash vositalarini bilish zarur, chunki klinik atamashunoslikda ulardan keng foydalaniladi. Bu haqidagi ma'lumot bilan **SIZ** lotin tili kursida tanishib chiqasiz.

3. *Farmatsevtik atamalar*

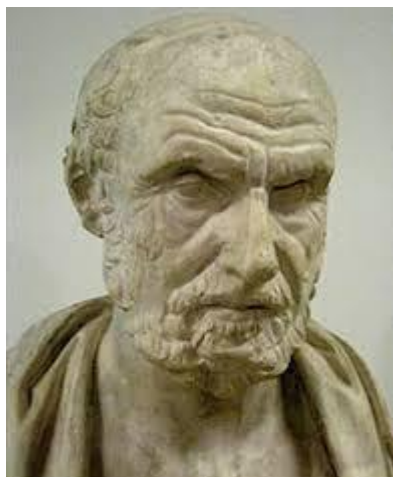
Bu o'simliklardan va kimyoviy moddalardan tayyorlangan dori-darmonlar nomi. O'zbekistonda tayyorlanayotgan har bir dori bir vaqtning o'zida ham o'zbekcha, ham lotincha nom oladi. Keyingisi lotin tilida retsept yozilganda qo'llaniladi. Bizning mamlakatimizda dori preparatlarining minglab nomi bor. Bularga dorivor o'simliklar, noorganik va organik kimyo, kimyoviy, sintetik va yarimsintetik birikmalar kiradi.

3. LOTIN TILI TARIXIDAN QISQACHA MA'LUMOT

Lotin tili (*Lingua Latina*) hindiyevropa oilasining italyan guruhiga taalluqlidir. Bu til juda qadimda paydo bo'lgan. Avval bu tilda lotinlar-Italiya markazidagi Latsiya orolida yashovchilar, shuningdek, qadimgi Rimda yashovchilar so'zlashgan. Miloddan avvalgi III asr o'rtalaridan boshlab lotin tili Rim regionlari bilan qadimgi madaniyat o'choqlari bo'lmish Yunoniston, Karfagen, Misr, Suriya va boshqa mamlakatlarga hamda Yevropaning o'sha davrda madaniyati kam taraqqiy etgan qabilalariga kirib boradi. Asta-sekin lotin tili territoriyasi hozirgi Ruminiya va Portugaliya yerlarini ham egallagan ulkan Rim imperiyasining hukumron tiliga aylandi. Ammo, agar Yevropaning g'arbiy qismida lotin tili hech qanday qabila tili qarshiligiga uchramay yetarli darajada tez tarqalgan bo'lsa, O'rta yer dengizi huzurida-Yunoniston, Kichik Osiyo, Misrda uzoqroq davr davomida yozma shakllangan, lotin tiliga nisbatan yuqori madaniyat darajasiga erishgan tillar qarshiligiga uchraydi.

Yevropa tibbiyoti "otasi" **Gippokrat (Buqrot)** (taxm. miloddan avvalgi 460–370-yillarda) yashagan va ijod qilgan. Uning asarlarida ilmiy tibbiy atamashunoslik boshlanganligi aniqlangan.

Buqrot o'z asarlarida qo'llagan atamalarning katta qismi xalqaro tibbiy lug'atga kiritilgan. Buqrot dan so'ng qadimgi yunon tilidagi tibbiy

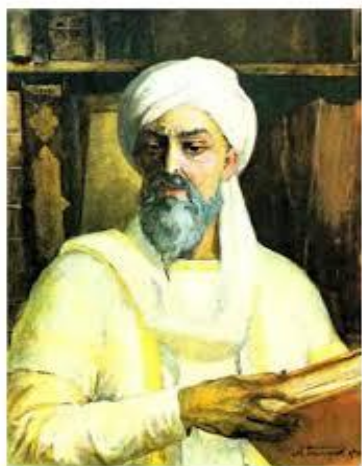
atamashunoslikning shakllanishida Aleksandriya tibbiyot maktabidan **Gerofil III, Erozistrat, Ruf Efesskiy va Klavdiy Galenlar** eng ko'p hissa qo'shganlar. Bular Buqrot bilan birga bo'lg'usi ilmiy tibbiy atamashunoslikka asos solganlar va uning birinchi qavatini ko'targanlar.

Shunday qilib, antik davrdan boshlab atamashunoslik yunon-lotin tillari asosida shakllana boshladi. Bu ikki til tibbiy atamashunoslikning

butundavrlari mobaynida an'anaviy tus oldi va hozirda ham davom etmoqda.

Miloddan avvalgi 476 yil G'arbiy Rim imperiyasi ag'darilgandan so'ng og'zaki lotin tili asta-sekin o'zining rasmiy rolini yo'qota bordi. Eski roman (lot. Romanus) tillari o'rtasidagi farq tobora kuchaya boshladi. Roman tillariga asos vazifasini og'zaki lotin tili bajardi. Shu bilan birga adabiy lotin tili kitobiy, "ilm" tili sifatida sun'iy ravishda o'sishni G'arbiy Yevropada yana 100 yillar mobaynida o'rta asrlar davrida – o'rta asr lotini, yuksalish (XIV –XVI asrlar) davrida gumanitar lotin nomi bilan davom ettirdi. Lotin tilida o'qitildi, ilmiy asarlar yaratildi. Qadimgi yunon va arab hakimlari asarlari lotin tiliga o'girildi.

Abu Ali ibn Sinoning "Tib qonunlari" asari XII asrdayoq lotin tiliga o'girilib, qariyb XVI asr oxirigacha Yevropada tibbiyotni o'qitish uchun asosiy manba sifatida foydalanib kelindi. Rossiyada fanning dastlabki qadamlari lotin tilida bitilgan asarlarning tarjimai bilan ham bog'liq. Rus ma'rifatchi olimi Yepifanit Slavineskiy ma'lumotlariga qaraganda, Andrey Vezaliyning anatomiya

haqidagi asarining qisqartirilgan variantini Rossiyada engbirinchi tashkil topgan tibbiyot maktabi o'quvchilari uchun tarjima qilgan. Buyuk rus olimi M.V.Lomonosovning ko'pgina asarlari ham lotin tilida yozilgan. Rus tarjimonlari rus tibbiy atamashunosligi yaratilishida faol mehnat qilganlar, Rossiyada birinchi anatom professor, akademik F.P. Protasov rus tilidagi anatomik atamashunoslikka asos soldi.

XIX asrda lotin tili ilmiy, yozma, kitobiy muloqotning xalqaro vositasi sifatida hamma joylarda milliy tillarga o'z o'rnini bo'shatib berdi.

Lekin shu bilan birga nominatsiya (lot. **nominatio** – ism, nom, atama) uchun xalqaro vosita sifatida o'z vazifasini saqlab qoldi.

Nominatsiya - bu anatomiya, gistologiya, embriologiya, mikrobiologiya, qisman patologik anatomiya va klinik fanlar hamda farmakologiya fanlarida tushuncha va obyektlarni bildiruvchi nomlardir.

Qadimgi yunon va lotin tillarining leksik va so'z yasovchi boyliklari (o'zak, prefix, suffikslar) hozirgi kunda ham minglab atamalar yasash uchun qurilish materiali bo'lib xizmat qiladi.

4.LOTIN TILI O'QITISHNING AHAMIYATI

Til o'rganish kishilik jamiyatida bag'oyat muhim sohalardan hisoblanadi. Aloqa vositasi bo'lmish tilni tabiiy muhitda (oilada,jamoatchilik orasida) yoki uyushgan holda darsda amaliy egallash mumkin.

Til hodisalariga oid bilimlar esa nazariy jihatdan o'rganiladi. Xalqaro munosabatlar avj olgan, globallashtirish davri o'z hukumronligini o'tkazayotgan bir davrda tillarni har tomonlama puxta egallash ulkan ahamiyat kasb etadi.

Ma'lumki, O'zbekiston Respublikasi hududida tibbiyot oliygohlari va kollejlarida tahsil oladigan o'quvchi-talabalar odatda to'rt tilni (ona tili, rus tili, ingliz tili,lotin) o'rganadilar. Bu esa o'quvchi-talabalardan nafaqat kasbiy fanlarni, shuningdek tabobatda eng ko'p qo'llaniladigan lotin tilini ham har tomonlama yetarli darajada o'rganishni taqozo etadi.

Mamlakatimizda faoliyat ko'rsatib kelayotgan tibbiyot oliygohlari va kollejlarida o'rganilayotgan lotin tili shunchaki til emas,u dunyo tibbiyoti ilmidagi va amaliyotida shuningdek, aniq (biologiya, kimyo, zoologiya, botanika, anatomiya, gistologiya, genetika) fanlarda ham keng qo'llaniladi. Shuning uchun ham Siz bo'lg'usi shifokorlar o'z maqsadlaringizni og'ishmay amalga oshirish umidida bo'lsangiz, albatta, lotin tilini chuqur o'rganish faqat foydadan xoli emas. Kelajak yetuk mutaxassislarning terminologiyasini tayyorlash asoslari, talabalarni lotin tilida tibbiy terminlarni bilish va malakali ravishda qo'llash, shuningdek, lotin tilidagi grammatika elementlarini tushunish va lotin tilidagi terminlarni to'g'ri tushunish uchun zarur bo'lgan elementlarni o'rgatish, o'quvchilarni uchta asosiy tibbiy terminlar asoslarini, jumladan anatomo-gistologik, klinik va farmatsevtikani o'rganish, Yevropa tillariga xos bo'lgan umumiy tillardagi qonunchilik talablarining tushunchalarini shakllantirish va o'quvchilarning ilmiy adabiyotlarni o'rganishda to'g'ri o'qish ko'nikmalarini shakllantirish, tezislar tayyorlash, zamonaviy ilmiy muammolarni o'rganish, o'quvchilarni o'zbek tilidan lotin tiliga va lotin tilidan o'zbek tiliga berilgan terminlarni tez va sifatli tarjima qilish qobiliyatini shakllantirish, qadimgi madaniyat va tarix bilan zamonaviy madaniyatning aloqasi to'g'risida talabalarining g'oyalarini shakllantirish; o'quvchilarning muloqot qobiliyatlarini shakllantirishdan iborat. Innovatsion va interaktiv ta'lim texnologiyalaridan foydalanish: interfaol taxtalar yordamida slaydlar, prezentatsiyalar, davra suhbatlari (muhokamalar, treninglar, miya hujumi, amaliy tadqiqotlar va boshqalar), tibbiyot tarixida yunon va lotin tillarining roli va klassik tillarning tibbiyotning professional tilini shakllantirishdagi hissasini o'rganishni talab etadi.

Dunyoda ikkita klassik til bor, shuni bittasi, albatta, lotin tilidir. Bu nufuzli tilning ajoyib imkoniyatlaridan talaba yoshlarni nafaqat yetuk mutaxassis (shifokor)

etib tayyorlashda balki, ularning dunyoqarashlarini kengayishiga va komil inson darajasida tarbiyalanishlarida mashhur antik yozuvchilar, faylasuflarning qisqa ko'rinishdagi tugal mazmunli hikmatli so'zlari va maqollar hamda siyosiy arboblarning nutqidan olingan alohida iboralar, shuningdek keyingi yangi avlod olimlariga tegishli lotincha aforizmlar o'ziga xos o'rin egallaydi.

Tanlab olingan ko'pgina hikmatli so'zlar, maqollar va aforizmlar nuqul bemorning hayoti, kasalliklar, o'lim va umuman sog'lig'i, shuning bilan bir qatorda bo'lg'usi shifokorning butkul faoliyatiga taalluqli bo'lib tibbiyot deontologik ta'limotiga aylanib ketgan. Shuni mamnuniyat bilan ta'kidlash joizki, lotin tili o'lik til bo'lishiga qaramasdan, shu kecha-kunduzda jahonning ko'pgina tillari fondidagi baynalmilal lug'atlarda turli-tuman ma'nodagi lotinizmlar og'zaki va yozmanutqda keng qo'llanilmoqda. Masalan: communal, kommunikatsiya, kredit, diskreditatsiya, dekret, kredo, kurs, kurator, prokuror, kursant, konkurent, konkurs, ekskursiya, ekskursant, gradus, gradatsiya, degradatsiya, agressiya, congress, progress, regress, yurist, yuristkonsult, kollega, kolleksiya, repetitsiya, appétit, kompetensiya, repetitor, konservator, konservatoriya, observatoriya, rezerv, rezervatsiya, valeriana, valyuta, invalid, ekvivalent, monument, ornament, stil, illustratsiya va shularga o'xshagan boshqa ko'p so'zlar.

BILIMLARINGIZNI MUSTAHKAMLOVCHI SAVOLLAR

Quyidagi savollarni o'qing va og'zaki javob bering.

1. Tibbiy atamashunoslikda o'z tushuncha va obyektlariga nechta lotincha nom bergan asosiy yo'nalishdagi tizimni bilasiz? Ularni nomlab bering.
2. Nomenklatura so'zi ma'nosini tushuntirib bering.
3. Klinik atama deganda nimani tushunasiz?
4. Farmatsevtik atamalar deganda nimani tushunasiz?
5. Siz kim bo'lmoqchisiz va lotin tilini nima uchun o'rganasiz?
6. Lotin tilining qanday tarbiyaviy imkoniyatlari bor?
7. Baynalmilal so'z ma'nosini tushuntirib bering.
8. Lotin tilini Siz o'rgangan xorijiy, rus va ona tillarining qanday o'xshash tomonlari bor?

F O N E T I K A-ANATOMIK VA BIOLOGIK TERMINLAR ASOSIDA

§1.LOTIN ALIFBOSI. UNLI VA UNDOSH HARFLAR TALAFFUZI. DIFTONG, DIGRAFLAR VA HARF BIRIKMALARI

Maqsad. Lotin til alifbosi harflari yozilishi va talaffuzi, o'qilishini eslab qolish; harf va harf birikmalari ifodalaydigan tovushlar talaffuzi ko'nikma hamda malakalarini shakllantirish.

LOTIN ALIFBOSI

Lotin alifbosida 25 ta harf bor.

Harflarning yozilishi	Harflarning nomlari	Harflarning yozilishi	Harflarning nomlari
A a	a	N n	n
B b	b	O o	o
C c	ts / k	P p	p
D d	d	Q q	k
E e	e	R r	r
F f	f	S s	s / z
G g	g	T t	t
H h	h	U u	u
I i	i	V v	ve
J j	y	X x	ks
K k	k	Y y (epsilon)	i
L l	l	Z z	z
M m	m		

TOVUHLAR TASNIFI

a, e, o, i, u, y lar unli harflardir.

b, c, d, f, g, h, j, k, l, m, n, p, q, r, s, t, v, x, z harflari esa undosh harflardir.

Unli harflar o'z navbatida bir unlilar (monoftonglar) va ikki unlilar (diftonglar) ga bo'linadi.

UNLI HARFLAR VA ULARNING TALAFFUZI

Lotin tilida 6 (oltita) unli harf bor. Ularning talaffuzi quyidagicha:
A, a unli harfi o'zbek tilidagi [a] unli tovushidek talaffuz qilinadi. Masalan: **amarus** [amarus] - achchiq, **albus** [albus] - oq, **abdomen**[abdomen] -qorin.
E, e unli harfi o'zbek tilidagi [e] unli tovushidek talaffuz qilinadi.
 Masalan: **pes** [pes] - oyoq, **elasticus**[elastikus]-bukluchan, **derma**[derma] - teri.
I, i unli harfi o'zbek tilidagi [i] unli tovushidek talaffuz qilinadi. Masalan: **internus** [internus] - ichki, **intestinum** [intestinum] - ichak.
O, o unli harfi o'zbek tilidagi [o] unli tovushidek talaffuz qilinadi.
 Masalan: **organum**[organum] - a'zo, **lobus** [lobus] -bo'lak, **oculus** [okulus] –ko'z.
U, u unli harfi o'zbek tilidagi [u] unli tovushidek talaffuz qilinadi.
 Masalan: **uterus**[uterus] - bachadon, **ulcus** [ulkus] - yara, **urina** [urina] - siydik.
Y, y unli harfi o'zbek tilidagi [i] unli tovushidek talaffuz qilinadi.
 Masalan: **symptom** [simptoma] - belgi, alomat, **Amygdala** [amigdala] - bodom. Bu harf grek tilidan o'zlashgan so'zlardagina uchraydi.

«Y»HARFINING QO'LLANILISHI

Unli “Y” harfining tibbiy atamalarda qo'llanilishi

Unli “Y” harfi yunon tilidan o'zlashtirilgan atamalarda uchraydi. Y” unlisi old qo'shimchalarda, o'zak va qo'shimchalarda uchrashi mumkin. Buning uchun quyidagi old qo'shimcha, o'zak va qo'shimchalarni esda saqlash kifoya.

oxy -	taxir; Oxygenium - kislorod	hydr -	
hyper -	yuqori, ko'proq : <i>hypertonia</i> - qon bosimining ko'tarilishi	pyo -	
hypo -	past, kamroq ; <i>hypotonia</i> - qon bosimining pasayishi	pyr -	
glyc -	shirin; Glycyrrhiza - shirinmiya	syn -	
-yl -	modda; amylum,	myc -	
hydr -	suv; Hydrogenium - vodorod	myo -	
pyo -	yiring; <i>pyorrhoea</i> - yiring oqishi		
myo -	mushak; myocardium - yurak mushagi		
pyr -	issiqlik; Antipyrinum - haroratni tushiruvchi dori		
myc -	qo'ziqorin; Biomycinum - biomitsin		

dys - kasallik holati yoki a'zo faoliyatining buzilishi; *dysuria* - qovoqdan siydik chiqishining qiyinlashuvi
syn[sym] - ulash; *symphysis* - qo'shilish
poly - ko'p; *polyvitamina* - polivitamin

Quyidagi so'zlarni ovoz chiqarib o'qing

A,a [a]

ac [ak]; **ad** [ad]; **addo** [addo]; **animal** [animal]; **ars** [ars]; **amo** [amo]; **amor** [amor]; **avi** [avi]; **atum** [atum]; **ago** [ago]; **aditus** [aditus]; **ala** [ala]; **avis** [avis]; **alter** [alter]; **arena** [arena].

E,e [e]

edo [edo]; **edi** [edi]; **esum** [esum]; **ego** [ego]; **et** [et]; **pes** [pes]; **derma** [derma] **tego** [tego]; **rego** [rego]; **gero** [gero]; **veto** [veto]; **peto** [peto]; **stella** [stellya].

O,o [o]

octo [okto]; **olla** [ollya]; **opus** [opus]; **orbita** [orbita]; **orno** [orno]; **ovis** [ovis]; **ob** [ob]; **servo** [servo]; **octo** [okto]; **odi** [odi]; **odor** [odor]; **olyim** [olim].

I,i [i]

ibi [ibi]; **illa** [illya]; **in** [in]; **intra** [intra]; **inter** [inter]; **intro** [intro]; **lavo** [lavo]; **lago** [lago]; **laboro** [laboro]; **lado** [lado]; **margo** [margo]; **mors** [mors]; **os** [os].

U,u [u]

ubi [ubi]; **ulna** [ulna]; **unus** [unus]; **una** [una]; **urina** [urina]; **urtica** [urtika]; **ursus** [ursus]; **usura** [usura]; **usus** [usus]; **ut** [ut]; **uva** [uva]; **ursi** [ursi].

Y, y [i]

symptoma [simptoma]; **Amygdala** [amigdala]; **Gossypium** [gossipium]; **cystis** [tsistis]; **zygomaticus** [zidomatikus]; **hygiene** [gigiene]; **cytus** [tsitus].

DIFTONG, DIGRAFLAR VA HARF BIRIKMALAR

Bir tovushni ifodalochi ikki unli harf birikmasi **diftong** deb ataladi. Lotin tilida asosan to'rtta diftong bor:

“**ae**” unli harflar birikmasi o'zbekcha “e” deb o'qiladi. Masalan, **aegrotus** [egrotus] – bemor, **gangraena** [gangrena] – tirik to'qimalarning o'lishi, **diaeta** [dieta] – parhez, **dieta**

“**oe**” unli harflar birikmasi o'zbekcha “e” deb o'qiladi. Masalan, **oedema** [edema] – shish. **Foeniculum** [fenikulum] - ukrop, fexel

“**au**” unli harflar birikmasi [ay] dagi [y] harfi qisqa o'qiladi.

Aurum [aurum] – oltin, **trauma** [trauma] – shikastlanish, **auris** [auris] - quloq

“**eu**” unli harflari birikmasi [ev] deb talaffuz qilinadi.

Masalan: **neuralgia** [nevralgiya] -asab kasalligi, **pneumonia** [pnevmoniya] o'pkaning yallig'lanishi, **Leucomycin** [leykomitsin] – leykomitsin dori.**Eucommia**[evkommia]-evkommiya, **Eucalyptus** [evkalipt] – evkalipt o'simligi

Ba'zi hollarda qator kelgan ikki unli harf birikmasi diftong hosil qilmaydi, u holda ikkinchi unli harfning ustiga ikki nuqta qo'yiladi va unlilar ayrim-ayrim o'qiladi. Masalan:

aër [ayer] - havo, **Aërosolum** [ayrozolum] - aerosol, **Aloë** [aloe] –sabur, aloe vera

Quyidagi so'zlarni ovoz chiqarib o'qing

ae [e] – **aeger** [eger], **aegre** [egre], **aegrotus** [egrotus], **aetas** [etas], **aetatis** [etatis], **aestimo** [estimo], **aether** [eter]

oe [e] – **oedema** [edema], **oesophagus** [esofagus], **oeto** [eto], **oetoti** [etoti], **oestrogenus** [estrogenus], **foeniculum** [fenikulyum]

au [au] – **aurum**[ayrum], **trauma** [trauma], **auctor** [ayktor], **audio** [audio], **auditivus** [auditivus], **auricular** [aurikula], **auris** [auris], **aurum** [aurum]

eu [eu] – **neuralgia** [nevralgiya], **pneumonia** [pnevmoniya], **leukomycin** [leykomitsin], **Eucalyptus** [evkalipt], **eucommia** [eukomya], **Euphyllinum** [evfilinum].

UNDOSH HARFLAR VA ULARNING TALAFFUZI

Cc-harfi ikki xil o'qiladi: **e, i, y** – yumshoq unli harflari va **ae, oe** diftonglari oldida [ts] deb o'qiladi. Masalan: **cerebrum**[tserebrum], **cystis**[tsistis], **cito**[tsito], **caecum** [tsekum], **coelia** [tselya].

Boshqa hollarda, ya'ni **a, o, u** - unlilari oldida, undoshlar oldida va so'z oxirida kelsa **c** harfi [k] deb o'qiladi. Masalan: **caput**[kaput], **costa**[kosta], **Cuprum** [kuprum], **lac** [lyak], **medicus**[medikus].

H h – o'zbekcha [h] kabi talaffuz qilinadi. Masalan: **herba** [herba], **humanus** [humanus], **hepar** [hepar], **humerus** [humerus]

Eslatma:

H h harfi yunon tilidan olingan so'zlarda, diftong yoki “y”unlisidan oldin kelsa [g] deb o'qiladi: **haemo**, **hypotonia**, **hypertonia**

K k- harfi tibbiy lotin tilida kam qo'llaniladi; faqatgina yunon va arab tilidan kirib kelgan atamalarda uchraydi. Masalan: **Kalium**[kalium], **keratoma** [keratoma], **keratitis** [keratitis]

Ll-harfi yumshoq talaffuz qilinadi. Masalan: **ala**[alya], **luna**[lyuna], **labium** [lyabium].

S s - harfi ikki unli yoki har qanday bir unli bilan **m, n** undosh harflari o'rtasida [z] deb, boshqa hollarda esa [s] deb o'qiladi. Masalan: Rosa [roza], Vaselinum [vazelinium], neoplasma [neoplazma], mensis [menzis]

X x - harfi ikki unli o'rtasida kelsa [gz] deb o'qiladi, qolgan hollarda [ks] yoki [ks] deb oqiladi. Masalan: apex [apeks], exitus [egzitus], lex [leks], radix [radiks].

Z z - harfi yunon va boshqa tillardan o'zlashtirilgan atamalarda [z] deb o'qiladi. Masalan: zona [zona], zygoma [zigoma], zonula [zonula]. Lekin Zinkum va influenza atamalaridagi "z" harfi [ts] kabi talaffuz etiladi.

HARF BIRIKMALARI

Q, q - harfi doimo "u" harfi bilan birgalikda kelib, unli harf oldidan kelganda [kv] deb talaffuz qilinadi: aqua [akva] – suv, quinque [kvinkve]- besh.

ngu - harflar birikmasi unli oldida kelganda [ngv], boshqa hollarda esa [ngu] deb o'qiladi: lingua [lingva] – til, unguentum [ungventum]-surtma, angulus [angulus] - burchak.

su -harf birikmasi **a, e** unli harflari oldida kelsa [sv], boshqa hollarda [su] deb o'qiladi: suavis [svavis] yoqimli, consuetudo [konsvetudo]-odat, suasor [svasor], consumor [konsumor]

ti-harf birikmasi unlilar oldida kelganda [tsi] deb o'qiladi, lekin **s, x** undoshlaridan keyin kelganda esa [ti] deb talaffuz qilinadi:

Articulatio [artikulatsio] -bo'g'im, solutio [solutio] – eritma, ostium [ostium]-teshik, mixtio [mikstio] - aralashma.

sch-harflar birikmasi [sx] deb o'qiladi: Schizandra [sxizandra]- limono't, ischium [isxium] -quymich suyagi.

DIGRAFLAR

Lotin tilidagi digraflar asosan yunon tilidan o'zlashtirilgan atamalarda uchratish mumkin. Digraf bu bitta tovush beradigan ikkita undosh birikmasi. Lotin tilida 4 (to'rtta) digrafda **h** harfi mavjud.

ch – harf birikmasi [x] deb talaffuz qilinadi: chirurgus [xirurgus], china [xina]

ph - harf birikmasi [f] deb o'qiladi: Phosphorus [fosforus].

rh - harf birikmasi [r] deb oqiladi: rhamnus [ramnus], Rheum [reum], rhaps [rafe].

th- harf birikmasi [t] deb o'qiladi: Mentha [menta], thermometrum [termometrum].

BILIMLARINGIZNI MUSTAHKAMLOVCHI

MASHQLAR

1. Diftonglar va unli harflarning talaffuz qilinishiga e'tibor qilib, ovoz chiqarib o'qing.

anaemia, amarus, auris, bacca, bacterium, caecum, cito, cutis, dens, decoctum, emulsum, falx, gaster, haema, internus, intercain, Juniperus, lobules, medulla, nasus, oedema, papilla, rubor, scabies, scapula, sutura, suceus, tabuletta, tuberculum, ureter, uterus, vagina.

2. Undosh harflarning o'qilishiga e'tibor qilib, ovoz chiqarib o'qing.

activatus, leucaemia, haematogenum, occipitalis, contagiosus, nasalis bacteriaemia, costalis, roentgenum, suppositorium, conjunctivus, sternum, gargarisma, spirituosus, paralysis, densitas, auris, laryngitis, symptoma, auscultare, Crataegus, hyperaemia, gangraena, paediatr, haemostaticus, oestrogenus, aestimare, vaccinum, officinalis, pancreas, cellula, hygiene, cera, cito, statim, preparatum, prognosis, medicamentum, diagnosis.

3. Quyidagi atamalarda C harfining o'qilishini tushuntiring.

canalis, cerebrum, costa, occipitalis, conjunctivus, tuberculum, Crataegus, collum, cranium, cytus, ductus, processus, tuberculum, rectum, facies, tinctura, caecum, cella, calvaria, decoctum, cerebellum, causticus, ventriculus medicinalis, columna, scapula, abducens, abductor, acidum, acetum, bacca, bacterium, cancer, cartilago, cutis, cystis, elasticus, fascia, hepaticus, lac, medicamentum, mucilago, narcosis, oculus, pancreas, rectalis, scabies, succus, tuberculum, Urtica, vaccinum.

4. Quyidagi tibbiy atamalarni o'qing va S harfining qanday o'qilishini tushuntiring.

abdominalis, Anisum, amarus, amnesia, bacillus, blastoma, calcaneus, cardiacus, cutis, cystis, dosis, narcosis, naturalis, nasus, obductus, otitis, optimus, spasmus, tabes, usus, vaselinum, vesica, virus, auris, abducens, compositus, dens, dentalis, depuratus, dilutus, destillatus, durus, dysuria, dysenteria, emulsum, fissura, fibrosus, genus, hydrops, incisura, intestinum, internus, lobus, mastitis, mollis, morbus, neurosis, ostium, paries, percussio, Ricinus, rosa, siccus, sternum, succus, species, tonsilla, ulcus, vaginalis, vomitus

5. Quyidagi atamalarni o'qing, X va Z harflarining o'qilishiga e'tibor bering.

zona, exoderma, Xeroformium, eczema, extractum, zygoma, dexter, mixtura, Zincum, Taraxacum, radix, influenza, cortex, maxilla, externus, zygomaticus, zonula, Oryza

MUSTAQIL O'RGANISH UCHUN MASHQLAR

1. Atamalarni o'qing va digraflarning talaffuziga e'tibor bering.

Althaea, aether, bronchus, camphora, chirurgus, bronchialis, Morphinum, encephalon, cephalgia, metaphysis, nephritis, phlegmone, physiotherapia, physiologia, thorax, xerophagia, Rheum, phalanx, rheumatismus, saccharum, rhaphe, erythema, therapia, diaphoreticus, phosphorus, Mentha, concha, cirrhosis, Helianthus, Phenolum, Chamomilla, Schizandra, diaphragma, Ephedra, lethargia, Strophanthus, pharmacologia, chronicus, terebinthina.

2. Quyidagi atamalarni o'qing va ti, qu, ngu, su harf birikmalari talaffuziga e'tibor bering.

angulus, pinguis, essentia, lingua, suasor, articulatio, costio, operatio, equisetum, Sanguisorba, unguentum, Liquiritia, unquis, aqua, quadriceps, suavis, Suinsulinum, ostium, mixtio, longus, acqualis, Quercus, sanguis, squama, combustion, injectio, substantia, solutio, liquor, sublingualis.

3. Quyidagi savollarga og'zaki javob bering.

Lotin alifbosini yoddan aytib bering.

1. Qaysi harf [i] tovushidek talaffuz qilinadi?
2. Qanday diftonglarni bilasiz?
3. Ae, oe, au, eu harf birikmalari qanday talaffuz o'qiladi?
4. Ai, ei, ou harf birikmalari qanday talaffuz qilinadi?
5. C harfi qaysi hollarda [s] va [z] deb o'qiladi?
6. S harfi qaysi hollarda [s] va [z] deb o'qiladi?
7. X va Z harflarining o'qilish qoidasini aytib bering.
8. Qu va ngu harf birikmalari qanday o'qiladi?
9. Ti va su harf birikmalari qanday o'qiladi?
10. Sch, ch, ph, th, va rh harf birikmalari qanday o'qiladi?

MUSTAQIL O'RGANISH UCHUN LOTIN MAQOLLARI

1. Non scholae, sed vitae discimus.

Biz maktab uchun emas, hayot uchun o'qiyamiz.

2. In via est in medicina via sine lingua Latina.

Lotin tilisiz tibbiyotga yo'l yo'q.

3. Radix litterarum amararum sunt, fructus dulces.

Ilmning ildizi achchiq, mevasi esa shirin.

LEKSIK MINIMUM

atlas - I bo'yin umurtqasi	axis- II bo'yin umurtqasi
caput -bosh, boshcha	cerebrum -katta bosh miya
collum - bo'yin	columna -pog'ona
corpus - tana	cranium - kalla suyagi
dorsum - orqa	encephalon - bosh miya
homo -inson, odam	os - suyak
skeleton - skelet	substantia -modda
thorax - ko'krak	truncus - tana, gavda
vertebra - umurtqa	costa - qovurg'a

§2.URG'U QO'YISH QOIDALARI. BO'G'INLARNING QISQA VA CHO'ZIQ O'QILISHI

1. Lotin tilida so'zlarning bo'g'inlarga ajratilishi.
2. Bo'g'inlarning cho'ziq va qisqalik qoidalari.
  - a) cho'ziqlik qoidasi
  - b) qisqalik qoidasi
3. Lotin tilida urg'u

Maqsad. Lotin tilida urg'u qo'yish qoidalari bilan tanishish; so'zlarning bo'g'inlarga ajratilishi; asosan so'zning oxiridan ikkinchi bo'g'inning cho'ziq va qisqa o'qilish qoidalarini bilish;

O'zbek tilida urg'u odatda ko'pincha so'zning oxirgi bo'g'inidagi unli tovushga tushadi. Masalan: jigar, yurak.

Lotin tilida esa urg'u so'zning oxiridan ikkinchi yoki uchinchi bo'g'indagi unli tovushga tushadi.

1. Lotin tilida urg'u so'zning oxirgi bo'g'iniga tushmaydi.

2. Ikki bo'g'inli so'zlarda urg'u hamisha so'zning ikkinchi bo'g'iniga tushadi : Costa - qovurg'a; caput - bosh
3. Agar so'zning oxiridan ikkinchi bo'g'in cho'ziq bo'lsa, urg'u o'sha bo'g'inning unli tovushiga tushadi : Medicina-tibbiyot; tinctura -spirtli eritma, destillatus-tozalangan; solutus - eritilgan.
4. Agar so'zning ikkinchi bo'g'ini qisqa bo'lsa , urg'u so'zning oxiridan uchinchi bo'g'indagi unli tovushga tushadi: Medicus-shifokor; pilula-hab dori; cranium - kalla suyagi.

LOTIN TILIDA SO'ZLARNING BO'G'INLARGA AJRATILISHI

Lotin tilida o'zbek tilidagidek so'zlar bo'g'inlarga ajratiladi va so'zda necha unli harf bo'lsa , shuncha bo'g'in bo'ladi.

Masalan: **Com - po – si – tus, de – pu - ra - tus, mas – ti – tis.**

Tovushlar cho'ziq va qisqa talaffuz qilinadi. Tovushning cho'ziqligini belgilash uchun harf ustiga to'g'i chiziqcha , qisqaligini belgilash uchun yoysimon chiziqcha qo'yiladi:

ă ā, ǒ ō, ĭ ī, ŭ ū, ě ē

Tovush va bo'g'inlarning cho'ziq yoki qisqaligini aniqlash uchun harf ustiga urg'u belgisi (') qo'yish kerak

Lotin tilida urg'u so'zning oxiridan ikkinchi bo'g'ini cho'ziq bo'lsa, o'sha bo'g'inning unli tovushiga tushadi. Agar so'zning ikkinchi bo'g'ini qisqa bo'lsa, urg'u so'zning oxiridan uchinchi bo'g'indagi unli tovushga tushadi. Ikki bo'g'inli so'zlarda urg'u hamisha so'zning ikkinchi bo'g'iniga tushadi.

- ex – trac-tum
- ver - tēb - ra
- co - la - te – ra- lis
- pi- lū – la

BO'G'INLARNING CHO'ZIQ VA QISQALIK QOIDALRI

a) Cho'ziqlik qoidasi

1. Agar bo'g'inda diftong bo'lsa, o'sha bo'g'in cho'ziq talaffuz qilinadi. Masalan: *gangrāena* - to'qimalarning o'lishi; *diāeta* - parhez; *lagōena* - shisha idish.
2. Agar unli harf ikki va undan ortiq undosh harflar yoki “x” va “z” undoshlari oldida kelsa, shu bo'g'in cho'ziq o'qiladi.
Masalan: *maxīlla*-yuqori jag', *tabulēta*–tabletka, *unguēntum*-surtma, *Glycyrrhīza*-qizilmiya,shirinmiya, *reflēxus*- reflex.

3. Agar bo'g'inda **ur, in, at, ut, ar, al, os** qo'shimchalari bo'lsa, bu bo'g'inlar cho'ziq o'qiladi. Masalan: *fissūra* - tirqish; *Analgīnum*-Analgin; *medicīna*-tibbiyot *nitrātis*-nitrat; *acūtus*-o'tkir; *aquōsus*- suvli; *musculāris*-mushakga oid; *costālis*-qovurg'aga oid.

Bo'g'inlarning cho'ziq talaffuz etilishiga misollar

1. **ae, oe** diftonglari so'z oxiridan ikkinchi bo'g'inda kelsa :

di – āe – ta	gan – grāe - na
3 2 1	3 2 1

2. Unli harf ikki yoki uchta undoshdan oldin kelsa :

li - ga - mēn -tum
4 3 2 1

3. Unli harf z va x undoshlaridan oldin kelsa :

re - flē - xus
3 2 1

4. **ur, -in** ot yasovchi suffikslari :

in - ci - sū- ra	of - fi - c ī-na
4 3 2 1	4 3 2 1

5. **at, -ar, -al, -os** sifat yasovchi suffikslari :

ar – cu – ā - tus	oc – ci - pi - tā - lis
4 3 2 1	5 4 3 2 1
ar - ti - cu - lā – ris	ner - vō sus
5 4 3 2 1	3 2 1

b) Qisqalik qoidasi

1. Agar unli harf unli harf oldida kelsa, o'sha bo'g'in qisqa o'qiladi.

Masalan: *Olēum* -moy; *labīum* - lab; *foīum*–barg .

2. Agar unli harf **bl, br, cl, cr, di, dr, pl, pr, tl, tr** harf birikmalari oldida kelsa, shu unli qisqa talaffuz qilinadi: *vertebra* - umurtqa; *cerebrum*- bosh miya; *cicatrix* - chandiq ; *palpebra* - qovoq .

Agar unli harf **ch, th, ph, rh, qu** harf birikmalari oldida kelsa qisqa o'qiladi: *stomachus* - oshqozon; *reliquus* - qoloq; *Amaphos*-Amafos; *choledochus* - o't (safro) ga oid.

3. Agar bo'g'inda **ul, ol, ib, il, id** harf birikmalari bo'lsa, bo'g'in qisqa o'qiladi: *scapula*-kurak; *gracilis*-nafis; *solubilis*- eruvchan; *fluidus* - suyuq.

4. **ia** qo'shimchasiga ega bo'lgan ayrim yunon atamalarida urg'u **i** harfiga tushadi: *Dysenteria*-ichburug'; *anaemia* -kamqonlik; *therapia*-davolash; *hypertonia* - qon bosimining ko'tarilishi.

Bo'g'inlarni qisqa talaffuz etilishiga misollar

1. Unli "br" birikmasi oldida kelsa :

ver - te - bra	ce - re - brum
3 2 1	3 2 1

2. Unli unlidan oldin kelsa :

o - le - um	fo - ve - a
3 2 1	3 2 1

3. -ol, -ul ot yasovchi suffikslari :

sca - pu - la	al - ve - o -lus
3 2 1	4 3 2 1

4. -il, -it, -id, -ic sifat yasovchi suffikslari :

so - lu - bi - lis	flu - i - dus
4 3 2 1	3 2 1
com - po - si - tus	tho - ra - ci - cus
4 3 2 1	4 3 2 1

BILIMLARINGIZNI MUSTAHKAMLOVCHI MASHQLAR

1. Ikki bo'g'inli so'zlarni o'qing.

costa- qovurga; apex-cho'qqi; arcus-yoy; bursa-xalta; cauda-dum; barba-soqol; cavum-bo'shliq; minor-kichik; cornu-shox; situs-holat; ramus- tarmoq, collum-bo'yincha, manus- qo'l, vomer-dimog'; sternum-to'sh; atlas-1-bo'yin umurtqasi; sella-egar.

2. Quyidagi so'zlarni bo'g'inga ajrating va urg'u qo'ying.

bronchialis	oxycoccus	epigastrium
Belladonna	Crataegus	Kalium
bacterium	species	vitaminum
spongila	intravenosus	Helichrysum
suppositorium	region	cerebralis

3. Qo'shimchalarning cho'ziq va qisqaligini aniqlab urg'u qo'ying

hiatus sacralis, incisura vertebralis, clavicularis, hyomandibularis, mentalis, sulcus pulmonalis, foramen spinosum, fossa glandulae lacrimalis, processus zygomaticus, incisura supraorbitalis, pars squamosa, nodi pancreatici, pelvinus, pubicus, hamulus pterygoideus, fossa pterygopalatina

4. Urg'u qoidasiga rioya qilgan holda quyidagi tibbiy atamalarni ovoz chiqarib o'qing

ligamentum, extractum, vertebra, complexus, Glycyrrhiza, cerebrum, pilula, pneumonia, cella, musculus, acidum, femur, pectoralis, clavicula, medicatus, therapia, scabies, palpebra, oleum, medicina, dystonia, fractura, anaemia, aethereus, tuberculum, folium, solutio, decoctum, tinctura, depuratus, signatura, operatio

5. Quyidagi savollarga og'zaki javob bering

1. Urg'u qoidasini gapirib bering.
2. Bo'g'inlarning cho'ziqlik qoidasini aytib bering.
3. Bo'g'inlarning qisqalik qoidasini aytib bering.
4. Tibbiy atamalarda urg'u qaysi bo'g'inga qo'yiladi?
5. Unli tovush qachon cho'ziq o'qiladi?
6. Unli tovush qachon qisqa o'qiladi?

MUSTAQIL O'RGANISH UCHUN LOTIN MAQOLLARI

1. Omne principium difficile est.

Har bir ish boshlanishidagina qiyin.

2. Qui scribit, bis legit.

Yozmoq, ikki qayta o'qimoqdir.

3. Alit lectio ingenium.

O'qish aqlni peshlaydi.

LEKSIK MINIMUM

acromion- akromion

articulation-bo'g'im

brachium-yelka

canalis - kanal

clavicular-o'mrov

scapula-kurak

costa-qovurg'a

dens-tish

fissura-yoriq

foramen-teshik

fossa- chuqurcha(uzunchoq)

fovea-chuqurcha(aylana)

hiatus-yoriq,tirqish

humerus-yelka suyagi

incisura-o'yma

tuberculum-do'mboqcha

**MORFOLOGIYA – ANATOMIK
VA BIOLOGIK TERMUNLAR ASOSIDA**

§ 3. LOTIN TILIDA SO'Z TURKUMLARI. OT SO'Z TURKUMI VA UNING GRAMMATIK KATEGORIYALARI. LUG'AT SHAKLI. NEGIZ. MOSLASHMAGAN ANIQLOVCHI.

Maqsad. Lotin tilida otlarning grammatik kategoriyalari bilan tanishish; otlarning rodlari, kelishiklar, otning lug'at shaklini bilish, otlarning negizini topish, 5ta asosiy turlanishini va moslashmagan aniqlovchi bilan kelgan atamalarni lotin tilidan o'zbek tiliga va o'zbek tilidan lotin tiliga tarjima qila olish; leksik minimumni o'zlashtirish

Jahon tillarida bo'lganidek lotin tilida ham so'zlarning ma'no va grammatik jihatdan o'xshashliklariga ko'ra ayrim leksik-grammatik turlarga bo'linishi natijasida hosil bo'lgan guruhlariga so'z turkumlari deyiladi.

Lotin tilidagi so'zlar ham mustaqil hamda yordamchi so'z turkumlariga bo'linadi.

Mustaqil so'z turkumlari

Nomen Substantivum	-	ot
Nomen Adjectivum	-	sifat
Nomen Numerale	-	son
Pronomen	-	olmosh
Verbum	-	fe'l
Adverbium	-	ravish

Yordamchi so'z turkumlari

Praepositio	old ko'makchi
Conjunctio	bog'lovchi
Interiectio	undov
Particulae	yuklama

Predmetning nomini ifodalaydigan va grammatik son, egalik, rod, kelishik kategoriyalariga ega bo'lib, **kim? nima?** so'roqlariga javob beradigan mustaqil so'z turkumiga **ot** deyiladi.

Otlar lotin tilida rus tilidagidek uchta rodga ega :

Genus masculinum	-	mujskoy rod,
Genus femininum	-	jenskiy rod,
Genus neutrum	-	sredniy rod.

Otlarning rodlari lug'atda maxsus harflar yordamida belgilanadi:

m	-	mujskoy rod,
f	-	jenskiy rod,

n - sredniy rod.

Otlar lotin tilida ikki songa ega:

Numerus Singularis - birlik son,

Numerus Pluralis - ko'plik son.

Otlar lotin tilida quyidagi beshta kelishik bo'yicha turlanadi:

Casus Nominativus **-kim? nima?** - bosh kelishik

Casus Genetivus - **kimning? nimaning?** - qaratqich kelishigi.

Casus Dativus - **kimga? nimaga?**- jo'nalish kelishigi

Casus Accusativus - **kimni? nimani?**- tushum kelishigi

Casus Ablativus - **kimdan? nimadan?** - o'rin payt kelishigi

Lotin tilida otlar **beshta** turlanishga bo'linadi. Turlanish tipi qaratqich kelishigining Genetivus Singularis birlikdagi qo'shimchasi yordamida aniqlanadi. Quyida keltirilgan Genetivus Singularisning turlanish qo'shimchalarini yodlab oling:

Turlanish	I	II	III	IV	V
Rod	f	m n	m f n	m n	f
Nom. Sing	a	us um er on	har xil	us u	es
Gen.Sing	ae	I	is	us	ei

LOTIN TILIDA OTLARNING TURLANISHI

Ma'lumki, ot so'z turkumi beshta turlanishga ega bo'lib **I turlanish** otlari bosh kelishikda "a", qaratqich kelishigida "ae" qo'shimchasini oladigan jenskiy rod kiradi.

ala, ae, f -	qanot	vena, ae, f	vena qon tomiri
aorta, ae, f	shox tomir	vertebra, ae, f	umurtqa
arteria, ae, f	arteriya qon tomiri	patella, ae, f	tizza qopqog'i
concha, ae, f	chig'anoq	sutura, ae, f -	chok
costa, ae, f	qovurg'a	tuba, ae, f -	nay, truba
crista, ae, f	qirra	bucca, ae, f	lunj
lamina, ae, f	plastinka	gingiva, ae, f	milk
lingua, ae, f	til	lingula, ae, f	tilcha
orbita, ae, f	ko'z kosasi	papilla, ae, f	so'rg'ich
protuberantia, ae, f	-bo'rtma	scapula, ae, f	kurak

II turlanishdagi otlar bosh kelishikda mujskoy rodda **us, er**, sredniy rodda **um, on** qo'shimchasini oladi, qaratqich kelishigida **i** qo'shimchasini oladi.

angulus, i, m	burchak	digitus, i, m	barmoq
tuberculum, i, n	do'mboqcha	acromion, i, n	kurak o'simtasi
brachium, i, n	yelka	humerus, i, m	yelka suyagi
cavum, i, n	bo'shliq	manubrium, i, n	tutqich, dasta
cranium, i, n	kalla(kalla suyagi)	radius, i, m	bilak suyagi
ligamentum, i, n	boylam	sternum, i, n	to'sh
musculus, i, m	- mushak	alveolus, i, m	alveola, yacheyka
septum, i, n	- to'siq	frenulum, i, n	yugan
sulcus, i, m	egat	jug'um, i, n	qavariq
tympanum, i, n	nog'ora parda	labium, i, n	lab
calcaneus, i, m	tovon suyagi	oculus, i, m	ko'z

III turlanish otlari bosh kelishikda turlicha qo'shimchalarni oladi, qaratqichkelishigida esa **“is”** qo'shimchasini uchala roddagi (m,f,n) otlar oladi.

flos, floris m	gul	corpus, oris, n	tana
foramen, inis n	teshik	os, ossis, n	suyak
crus, cruris, n	oyoq, oyoqcha	pulmo, onis m	o'pka

IV turlanish otlariga mujskoy va sredniy roddagi otlar kiradi. Bosh kelishikda mujskoy rodda **“us”**, sredniy rodda **“u”** qo'shimchalarini, qaratqich kelishigida esa **“us”** qo'shimchasini oladi.

ductus, us, m	- oqim	genu, us, n	tizza
arcus, us, m	- yoy, ravoq	processus, us, m	-o'simta
cornu, us, n	- shox	sinus, us, n	- bo'shliq
plexus, us, m	- chigal	textus, us, m	- to'qima
meatus, us, m	- yo'l, yo'lak	manus, us, n	- qo'l
recessus, us, m	- chuqurlik, cho'ntak	tractus, us, m	- yo'l
hiatus, us, m	yoriq	gustus, us, m	ta'm

V turlanishga jenskiy rod otlari kirib, bosh kelishikda **“es”** qo'shimchasini, qaratqich kelishigida **“ei”** qo'shimchasini oladi.

facies, ei, f	- yuza	superficies, ei, f	- yuqori yuza
---------------	--------	--------------------	---------------

OTLARNING LUG'AT SHAKLI

Otlarning lug'at shaklida otlar qaratqich kelishigining (Genetivus Singularis) birlikdagi qo'shimchasi va rodi ko'rsatilgan holda birlikda bosh kelishik (Nominativus Singularis)da yoziladi:

planta, ae , f - o'simlik
 sirupus, i , m - sharbat
 liquor, oris , m - suyuqlik
 fructus, us , m - meva
 dies, ei, f - kun

Otlarni turlashda **negizini** aniqlay bilish lozim. Otlarning **negizini** aniqlash uchun Genetivus Singularis formasidan kelishik qo'shimchasini olib tashlash kerak.

Nom . Sing.	Gen. Sing.	Negiz
Betula	Betulae	Betul
sirupus	sirupi	sirup
liquor	liquoris	liquor
solutio	solutionis	solution
species	speciei	speci
homo	hominis	homin
pars	partis	part
nervus	nervi	nerv
costa	costae	cost

BILIMLARINGIZNI MUSTAHKAMLOVCHI MASHQLAR

1. Quyidagi savollarga og'zaki javob bering.

1. Qaysi kelishik qo'shimchasi yordamida turlanish tipi aniqlanadi?
2. Ot I turlanishida Genetivus Singularis qanday qo'shimchaga ega bo'ladi?
3. Ot II turlanishida Genetivus Singularis qanday qo'shimchaga ega bo'ladi?
4. Ot III turlanishida Genetivus Singularis qanday qo'shimchaga ega bo'ladi?
5. Ot IV turlanishida Genetivus Singularis qanday qo'shimchaga ega bo'ladi?
6. Ot V turlanishida Genetivus Singularis qanday qo'shimchaga ega bo'ladi?

2. Otlarning rod va turlanishini aniqlang.

1) cranium, i , n	5) familia, ae, f	9) angulus, i, m
2) fibula, ae, f	6) basis, is, f	10) spiritus, us, m
3) ligamentum, i, n	7) manus, us, m	11) septum, i, n
4) species, ei, f	8) cartilago, onis, f	12) cellula, ae, f

3. Otlarning IV turlanishini ko'rsating:

1) globulus, i, m	3) sirupus, i, m	5) exitus, us, m
2) habitus, us, m	4) morbus, i, m	6) succus, i, m

4. Otlarning II turlanish sredniy rodini ko'rsating:

1) Magnolia, ae, f	4) aegrotus, i, m	7) ampulla, ae, f
2) dies, ei, f	5) cornu, us, n	8) musculus, i, n
3) Ferrum, i, n	6) decoctum, i, n	9) ilium, i, n

5. Quyidagi otlar Genetivus Singularis shaklida berilgan.

Ularni o'qing, ko'chirib yozing, negizini ajrating va turlanishini ko'rsating.

1) guttae	6) officinae
2) ossis	7) humeri
3) tympani	8) gustus
4) corporis	9) cranii
5) sulci	10) cordis

6. Quyida berilgan otlardan so'zlar uyumini yasang:

a) turlanish bo'yicha

- 1) lamina, ae, f
- 2) Iodum, i, n
- 3) tussis, is, f
- 4) herba, ae, f
- 5) instrumentum, i, n
- 6) caput, itis, n
- 7) scapula, ae, f
- 8) glacies, ei, f
- 9) auris, is, n
- 10) articulatio, onis, f

b) rodlar bo'yicha

- 11) lobus, i, m
- 12) spina, ae, f
- 13) arcus, us, f
- 14) remedium, i, n
- 15) musculus, i, m
- 16) acetum, i, n
- 17) dies, ei, f
- 18) meatus, us, m
- 19) systema, atis, n
- 20) species, ei, f

MUSTAQIL O'RGANISH UCHUN

LOTIN MAQOLLARI

1. Amat victoria curam	<i>Intilganga tole yor.</i>
2. Alit lectio ingenium.	<i>O'qish aqlni oziqlantiradi.</i>
3. Citius, altius, fortius.	<i>Tezroq, balandroq, kuchliroq.</i>
4. Labor corpus firmat.	<i>Mehnat tanani chiniqtiradi.</i>

MOSLASHMAGAN ANIQLOVCHI

Moslasmagan aniqlovchi qaratqich kelishik birlik yoki ko'plikdagi otdan ifodalanib, gapda aniqlanishdan keyingi o'rinda keladi.

Moslasmagan aniqlovchi o'zbek tiliga ot yoki sifat tarzida tarjima qilinadi.

Masalan:	sulcus nervi-	nerv egati
	crista tuberculi-	do'mboqcha qirradi
	os cranii-	kalla suyagi

Moslasmagan aniqlovchi o'zbek tilidan lotin tiliga tarjima qilinganda ega birinchi o'rinda keladi, aniqlovchi o'zi aniqlagan otdan keyin keladi.

Masalan:	umurtqa tanasi-	corpus vertebrae
	Nima?- tana (b.k)	Nimaning?- umurtqaning (q.k)

BILIMLARINGIZNI MUSTAHKAMLOVCHI MASHQLAR

1. O'zbek tiliga tarjima qiling.

spina scapulae, skeleton membri, ossa cranii, caput fibulae, angulus mandibulae, basis cranii, tuber maxillae, sulcus sinus, linea nuchae, septum nasi, vena portae, raphe palati, corpus tibiae, processus radii, fossa glandulae (lacrimalis), chorda tympani, os digiti, tuberositas ulnae, aquaeductus vestibuli, caput radii, ossa trunci, trochlea humeri, incisura acetabuli, canalis nervi, bulbus oculi, membrana sterni, ligamentum patellae, angulus sterni.

2. Lotin tiliga tarjima qiling.

umurtqa tanasi, qovurg'a boshchasi, aorta yoyi, kalla suyagi asosi, burun bo'shlig'i, kurak bo'yinchasi, burun yo'li, pastki jag' o'ymasi, yuqori jag' do'mbog'i, bo'yin muskuli, egar orqasi, to'sh dastasi, yelka suyagi boshchasi, kalla suyagi choki, nerv tarmog'i, tirsak o'simtasi chuqurchasi, nog'ora parda bo'shligi, bosh miya nervi, tizza qopqog'i asosi, til to'sig'i, burun uchi, suyak tanasi, burun yo'li, pastki jag' kesmasi, burun to'sig'i, o'simta plastinkasi, chig'anoq asosi

3. Quyidagi otlarning lug'at shaklini yozing.

concha; arcus; sulcus; bulbus; ganglion; septum; nasus; cornu; aditus; porus; collum; colon; fossa; musculus; ramus; lingua; digitus; fissura; corpus; dens; pars; ala; nodus; cartilago; margo; cervix; ligamentum; organon; articulatio

4. Otlarning turlanishini aniqlang.

lamina, ae f; facies,ei f; nervus, i m; ramus, i m; olecranon, i n; ligamentum, i n; dens, dentis m; foramen, inis n; tempus, orisn; recessus, us m; genu, us n; cartilago, inis f; tuber, eris n; articulatio,onis f; diaphragma, atis n; canalis,is m; margo, inis m; orbita, ae f, sulcus, i m; pars, partis f; gaster, tris f

5. Quyidagi moslashmagan aniqlovchilarni o'zbek tiliga tarjima qiling.

caput fibulae, caput costae, corpus linguae, corpus tibiae, corpus vesicae, corpus vertebrae, fascia prostatae, fossa vesicae, incisura mandibulae, ampulla tibiae (uterinae), commissura palpebrarum, concha auriculae, fascia nuchae, rima palpebrarum, spina scapulae, sutura calvariae, valva aortae, valvula venae.

6. Otlarning turlanishiga qarab qaratqich kelishigi qo'shimchasini qo'ying

Nominativus	Genetivus	Turlanish
<i>septum</i>	<i>sept...</i>	<i>II</i>
<i>zygoma</i>	<i>zygomat...</i>	<i>III</i>
<i>clavicula</i>	<i>clavicul...</i>	<i>I</i>
<i>facies</i>	<i>faci...</i>	<i>V</i>
<i>femur</i>	<i>femor...</i>	<i>III</i>
<i>ductus</i>	<i>duct...</i>	<i>IV</i>
<i>os</i>	<i>os...</i>	<i>III</i>
<i>fossa</i>	<i>foss...</i>	<i>I</i>
<i>genu</i>	<i>gen...</i>	<i>IV</i>
<i>tuberculum</i>	<i>tubercul...</i>	<i>II</i>
<i>musculus</i>	<i>muscul...</i>	<i>II</i>
<i>axis</i>	<i>ax...</i>	<i>III</i>
<i>dens</i>	<i>dent...</i>	<i>III</i>

LEKSIK MINIMUM

I turlanish

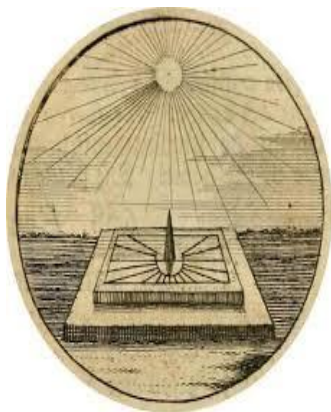
maxilla, ae f	yuqori jag'	tibia, ae f	katta boldir suyagi
mandibula, ae f	pastki jag'	fibula, ae f	kichik boldir suyagi
spina, ae f	qirra	pulpa, ae f	tish pulpasi, eti

II turlanish

bronchus, i m	bronx	nodus, i m	tugun
lobus, i m	bo'lak	oculus, i m	ko'z
nasus, i m	burun	ramus, i m	ravoq, yoy

IV turlanish

abscessus, us m	abtsess	manus, us m	qo'l
-----------------	---------	-------------	------

§4. SIFAT SO'Z TURKUMI VA UNING GRAMMATIK KATEGORIYALARI. SIFATLARNING IKKI GURUHI. LUG'AT SHAKLI. MOSLASHGAN ANIQLOVCHI.

Maqsad. Lotin tilida sifatning Grammatik kategoriyalari bilan tanishish; ikki guruh sifatlarning lug'at shaklini bilish va sifatlarni otlar bilan moslashtirish; moslashgan aniqlovchi bilan kelgan atamalarni lotin tilidan o'zbek tiliga va o'zbek tilidan lotin tiliga tarjima qila olish; leksik minimumni o'zlashtirish.

Predmetning belgisini bildirib, **qanday? qanaqa?** savollariga javob bo'lgan so'z turkimiga *sifat* deyiladi. Lotin tilida sifatlari rus tilidagi kabi rod, son va kelishiklarda o'zgarib o'zi aniqlagan ot bilan rodga, sonda va kelishikda moslashadi va rod qo'shimchalariga ko'ra ikki guruhga bo'linadi:

I guruh - I va II guruhda turlanuvchi sifatlari.

II guruh - III guruhda turlanuvchi sifatlari.

Birinchi guruhda turlanuvchi sifatlari **Femininum** rodiga tegishli bo'lib, **Nom. Sing.** dagi qo'shimchasi **-a**, va **Masculinum** hamda **Neutrum** rodlariga tegishli bo'lib, **Masculinum Nom. Sing.** da **-us, -er** qo'shimchalariga va **Neutrum Nom. Sing.** da **-um** qo'shimchasiga ega bo'ladi

I guruh sifatlari – uchta qo'shimchaga ega: **us, er** (m); **a** (f); **um** (n);

longus, a, um- longus, longa, longum -uzun

dexter, tra, trum- dexter, dextra, dextrum- o'ng

liber, era, erum- liber, libera, liberum- erkin

ruber, bra, brum- ruber, rubra, rubrum- qizil

II guruh sifatlari – ikkita qo'shimchaga ega: **is** (m,f); **e** (n)

costalis, e- costalis, costale- qovurg'aga oid

vertebralis, e- vertebralis, vertebrale- umurtqaga oid

nasalis, e- nasalis, nasale- burunga oid

Bir qo'shimchali sifatlari ham II guruh sifatlari hisoblanadi:

simplex- oddiy, teres-aylana

SIFATLARNING LUG'AT SHAKLI

Lug'atda I guruh sifatlari mujskoy rod shaklida yoziladi va so'zning yonida jenskiy hamda sredniy rod qo'shimchasi ko'rsatiladi.

Masalan: albus, a, um-oq; rectus, a, um-to'g'ri; transversus, a, um- ko'ndalang; palatinus, a, um- tanglayga oid;

-er qo'shimchasi bilan tamomlanadigan ba'zi sifatlar jenskiy va sredniy rodlarni hosil qilishda - e harfini yo'qotadi, ba'zilari esa saqlab qoladi.

Masalan: niger, nigra, nigrum-qora; sinister, tra, trum; somnifer, somnifera, somniferum-uxlatadigan, liber, era, erum-erkin;

II guruh sifatlari, ya'ni mujskoy va jenskiy rodga bir xil qo'shimchaga ega bo'lgan sifatlarning lug'at shakli ikki komponentdan: mujskoy va jenskiy rodga bir xil shakldan va sredniy rod qo'shimchasidan iborat.

Masalan: vertebralis, e- umurtqaga oid, dentalis, e- tishga oid

SIFATLARNING TURLANISHI

II turlanishdagi sifatlarga mujskoy rodga **-us** yoki **-er**, sredniy rodga **-um** qo'shimchasiga ega bo'lgan sifatlar, I turlanishdagi sifatlarga jenskiy rodga **-a** qo'shimchasiga ega bo'lgan sifatlar kiradi.

Masalan: II turlanish-*albus, album; dexter, dextrum*; I turlanish- *alba, dextra*; III turlanishdagi sifatlarda II guruh sifatlari kiradi.

Sifatlarning kelishiklar bo'yicha turlanishi

Mujskoy roddagi sifatlar II turlanish mujskoy rod va sredniy rod otlar singari, jenskiy roddagi sifatlar I turlanishdagi otlar singari turlanadi.

Singularis			
Rod	m f n	Lotincha so'z	Ma'nosi
Birinchi guruh	us a um er	medius, a, um dexter, tra, trum	o'rta o'ng
Ikkinchi guruh	is is e	lateralis, e	lateral
Qiyosiy daraja	ior ior ius	superior, ius	yuqori

MOSLASHGAN ANIQLOVCHI

Lotin tilida sifat otdan keyin turadi va u bilan rod, son va kelishikda moslashadi. Moslashgan aniqlovchili atamani lotin tiliga tarjima qilishda avval uning shartli tasvirini tuzamiz. qanaqa? Uzun mushak (Nom.) Atamani quyidagicha tarjima qilamiz.

1. Otni topib, uning roдини aniqlaymiz: musculus, i, m –mujskoy rod

2. Sifatning lug'at shaklini aytamiz va otga mos roдини tanlaymiz: longus, a, um; long**us** – mujskoy rod qo'shimchasi.

Atamaning tarjimasini Nom. da yozamiz: Nom. Sing.

musculus longus- uzun mushak
vena longa- uzun vena
os longum - uzun suyak

BILIMLARINGIZNI MUSTAHKAMLOVCHI MASHQLAR

1. Quyidagi sifatlarni rodlarga qo'yib o'qing

amarus, flavus, siccus, grossus, purus, compositus, spissus, niger, ruber, dexter, sinister, palatinus, hyoideus, laryngeus, pharyngeus, hamatus, lunatus, albus, flavus

2. Sifatni otga moslashtiring va atamalarini o'zbek tiliga tarjima qiling.

flos (albus, a, um); aqua (purus, a, um); pulmo (dexter, tra, trum); extractum (fluidus, a, um); Amygdala (amarus, a, um); os (palatinum, a, um); os (sacrum, a, um); processus (transverses, a, um); massa (purus, a, um)

3. Atamalarining shartli tasvirini tuzib, Nom. va Gen. da lotin tiliga tarjima qiling.

ko'ndalang (egat, chiziq, boylam); umurtqaga oid (kanal, o'yma, teshik); so'rg'ichsimon (o'simta, qism, bo'shliq -antrum); venaga oid (yopqich, chigal, bo'shliq-sinus); tanglayga oid (o'simta, suyak, egat); yonoqqa oid (ravoq, suyak); peshonaga oid (burchak, chok, do'mboq); qanotsimon (mushak, chuqurcha); bo'g'imga oid (o'simta, yuza, do'mboqcha); g'alvirsimon (teshik, qirra, labirint);

4. Berilgan sifatlarni otlar bilan moslashtiring va o'zbek tiliga tarjima qiling.

palatinus, pelvinus, caninus, incisivus, conjunctivus, progressivus, auditivus, thoracicus, gastricus, zygomaticus, massetericus, papillaris, maxillaris, osseus, cartilagineus, laryngeus(yun.), pharyngeus(yun.), peroneus(yun.), pterygoideus, xiphoideus, sigmoideus, squamosus, fibrosus, petrosus, venosus, spinosus, hamatus, oblongatus, digitatus, alaris, angularis, alveolaris, premolaris, temporalis, cerebralis, cervicalis, buccalis, vertebralis, nasalis, occipitalis

5. Sifatlarni otlar bilan moslashtiring va tarjima qiling.

concha (nasalis,e; superior,ius; medius,a,um); fissura (orbitalis,e; inferior,ius; superior,ius), meatus (acusticus,a,um; internus,a,um); foramen (stylomastoideus,a,um; jugularis,e; lacerus,a,um; ovalis,e; obturatus,a,um; caecus, a,um); os (cuboideus,a,um; navicularis,e); porus (acusticus,a,um; externus,a,um; internus,a,um); digitus (medius,a,um; anularis,e; minimus,a,um)

6. Quyida berilgan lotincha so'zlarning o'zbekcha muqobilini topib o'z o'rniga qo'ying:

1) purpureus, a, um	a) metilen ko'ki
2) flavus, a, um	b) sariq
3) purus, a, um	c) ko'k
4) siccus, a, um	d) quruq
5) albus, a, um	e) to'q qizil
6) cinereus, a, um	f) toza
7) luteus, a, um	g) oq
8) fluidus, a, um	h) qora
9) spissus, a, um	i) kulrang
10) methylenum coeruleum	j) achchiq
11) liquidus, a, um	k) suyuq
12) amarus, a, um	l) quyuq

7. Quyidagi sifatlarni o'zbek tiliga tarjima qiling.

albus, niger, purpureus, flavus, cinereus, coeruleus, purus, luteus, amarus, spissus, liquidus, siccus, frigidus, internus, cavus.

8. Quyidagi sifatlarni lotin tiliga tarjima qiling.

oq, qora, to'qqizil, kulrang, zangori, sariq, achchiq, toza, suyuq, quruq, quyuq, sovuq, hid.

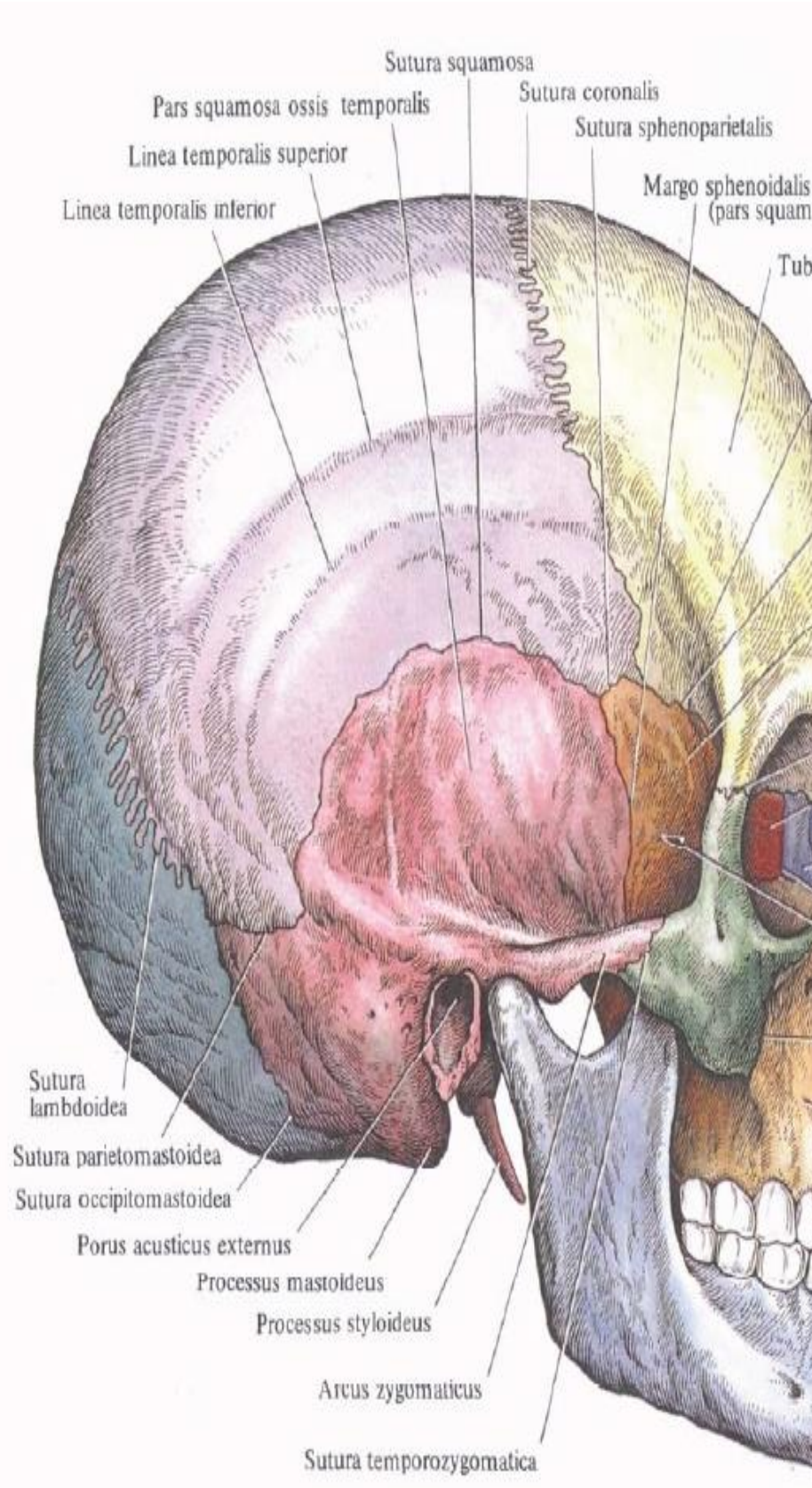
9. Quyidagi savollarni o'qing va og'zaki javob bering

1. Sifatlar nechta guruhga bo'linadi?
2. Qaysi sifatlar I-II turlanishga kiradi?
3. Sifatlarning lug'at shakli qanday yoziladi?
4. I-II turlanishdagi sifatlar kelishiklar bo'yicha qanday turlanadi?
5. Moslashgan aniqlovchi deganda nimani tushunasiz?
6. I-II turlanishdagi sifatlar I, II turlanishdagi otlar bilan qanday moslashadi?

**MUSTAQIL O'QIB O'RGANISH UCHUN
LOTIN MAQOLLARI**

1. Amat victoria curam	<i>Intilganga tole yor.</i>
2. Alit lectio ingenium	<i>O'qish aqlni oziqlantiradi.</i>
3. Citius, altius, fortius	<i>Tezroq, balandroq, kuchliroq.</i>
4. Labor corpus firmat.	<i>Mehnat tanani chiniqtiradi</i>

Quyidagi rasmdagi moslashgan aniqlovchili terminlarni tarjima qiling

§5. SIFAT DARAJALARI. SIFATNING QIYOSIY DARAJASI.

LUG'AT SHAKLI VA NEGIZ. QIYOSIY DARAJADAGI SIFATLARINING TURLANISHI

Maqsad. Lotin tilida sifat darajalarini yasay bilish; ularning bosh kelishik shaklini yasash; qiyosiy va orttirma darajadagi sifatlarni otlar bilan moslashtirib anatomik atamalarni lotin tilidan o'zbek tiliga va o'zbek tilidan lotin tiliga tarjima qilishda sifat darajalarining farqlay olish ko'nikmalarini rivojlantirish.

Lotin tilida sifat darajalari boshqa tillardagidek oddiy, qiyosiy va orttirma darajalarga bo'linadi:

Gradus Positivus	oddiy daraja
Gradus Comparativus	qiyosiy daraja
Gradus Superlativus	orttirma daraja

Qiyosiy daraja - Gradus comparativus

Mujskoy va jenskiy rodga tegishli sifatlarning qiyosiy darajasini hosil qilish uchun sifat negiziga **-ior**, sredniy rodga esa **-ius** qo'shimchasini qo'shish darkor. Masalan:

Gradus Positivus		Gradus Comparativus
Nominativus Singularis	Genetivus Singularis	Nominativus Singularis
albus	albi	albior albius
subtilis	subtilis	subtilior subtilius
simplex	simplic -is	simplicior simplicius

Qiyosiy darajadagi sifatlar uchunchi guruhda turlanuvchi otlar kabi turlanib, uchalla roddagi sifatlar Gen. Sing. da **-ior + is** qo'shimchasiga ega bo'ladi.

Qiyosiy darajali sifatlarning kelishiklarda turlanish namunasi:

Qiyosiy darajali sifatlarning lug'at shakli quyidagicha bo'ladi:

longior (m, f) ius (n) - uzunroq

purior, ius - tozaroq

subtilior, ius - maydaroq

“Katta” va “kichik” sifatlarining oddiy va qiyosiy darajalari turli xil o'zaklardan tashkil topgan.

Oddiy daraja

magnus, a, um - katta

parvus, a, um - kichik

Qiyosiy daraja

major, jus - kattaroq

minor, us - kichikroq

Katta va kichik sifatlarining qiyosiy darajasi tibbiy atamashunoslikda juft anatomik tuzilmalarda qo'llaniladi va o'zbek tiliga oddiy darajadek tarjima qilinadi. Masalan:

ala major - katta qanot
ala minor - kichik qanot
tuberculum majus - katta do'mboqcha

Agar gap juft bo'lmagan anatomik tuzilmalar haqida borsa, oddiy daraja ishlatiladi. Masalan :

foramen magnum - katta yoriq (teshik)

Yuqorigi, pastki, oldingi, orqa sifatlarining lotin tilida oddiy darajasi yo'q. Shuning uchun bu sifatning qiyosiy darajasi o'zbek tiliga oddiy darajadek tarjima qilinadi. Masalan:

superior, ius - yuqorigi anterior, ius - oldingi
inferior, ius - pastki posterior, ius - orqa

Sifatlarining **“katta,” “kichik,” “yuqorigi,” “pastki,” “oldingi,” “orqa”** turlari so'zlik atamalarda bitta otga tegishli bo'ladi.

Masalan :

tuberculum thyreoideum superius- yuqori qalqonsimon do'mboqcha

Sifatlarining qiyosiy darajasi ham oddiy daraja sifatlaridek otlar bilan rod, sonda va kelishikda moslashadi. Masalan :

tuberculum **anterior** - oldingi do'mboqcha

Qiyosiy daraja sifatleri III turlanishi bo'yicha turlanadi. Ya'ni Gen.Sing.da- is qo'shimchasini oladi.

Nom. Sing. -ior, ius

Gen. Sing. -ioris, ioris

Qiyosiy daraja sifatlarining Gen. Sing. shakli barcha rodlar uchun bir xil bo'ladi. **Nom. Sing.** **Gen. Sing.**

major (m)

major (f)

majus (n) **majoris**

posterior (m)

posterior (f) **posterioris**

posterius (n)

Esingizda saqlang ! Nota bene!

1. Qiyosiy daraja sifatlarining o'zagi Gen. Sing. shaklidan aniqlanadi.
2. O'zak har uchala rod, sonda bir xil.
3. O'zak **m.** va **j.** rodning Nom. Sing. shakli bilan to'g'ri keladi.

BILIMLARINGIZNI MUSTAHKAMLOVCHI MASHQLAR

Testlarni yeching!

1. Quyida berilgan javoblardan **dex...** so'ziga mos qo'shimchani tanlang.
a) -us   b) -it   c) -ter   d) -a
2. Quyida berilgan javoblardan **fibu...** so'ziga mos qo'shimchani tanlang.
a) -at   b) -si   c) -la   d) -i
3. Quyida berilgan javoblardan **ul...** so'ziga mos qo'shimchani tanlang.
a) -na   b) -de   c) -ni   d) -re
4. Quyida berilgan javoblardan **cos...** so'ziga mos qo'shimchani tanlang.
a) -en   b) -on   c) -a   d) -ta
5. Quyida berilgan javoblardan **au...** so'ziga mos qo'shimchani tanlang.
a) -ris   b) -ei   c) -us   d) -ni
6. Quyida berilgan javoblardan **alaris** so'z ma'nosiga mosini tanlang.
a) qanotga oid   b) miyaga oid   c) jigarga oid   d) etga oid

1. Sifatlarning Gen. Sing. shaklini yasang va aniqlang:

major, us, minor, us; inferior, ius; superior, ius; longior, ius; posterior, ius; anterior, ius; brevior, ius; simplicior, ius; latior, albior, ius; nigrior, ius.

2. Quyidagi atamalarning Gen. Sing. shaklini yasang:

caput majus; incisura superior; ala major; processus superior; arcus posterior; foramen superius; facies posterior; ligamentum posterius; sulcus major; ramus superior; cornu majus et minus; labium inferius; incisura ischiadica major; tuberculum obturatorium posterius.

3. Har bir so'zning kelishigini aniqlab, atamalarni tarjima qiling:

fovea articularis processus articularis superioris; caput superius musculi pterygoidei lateralis; musculus scalenus anterior; tuberculum musculi scaleni anterioris; processus articularis superior; cingulum membri superioris; tuberculum mediale processus posterioris tali; tendo musculi tibialis posterioris;

4. Nuqtalar o'rniga mos qo'shimchani qo'yib to'ldiring:

fissura orbital... inferi...; foramen ethmoidal... anteri... ; processus articular... inferi... ; ligamentum longitudinal... anteri... ; plexus

hypogastric... superi... ; spina tympanic... min... ; linea glute... anteri... ;
tuberculum thyr(e)oid... superi.... ;

5. Atamalarini lug'at shaklini yozing:

orbita, major, minor, anterior, posterior, superior, inferior, vertebra,
concha, sinister, jugularis, ventralis, cerebrum, albus, genu, colon, ostium,
vagina, bursa, juncture, corpus, dens.

LEKSIK MINIMUM

I turlanish otlari

bursa, ae, f - xalta
pleura, ae, f - parda

valvula, ae, f - qopqoq
vena portae - vena darvozasi

II turlanish otlari

cerebellum, i, n - miyacha
cerebrum, i, n - bosh miya
encephalon, i, n - bosh miya
ganglion, i, n - nerv tuguni

nervus, i, m - asab
nodus, i, m - tugun
oculus, i, m - ko'z
ostium, i, n - teshik

I guruh sifatleri

cavus, a, um - bo'sh, kovak
laryndeus, a, um - tomoqqa oid
pharyngeus, a, um - halqumga oid
profundus, a, um - chuqur

cutaneus, a, um - teriga oid
ischiodicus, a, um - quymichga oid
latus, a, um - keng
mastoideus, a, um - so'rg'ichsimon

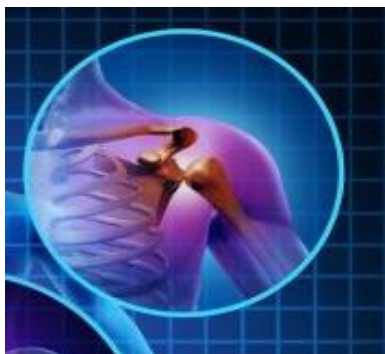
II guruh sifatleri

auricularis, e - quloqqa oid
dorsalis, e - orqaga oid
facialis, e - yuzaga oid
superficialis, e - yuzaki
distalis, e - tanadan uzoq
lumbalis, e - belga oid
temporalis, e - chakkaga oid
maxillaris, e - yuqori jag'ga oid

lacrimalis, e - ko'z yoshiga oid
lingualis, e - tilga oid
ventralis, e - oldingi
proximalis, e - tanaga yaqin
horizontalis, e - gorizontal, eniga
nasalis, e - burunga oid
occipitalis, e - ensaga oid
mandibularis, e - pastki jag'ga oid

§6. SIFAT DARAJALARI. SIFATLARNING ORTTIRMA DARAJASI. LUG'AT SHAKLI, NEGIZ VA TURLANISHI

Maqsad. Lotin tilida sifat darajalarini yasay bilish; ularning bosh kelishik shaklini yasash; orttirma darajadagi sifatlarni otlar bilan moslashtirib anatomik atamalarni lotin tilidan o'zbek tiliga va o'zbek tilidan lotin tiliga tarjima qilishda sifat darajalarining farqlay olish ko'nikmalarini rivojlantirish.

Sifatlarning orttirma darajasini hosil qilish uchun sifat negiziga **-issim** va **-us, -a, -um** rod qo'shimchalari qo'shiladi:

pur – issimus, a, um - (eng) toza

long- issimus, a, um - (eng) uzun

simplic – issimus, a, um - (eng) oddiy

Masculinum rodga tegishli **-er** qo'shimchali sifatlarning orttirma darajasini hosil qilish uchun Nom. Sing. ga **-rim** suffiksi va **-us, -a, -um** rod qo'shimchalarini qo'shish bilan yasaladi.

Nom. Sing. suffiks rod qo'shimchalari

ruber (m) ruberrimus

rubra (f) **- rim** ruberrima

rubrum (n) ruberrimum

Orttirma darajali sifatlari I va II guruhda turlanuvchi otlar kabi kelishiklarda turlanadi. Orttirma darajali sifatlarning lug'at shakli quyidagicha bo'ladi:

Purissimus, a, um - juda ham (eng) toza

Subtilissimus, a, um - juda ham (eng) mayda

Simplicissimus, a, um - juda ham (eng) oddiy

Har xil negizlardan yasalgan sifat darajalari

Oddiy daraja	Qiyosiy daraja	Orttirma daraja
parvus, a, um - kichik	minor, minus – kichikroq	minus, a, um - juda kichik
magnus, a, um – katta	major, majus – kattaroq	maximus, a, um – juda katta
multus, a, um – ko'p	plures, plura – ko'proq	plurimus, a, um – juda ko'p
bonus, a, um – yaxshi	melior, melius – yaxsiroq	optimus, a, um – juda yaxshi
malus, a, um - yomon	peior, peius - yomonroq	pessimus, a, um – judayomon

Orttirma darajadagi sifatlari ham ot bilan rodga, sonda, kelishikda moslashadi. Masalan :

musculus longissimus - -eng uzun mushak

linea longissima - -eng uzun chiziq

Orttirma darajadagi sifatlar I guruh sifatleri kabi, I va II turlanish otlari singari turlanadi. Masalan :

Nom. Sing. -us, -a, -um musculus longissimus, caput longum, musculi longissimi, capitis longi

Quyidagi sifatlarni o'qing va yod oling!

anterior , ius	oldingi
posterior , ius	orqa
superior , ius	yuqorigi
inferior , ius	pastki
major , ius	katta
minor , minus	kichik
maximus, a, um	juda ham (eng) katta
minimus, a, um	juda ham (eng) kichik

BILIMLARINGIZNI MUSTAHKAMLOVCHI MASHQLAR

TESTLARNI YECHING!

1. Quyida berilgan javoblardan **longior** so'z ma'nosini toping.
a) qisqa b) uzun c) uzunroq d) kalta
2. Quyida berilgan javoblardan **purior** so'z ma'nosini toping.
a) tozaroq b) toza c) iflos d) to'zib
3. Quyida berilgan javoblardan **subtilior** so'z ma'nosini toping.
a) may b) mayda c) maydaroq d) maydon
4. Quyida berilgan javoblardan **simplicior** so'z ma'nosini toping
a) murakkab b) oddiy c) oddiyroq d) oldi
5. Quyida berilgan javoblardan **anterior** so'z ma'nosini toping.
a) old b) oldin c) oldingi d) oldinroq
6. Quyida berilgan javoblardan **posterior** so'z ma'nosini toping.
a) orqangi b) orqa c) orqada d) orqadan
7. Quyida berilgan javoblardan **superior** so'z ma'nosini toping.
a) yuqori b) yuqoridan c) yuqorigi d) yuqoriga
8. Quyida berilgan javoblardan **inferior** so'z ma'nosini toping.
a) pastak b) past c) pastki d) pastdan
9. Quyida berilgan javoblardan **major** so'z ma'nosini toping.
a) katta b) kattani c) kattaroq d) kattalik

10. Quyida berilgan javoblardan **minor** so'z ma'nosini toping.
 a) kichik   b) kichkina   c) kichikroq   d) kichikni
11. Quyida berilgan javoblardan **maximus** so'z ma'nosini toping.
 a) juda katta   b) katta   c) juda ham katta   d) kattalar
12. Quyida berilgan javoblardan **minimus** so'z ma'nosini toping.
 a) kichkina   b) juda kichkina   c) juda ham kichik   d) mayda
13. Quyida berilgan javoblardan **optimus** so'z ma'nosini toping.
 a) yaxshi   b) a'lo   c) juda ham yaxshi   d) yaxshilik

1. Quyidagi so'zlarni o'zbek tiliga tarjima qiling.

systema lymphaticum, sinus occipitalis durae matris, glomus pulmonale, caput superius musculi pterygoidei, foramen palatinum majus, tegmen tympani, lobus anterior hypophysis, foramen venae cavae, crus anterius capsulae internae, hepar mobile, rete venosum, porta hepatis, cortex thyme, hilus lienis.

2. Quyidagi atamalarning lug'at shaklini yasang va turlanishini aniqlang:

declive, raphe, rete, diploe, systole, chole, diastole, zygorama, oedema, struma, trauma, bregma, platysma, chiasma, mamma, parenchyma, diastema, diaphragm.

3. Quyidagi oddiy va qiyosiy daraja sifatlarining Gen. Pl. shaklini yasang:

frontalis, e; anterior, ius; dentalis, e; orbitalis, e; posterior, ius; molaris, e; infraorbitalis, e; superior, ius; premolaris, e ; .

LEKSIK MINIMUM

I turlanish otlari

mucosa, ae, f - shilliq	flexura, ae, f - egilish
tunica, ae, f - qobiq, parda	corona, ae, f - tishga qoplama
conjunctiva, ae, f - ko'z shilliq pardasi	urethra, ae, f - siydik chiqarish kanali

II turlanish otlari

colon, i, n - pardali ichak	ventriculus, i, m - oshqozon
duodenum, i, n - 12 barmoq ichak	anus, i, m - orqa kanal
crassum, i, n - yo'g'on ichak	abdomen, inis n - qorin
intestinum, i, n - ichak	fundus, i, m - tub
oesophagus, i, m - qizil o'ngach	jejunum, i, n - ingichka ichak

peritonaenum, i, n - qorin bo'shlig'i
rectum, i, n - to'g'ri ichak
uterus, i, m - bachadon
ileum, i n - yonbosh ichak

ovarium, i, n - tuxumdon
perinaeum, i, n - oraliq
truncus, i, m - gavda
caecum, i n - ko'richak

III turlanish otlari

dens, dentis, m - tish

pars, partis f - qism

I guruh sifatleri

hyoideus, a, um - til osti (suyagi)

canninus, a, um - katta oziq
tishga oid

hypoglossus, a, um - til osti (nervi)

submucosus, a, um - shilliq parda
osti

iliacus, a, um - qovurg'a va qorin

geniohyoideus, a, um -iyak- til osti

stylohyoideus, a, um - til uchi osti

incisivus, a, um - kesuvchi

stylopharyngeus, a, um - halqum uchiga oid

infrahyoideus, a, um - til osti

serotinus, a, um - kechki

palatinus, a, um- tanglayga oid

II guruh sifatleri

intestinalis, e - ichakka oid

tenuis, e - ingichka

simplex, icis - oddiy

triceps, itis - uch boshli

teres, etis - aylana

molaris, e - katta oziq tish

vaginalis, e - qinga oid

premolaris, e - kichik oziq tish

biceps, itis - ikki boshli

quadriceps, itis - to'rt boshli

brevis, e- qisqa

cranialis, e - kallaga oid

mollis, e - yumshoq

dentalis, e - tishga oid

cardialis, e - yurakka oid

pulmonalis, e - o'pkaga oid

renalis, e - buyrakka oid

abdominalis, e - qoringa oid

brachialis, e - yelkaga oid

humeralis, e - yelka suyagiga oid

radialis, e - bilakka oid

ulnaris, e - tirsakka oid

§7. OTLARNING UCHUNCHI TURLANISHI. UCHINCHI TURLANISH MUJSKOY RODDAGI OTLAR

Maqsad. Bosh kelishigidagi mujskoy roddagi otlarning uchinchi turlanish qo'shimchalarini va qaratqich kelishigidagi qo'shimchasini o'rganish ko'nikma va malakalarini rivojlantirish

Uchinchi turlanishga mujskoy, jenskiy va sredniy roddagi otlar kiradi. Ularning bosh kelishik birlikda qo'shimchalari har xil bo'lib, qaratqich kelishigida esa **-is** qo'shimchasiga ega.

m   f   n
is

Masalan:

homo, inis, m – odam	gaster, tris, f oshqozon
apex, icis, m - cho'qqi, uch	mater, tris, f ona, miya pardasi
radix, icis, f - ildiz	pia mater yumshoq miya pardasi
os, ossis, n - suyak	dura mater qattiq miya pardasi

Ko'pchilik otlarning bosh kelishik va qaratqich kelishik birlikdagi o'zagi mos tushmaydi.

Nom.	cort- ex	rad- ix	crus	pes
Gen.	cortic- is	radic- is	crur- is	ped- is

Uchinchi turlanishdagi otlarning bosh va qaratqich kelishik birlik o'zaklari teng bo'g'inli yoki noteng bo'lishi mumkin.

Teng bo'g'inli		Noteng bo'g'inli	
<i>Nominativus</i>	<i>Genetivus</i>	<i>Nominativus</i>	<i>Genetivus</i>
rete	retis	apex	apicis
canalis	canalis	dens	dentis
pubes	pubis	pars	partis

Uchinchi turlanishdagi otlarning negizi faqat ular qaratqich kelishigiga qo'yilib, **-is** qo'shimchasini olib tashlash yo'li bilan aniqlanadi.

Mujskoy roddagi otlar bosh va qaratqich kelishik birlikda quyidagi qo'shimchalarga ega:

Rod	M					
Nom.Sing.	-os	- or	- o	- er	- es	- ex
Gen. Sing	-oris	-oris	-onis -inis	-eris	-tis -dis	-icis

Masalan:

flos, oris, m - gul	apex, icis, m - uchi
tremor, oris, m - qaltirash	pes, pedis, m - tovon, oyoq
carbo, onis, m - ko'mir	paries, etis m - devor
trochanter, eris, m - ko'st	

Istisno:

og'iz - os, oris, n	yurak - cor, cordis, n
suyak - os, ossis, n	do'mboq - tuber, eris, n

BILIMLARINGIZNI MUSTAHKAMLOVCHI MASHQLAR

1. Quyidagi otlardan Gen.Sing. yasang va negizni aniqlang:

pulmo, homo, arbo, sapo, flos, tumor, tremor, rubor, calor, dolor, doctor, tuber, paries, apex, culex, pulex, pollex, index, cortex, venter, gaster, cor, os

2.Sifatlarni ot bilan moslashtiring:

paries (anterior, mastoideus, jugularis), tuber (ischiadicus, frontalis, parietalis), pes (calcaneus, planus), trchanter (major, minor), venter (posterior, frontalis), humor (vitreus, aquosus), liquor (cerebrospinalis, flavus)

3. Lotin tiliga tarjima qiling :

A. miyacha po'stlog'i, katta bosh miya po'stlog'i, katta va kichik ko'st,yurak cho'qqisi, o'ng va chap o'pka, til osti suyagi, dimog' egati, o'pkaning medial yuzasi, oshqozonning old devori

B.til osti suyagining kichik shoxi, me'daning muskul pardasi, ponasimon suyak, medaning oldingi devori, o'zangi qopqog'i,muscul qorinchasi.

O'RGANILGAN MATERIALLARNI TAKRORLASH VA MUSTAHKAMLASH UCHUN MASHQLAR

1. Quyidagi so'z birikmalarni o'qing va tarjima qiling:

A. pulmo sinister, apex pulmonis sinistri, lobus pulmonis superior, paries lateralis orbitae, ala vomeris, dura mater spinalis, os parietale, apex ossis sacri, os palatinum.

B. musculus depressor septi nasi, os ischii, corpus humeri, musculus rotator thoracis, musculus pronator teres.

2. Lotin tiliga tarjima qiling:

hiqildoqning o'rta konstruktori, tanglay pardasining ko'taruvchi muskuli, og'iz burchagining tushuruvchi muskuli, bo'yinning aylantiruvchi muskuli, bosh barmoqning yaqinlashtiruvchi muskuli, chimchaloqning uzoqlashtiruvchi muskuli.

MUSTAQIL O'RGANISH UCHUN LOTIN MAQOLLARI

1. Semfer avarus eget. *Xasisni qorni to'sa ham ko'zi to'yimas.*
2. Medicus amicus et servus aegrotorum *Shifokor bemorning ham do'sti, ham qulidir*
3. Primum non nocere *Avvalo zarar keltirma !*
4. De lingua stulta in comoda multa *Avval o'yla, keyin so'zla.*

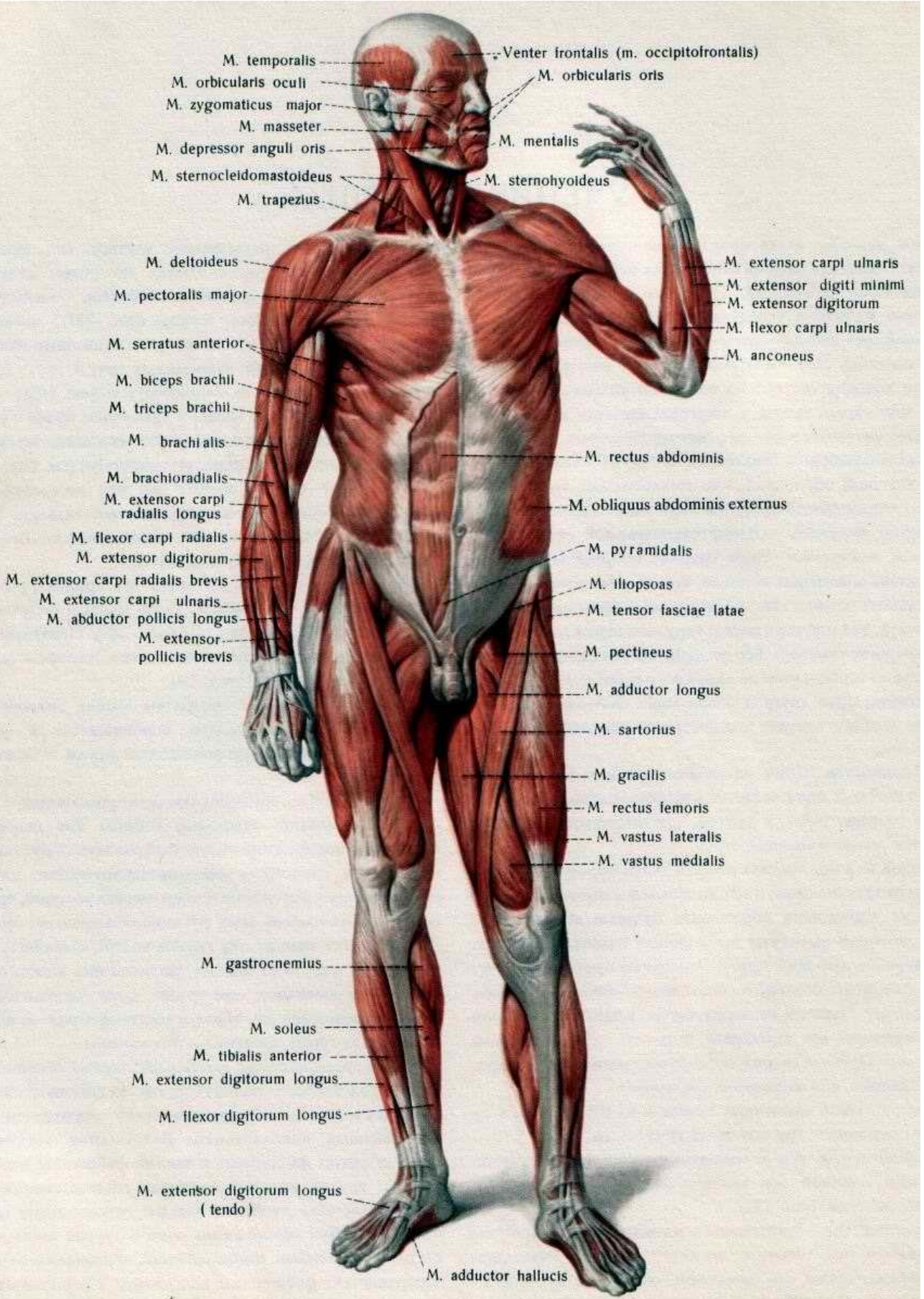
LEKSIK MINIMUM

apex, icis m	uchi (burun, til)
cortex, icis m	po'stloq, qobiq
flos, oris m	gul
homo, inis m	odam
liquor, oris m	(orqa miya) suyuqligi
paries, etism	devor
pulmo, onism	o'pka
venter, ntris m	qorincha, qorin
vertex, icis m	cho'qqi
vomer, eris m	dimog'
index, icis m	ko'rsatkich barmoq
humor, oris m	namlik, tananing suyuq qismi
pes, pedis m	oyoq
pollex, icis m	bosh barmoq
stapes, edis m	uzangi
ureter, eris m	siydik yo'li

Istisno so'zlar

os, oris n - og'iz	tuber, eris n - do'mboq
os, ossis n - suyak	gaster, tris f - me'da oshqozon
cor, cordis n - yurak	mater, matris f - ona, miya pardasi
dura mater - miyaning qattiq pardasi	
pia mater - miyaning yumshoq pardasi	

242. Мышцы тела человека (вид спереди).

§8. OTLARNING UCHINCHI TURLANISHI. JENSKIY RODDAGI OTLAR

Maqsad. Bosh kelishigidagi jenskiy roddagiotlarning uchinchi turlanish qo'shimchalarini va qaratqich kelishigidagi qo'shimchasini o'rganish ko'nikma va malakalarini rivojlantirish.

Lotin tilida jenskiy roddagi otlar bosh va qaratqich kelishik birlikda quyidagi qo'shimchalarga ega:

Rod	f							
Nom.Sing	-io	-do	-go	-as	-is	-es	-s	-x
Gen.Sing	-ion +is	-din +is	-gin +is	-at -is	-is	-is	-nt/rt +is	-ng/is

palpatio, onis,

consuetudo, inis, f

imago, inis, f

paypaslab ko'rish

odat

tasvir

BILIMLARINGIZNI MUSTAHKAMLOVCHI MASHQLAR

I. Quyida berilgan otlarni qaratqich kelishigiga qo'ying va negizini aniqlang:

tuberositas, extremitas, pars, dens, lens, mors, thorax, cartilago, appendix, cervix, fornix, radix, larynx, pharynx, tendo, margo, articulatio, constriction, formation, dilatation, region, iris, asperitas.

II. Qavs ichidagi sifatlarni otlar bilan moslashtirib lotin tiliga tarjima qiling:

A.(miyaga oid, plevruga oid, nog'oraga oid, bo'g'imga oid) bo'shliq; (deltasimon, qanotsimon, yonbosh, chaynovchi) g'adirdudirlik; (o'rta, ichki, tashqi) quloq; (toshsimon, medial, yuqori, oldingi, o'ng, chap, suyakka oid, chuqur, belga oid, to'shga oid, yurakka oid) qism;(qovurg'aga oid, qanotga oid, katta, qalqonsimon, bo'g'imga oid) tog'ay.

B. (kapilar, limfatik) tomir; (oldingi, songa oid, tovonga oid,) soha; (oldingi, peshonaga oid, tangachali, yuqori, erkin, so'rg'chsimon, o'ng) chet.

O'RGANILGAN MATERIALLARNI TAKRORLASH VA MUSTAHKAMLASH UCHUN MASHQLAR

I. Lotin tiliga tarjima qiling:

A. Bosh miya qattiq pardasi, pilorik kanal, miyachaning hayot daraxti, oshqozon gumbazi, halqum gumbazi, katta toshsimon nerv kanali, og'iz burchagi, yelka bo'g'imi, me'da osti bezining kapsulasi, o'rta quloqning nog'ora bo'shlig'i, katta tanglay kanali, burun to'sig'ining tog'ayi.

B. Bachadon bo'yinchasining kanali, yuqori chanoq aperturasi, konyuktivning pastki gumbazi, halqumning qiyshiq qismi, yurakka oid botiqlik, qizilo'ngachning muskul pardasi, o'pkaning uchi va ildizi, bachadonning o'ng cheti, oddiy bo'g'im, pastki jag' asosi, tizzaning oldingi sohasi.

II. O'zbek tiliga tarjima qiling:

Basis cranii externa, cartilage thyreoidea, pars thoracica, glandula carotis accessoria, cartilage alaris major, margo inferior pulmonis sinistri, auris extern, tuberositas phalangis distalis, phalanx media, basis phalangis mediae, apex patellae, pars thoracica, pyramis renalis, margo uteri dexter, extremitas merina, tuberositas masseterica, cartilago nasi.

MUSTAQIL O'QIB O'RGANISHUCHUN

LOTIN MAQOLLARI

1. Higiена amica valetudinis.	<i>Tozalik sog'liqning garovidir.</i>
2. Barba non facit philosophum.	<i>Hamma soqol qo'yganlar donishmand bo'lavermaydi.</i>
3. Corpus sine spiritu cadaver est.	<i>Qalbsiz tana o'likdir.</i>
4. Finis coronat opus.	<i>Jo'jani kuzda sana</i>

LEKSIK MINIMUM

appendix, icis f - o'simta	carotis, tidis f - uyqu arteriyasi
articulatio, onis f - bo'g'im	auris, is f - quloq
basis, is f - asos	cavitas atis f - bo'shliq
cervix, icis f - bo'yin, bo'yincha	cutis, is f - teri
frons, frontis f - peshona	gl.parotis, tidis f - quloq oldi bezi
meninx, ngis f - miya pardasi	pars, partis f - qism
radix, icis f - ildiz	pelvis, is f - tos (chanoq)
pelvis renalis - buyrak jomchasi	pyramis, idis f - piramida
region, onis f - soha	synchondrosis, is f - sinxondroz
symphysis, is f - birikish	tuberositas, atis f - g'adir-budirlik
bilis, is f - o't, safro	extremitas, atis f qo'l-oyoqla uchi
impressio, onis f - botiqlik	iris, idis f - ko'zning kamalak pardasi
lens, lentis f - ko'z gavhari	phalanx, ngis f panja suyagi

pubes, is f - qov (qov suyagi)

Istisno so'zlar

axis, is m - oq , ikkinchi bo'yin umurtqasi

canalis, is m - kanal

dens, dentis m - tish

margo, inis m - chet

sanguis, inis m - qon

tendo, inis m - pay

pancreas, atis n - me'da osti bezi

vas, vasis n - tomir

coccyx, ygis m - dum

fornix, icis m - gumbaz

larynx, ngis m - hiqildoq

pharynx, ngis m - halqum

thorax, acis m - ko'krak qafasi

§9. OTLARNING UCHINCHI TURLANISHI. SREDNIY RODDAGI OTLAR

Maqsad. Bosh kelishigidagi sredniy roddagiotlarning uchinchi turlanish qo'shimchalarini va qaratqich kelishigidagi qo'shimchasini o'rganisho va farqlay olish qobiliyatlarini mustahkamalash.

Lotin tilidagi mujskoy va jenskiy rod otlari kabi, sredniy rod otlari ham bosh va qaratqich kelishikda birlikda quyidagi qo'shimchalarga ega.

Rod				n			
Nom.Sing.	-en	-ma	-us,ur	-e	l	-ar	-ut
Gen.Sing	-in+is	-at/is	o/e/u+ris	-is	ll/al	-ar+is	-it+is

BILIMLARINGIZNI MUSTAHKAMLOVCH IMASHQLAR

I. Quyida berilgan lotincha otlarni qaratqich kelishigiga qo'yingva negizini aniqlang:

tegmen, foramen, abdomen, semen, genus, pectus, tempus, crus, sulfur, femur, stroma, systema, rete, caput, occiput, zigoma, oedema, chiasma, diaphragma.

II. Qavs ichidagi sifatlarni otlar bilan moslashtirib lotin tiliga tarjima qiling:

(bo'yinturuqqa oid, yumaloq oval, katta, ensaga oid, so'rg'ichsimon) teshik; (o'ng, chap, lateral, qisqa, uzun, medial, oddiy, umumiy, oldingi) oyoqcha; (uzun, qisqa, chuqur qyshiq, lateral) bosh; (g'orsimon, shishasimon, yog'simon) tana; (o'ng, chap, harakatchan, bo'lakka oid, kistoz) buyrak; (qo'shimcha, harakatchan) taloq; (dunga oid, aortaga oid) to'pcha; (sentra, asab, limfatik) tizim; (harakatchan, bo'lakka oid, zichlashgan) jigar.

III. Quyidagi so'z birikmalarni o'zbek tiliga tarjima qiling:

Glomus caroticum, ren accessorius, systema lymphaticum, sinus occipitalis durae matris, cavitas abdominis, glomus pulmonale, pancreas accessorium, foramenpalatinum majus, tegmen tympani, cavitas oris propria, foramen venae cavae, lobus hepatis dexter, hepar mobile, rete venosum, musculus longissimus capitis, diaphragma oris, corpus mandibulae, foramen mentale, crus anterius, rete articulare genus, textus epethelialis, textus muscularis, textus nervosus.

IV. Lotin tiliga tarjima qiling :

Limfatik (tomir, tugun, qopqoq); bo'g'imga oid (bo'shliq, o'simta, tog'ay); oldingi(chet, yuza, to'siq); bo'yinturuqqa oid (do'mboq, kesma, teshik); ko'ndalang (o'simta, bo'lak, piramida, boylam, arteriya) ; ensaga tegishli (soha, bo'lak, teshik); uxlatuvchi (do'mboq, egat, kanal), suyak (tepa, yonoq, ensa, chakka, tanglay, peshona, burun, ko'z yosh, til osti).

**O'RGANILGAN MATERIALLARNI TAKRORLASH VA MUSTAHKAMLASH
UCHUN MASHQLAR**

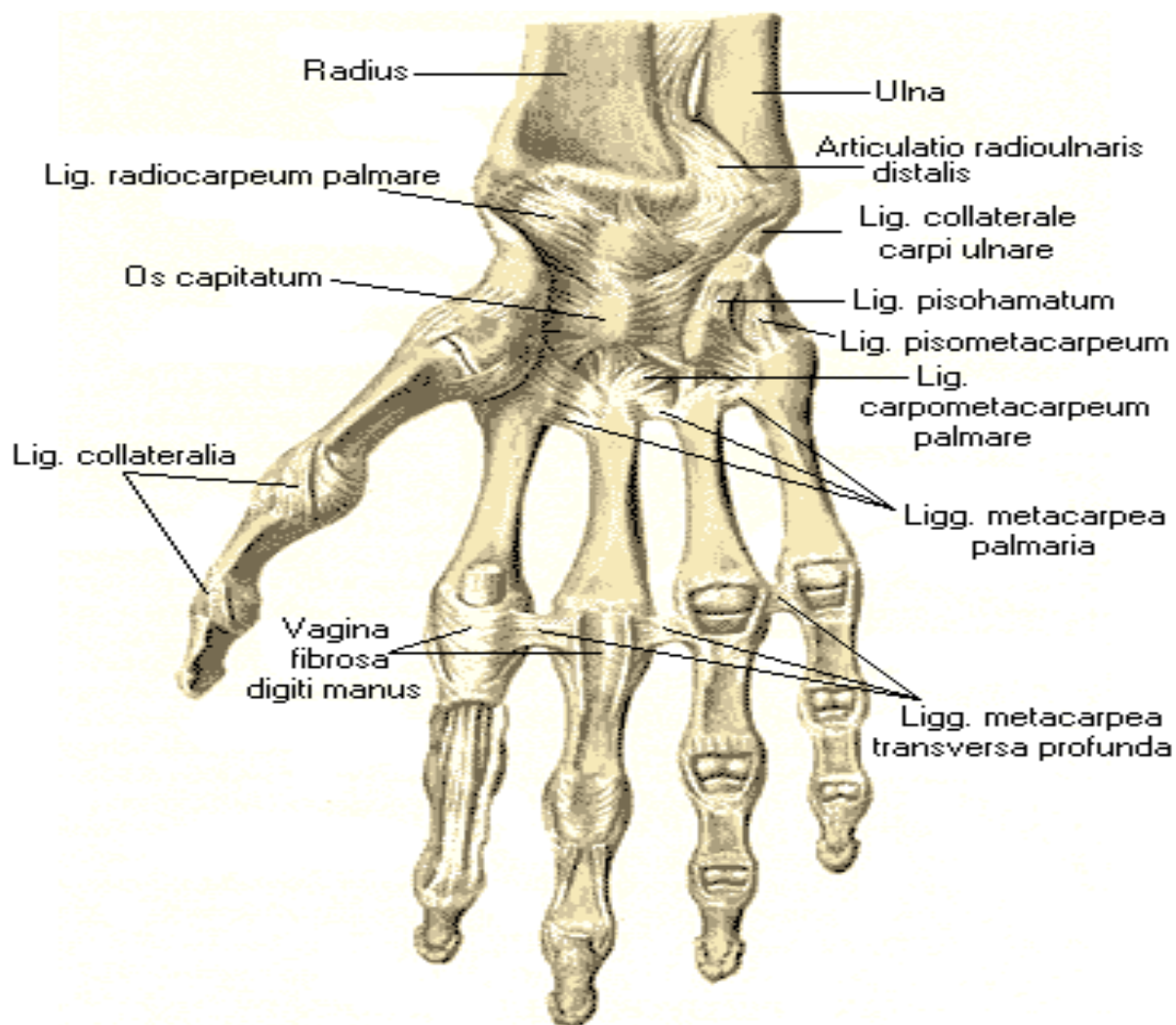
I. Lotin tiliga tarjima qiling :

Yuzaki limfatik tomir, trapetsiyasimon tananing orqa yadrosi, ichki uxlatuvchi arteriya, yurak asosi, yurak uchi, o'pka ildizi, bachadon bo'shlig'i, buyrak jomi, qalqonsimon tog'ay, jigarning chap bo'lagi, tanglay aponevrozi, qorinning tashqi qiyshiq muskuli, og'izning shilliq pardasi, o'pkaning yurakka tegishli botiqligi, sut bezining tanasi, bachadon bo'yinchasining kanali, boshning eng uzun muskuli, yuzning oldingi sohasi, bo'yinnig yonbosh sohasi, kalla suyagining tashqi asosi.

II. Qavs ichidagi sifatlarni otlar bilan moslashtirib lotin tiliga tarjima qiling:

(tovonga tegishli, o'tirgich, uxlatuvchi) do'mboq; (uzun, kalta, trapetsiyasimon, g'alvirsimon, yonbosh, umurtqaga tegishli, tizza kozasiga tegishli) suyak; (g'orsimon, trapetsiyasimon, kiprikka tegishli, moyli) tana; (o'ng, chap, uzun, chuqur, qiyshiq, ko'ndalang, umumiy, oldingi) oyoqcha.

III. Quyidagi anatomik terminlarni tarjima qiling.

MUSTAQIL O'QIB O'RGANISH UCHUN LOTIN MAQOLLARI

1. Una hirunda non facit ver.

Bitta qaldirg'och bahor olib kelmaydi.

2. Mala herba cito crescit.

Begona o't joy tanlamaydi.

3. Optima est legum interpecc consuetudo

Rasm-rusum qonunning eng yaxshi tahlilidir.

LEKSIK MINIMUM

III turlanish sredniy roddagi otlar

abdomen, inis n	- qorin	caput, itis n	- bosh
corpus, oris n	- tana	diaphragma, atis n	- diafragma
foramen, inis n	- teshik	neoplasma, atis n	- neoplazma
hepar, atis n	- jigar	occiput, itis n	- ensa
pectus, oris n	- ko'krak	cinciput, itis n	-
stroma, atis n	- tayanch	tempus, oris n	- chakka
tegmen, inis n	- qopqoq	zygoma, atis n	- yonoq
viscus, eris n	- ichki organlar	chiasma, atis n	- kesishma
femur, oris n	- son	glomus, eris n	- to'pcha
systema, atis n	- tizim	coma, atis n	- koma
crus, cruris n	- oyoqcha	thenar, aris n	-
calcar, aris n	-	sal, salis n	-tuz
animal, alis n	-hayvon	rete, retis n	-to'r

Istisno so'zlar

ren, renis m	- buyrak
lien, lienis m	- taloq

§10. OT VA SIFATLARNING NOMINATIVUS PLURALIS SHAKLINING YASALISHI

Maqsad. Otlarning besh xil turlanish belgilari, rod belgilarini bilish; leksik minimumni yodlash; anatomik atama tarkibini tahlil qila olish, atamani tashkil etuvchi so'zlarning grammatik vazifasini; ularni bir tildan ikkinchi tilga tarjima qila olish malakalarini o'stirish; otlarning bosh va qaratqich kelishik kopluk shakllarini yasash ko'nikma va malakalarini shakllantirish.

OTLARNING NOMINATIVUS PLURALIS SHAKLINI YASASH

Anatomik atamalar qismida BIZ organlar va tana qismlarining atalishini bosh kelishik birlikda yasalishini o'rgandik, lekin shifokor amaliyotida ko'plik shakli ham qo'llaniladi.

I. Jadval yordamida otlarning bosh kelishik ko'plik, turlanish va rodlarda o'zgarishlarini tahliliy kuzating:

Turlanish	m	f	n
I		-ae	

II	-i		-a
III	-es		-a -ia (-e, -al,-ar bilan tugagan otlar)
IV	-us		ua
V		-es	

Quyida berilgan misollarni o'qing va tahlil qiling:

<i>Lug'at shakli</i>	<i>Turlanish</i>	<i>Negiz</i>	<i>Nominativus Pl.</i>
<i>vertebra, ae, f</i>	<i>I</i>	<i>vertebr-</i>	<i>vertebrae</i>
<i>sulcus, i, m</i>	<i>II</i>	<i>sulc-</i>	<i>sulci</i>
<i>ligamentum, I n</i>	<i>II</i>	<i>ligament-</i>	<i>ligamenta</i>
<i>dens, dentis, m</i>	<i>III</i>	<i>dent-</i>	<i>dentes</i>
<i>cartilago, inis f</i>	<i>III</i>	<i>cartilagin-</i>	<i>cartilagines</i>
<i>foramen, inis n</i>	<i>III</i>	<i>foramin-</i>	<i>foramina</i>
<i>processus, us m</i>	<i>IV</i>	<i>process-</i>	<i>processus</i>
<i>genu, us n</i>	<i>IV</i>	<i>gen-</i>	<i>genua</i>
<i>facies, ei f</i>	<i>V</i>	<i>faci-</i>	<i>facies</i>

II. Jadval yordamida otlarning bosh kelishik ko'plik shaklining yasashiga e'tibor qiling.

Otlarning bosh kelishik ko'plik shaklini yasash uchun quyidagi amallar bajariladi:

- 1.Otning lug'at shakli olinadi
2. Turlanishi aniqlanadi
3. Negizi ajratiladi
4. Negizga bosh kelishik ko'plik qo'shimchasi qo'shiladi.

SIFATLARNING NOMINATIVUS PLURALIS SHAKLINI YASASH

I.Jadval yordamida sifatlarning bosh kelishik ko'plik qo'shimchalarining rodlarda, guruhlarda va qiyosiy darajada o'zgarishini kuzating:

Rod	Birinchi guruh (I – II turlanish) va Orttirma daraja	Ikkinchi guruh (III turlanish)	Qiyosiy daraja (III turlanish)
m	- i	- es	(ior) - es
f	- ae	- es	(ior) – es
n	- a	- ia	(ior) - a

II. Jadval yordamida sifatlarning bosh kelishik ko'plik shaklining yasashiga e'tibor bering:

Nom. Sing.	Guruh	Turl.	Rod	Negiz	Nom. Pl.
pilosus	I	II	M	pilos	pilosi
pilosa	I	I	F	pilos	pilosae
pilosum	I	II	N	pilos	pilosa
Vertebralis	II	III	m,f	vertebral	vertebrales
Vertebrale	II	III	N	vertebral	vertebralia
simplex	II	III	m,f	simplic	simplices
simplex	II	III	N	simplic	simplicia
Posterior	Qiyosiy dar	III	m, f	posterior	posteriores
posterius	Qiyosiy dar	III	N	posterior	posteriora

Sifatlarning bosh kelishik ko'plik shaklini yasash uchun quyidagilarga amal qilish kerak.

- 1.Sifatlarni lug'at shakli olinadi.
2. Uning guruhi yoki darajasi aniqlanadi.
3. Uning turlanishi aniqlanadi.
4. Uning rodi aniqlanadi.
- 5.Uning negizi ajratiladi.
6. Bosh kelishik ko'plik qo'shimchasi qo' shiladi.

**TIBBIY TERMINLAR MAJMUASIDA BIRLIK VA
KO'PLIKDA UCHRAYDIGAN QISQARTMALAR**

Singularis		Pluralis	
Qisqartma	So'zning to'liq shakli	Qisqartma	So'zning to'liq shakli
A.	arteria	Aa.	Arteriae
B.	bursa	Bb.	Bursae
Fasc.	fasciculus	Fascc.	Fasciculi
For.	foramen	Forr.	Foramina
Gangl.	ganglion	Gangll.	Ganglia
Gl.	glandula	Gll.	Glandulae
Lam.	lamina	Lamm.	Laminae
Lig.	ligamentum	Ligg.	Ligamenta
M.	musculus	Mm.	Musculi
N.	nervus	Nn.	Nervi
Nucl.	nucleus	Nucc.	Nuclei
Reg.	regio	Regg.	Regiones

Tr.	tractus	Trr.	Tractus
Sul.	sulcus	Sull.	Sulci
Sut.	sutura	Sutt.	Suturae
Tun.	tunica	Tunn.	Tunicae
V.	vena	Vv.	Venae
R.	ramus	Rr.	Rami

BILIMLARINGIZNI MUSTAHKAMLOVCHI MASHQLAR

I.Ot bilan sifatlarni bosh kelishik ko'plikda moslashtiring.

1.Nodi (lumbales, pectoralia, pulmonales, dextri, internae, occipitalis, profunda, mastoidei, regionales); papillae (linguales, conicae, valatae, foliatae, renales, sinistri, lentiformes, minora); ligamenta (interspinalia,flava, palmaria, cruciata, alaria, radiate, dorsalia, supraspinalia); dentes(acustici, molars, longae, canini, premolares, permanentes, majores, brevia, minores).

2.a) Bo'yinning qirralararo muskullari, katta bosh miyaning pastki venalari, oshqozonga tegishli chuqurchalar, ko'krak yurakka tegishli tarmoqlar, kichik til ostiga oid oqimlar, tilning dorsal shoxlari.

b) Ko'stga oid yuqori o'rta dumba muskullari, to'g'ri ichakning ko'ndalang burmalari, kichik buyrakka oid kosalar, qora moddaning shoxlari,yonbosh ichakka oid o'rmlar, sohilchanning katta burmalari.

II. Tarjima qiling va lug'at shaklini aytib bering:

Nomlar, segmentlar, kesmalar, disklar, sinxondrozlar, venalar, tutamlar, qinlar, asablar, tishlar, oqimlar, teshiklar, so'rg'ichlar, umurtqalar,kesishmalar, tepa tosh choklar, qirralar, burmalar, qovurg'alar, bo'shliqlar, egatlar, bezlar, to'siqlar, bo'g'imlar, sohalar, tolalar, barmoqlar, ko'zlar, asablar, buyraklar, oyoqlar, qo'llar, sochlar, arterialar, ichaklar, kipriklar, suyaklar, qoshlar, tugunlar

III.Tarjima qiling:

(bosh, ko'z, tanglay, ko'krak, bel) muskullari; (tos, yuqori qism, ko'z soqqasi) diafragmalari; (bo'yin, ko'krak, qorin) aylantiruvchilari; (yuz, kalla suyagi, qo'l, kaft, oyoq kafti, kamar, ko'krak qafasi) suyaklari; (miya, kiprik, miyacha) venalari, (bo'yin, ko'krak, bel, dumg'aza, dum) umurtqalari

IV.Atamalarni bosh kelishik ko'plikka qo'yning vatarjima qiling:

Kichik qanot, yuqori kesuvchi tish, g'alvirsimon teshik, pardali oyoqcha, dumg'aza asab tuguni, orqa tishli qism.

O'ZINGNI TEKSHIRIB KO'R-CHI!

Nuqtalar o'rnini to'ldiring.

1. Bosh kelishik ko'plikda **-es** qo'shimchasini ..., ... turlanishdagi otlar, ... turlanish ... daraja, ... va ... roddagi sifatlar oladi.
2. Bosh kelishik ko'plikda **-a** qo'shimchasini ... roddagi ot va sifatlar oladi. II guruhdagi sifatlar, shuningdek **-e, -al, -ar** bilan tugagan otlar bosh kelishik ko'plikda ... qo'shimchasiga ega.
3. Bosh kelishik ko'plik va qaratqich kelishik birlik qo'shimchalari ..., ... turlanish va ..., ... roddagi ot va sifatlar uchun bir xil.

MUSTAQIL O'QIB O'RGANISH UCHUN LOTIN MAQOLLARI

1. Omnium artium medicina *Tibbiyot san'atlar ichida eng olijanobidir.*
nobilissima est
2. Libri amici, libri magistri. *Kitob do'stimiz, kitob ustozimiz.*
3. Mens sana in corpore sano. *Sog' tanda sog'lom aql.*

LEKSIK MINIMUM

I turlanishdagi otlar

ampulla, ae f	ampula	glandula, ae f	bez
aperture, ae f	apertura	retina, ae f	to'rcha
cellula, ae f	hujayra	palpebra, ae f	qovoq
fibra, aef	tola	plica, ae f	burma
gingiva, ae f	mil	papilla, ae f	so'rg'ich

II turlanishdagi otlar

alveolus, i m	alveola	metacarpus, i m	kaft
bulbus, i m	piyozcha	metatarsus, i m	oyoq kafti
gyrus, i m	burma	folium, i n	barg

IV turlanishdagi otlar

manus, us m	qo'l, kaft	recessus, usm	chuqurlik, cho'ntak
-------------	------------	---------------	---------------------

I guruh sifatleri

cavernosus, a, um	-g'orsimon	pelvinus, a, um	-chanoqqa oid
fibrosus, a, um	-fibrozli, tolaga oid	proprius, a, um	-xususiy
gastricus, a, um	-me'daga oid	accessories, a, um	-qo'shimcha
hepaticus, a, um	-jigarga oid	flavus, a, um	-sariq
nutricius, a, um	-oziqlantiruvchi	gluteus. A, um	-dumbaga oid
oesophageus, a, um	-qizil o'ngachga oid	subcutaneous, a, um	-teri osti

II guruh sifatlari

communis, e	-	umumiy	brevis, e	-	kalta
corticalis, e	-	po'stloqqa oid	radialis, e	-	bilak suyagiga oid
lumbalis, e	-	belga oid	ulnaris, e	-	tirsak suyagiga oid
pectoralis, e	-	ko'krakka oid	ciliaris, e	-	kiprikka tegishli
pulmonalis, e	-	o'pkaga oid	labialis, e	-	labga oid
superficialis, e	-	yuzaga oid			

§11. OT VA SIFATLARNING GENETIVUS PLURALIS SHAKLINING YASALISHI

OTLARNING GENETIVUS PLURALIS SHAKLINI YASALISHI

Maqsad. Otlarning besh xil turlanish belgilari, rod belgilarini bilish; leksik minimumni yodlash; anatomik atama tarkibini tahlil qila olish, atamani tashkil etuvchi so'zlarning grammatik vazifasini; ularni bir tildan ikkinchi tilga tarjima qila olish malakalarini o'stirish; otlarning va qaratqich kelishik ko'plik shakllarini yasash ko'nikma va malakalarini shakllantirish.

Otlarning qaratqich kelishik ko'plik shaklini yasash uchun uning lug'at shakli olinib, turlanish aniqlanadi va negizi ajratilib, Gen. Pl. qo'shimchalari qo'shiladi.

Turlanish	Gen. Pl. qo'shimchasi
I	- arum
II	- orum
III	- um yoki ium
IV	- uum
V	- erum

Otlarning I -V turlanish qo'shimchalari jadvali

Turlanish	Rod	Nom. Sing.	Gen. Sing.	Nom. Pl	Gen. Pl
I	f	- a	-ae	- ae	-arum
II	m n	- us, - er -um, on	- i	- i - a	-orum

III	m	-os, -or, -o -er, -ex, -es	-is	-es	-um yoki
	f	-s, -x, -do -go, -io			
	n	-en, -us, -ur -ma, -l, -ut -e, -al, -ar			
IV	M	-us	-us	-us	-uum
	n	-u			
V	F	-es	-ei	-es	-erum

SIFATLARNING GENETIVUS PLURALIS SHAKLINI YASALISHI

Maqsad. Sifatlarning Gen. Plur. qo'shimchalarini bilish; sifatlarni barcha turlanishdagi otlar bilan Gen. Plur. da moslashtirish ko'nikma va malakalarini rivojlantirish.

Sifatlarning Gen. Pl. shaklini yasash uchun quyidagilarga e'tibor berish lozim.

1. Sifatlarning lug'at shakli.
2. Turlanishi.
3. Negizni to'g'ri aniqlash.
4. Negizga Gen. Pl qo'shimchasini qo'shish.
- 5.

Eslab qoling:	Turlanish	Gen. Pl.
	I	-arum
	II	-orum
	IV	-uum
	V	-erum

I guruh va orttirma daraja sifatlariga qaratqich kelishigi qo'shimchasining umumiy komponenti "um" xarakterli unli asosga "r" orqali qo'shiladi.

IV turlanishdagi otlarga esa bevosita xarakterli

unli “u” ga qo’shiladi

Lug’at shakli	Turlanishi	Negizi	Xarakterli unli	Qo’shimcha	Gen. Pl.
glandula,ae,f	I	glandul	- a-	rum	glandularum
nervus,i, m	II	nerv	-o-	rum	nervorum
septum, i, n	II	sept	-o-	rum	septorum
ganglion,i,n	II	gangli	- o-	rum	gangliorum
textus,us m	IV	text	- u-	um	textuum
facies, ei, f	V	faci	-e-	rum	facierum
thoracicus	II	thoracic	-o-	rum	thoracorum
thoracica	I	thoracic	-a-	rum	thoraciarum
thoracicum	II	thoracic	-o-	rum	thoracorum

BILIMLARINGIZNI MUSTAHKAMLOVCHI MASHQLAR

1. Otlarning turlanishini jadval yordamida aniqlang:

Concharum, sulcorum, processum, digitorum, facierum, lamellarum, arteriarum, oculorum, lingularum, ligamentorum, plexuum, genuum, aperturarum, recessuum, glandularum, digitorum, oculorum

2. Otlarni lug’at shaklida yozing va Gen. Pl. yasang:

tugun, bez, bo’shliq, yuza, kirish, teshik, boylam, arteriya, o’rim, yurak bo’lmachasi, burchak, shox, egat, lunj, gangliy, dahliz.

3. Atamalarni tarjima qiling, Nom. Pl. va Gen. Pl. da yozing:

konussimon so’rg’ich, til ostki-ustki muskuli, yonoq o’simtas, tanglay egati, til osti chizig’i, eng kichik vena, kesuvchi muskul, ko’ndalang tanglay burmasi, g’orsimon o’rim, ko’rish nervi.

4. O’qing Gen. Pl. qo’shimchasini ajrating va negizdagi -um, -ium qo’shimchasini tushintiring:

dentium, tendinum, pulmonum, aurium, ossium, articulationum, retium, regionum, partium, certium, cervicalium, posteriorum, nasalium.

5. Gen. Pl. shaklini yasang:

pes, pedis, m; cavitas, atis, f; foramen, inis, n; unguis, is, m; thenar, aris, n; dens, dentis m; caput, itis, n; frons, frontis, f; paries, etis, m; tempus, oris, n; canalis, is, m; apex, icis, m; calcar, aris, n; tuberositas, atis, f; cervix, icis, f; os, ossis, n; ars, artis, f; stapes, edis, m; .

6. Quyidagi oddiy va qiyosiy darajadagi sifatlarning Gen.Pl.haklini yasang:

frontalis, e; anterior, ius; dentalis, e; orbitalis, e; posterior, ius; molaris, e; infraorbitalis, e; superior, ius; major, jus; premolaris, e;

7.Tarjima qiling:

Katta qanot, ko'z qismi, engak do'mboqchasi, til osti burmasi, lateral yuza, kichik tanglay teshigi, pastki premolyar bo'yin umurtqasi, kesuvchi tish, simpatik o'rim, peshona bo'shlig'i , o'pka venasi, bel umurtqasi, quloq venasi, katta tanglay kanali, ko'z kosasi.

LEKSIK MINIMUM

I turlanishdagi otlar

commissura, ae f -jipslashuv	glandula, ae f - buyrak usti bezi
medulla, ae f - miya moddasi	m.oblongata - uzunchoq miya
m. ossium - suyak iligi	m.spinalis - orqa miya
trachea, ae f - traxeya, kekirdak	vagina, ae f - qin
vesica, ae f - pufak	valvula, ae f - klapan
vesica fellea - o't pufagi	vesica urinaria - siydik pufagi

II turlanishdagi otlar

atrium, i n - dahliz	bronchus, i m - bronx
lobus, i m - bo'lak	retinaculum, i n - tutqich
stratum, i n -qavat, qatlam	thalamus, i m-miya ko'rish dumbog'i
thymus, i m- ayrisimon bez	carpus, i m- kaftning ustki qismi
lumbus, i m-bel	metacarpus, i m - qo'l kafti
nodulus, i m-tuguncha	

IV turlanishdagi otlar

abscessus, us m - yiring to'planishi	sensus, us m - sezgi, tuyg'u
--------------------------------------	------------------------------

I guruh sifatlari

arteriosus, a, um - arteriaga oid	cardiacus, a, um - yurakka oid
oblongatus, a, um - uzunchoq	pyloricus, a, um - pilorik
sanguineus, a, um - qonga oid	opticus, a, um - ko'ruv
peron(a)eus, a, um - oraliqqa oid	ruber, bra, brum - qizil
spurius, a, um - soxta	urinarius, a, um - siydikka oid

II guruh sifatlari

cerebellaris, e	- miyachaga oid	generalis, e	- umumiy
medullaris, e	- miyaga oid	paranasalis, e	- burun atrofiga oid
analisis, e-	orqa chiqaruv teshigiga oid	biliaris, e	- o'tga oid
fibularis, e	- kichik boldir suyagiga oid	intermuscularis, e	- muskullararo

§12. O'TILGAN GRAMMATIK MATERIALLARNI TAKRORLASH VA MUSTAHKAMLASH UCHUN MASHQLAR

Maqsad. O'rganilgan materiallarni takrorlash va mustahkamlash: tibbiy atamalarni bosh kelishik va qaratqich kelishik birlik va ko'plikda tarjima qilish ko'nikma va malakalarini rivojlantirish.

1. *Quyida berilgan ot va sifatlarni lotin tiliga tarjima qiling va lug'at shaklini aytib tushintiring:*

Qirra, chuqurlik, yuqori jag', yelka suyagi, o'yma, ko'ndalang, umurtqaga oid, toshsimon, yuza, burchak, dasta, oldingi, katta, so'rg'ichsimon, ko'krakka tegishli, tirsak suyagi, teshik, bo'g'imiga oid, yonoqqa oid, o'pka, tog'ay, barmoq suyaklari, qanotsimon, til ostiga oid, xanjarsimon, boldir, son suyagi

2. *Ot va sifatlarni moslashtirib lotin tiliga tarjima qiling:*

Lateral qism, g'alvirsimon teshik, katta va kichik tanglay kanail, burun suyagi, ko'krak nerv tuguni, bo'g'im tog'ayi, o'pkaga tegishli to'pcha, bosh sohalari, chuqur qism, katta tanglay teshigi, oldingi yonbosh yuza, kesuvchi tish, qovurg'a boshchasi, umurtqa suyagi, qoziq tish, to'sh dastasi, kalla suyaklari

3. *Lotin tiliga tarjima qiling:*

Qorinning ko'ndalang muskuli, burunning lateral tog'ayi, qo'l bosh barmog'ining rostlovchi muskuli, son suyagining suyaklararo nervi, jigarning o'ng bo'lakchasi, kekirdakning ko'ndalang devori, vena va arteriyaga tegishli qon, to'r pardaning ko'rish qismi, muskulning old qorinchasi, peshona suyagining tanasi, tizzaning bo'g'imiga tegishli turi, kalla suyagining tashqi asosi, kurakning ko'taruvchi muskuli, o'pkaning yurak botiqligi, yonoq-peshona choki, burun-yuqiri jag' choki, tanglay choki, yumshoq tanglay, qattiq tanglay, til-halqum mushagi, orqaning eng keng mushagi

4. *Lotin tiliga tarjima qiling:*

Dung'aza shoxchalari, ko'z kosasiga tegishli egatlar, oyoq bo'g'imlarining oldingi qirg'oqlari, kichik tanglay kanallari, qanotsimon boylamlar, chuqur chakka arteriyalari, qorinning teri osti venalari, yuqori bo'g'im o'simalari, yuzning suyaklari, yuza limfa tomirlari, kesuvchi tishlar, katta miyaning pastki venalari, boshning muskullari, kiprik o'siqlari.

5. Tarjima qiling.

Barmoqlarning yuzaki bukuvchi muskuli, barmoqlarning qisqa yozuvchi muskuli, qo'l barmoqlar payining synovial qini, kichik boldir suyagi paylarining yuqori tutuvchi muskuli, qo'l barmoqlarining fibroz qini, bukuvchi muskullarning umumiy synovial qini, dumba muskullarining muskullararo xaltalari, uzoqlashtiruchi muskullar payining va qo'l bosh barmog'i qisqa yoyuvchi muskullarining qini, kaft orqa qismi bilak suyagi yoyuvchi muskullari paylarining qini.

6. Sifatning to'g'ri shaklini tanlang, atamani tarjima qiling

1	os palatinum (-us,-a,-um)	
2	vena profund...(-us,-a,-um)	
3	musculus long...(-us,-a,-um)	
4	genu sinis... (-ter, -tra, -trum)	
5	ramus medi...(-us, -a,-um)	
6	vertebra coccyge...(-us, -a, -um)	
7	facies palatin...(-us, -a, -um)	
8	costa quart...(-us, -a, -um)	
9	foramen thyreoide..(-us, -a, -um)	
10	os zygomatic...(-us, -a, -um)	
11	os frontal... (is, e)	
12	vertebra cervical...(is, e)	
13	pars lateral... (is, e)	
14	linea asp... (er, a, um)	
15	processus xyphoide ... (us, a, um)	

§13. OTLARNING UCHINCHI TURLANISHI. NOMINATIVUS VA GENETIVUS PLURALISGA DOIR MASHQLAR

Maqsad. O'rganilgan materiallarni takrorlash va mustahkamlash: tibbiy atamalarni bosh kelishik va qaratqich kelishik ko'plikda tarjima qilish ko'nikma va malakalarini rivojlantirish.

1. Quyida berilgan atamalarni birlik va ko'plikda qo'yib chiqing:

Nom.Sing.	Gen. Sing	Rod	Nom. Plur.	Gen.Plur.
organon			organa	
	lobi		lobi	
	arteriae	f		
ramus		m		
labium	labii			
			gyri	
cellula				
	nervi	m		
	foveolae	f		
ganglion			ganglia	
			fibrae	
Tuberculum				
	articulationis	f		articulationum
		n		corporum
Dens		m		dentium
	sinus		sinus	
	pulmonis			pulmonum

2. O'zbek tiliga tarjima qiling:

radix dentis superioris
facies linguae inferior
ligamentum venae cavae sinistrae
tuberculum posterius vertebrae cervicalis
facies articularis anterior
arteria thoracica superior
arteria genus lateralis inferior
arteria interossea anterior

3. Quyidagi terminlarning Nom. va Gen. Pl.dagi formasini yasang:

crus, vas, foramen, sapo, pecten, pulmo, semen, appendix, carotis, embryo, tegmen, pollex, rete, lien, hepar, caput, stroma, apex, coccyx, frons, margo, systema,

canalis, auris, articulatio, occiput, pars, tempus, radix, femur, regio, cavitas, glomus, chiasma, extremitas, tendo, corpus, tumor, pubes, basis, dolor, fel, viscus, crus, zygoma, trauma

QUYIDAGI MUSKUL NOMLARINI O'QING VA YOD OLING!

m. abductor	uzoqlashtiruvchi muskul
m. adductor	yaqinlashtiruvchi muskul
m. buccinators	engak muskul
m. constrictor	qisuvchi muskul
m. depressor	tushiruvchi muskul
m. levator	ko'taruvchi muskul
m. masseter (eris)	chaynovchi muskul
m. rotator	aylantiruvchi muskul
m. tensor	taranglovchi muskul
m. corrugator	jimiruvchi muskul
m. cremaster (eris)	moyakni ko'taruvchi muskul
m. dilatator	kengaytiruvchi muskul
m. extensor	yoyuvchi muskul
m. flexor	bukuvchi muskul
m. pronator	pronator
m. sphincter (eris)	sfinkter
m. supinator	supinator

4. O'zbek tiliga tarjima qiling:

A. Musculus tensor faciae latae, musculus levator scapulae, musculus rotator services, musculus levator palbrae superioris, musculus depressor anguli oris, musculus constrictor pharyngis medius.

B. musculus extensor indicis, musculus flexor pollicis longus, musculus sphincter ductus choledochi, musculus abductor digiti minimi, musculus flexor digiti minimi brevis.

5. Lotin tiliga tarjima qiling:

Nog'ora qopqog'ining taranglovchi muskuli, kurakni ko'taruvchi muskuli, bo'yinni aylantiruvchi musculi, qalqonsimon bezning ko'taruvchi muskuli, pastki labning tushiruvchi muskuli.

6. O'zbek tiliga tarjima qiling:

musculus teres minor, ligamentum teres acetabuli, musculus biceps femoris

ductus sublingualis major, caput longum musculi tricipitis brachii, caput breve musculi bicipitis brachii, crus simplex canalis lateralis, nodus lymphaticus prepericardialis, vena retromandibularis, processus infrajugularis, ganglion prevertebrale, tuberculum humeri minus, caput longum musculi bicipitis femoris, papilla duodeni major, ostium urethrae externum, arcus palatoglossus, glandula sublingualis, arteria interossea communis, tunica mucosa tracheae, linea nuchae suprema, foramen palatinum majus, region inguinalis dextra, pars superior duodeni, linea temporalis anterior, arteria temporalis profunda

§14. SON SO'Z TURKUMI. LOTIN TILIDA SANOQ, TARTIB, TAQSIM VA RAVISH SONLAR. LOTINCHA VA YUNONCHA OLD QO'SHIMCHALI SONLAR

Maqsad. Lotin tilida sanoq va tartib sonlarni bilish; lotin va yunon old qo'shimchali sonlarni farqlay olish ko'nikma va malakalarini shakllantirish.

Narsalarni son- sanog'ini va tartibini bildirib, **qancha? necha?, nechanchi?** so'roqlariga javob bo'ladigan so'zlar **son** deyiladi. Lotin tilida sonlar o'zbek tilidagidek quyidagilarga bo'linadi:

1.Sanoq son 2. Tartib son 3.Taqsim son 4. Ravish son
Sonlar jadvali:

1 - 10	11 - 20	10 - 100	100 - 1000
I Unus, a, um	XI undecim	X Decem	C Centum
II Duo, ae, o	XII duodecim	XX Viginti	CC Ducenti, ae, a
III Tres, tria	XIII tredecim	XXX Treginta	CCC trecenti, ae, a
IV Quattuor	XIV quattuordecim	XL quadraginta	CD Quadringenti, ae, a
V Quinque	XV quindecim	L quingenta	D Quingenti, ae, a
VI sex	XVI sedecim	LX Sexaginta	DC Sescenti, ae, a
VII septem	XVII septendecim	LXX septuaginta	DCC Septingenti, ae, a
VIII octo	XVIII duodeviginti	LXXX Octoginta	DCCC octingenti, ae, a

IX novem	XIX undeviginti	XC Nonaginta	CM Nongenti, ae, a
X decem	XX viginti	C Centum	M mille

Taqsim son

Singuli - birtadan

bini - ikkitadan

terni - uchtdan

Sanoq sonlardan **unus, a, um** - bir; **duo, duae, duo** - ikki; **tres, tria** - uch kelishikda turlanadi.

Ravish son

semel - bir marta

bis - ikki marta

ter - uch marta

1. Tartib sonlar sifatning I guruhi kabi turlanadi va moslashadi, ular anatomiyada barmoqlar nomi va miya qorinchalarini nomlashda qo'llaniladi.

3. Klinik va gistologik atamalarda tartib sondan yasalgan son va sifatga tegishli bo'lgan sonlar qo'llaniladi.

Masalan: primarius, a, um - birlamchi; secundarius, a, um - ikkilamchi

4. Rim raqamlari bilan anatomiyada: asablar, qovurg'alar umurtqa, barmoqlar, qo'l va oyoq kafti suyaklarining jufti (soni) belgilanadi:

Klinikada - kasallik stadiyasi; reseptda dori tomchilari yoziladi.

5. Lotin-yunon tilida old qo'shimchalar soni bilan ham ifodalanadi, a) Anatomik atamalarda lotin tilidan olingan old qo'shimchali sonlar qo'llaniladi.

b) Klinik va farmasevtik atamalarda esa yunon tilidan olingan old qo'shimchali sonlar qo'llaniladi.

LOTINCHA OLD QO'SHIMCHALI SONLAR

bi - ikki

bicolor, bicoloris

tri - uch

triplex, triplicis

trigeminus, a, um -

tricolor, oris -

quadri - to'rt

quadripetalus, a, um -

semi - yarim

semicircularis, e -

biceps, bicipitis - ikki boshli

ikki rangli

triceps, tricipitis - uch boshli

uch hissa ko'p

uch shoxli

uch rangli

quadriceps, itis - to'rt boshli

to'rt bargli

semilunaris, e - yarim oysimon

yarim aylana, doira

YUNON OLD QO'SHIMCHALI SONLAR

Yunoncha old qo'shimchali sonlar kimyoviy nomlarda qo'llaniladi.

1. mon (o) - bir	9. nona - to'qqiz
2. di - ikki	10. dec (a) - o'n
3. tri - uch	11. undec - o'n bir
4. tetra - to'rt	12. dodec - o'n ikki
5. penta - besh	13. tridec - o'n uch
6. hexa - olti	14. tetradec - o'n to'rt
7. hept (a) - yetti	15. pentadec - o'n besh
8. oct (a) - sakkiz	

BILIMLARINGIZNI MUSTAHKAMLOVCHI MASHQLAR

I. Quyidagi savollarga javob bering:

1. Lotin va yunon sonlar anatomiyada qanday qo'llaniladi?
2. Klinikada qaysi sonlar qo'llaniladi?
3. Sonlarning yunon old qo'shimchalarini bilasizmi?
4. Sonlarning kelib chiqish tarixini bilasizmi?
5. Old qo'shimcha sifatida qo'llaniladigan lotin sonlarni bilasizmi?
6. Old qo'shimcha sifatida qo'llaniladigan yunon sonlarni bilasizmi?

II. Quyidagilarni o'zaki aytib bering:

1. 1 dan 50 gacha og'zaki sanab bering.
2. 30, 40, 50, 60, 70, 80, 90, 100 sonlarini og'zaki aytib bering.
3. Lotin old qo'shimcha sonlarni aytib bering.
4. Yunon old qo'shimcha sonlarni aytib bering.

III. Quyidagi sonlarni yozma yozib bering:

1. Arabcha sanoq sonlarni lotincha yozing: 1,2 3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14.
Arabcha tartib sonlarni lotincha yozing: .....
2. 50,60,70, 80,90,100,101,120,130,140,150,160,170,180 sonlarni lotincha yozing.
3. 200,300,400,500,600,700,800,900,1000 sonlarni lotincha yozing.

IV. Tarjima qiling.

Sonning ikki boshli muskuli, oyoq kaftining uch boshli muskuli, ko'rsatkich barmoq (II barmoq), bosh barmoq (I barmoq), nomsiz barmoq (to'rtinchi barmoq),

birinchi qovurg'a, o'n ikkinchi qovurg'a, uchlamchi nervning yadrosi, jimjiloq (beshinchi barmoq)

Musculus digastricus, dens serotinus (molaris tertius), musculus triceps surae, pollex seu digitus primus, villus secundarius, musculus quadriceps femoris, fasciculus tendineus primaries et secundarius, vena recessus lateralis ventriculi quarti, papilla secundaria, musculus semispinalis cervicis

§ 15. O'RGANILGAN GRAMMATIK MATERIALLAR VA ANATOMIK TERMINLAR BO'YICHA BILIMLARNI TAKRORLASH HAMDA MUSTAHKAMLASH

Maqsad. Anatomik terminologiya bo'yicha olgan bilimlarni takrorlashorqali mustahkamlash, o'rganilgan materiallarni yana bir marta ko'zdan kechirish: tibbiy anatomik atamalarni bosh kelishik va qaratqich kelishik birlik va ko'plikda tarjima qilish ko'nikma va malakalarini shakllantirish.

I.Lotin tilidan o'zbek tiliga tarjima qiling

sutura lambdoidea, sutura parietomastoidea, sutura occipitomastoidea, processus styloideus, arcus zygomaticus, sutura temporozygomatica, corpus mandibulae, corpus maxillae, spina nasalis anterior, sutura zygomaticomaxillaris, fossa temporalis, sutura ethmoidolacrimalis, os nasale, os lacrimale, lamina orbitalis ossis ethmoidalis, sutura frontozygomatica, facies temporalis alae majoris ossis sphenoidalis, sutura sphenofrontalis, linea temporalis, tuber frontale, margo sphenoidalis ossis temporalis(pars squamosa), sutura coronalis, sutura sphenoparietalis, sutura squamosa, pars squamosa ossis temporalis, linea temporalis superior, linea temporalis inferior, linea sternalis, linea medioclavicularis s. mamillaris, linea parosternalis, linea axillaris anterior, linea axillaris media, linea axillaris posterior, linea scapularis, regiones hyposhondriacae dextra et sinistra, regiones lateralis dextra et sinistra, regiones inguinales dextra et sinistra, processus articulares superiores et inferiores

II.O'zbek tilidan lotin tiliga tarjima qiling

til osti suyagi, til osti suyagining katta shoxi, uzuksimon tog'ay, qalqonsimon tog'ayning katta shoxi, yuqori qalqonsimon do'mboqcha, qalqonsimon tog'ay, pastki qalqonsimon do'mboqcha, qalqonsimon tog'ayning pastki shoxi, uzuksimon tog'ay yo'li, kekirdak tog'aylari, aylanma boylamlar, uzuksimon kekirdak boylami, burunning yuqori chig'anog'i, burun halqum yo'li, qattiq tanglay, burun dahlizi, burunning pastki chig'anog'i, o'rta burun yo'li, burunning o'rta chig'anog'i, burun

suyagi, yuqori burun yo'li, fauces, tonsilla palatina, palatum molle, palatum durum, cavitas oris propria

III. Quyidagi savollarga javob bering.

1. I turlanish otlarining rodini ayting.
2. Genetivus Singularisda I turlanishdagi otlarni qanday qo'shimchasi bor ?
3. Nominativ Singularisning I turlanishdagi otlarni qanday qo'shimchasi bor ?
4. Nominativ Pluralisdagi otlarning qo'shimchalarini ayting ?
5. Genetivus Pluralisdagi otlarning qo'shimchalarini ayting ?
6. Nom. va Gen. Pluralisdagi otlar bilan anatomik atamalar yasang.

IV. Testlarni yeching !

1. Lug'at shaklida yozilgan sifatni aniqlang.

A. articularis, a, um	D. cavus, e
B. anterior, ius	E. profundus, is
C. coloneus, a	

2. Lug'at shakli noto'g'ri yozilgan sifatni aniqlang.

A. alaris, a	D. sphenoidalis, e
B. maxillaris, e	E. supremus, a, um
C. opticus, a, um	

3. Orttirma darajadagi sifatni aniqlang.

A. flavus	D. albissimus
B. costarius	E. simplex
C. anterior	

4. Diftongi bor so'zni aniqlang.

A. vertebrae	D. thorax
B. raphe	E. fossa
C. sacrum	

5. Yuqori jag' orqasida joylashgan.

A. retromandibularis, e	D. submandibularis, e
B. retronasalis, e	E. retropalatinus, a, um
C. retromaxillaris, e	

6. II – turlanishga mansub otni toping.

A. manus	D. plexus
B. ductus	E. oculus
C. tractus	

7. Birinchi guruh sifatini aniqlang.

A. alaris, e	D. teres, itis

B. sinister, tra, trum

E. brevis, e

C. simplex, icis

8. Gen.Plur.dagi atamani toping.

A. tuberculum thyreoideum

D. processus transversus

B. facies temporalis

E. substantia spongiosa

C. vertebrae thoracicae

9. Moslashmagan aniqlovchini aniqlang.

A. tuberculum sellae

D. musculus intercostalis

E. foramen occipitale

B. ligamentum dorsalis

C. protuberantia externa

10. III – turlanish sredniy roddagi otni toping.

A. regio

D. margo

B. phalanx

E. facies

C. hepar

11. Moslashgan aniqlovchili atamani aniqlang.

A. caput nasi

D. crista costae

B. os cranii

E. septum nasi

C. fossa major

12. Nom. Pl shaklidagi otni toping.

A. ligamenta supraspinalia

D. plica gastrica

B. arteria stylomastoidea

E. cellula anterior

C. venula recta

13. IV – turlanishga mansub otni toping.

A. oculus

D. pectus

B. ductus

E. sulcus

C. porus

14. Nom.Plur.da turgan birikmani toping.

A. processus transversus

D. plexus venosi

B. ala major

E. ossa longa

C. crista externa

15. Lug'at shakli to'g'ri yozilgan sifatni aniqlang.

A. costalis, a, um

D. latus, a, um

B. ethmoidalis, a, um

E. spinalis, e

C. zygomaticus, a, um

V. Anatomik terminlarni lotin tilidan o'zbek tiliga tarjima qiling.

A.ganglion prevertebrale, tuberculum humeri minus, caput longum musculi bicipitis femoris, papilla duodeni major, ostium urethrae externum, arcus palatoglossus, glandula sublingualis, arteria interossea comminis, tunica mucosa tracheae, linea

nuchae superior, medulla ossium rubra, foramen palatinum minus, cavum nasi, collum mandibulae, plexus dentalis superior, crista lacrimalis posterior, liquor cerebrospinalis, ventriculus sinister cordis, dura mater spinalis, apex ossis sacri, paries lateralis orbitae, processus articularis inferior, musculus depressor septi nasi, paries ductus cochlearis, os hyoideum, cavitas medullaris, rima oris, basis cranii externa, tuberositas phalangis distalis, crus simplex canalis lateralis, nodus lymphaticus prepericardialis, vena retromandibularis, processus infrajugularis

B. plexus rectales, plexus inferiores, foramina ethmoidalia, ligamenta dorsalia, papillae fungiformes, ligamenta supraspinalia, dentes incisivi, ligamenta flava, papillae renales, ligamenta alaria, papillae vallatae, nodi epigastrici, dentes canini

VI. Quyidagi crosswordni to'ldiring.

					F						
					R						
					O						
					N						
					T						
					O						
					Z						
					Y						
					G						
					O						
					M						
					A						
					T						
					I						
					C						
					U						
					S						

VII. Anatomik terminlarni lotin tilidan o'zbek tiliga tarjima qiling

dumg'aza kanali, yuqori bo'g'im o'sig'i, dumg'aza g'adir-budurliklari, quloqsimon yuza, dumg'azaning lateral qirrasi, dumg'azaning oraliq qirrasi, dumg'aza kanalining pastki teshigi, dumg'aza shoxlari, dum umurtqalari, dumg'azaning orqa teshigi, dumg'azaning o'rta qirrasi, bo'yin umurtqasi, 1-

qovurg'aning boshchasi, 1-qovurg'a, to'sh suyagining o'mrov o'yig'i, to'sh suyagining dastasi, 2-qovurg'a, to'sh suyagining tanasi, qovurg'a tog'aylari, xanjarsimon o'siq, qovurg'a yoyi, 1-bel umurtqasining qovurg'a o'sig'i, to'sh osti burchagi, 12-qovurg'a, 7-qovurg'a, 8-qovurg'a

VIII. Anatomik terminlarni lotin tilidan o'zbek tiliga tarjima qiling.

musculus depressor septi nasi, paries ductus cochlearis, os hyoideum, cavitas medullaris, rima oris, basis crania externa, tuberositas phalanges distalis, processus articularis superior, medulla ossium flava, arcus palatoglossus, caput longum musculi tricipitis brachii, lobulus glandulae thyroideae, sulcus nervi petrosi.

musculus obliquus oculi, vena cerebri interna, nervus cutaneus bronchii, plicae tunicae mucosae nasi, nucleus nervi hypoglossi, sulcus venae cavae.

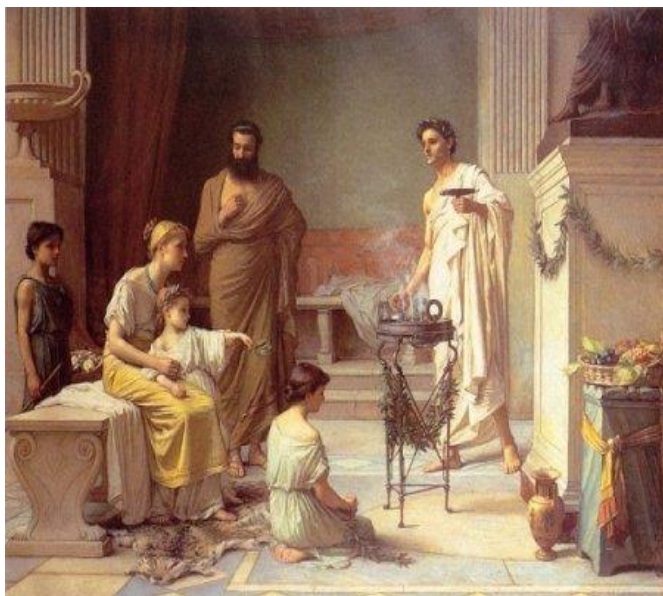
IX. Quyidagi krossworddan vertikal va gorizontol holda 40 ta lotincha atama toping

S	P	I	N	A	L	I	S	I	N	I	S	T	E	R	N	U	M	A
U	R	I	N	A	V	I	C	U	L	A	R	I	S	V	I	N	U	B
T	E	M	P	U	S	L	Y	N	A	P	E	X	O	E	K	Y	L	D
U	M	B	I	L	I	C	U	S	R	E	S	P	I	R	A	T	I	O
R	A	D	I	X	N	A	Q	U	T	R	O	T	A	T	O	R	G	M
A	X	O	R	D	U	C	T	R	E	T	E	U	R	E	R	A	A	E
C	I	R	P	U	S	E	R	T	R	U	S	B	F	B	T	N	M	N
M	L	S	A	N	G	U	I	S	I	R	O	E	I	R	A	T	N	V
A	L	A	C	H	I	A	S	M	A	A	P	R	B	A	T	E	T	E
N	A	L	U	M	I	N	I	U	M	O	H	C	U	T	E	R	U	R
D	T	I	B	I	A	L	E	C	O	S	A	U	L	I	G	I	M	T
I	E	S	U	P	E	R	I	O	R	S	G	L	A	O	M	O	O	E
B	R	A	C	H	I	U	M	S	E	A	E	U	M	N	E	R	U	B
U	B	A	S	I	S	S	P	A	T	I	U	M	I	E	N	Y	B	R
L	I	N	E	A	U	R	I	S	M	O	S	A	Z	Y	G	O	M	A
A	P	U	L	M	O	L	I	G	A	M	E	N	T	U	M	R	P	A
R	O	T	U	N	D	U	S	Q	U	A	M	O	S	U	S	V	N	F

X. Quyidagi terminlarini Gen. Sing, Nom.Pl. va Gen. Pl.ga qo'yib chiqing

Nom.Sing.	Gen. Sing	Rod	Nom. Plur.	Gen.Plur.
ganglion				

lobu				
neonatus				
ramus				
sternum				
pulmo				
flos				
apex				
cartilago				
margo				
tuberositas				
tuberculum				
articulatio				
pars				
auris				
foramen				
rete				
caput				
cavus				
ostium				
dens				
papilla				
dies				
recessus				

§16. KLINIK TERMINOLOGIYA-KLINIK TERMINLAR ASOSIDA.

KLINIK ATAMALARNI YASASH USULLARI.

SUFFIKSATSIYA.

Maqsad. Klinik atamalarni tahlil qilish; soʻz yasash vositalari va usullari bilan tanishish; murakkab atamalarni tahlil qilish va yasash koʻnikma hamda malakalarini oʻstirish.

Hurmatli boʻlgʻusi shifokor! Tanlagan kasbingizning masuliyatini chuqur his etishingiz va nihoyatda sharafligini bilishingiz darkor. Buning uchun avvalo shifokor faoliyatida eng koʻp qoʻllaniladigan klinik terminlar, atama elementlar, va dubletlarning tub mohiyatini chuqur anglamogʻ, tushunmogʻ darkor. Shuning bilan bir qatorda klinik atamalarni tahlil qilish, soʻz yasash usullari va vositalari bilan tanishish hamda murakkab atamalarni ham tahlil qilaolishdek koʻnikma va malakaga yetarlicha ega boʻlmoq lozimligini aslo unitmang.

Boʻlajak shifokorni atamashunoslik (terminologik) jihatdan tayyorlash undan faqatgina atamalarni tushunishgina emas, balki ularni har tomonlama puxta oʻzlashtirib amaliyotda qoʻllash koʻnikmalarini shakillantirishni ham talab qiladi. Tibbiyot oʻquv yurtida tahsil davomida boʻlajak shifokor turli medico-biologik va klinik fanlarga oid atamalarga duch keladi. Bu esa boʻlgʻusi shifokor kasbining ilmiy-amaliy tilini mukammalroq egallashga yordam beradi. Klinik atamashunoslik anatomiyadan keyin, yaʼni talabalar lotin tili grammatikasining asosiy qoidalarini batamom oʻzlashtirib boʻlgach amalga oshiriladi.

Klinik atamashunoslikni oʻrganish atama elementdeb nomlanuvchi alohida komponentlarning tahliliga asoslanadi. Har qanday soʻz yasovchi element (oʻzak, negiz, old qoʻshimcha prefiks, suffiks) atama element deb aytiladi. Atama elementlar muayyan maʼnoga ega. Shuning uchun bir necha atama elementlardan tuzilgan atamalarni tahlil qilishda asosiy maʼno tashuvchi atama elementlarga ilmiy-amaliy jihatdan yondoshish maqsadga muvofiqdir.

Masalan, *procto rrhagia* atama elementlarni o'rganishda **proctorrhagia** atamasi beriladi – proktoragiya, to'g'ri ichakdan ko'p miqdorda qon aralash yiring ajralishidir. Ma'no tashuvchilar – to'g'ri ichak va qon aralash yiring ajralishi.

Atama elementlar quyidagilarga bo'linadi :

Birinchidan Yunon o'zak atamaelementlari – lotincha anatomik nomlarning ekvivalentlari. Masalan:

Burun - rhin - nasus, i, m

Lab - cheil - labium, i, n

Ikkinchidan So'z oxirida qo'llanuvchi atama element- organ va to'qimalardagi patologik o'zgarishlar, operatsiya turlari, diagnostic tekshirish yoki davolash usullarini ifodalaydi. Masalan: *ectomia* - organi butunlay olib tashlash, *scopia* - maxsus asbob yordamida organlarni ichki devori va yuzlarini tekshirish, *necrosis* - to'qima va organlarni o'lishi.

Uchinchidan Affikslar (prefiks va suffikslar) - ma'no tashish jihatidan o'zak atama elementlarga teng. Masalan: *dys* - buzilish, biror bir funksiyaning izdan chiqishi; - *itis*, - *itidis* - biror narsaning yalig'lanishi. Masalan:

dystonia - tonusning buzilishi, *gastritis* - oshqozonning yallig'lanishi.

Atama elementlarni puxta o'zlashtirilishi talabalarga so'z boyligini oshirib dunyoqarashini kengaytirib tibbiyotga oid atamalarni bemalol tushunish imkonini beradi. Masalan:

Arteria - atama elementdan 50 ga yaqin, *haem* va *aemia* atama elementdan esa 150 dan ortiq atama yasalgan. *Oste* atama element esa 100 atama tarkibida uchraydi. Atama element ba'zan bir necha so'z yasovchi elementlar: o'zak + suffiks + qo'shimcha yoki prefiks + o'zak + suffiks + qo'shimchadan ifodalanishi mumkin.

Masalan: *sclera + os + is*, *ec-tom-i-a* atama elementlar asosan so'z boshida yoki so'z oxirida keluvchi komponentlarga bo'linadi.

Masalan: *hyper* - yuqori, normadan yuqori, usti; *steth* – ko'krak – boshlang'ich atama elementlar, *prhagia* – qon ketish, *oma* – o'sma, shish – oxirgi atama element va hokazo.

Lekin juda ko'p atama elementlar atamaning boshida ham, oxirida ham qo'llanishi mumkin. Masalan: *splenomegalia*, *ae f = megalosplenja*, *ae f* – taloqning kattalashuvi.

Ayrim mustaqil ma'noga ega bo'lgan s'zlar ham so'ng atama element sifatida qo'llanishi mumkin: *ptosis*, *is, f* – ptoz, ko'z qovog'ining tushishi; *gastroptosis*, *is, f* - gastroptoz, oshqozonning tushishi, pasayishi; *necrosis*, *is, f* - neroz -

to'qima yoki organning o'lishi, *osteonecrosis, is, f* - osteonekroz, suyak bo'limini o'lishi.

Klinik atamashunoslikni o'zlashtirish uslubiyoti alohida atama elementlarning ma'nosini tushunish va yasama yoki murakkab atamalar yasash usullarini nazarda tutadi. Klinik atamalar odatda yasama yoki qo'shma so'zlardan ifodalanadi. Yasama so'zlar prefiks + o'zak; prefiks + o'zak + suffiks; o'zak + suffiks: *nephritis* – nefrit, buyrakning yallig'lanishi; *para + neph + itis* – paranefrit, buyrak atrofi klechatkasining yallig'lanishi va hokazo.

Qo'shma so'zlar ikki yoki undan ortiq so'zdan yasaladi. Yunoncha o'zaklardan qo'shma so'z yasalganda ko'pincha “o” interfiks qo'llanadi. Masalan: *gastr + o + scopia* – gastroscopiya, gastroscop yordamida oshqozon shilliq pardasini tekshirish; *ot + o + rhin + o + logia* – tibbiyotning quloq, burun, tomoq kasalliklarini davolash bilan shug'ullanuvchi bo'limi.

Lekin “o” unlisi tushib qolishi ham mumkin: tonsillectomia – tonzillektomiya – bodomchani to'la olib tashlash. Ko'pchilik yunon va lotin atamalari o'zbek tiliga (o'zbek tili grammatik qoidasiga asosan) tarjimasiz ko'chiriladi. Masalan: *chronicus, a, um* - xronik, surunkali; *infarctus, us, m* – infarkt. Ba'zi hollada atama bilan birga uning tarjimai ham berilishi mumkin. Masalan: *necrosis, is, f* - nekroz, o'lish; *transplantation, onis f* - ransplantatsiya, ko'chirib o'tkazish.

Bir so'zli atamalar yasash uchun o'zak va atama elementlarni bilish zarur. Tibbiyotda oid atamalarda urg'u qo'yish qiyinchilik keltirib chiqaradi. *-ia* qo'shimchasi bilan tugallanuvchi yunoncha klinik atamalarda urg'u so'z oxiridan ikkinchi bo'g'inga, *logia* so'zida esa oxiridan uchinchi bo'g'inga qo'yiladi. Masalan: *nephrectomia, hemiplegia, biologia, physiologia, -pathia, -graphia, -phonia* atama elementlari tibbiyotga oid atamalarga qo'llanganda urg'u so'z oxiridan ikkinchi bo'g'inga, boshqa sohalarga oid atamalarda esa so'z oxiridan uchinchi bo'g'inga tushadi.

Qiyoslang!

mastopathia - sympathia
cardiographia - photographia
aphonia - symphonia

Lotin va yunon tillarining ixcham va mukammalligi o'zbek tilida bir nechta so'zda berilgan tushunchani bir so'zda ifodalash imkonini beradi. Masalan: stomatitis, is, f - og'iz bo'shlig'ining pardasining yallig'lanishi.

Ma'lumki, tibbiyot atamalarining ko'pchilik qismi lotin va yunon tillari asosida yaratilgan. Lotincha va yunoncha old qo'shimchalar hamda so'z yasovchi qo'shimchalar ko'pincha bir xil ma'noda ishlatiladi.

Masalan: **intra-** (lotincha), **endo** – (yunoncha) har ikkalasi ham bir “**ichki**” ma’noni anglatadi. Klinikada (tibbiy amaliyotda) ko’proq yunon so’zlarini ishlatamiz. Ko’p atamalar bog’lovchi unli harf yordamida hamda ikki negizni qo’shish orqali yasaladi (bog’lovchi unli lotincha so’zlarda -i-, yunonchada esa -o-) Masalan: psychotherapia - psixoterapiya; neuralgia - nerv og’rig’i.

Tibbiyotda murakkab so’zlar ham uchray turadi. Murakkab so’zlar ikki va undan ortiq negizdan iborat bo’lishi mumkin. Murakkab so’zlar ikki uslubda yasaladi: toza qo’shish yoki suffiksatsiya bilan birga qo’shish. Toza qo’shishda so’nggi, tayanch qism mustaqil so’z holida ifodalanadi. Mazkur qism so’zni grammatik jihatdan shakllantirib, ma’lum bir so’z turkumiga tegishliligi ma’lum bo’lganligi uchun tayanch qism deb aytiladi, masalan, **glossopharyngeus**: birinchi qism **glosso+** ikkinchi tayanch, qism **pharyngeus** (I guruh sifati) ; rhinencephalon: birinchi **rhin** - + ikkinchi, tayanch, **encephalon** (II turlanishdagi ot).

SUFFIKSATSIIYA - SO’Z YASASH USULI

Dunyo tillarida bo’lganidek, lotin tilida ham tibbiy klinik atama terminlaryasashda suffikslardan keng foydalaniladi. Suffikslar mustaqil qo’llanilmaydigan, ammo asos (o’zakka) ga qo’shib leksik va grammatik xususiyatlari bilan bog’liq bo’lgan har xil ma’nolarni ifodalashga xizmat qiladigan qo’shimchalardir. Shunday qilib olingan yasama negiz suffiksali deyiladi. Suffikslar muhim tasniflash vazifasini o’taydi. Suffiksatsiyada so’z yasovchi negiz sifatida turli so’z turkumlari - ot, sifat, fe’ldan foydalaniladi. Ayrim suffikslar faqat ma’lum bir so’z turkumi negizi bilan qo’shiladi: Masalan, **-al, -ar** suffikslari ot negizi bilan; **-io, -or** suffikslari fe’l negizi bilan. Undosh harf bilan boshlanuvchi suffiksning so’z o’zagiga qo’shilishi yordamchi unli orqali sodir bo’ladi.: **-i-**, odatda, lotin so’zlarida va **-o-** yunon tilida o’zlashgan so’zlarda: Masalan, lot. **cruc-i-** formis-simon; tuberos **-i-** tas - do’mboqlik; yun. Bronch **-o-** genus – bronxogen.

So’z yasovchi elementlar yordamida keng ma’noga ega atamalar yasaladi.

I. Kichraytirish ma’nosini anglatadigan so’z yasovchi qo’shimchalar

Qo’shimchalar	Ot	Yasama ot
-ul (us, a, um)	lob - s - shar ven - a - vena fren- um- tugun	glob – ulus- sharcha ven- ula -kichkina vena fren – ulum - tuguncha
-cul (us, a, um)	canal – is - kanal, nay	canal- i –culus - kanalcha, naycha
-ol (us, a, um)	aur – is - quloq	auricular – quloqcha

	are – a - maydon	are – ola – maydoncha
-ell (us, a, um)	cerebrum – bosh miya	cereb – ellum – miyacha
- ill	mam(ma) – sut bezi	mam(m) – illa – so'rg'ich

II. Harakat ta'sir ma'nosini ifodalovchi so'z yasovchi qo'shimchalar

Qo'shimcha	Ot	Yasama fe'l
-io (tio, sio, xio)	Flex - um - egilmoq	Flex – io - egilish
-or (tor, sor, xor)	adduct – um – yaqinlashtirmoq flex – um – egmoq extens – um - yoymoq	m.adductor – yaqinlashtiruvchi mushak. m. flex – or – eguvchi mushak. m. extens – or – yozuvchi mushak.

III. Harakat natijasini ifodalovchi so'z yasovchi qo'shimchalar

Sifat	Fe'l	Misol
ura(tura, sura, xura)	rupt – um – yormoq apert – um – ochmoq incis – um - kesmoq	rupt – ura – yoriq apert – ura – ochiq incis – ura - kesiq

IV. Sifatlardagi so'z yasovchi qo'shimchalar

Suffiks	Ot	Yasama sifat
-osus (a, um)	squam - a – tangacha fibr – a - tola infect – io – infeksiya	squam – osus – tangachasimon fibr – osus – tolasimon infecti – osus - infeksiyaga oid

V. Taalluqlilik, oidlik ma'nosini ifodalovchi so'z yasovchi qo'shimchalar

Suffiks	Ot	Yasama sifat
-ai (is, e)	coron – a – toj	coron – alis – tojga oid
-ar (is, e)	clavicul – a – o'mrov	clavicul – aris – o'mrovga oid
-ic (us, a, um)	thorax, acis, - ko'krak qafasi	thorac – icus – ko'krak qafasiga oid
-e (us, a, um)	perone – kichik bolder suyagi oesophag – us – qizilo'ngach	peron – eus – kichik boldir suyagiga oid oesophag – eus – qizilo'ngachga oid
-in (us, a, um)	palat – um – tanglay	palat – imus – tanglayga oid

	pelv – is - chanoq	pelv – inus – chanoqqa oid
--	--------------------	----------------------------

VI. O'xshashlik ma'nosini anglatuvchi so'z yasovchi qo'shimchalar

Suffiks	Ot	Yasama ot
-ide (us, a, um)	rhombos - romb	rhombo – ides – rombsimon
- ides	delta - delta	delto – ideus - deltasimon
-from (is, e)	crux, crucis	cruci – formis – krestsimon

Demak tibbiyotga oid atamalarni o'rganishda so'z yasash vositalari va usullarini bilish katta ahamiyatga ega.

BILIMLARINGIZNI MUSTAHKAMLOVCHI MASHQLAR

I. O'zbek tiliga tarjima qiling:

tuberalis, tuberosus, tuberculum, tuberositas, tubercularis; tubus, tubulus, tuba, tubula, tubalis; bulla, bullosus; capitulum, capitalis; denticulus, dentalis; vesicular, vesiculais.

II. Qo'shimchalarni belgilab, o'zbek tiliga tarjima qiling:

cuticula, tuberculum, mammilla, frenulum, glomerulum, ossiculum, ventriculus, corpusculum, lingula, lingualis, lingularis, radicular, ventralis, dorsalis, tympanicus, caninus, meningeus, cardiogenus, spongiosus, analis, femoralis, geniculum, maxillaries, mandibularis, mucosa, serosa, granulosis, alveolaris, gluteus, coccygeus, carpeus, parotideus, tarseus, phalangeus, caroticus,

III. Qo'shimchalar ma'nosini ko'rsatib, o'zbek tiliga tarjima qiling:

papilla parotidea, ductus pancreaticus, fossa condylaris, fossula petrosa ossis temporalis, incisura fibularis, processus styloideus, ductus hepaticus, os scaphoideum, palatum osseum, vena gastric, artetia meningeal, ductuli prostatici, fossa canina maxillae, cavitas mendullaris, cornu sacrale, apex ossis sacri, tuber ischiadicum, systema nervosum central.

IV. –or qo'shimchasi yordamida fe'l negizidan ot yasang:

constrictum – toraytirmoq; depressum – tushirmoq, bosmoq; injectum – ichiga tashlamoq; supinatum – to'ntarmoq, ag'darmoq; erectum – to'g'rilamoq; monitum – eslatmoq, nazorat qilmoq; excavatum – o'yib olmoq; acceptum – qabul qilmoq; receptum – olmoq; ordinatum – tartibga solmoq.

V. –ura qo'shimchasi yordamida fe'l negizidan ot yasang:

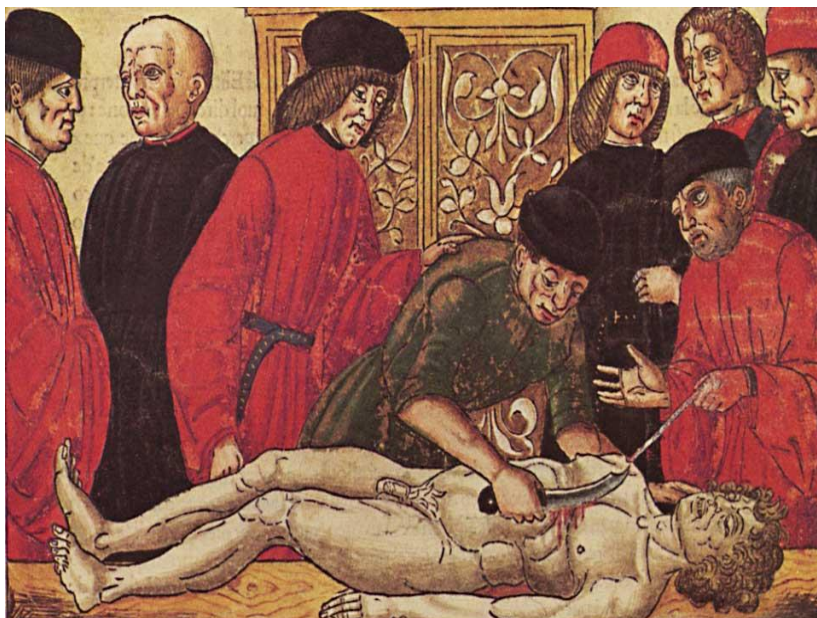
Junctum – bog'lamoq; strictum – toraymoq; curvatum – egmoq; fissum – tilmoq, yormoq; comissum – biriktirmoq; sutum – tikmoq; fractum – sindirdimoq;

VI. Klinik terminlarni o'zbek tiliga tarjima qiling:

perforation appendicis, abscessus chronicus, abscessus hepatis ascaridosus, glaucoma malignum pigmentosum, glaucoma juvenile, polypus muucosus simplex, polypus fibrosus, cancer papillaris, eruption medicamentosa, ulcus angraenosum, cysta dentalis radicularis, cysta bronchogena, cysta palatena, cancer pulmonis.

LEKSIK MINIMUM

abscessus, us m	abscess	acutus, a, um	o'tkir
benignus, a, um	yaxshi sifatli	cancer, cri m	saraton
caries, ei f	karies	colica, ae, f	sanchiq
coma, atis n	behush holat	cysta, ae f	pufak, kista
diabetes, ae, f	diabet	diabeticus, a, um	diabetga oid
diffuses, a, um	tarqalish	eczema, atis n	chilla yara
fractura, ae, f	sinish	gangraena, ae, f	qorason
gangraenosus, a, um	gangrenali	glaucoma, atis n	glaukoma
hernia, ae, f	churra	hernialis, e	churraga oid
icterus, i, m	sariqlik	ileus, i m	ichak tutilishi
infantilus, e	bolalarga xos	infectio, onis f	infesiya
infectiosus, a, um	yuqumli	inflammatio, onis f	yalig'lanish
juvenilis, e	o'spirinlarga xos	malignus, a, um	xavfli
morbus, i, m	kasallik	oedema, atis, n	shish
paralysis, is f	falaj, shal	paralyticus, a, um	shallikka oid
paresis, is, f	parez	pneumonia, ae, f	zotiljam
senilis, e	keksalikka xos	spasmus, i m	tirishish
spasticus, a, um	tirishishga oid	trauma, atis n	shikastlanish
traumaticus, a, um	travmaga oid	ulcus, eris n	yara
ulcerosus, a, um	yarali	varix, icis m, f	vena tuguni
volvulus, i m	ichaklarning buralib qolishi		

§17. PREFIKSATSIYA - KLINIK ATAMA YASASH USULI

Maqsad. Prefikslar (old qo'shimcha) bilan klinik atamalarni yasash vositalari va usullari bilan tanishish; murakkab atamalarni tahlil qilish va yasash ko'nikma hamda malakalarini o'stirish.

Prefiks tilshunoslikda old qo'shimcha sifatida e'tirof etiladi. Prefikslar, odatda, vaqt, makon yoki inkorni ifodalaydi. Prefiks yakka holda kelsa, oxirida defis (-) qo'yiladi.

Prefiksatsiya - old qo'shimchani asosga (o'zakka) qo'shish, bunda ma'no o'zgarmaydi, balki ushbu tushuncha **ma'no kengayishini** (yuqori, quyi, orqa, oldingi), **yo'nalishni** (yaqinlashish, uzoqlashish), **kechishni** (ilgari, keyin), mavjudligi yoki inkor etishni ifodalab keladi.

Ba'zi prefikslarning o'z ma'nosi asosida **ikkilamchi, ko'chma** ma'nolar yuzaga kelgan. Shu tarzda yunon ko'makchisi **para** (atrof, yoni) da ko'chma ma'no "chekinish, og'ish, ma'lum hodisaning tashqiy namoyon mohiyatiga mos kelmaslk" rivojlangann, masalan: paranasalis – burun atrofi; paramnesia (yun. mnesia – xotira) – xotira buzilishi va yolg'on xotiraning yuzaga kelishi; Paratyphus – Salmonella avlodiga mansub ma'lum bakteriyalar tomonidan Qo'zg'atiluvchi odam yuqumli kasalliklar guruhining umumiy nomi bo'lib ich terlama (qorin tifi) alomatlariga o'xshash (!) ba'zi klinik ko'rinish bilan xarakterlanadi.

Morfologiya fani sohalarida qo'llaniladigan tushunchalarda AE –prefikslar o'z ma'nosiga ega. Patologik holatlar, kasalliklar, a'zo faoliyatining buzilishlarini ifodalovchi terminlarda esa AE - prefikslar ikkilamchi ma'nodda foydalaniladi, masalam **anat.** hypogastrium – qorin osti; **pat, fiziol.** Hypotonia - mushakning yoki kavak a'zo mushak qavatining tonusi tushishi.

Anatomik nomenklaturada lotin prefikslari, patologik anatomiya, fiziologiya, klinik fan sohalarida esa yunon prefikslari ustunlikka ega. Biroq istisnolar ham uchrab turadi: epicranialis - kalla usti, epifascialis – fassiya usti, endocervikali – bo'yin uchi.

So'z yasashda muhim o'rinni egallaydigan yunon – lotin prefikslari quyidagilar:

Tibbiyotda eng ko'p qo'llaniladigan lotin –yunon prefikslari

t.r	prefikslar		ma`nosi	misollar	tarjimasi
	lotin	yunon			
1	2	3	4	5	6
1	ad		yaqinlashtiruvchi	adductor	yaqinlashtiruvchi m.
2	ab	apo	uzoqlashtiruvchi	abductor apophysis	uzoqlashtiruvchi m. o'simta
3	intra intro	endo	tashqaridan ichkarigan harakat	intraabdominali s endoderma	qorin ichidagi pusht pardasining ichki varag'i
4	extra	ecto exo	Sirtqi ichkaridan tashqariga	extrauterinus exoglossia exoplasma	bachadondan tashqari tilning kattalashuvi protoplazmaning tashqi qavati
5	infra sub	hypo	ost, ostki normadan kam	infrascapularis hypogastricus hypotoniia	kurak osti qorin osti me'da oyi qon bosimining pasayishi
6	super supra	epi hyper	yuqorigi, ustki normadan ortiq	superior supraorbitalis epiphysis epigastricus	yuqorigi ko'z kosasi usti, uzun suyaklarning ikki uchi, me'da usti
7	ante prae	pro	Old	antebrachium anteuterinus pronephros	bilak bachadonning old qismi oldingi buyrak
8	post	meta	orqadagi boshqa qiyofaga kirish	posterior postoperativus metacarpus metabolismus	orqadagi, ortki operatsiyadan so'ng kaft modda almashuvi
9	inter	meso	oraliq, o'rta, aro	intervertebralis interscapularis interdentalis mesoderma	umurtqalararo qovurg'alararo tishlararo pushtning o'rta varag'i
10	cicu	peri	atrofida, aylanma,	circumferential	doira

	m	para	to`garak	periosteum parasternalis	suyak ustki pardasi to'sh yoni
11	trans	dia	ko`ndalang	transplantation transverses diathermia	ko'chirib o'tkazish ko'ndalang issiq o'tkazish
12	retro re	-	orqadan, qaytadan boshlanmoq, tiklash	retromandibulari s retroflexio reanimation reabilitatio	pastki jag'orqasidagi orqaga bukish jon kiritish, jonlash faoliyatni tiklash
13	con com	sym syn	bilan	compressor symbiosis synostosis syndesmologia	qisish birga yashash ikki suyakning suyak qatlami bilan birikish boylamlar va bo'g'implar haqida ta'limot
14	contr a	anti	qarama-qarshi	contralateralis contraindication antitoxia	bir-biriga qarshi turgan biror dori yoki davo lashning yoqmasligi, to'g'ri kelmasligini ko'rsatuvchi belgi zaharga qarshi
15	in im	en endo	tashqaridan, ichkariga harakat	internus injectio endoderma encephalon endocardium	ichkari dori yuborish pusht ardasi ichki bosh miya yurakning ichki pardasi
16	ex	ec	ichkaridan tashqariga harakat	externus extremitas ectropium ectoderma	tashqari uchi, oxiri qovoqning tashqariga qayrilishi tashqi varaq
17	im in	a, an	-siz	impotentia impar analgia anorganicus	bequvvatlik, toq, og'riqni qoldirish, noorganik, organic bo'lmagan

18		dys	to`zg`ib ketish	dystonia dyspepsia	qon bosimining buzilishi ovqat hazm qilishning buzilishi
19		eu	normal faoliyat	eurhythmia eupnoe	normal, marom (ritm) to`g`ri nafas olish
20	dis	dia	bo`lish taqsimlash	disseminatio diagnosis	tarqalib, sochilib ketmoq kasallikni aniqlash
21	de des	se	ajratib olish	desinfectio depressor	zararli mikroblardan tozalash tushiruvchi muskul

Ayrim yunon prefikslari birlamchi va ikkilamchi yoki ko'chma ma'noga ega. Birlamchi ma'noda ular ko'proq morfologik nomlarda, ko'chma ma'noda esa klinik atamalarda qo'llanadi. Shuningdek, lotin prefikslari lotincha negizga qo'shiladi. Ba'zan istisno so'zlar ham uchrashi mumkin.

Misollar: hypoglossus til osti suyagi
internus ichki
sublingualis til osti
epicardium epikard
Istisno: episternalis- to'sh usti,
endocervicalis- bo'yin uchi

BILIMLARINGIZNI MUSTAHKAMLOVCHI MASHQLAR

I. Quyidagi atamalar uchun umumiy AE (atama element) ajrating va ularni tarjima qiling:

1) submandibularis	2) episternalis	3) transplantatio
supramandibularis	parasternalis	transfusio
retromandibularis	suprasternalis	transversus
1) endoderma	5) atonia	
dystonia	ectoderma	
hypertonia	mesoderma	
hypotonia	epidermis	

II. Berilgan AE lardan atamalar yasang. AE va atamalarning ma'nolarini solishtiring:

- 1) inter (costalis, muscularis, vertebralis)
- 2) contra (tussim, lateralis, indication)

- 3) re (construction, animation, spiratio)
- 4) (a, dys, hyper, hypo) trophia
- 5) (meso, epi, hypo) gastrium

III. Quyida berilgan atamalarni tarkibiy qismlarga ajratib ma'nosini tushuntiring:

extrapyramidalis, extramuralis (lat. *murus* - devor), paravesicalis, submandibularis, retrobuccalis, premolaris (dentes), subpleuralis, connectives (*textus* – to'qima: *necto* – to'qimoq, birlashtirmoq), adducens (lot. *duco*- o'tkazmoq), abducens, abductio, praeglaucoma, praecancerosus, infraorbitalis, supraclavicularis, infratrochlearis, supratrochlearis, interclavicularis, interosseus, intralobularis, intramuscularis, parasternalis, episternalis, suprasternalis, subcorticalis, subduralis (miya pardasi), epitympanicus, endocervicalis, application (*aplico* – yopishtirmoq), antenatalis (lot. *natus* – tug'ilish), postnatalis, intertarsea, intranatalis, mesoduodenum, interalveolaris, subcutaneous, extrapulmonalis.

IV. Prefikslarni ajratib:

Infraorbitalis, supraclavicularis, infratrochlearis, supratrochlearis, interclavicularis, interosseus, intralobularis, intramuscularis, parasternalis, episternalis, suprasternalis, subcorticalis, subduralis, epitympanicus, endocervicalis, application (aplico), antenatalis, (natus), postnatalis, intertarsea, intranatalis, mesoduodenum, interalveolaris, subcutaneous, extrapulmonalis, extrapyramidalis, extramuralis (murus), paravesicalis, submandibularis, retrobuccalis, premolaris (dentes), supleuralis, connectives, adducens, abducens, abduction, praeglaucoma, praecancerosus.

V. Quyidagi ma'nolarni ifodalovchi atamalar yasang

2. Aggravatio (gravis), exhumation (humus), adaptation (aptus), readaptatio; decompensatio, desactivatio, synphalangia, absorption (sorbeo), absorptio; reabilitatio (habilitas), praemorbibus (morbus), exenteratio seu eventratio; exarticulatio, extirpatio (stirps), dementia (mens, mentis), diastole, systole, diathermia (thermos), invasio (vado), dilatation (dilato), dissemination (semino), differentialis, endemia (demos).

VI. Sifatlarni tarjima qiling:

Pastki jag' osti, ensa osti, til osti, bo'g'imlararo, muskullararo, to'sh orqasi, lunj orqasi, qorin tashqarisi, muskul ichi, qirg'oq tepasi, to'sh usti, (2 xil old

qo'shimcha bilan), til osti, umurtqalararo, qorin orqasi, halqum orqasi, kapsula ichi, buyrak usti, ko'krak ichi.

VII. Quyida berilgan atamalarni lotincha yozing:

Diagnoz, invalid, transplantatsiya, distoniya, gipoksiya, gipertrofiya, prognoz, bachadon, tuxumdon, ko'z kosasi, bilak suyagi, peshona.

BILIMLARINGIZNI TEKSHIRIB KO'RING - CHI !

1. Lotin tilidagi **ad-** va **ab-** prefikslari qanday ma'nolarni ifodalashda qo'llaniladi ?
2. Yunoncha **endo-** prefiksi qanday harakatni ifodalaydi?
intra- , **intro-** - otincha old qo'shimchalari-chi?
3. "old" ma'nosini bildiruvchi lotin – yunon prefikslarini ayting.
4. Lotincha **infra-**, **sub-** old qo'shimchalari qanday ma'nollarni anglatadi?
Yunoncha **hypo-** chi ?
5. "**yuqorigi**", "**ustki**" ma'nolarni anglatuvchi old qo'shimchalarni bilasizmi?
6. Endoderma, mesoderma, ektoderma so'zlaridan qaysi biri terining ichki qavati hisoblanadi?
7. Lotin tilidagi qaysi **old qo'shimcha** o'zbek tilidagi "ko'chirib o'tkazish" ma'nosini beradi?
8. Qaysi prefiks ma'no jihatdan "**ad-**" prefiksiga qarama-qarshi?
9. **patiya**, **simpatiya**, **antipatiya** so'zlarining ma'nosini qanday tushunasiz?
10. Qorin ichi organlarining tutqichi ma'nosini ifodalovchi atamalar qaysi prefiks yordamida yasaladi?

§18. KLINIK ATAMALAR YASASHDA QO'LLANILADIGAN ATAMA ELEMENTLAR

- I. **A'zo va tana qismlarini ifodalovchi yunon-lotin dubletlari va ta'lim, fan, diagnostik tekshirish usullari, davolash, kasallik, dardni ifodalovchi yunon yakka atama elementlar**

Maqsad. Quyida keltirilgan suffikslar, yunon-lotin dubletlari va yakka atama elementlarning ma’nosini puxtaroq o’rganish; murakkab so’zlarni amaliy – tahliliy o’rganish va yangi tibbiy klinik terminlar yasash ko’nikma hamda malakalarini rivojlantirish.

Tibbiyotda klinik atamalar yasashda eng ko’p qo’llaniladigan quyidagi “**a’zo va tana qismlarini ifodalovchi yunon-lotin dubletlari**”, ya’ni ikkala tilda takrorlanuvchi atama elementlar hamda yakka atama elementlarni shuningdek “**ta’lim, fan, diagnostic tekshirish usullari, davolash , kasallik, dardni ifodalovchi yunon yakka atama elementlar**”ini avvalo tanishib chiqib so’ng yozma – og’zaki yodlab olish bo’lg’usi shifokor uchun foydadan xoli emas.

1. A’zo va tana qismlarini ifodalovchi yunon-lotin dubletlari

Yunon AE	Lotincha so’zlar	Ma’nosi
A.kephalo-, cephalo-, -cephalia (kephale)	caput, itis n	bosh
somato-, -soma (soma,atos)	corpus, oris	tana
osteo - (osteon)	os, ossis n	suyak
acro-, -acria (akron)	membrum, i n	qo’l, oyoq
stetho (stethos)	pectus, oris n thorax, acis m /yun /	ko’krak
spondylo- (spondylos)	vertebra, ae f	umurtqa
cardio-, -cardium (kardia)	cor, cordis n ostium cardiacum (PNA)	yurak
arthro-, (arthron)	articulatio, onis f	bo’g’im
stomato- (stoma, stomatos)	os, oris n	og’iz
gloss-, -glossia (glossa)	lingua, ae f	til
rhino- (rhis, rhinos)	nasus, i m	burun
odonto-, odontia (odus, odontos)	dens, dentis m	tish
B. cheiro-, chiro-, cheiria, -chiria (cheir)	manus, us f	qo’l

II. Ta’limot, fan, diagnostik tekshirish usullari, davolash, kasallik, dardni ifodalovchi yunon yakka atama elementlari

Yunon AE	Ma'nosi
-logia (logos)	fan, ta'limot
-logo- (logia)	nutq
-scopia (skopeo)	asbob yordamida tekshirish
-metria, -metr-(metreo) (metrom)	o'lchash
-graphia (grapho)	grafik tasvirlash
-gramma (gramma)	yozish
-therapia (therapeia)	davolash
-noso- (nosos)	dard, kasallik
-patho-, -pathia (pathos)	istirob, kayfiyat
alg-, -algia, -algisia	og'riq
-odynia (odyne)	

BILIMLARINGIZNI MUSTAHKAMLOVCHI MASHQLAR

1. Quyida berilgan atamalar uchun umumiy AE ni ajrating va atamalarni tarjima qiling:

1. logopaedia	2. odontalgia	3. apathia
logotherapia	acralgia	sympathia
logopathia	arthralgia	antipathia
cephalalgia	cardiopathia	
4. somatoscopia	5. cardiologia	
stomatoscopia	cardialgia	
rhinoscopia	cardioscopia	
stethoscopia	elektrocardiogramma	

2. Berilgan AE lardan atamalar yasang va ma'nosini tushuntirib bering:

- a) arthro (pathia, graphia, metria, algia), stheto (gramma, scopia, scopus, metria);
b) (stomato, cardio, osteo, arthro) logia, (spondylo, acro, glosso, rhachi) odynia.

3. Quyidagi atamalarni AE larga ajrating va ma'nosini tushuntiring:

A. Osteologia, osteoarthropathia, somatologia, somatoscopia, acralgia, spondylodynia, arthropathia, stomatologia, pathologia, sthometria, cardiographia, hormonotherapia, vasoconstriction, nosologia, brachialgia, logopathia, spondylographia, rhinologia, periosteum, osteogenus, hepatogenus, glossalgia,

odontalgia, panceatodynia, ilaeocaecalis, ileocollicus, iliofemoralis, lymphonodus, thyreoglossus, ischiococcygeus, thyreogenus.

B. Podalgia, acheiria, chiroscopia, gonalgia, apodia, chirospasmus, macropodia, brachicephalicus.

4. Berilgan atamalarni lotincha yozing:

Ensefalometriya, kardiografiya, spondilodiniya, logopatiya, patogen, artrologiya, stetoskop, elektroterapiya, gonalgia, osteologiya, xirurgiya

5. Quyidagi ma'nolarni ifodalovchi atamalar yasang:

Yurak xastaligi bilan umurtqa pog'onasidagi og'riq, tishlarni davolash ko'krak qafasidagi og'riq, boshni o'lchash, og'izni asbob yordamida tekshirish, burun (devorlarini) asbob yordamida ko'rish, bosh miyani roentgen yordamida tekshirish, qo'l va oyoq xastaligi, tishlar xastaligi, bosh miya xastaligi, tish og'rig'i, burun xastaligi, bo'g'imlar xastaligi, yurak xastaligi.

6. Quyidagi terminlarni o'zbek tiliga tarjima qiling

Adenoma hypophysis mixtum. Adenoma hepatis malignum. Dermatitis pustulosa chronica. Keratitis superficialis marginalis. Lymphangiitis carcinomatosa. Osteomyelitis primaria (chronica). Otitis media catarrhalis acuta. Pancreatitis haemorrhagica. Pleuritis sicca benigna. Adenoma glandulae thyroideae toxicum. Laryngitis necrotica. Phlebitis allergica migrans. Encephalitis primaria allergica acuta. Septicogranulomatosis neonatorum. Myelosis erythraemica acuta. Necrobiosis lipoidea diabetica. Necrosis lipoidea neonatorum. Granuloma faciei malignum. Meningitis abdominotyphosa. Xanthomatosis cutis. Appendicitis ulcerophlegmonosa. Nephrosis congenita. Oedema cutis recurrens cum necrobiosi. Anamnesis vitae (morbi). Prognosis optima (pessima). Status praesens aegroti. Diagnosis bona – curatio bona.

Terminlarni ma'nosini yozing:

odontalgia, vulnus, nephrosis, somatometria, neuroma, polyarthritis, metrohaemorrhagia, odontorrhagia, arthralgia, spondylodynia, osteopathia, gastrorrhagia, macrocephalia, acrophobia, osteoarthropathia, acardia, stomatoscopia, glossoptosis, acheiria, macropodia, phthisiatria, hyperaesthesia.

MUSTAQIL O'QIB O'RGANISH UCHUN LOTIN MAQOLLARI

1. Omne vivum ex cellulae

Barcha tirik mavjudot hujayradan

2. Homo locum ornate, non hominem locus *iborat.*
O'rin insonni emas, inson o'rinni bezaydi.
3. Optimum medicamentum quies est *Osoyishtalik eng yaxshi doridir.*

§19. ORGANLAR VA TO'QIMALARDAGI PATOLOGIK O'ZGARISHLARNI, TERAPEVTIK HAMDA XIRURGIK USULLARNI IFODALOVCHI YUNON ATAMA ELEMENTLARI

Maqsad. Quyida keltirilgan suffikslar, yunon-lotin dubletlari va yakka atama elementlarning ma'nosini puxtaroq o'rganish; murakkab so'zlarni amaliy – tahliliy o'rganish va yangi tibbiy klinik terminlar yasash ko'nikma hamda malakalarini rivojlantirish.

Suffikslar	Ma'nosi	Misollar	Ma'nosi
-osis -iasis	Yalig'lanishdan tashqari kasallik, hujayralar miqdorining ortib ketishi, patologik jarayon va uning natijasi	stenosis	torayish
		sclerosis	Zichlanish qattiqlanish
		toxicosis	Zaharlanish
		lithiasis	Tosh hosil bo'lishi
		psoriasis	Terining toshmali Kasalliklari
-ismus	O'zakma'nosi bilan bog'liq patologik holat yoki ko'rinish	infantilismus	jismoniy yoki aqliy jihatdan bola yoshi darajasida qolish
		virilismus	Ayollarda erkaklarda xos belgilarning paydo bo'lishi
-itis	Yallig'lanish	arthritis	Bo'g'implarning yallig'lanishi
		stomatitis	og'iz bo'shlig'ining yallig'lanishi
-oma	O'sma, shish	osteoma	Suyak to'qimalaridan hosil bo'lgan o'sma

YUNON-LOTIN DUBLETLARI VA YAKKA ATAMA ELEMENTLARI

Yunon AE	Lotincha so'zlar	Ma'nosi
splanchno- (splanchna pl)	viscera, pl	ichki a'zolar
gastro-, gastria (gaster, gastros)	ventriculus, i, n	me'da, oshqozon
entero- (enteron, entera pl)	intestinum, i, n intestina, pl intestinum tenue	ichak ingichka ichak
laparo-(lapare)	abdomen, inis n venter, ntris m	qorin
procto-(proktos)	anus, i m rectum, n	orqa chiqaruv teshigi to'g'ri ichak
pneumo-, pneumono- (pneumon)	pulmo, onis m	o'pka
nephro- (nephros)	ren, renis m	Buyrak
spleno- (spleen)	lien, ensi m	Taloq
pyelo-(pielos)	pelvis renalis	buyrak jomchasi
cysto- (kystis)	vesica, ae f vesica urinaria	pufak siydik pufagi
cholecysto- (chole- doche)	ductus choledochus	o't oqimi
metro-,metra,-metrium (metra) hystero-(hustera)	uterus, i m	Bachadon
omphalo-(omphalos)	umbilicus, i m funiculus umbilicalis	kindik
typhlo-(typhlon)	c (a) ecum, i n	ko'r ichak
dicryosysto- (dacryon+kystis)	saccus lacrimalis	ko'z yoshi qopchasi
colpo (kolpos)	vagina, ae f	Qin
oophoro-(oophoron)	ovarium, i n	Tuxumdon
oo - (oon)	ovum, i n	Tuxum
salpingo (salpinx, salpingos)	tuba uterine tuba auditiva	bachadon nayi eshitish nayi
trachelo- (trachelos)	cervix, icis f (uteri)	bachadon bo'yinchasi
orchi-, orchid-, orchidia, -orchia	testis, is m	moyak

(orchis; orchidion)		
---------------------	--	--

**ORGANLARDAGI VA TO'QIMALARDAGI PATOLOGIK O'ZGARISHLARNI,
TERAPEVTIK HAMDA XIRURGIK USULLARNI IFODALOVCHI YUNON
ATAMA ELEMENTLAR**

Yunon AE	Ma'nosi
A -iatria, -iater (iatria, iatros)	davolash, vrach
-ectasia, -ectasis (ektasis)	Kengayish
-ptosis (ptosis)	pasayish, tushish
steno-, -stenosis (stenos, stenosis)	tor, torayish
sclera, -sclerosis)	qattiqlash, zichlashish
-malacia (malakos, malakia)	yumshab ketish
-lysis, -lyt (lysis)	Parchalanish
-plastica (plastike, plasso)	nafis operatsiyasi, qayta tiklash
-tomia (tome)	kesib organni ochish
-tomo 9tomos)	qatlam, kesma
-ectomy (ektome)	olib tashlash
-stomia (stoma, stomatos)	suniy teshik ochish
-pexia (pexis)	biriktirish, mustahkamlash
B. schisis	Parchalanish
-rhexis	Yorilish
-desis	Mustahkamlash
-eurysis (eurys)	kengaytirish usuli
-eurynter (euryno)	kengaytiruvchi asbob
-clasia (klasis)	Buzish
-centesis (kentesis)	igna sanchish
-privus	organni olib tashlash bilan bog'liq

BILIMLARINGIZNI MUSTAHKAMLOVCHI MASHQLAR

1. Quyidagi atamalarni tarkibiy qismlarga ajratib ma'nosini tushuntiring:

A. Acidosis (acidum –kislota), coniosis (yun. konia- chang), pneumoconiosis, ascaridosis, mycosis (yun. Mycos – zamburug'), fibrosis (tolali biriktiruvchi to'qimaning ortib ketishi), osteofibrosis, tuberculosis, lymphologia, lymphocytus, lymphocytosis, lymphocytoma, lymphoma, morphinismus, mercurialismus (simobdan surunkali zaharlanish), prostatismus (sindrom), arthrosis (surunkali kasallik), arthritis, nephrosis, nephritis, hepatitis, thrombocytosis, cholangiitis,

spondylosis (distrofik o'zgarish), spondylitis, thrombocytosis, cretinismus (fr. Cretin – kretin), amoebiasis, pyelitis, helminthosis, silicosis (silicium – kemniy).

B. Omphalitis, typhlitis, dacryocystitis, trachelitis, cervicitis, salpingitis, orchitis, gonarthrosis, sigmoiditis, thyreocytus, gigantismus, ureteritis.

Splanchnologia, gastroenterologia, intestinoplastica, laparotomia, gastroectasia, bronchoectasis, vagotomia, enteroptosis, hydrotherapia, stenocardia, colostomia, tomographia, nephrostomia, chondromalacia, metroplastica.

2. Berilgan AE lardan atamalar yasang va ma'nosini tushuntiring:

- 1) **-itis** (gastr - , enter-, cholecyst-, nephr-)
- 2) **-oma** (odont-, osteo-, lip-, epiteli-)
- 3) **-pneumo-** (-ectasia, -ectomia, -malacia, -pexia)
- 4) **-cysto-** (-tomia, -stomia, -scopia, -graphia)
- 5) **-plastica** (rhino-, glosso-, gnatho-, choledocho-)
- 6) **-rhapsia** (laparo-, hystero-, procto-, cheilo-)

3. Quyida berilgan ma'nolarni ifodalovchi lotincha atamalar yasang:

A. Umurtqa pog'onasidagi og'riq, bachadonning tushishi, bachadonni olib tashlash, buyrakka sun'iy teshikochish, chamber ichakni (ochish) kesish, tish shishi, yo'g'on ichak spazmi, suyak sinishi, suyak, tog'ay, bosh miya, plastik operatsiyasi, o'pkaning kengayishi, tish travmasi

B. Qin, sigmasimon ichak, bo'shliq yalig'lanishi, qin va chot plastinkasi, qin yorilishi, kindikni kesish, ko'z yosh xaltachasining yalig'lanishi, bachadon naylarining rentgenografiyasi, bachadon naylari va tuxumdonning yallig'lanishi, qin kengayishi, suyak sinishi, umurtqani parchalanishi.

4. Quyidagi atamalarni lotincha yozing:

Rinoplastika, nefrit, osteomalasiya, stenokardiya, enterestomiya, gisteroptoz, tomografiya, proktotenozi, ensefalit, litiaz, pediateriya, odontoma,

5. Quyidagi atamalarni o'zbekcha yozing:

Epiphysis, facies articularis, metaphysis, lamina externa, lamina interna, apophysis, tuberculum, foramina nutricia, medulla osseum rubra, corpus vertebrae, arcus vertebrae, foramen vertebrae, processus articularis superior, foramen intervertebrale, tuberculum caroticum, arcus anterior

§20. TO'QIMALAR, ORGANLAR, SUYUQLIKLAR, SEKRETLAR, JINS VA YOSHNI IFODALOVCHI YUNON-LOTIN DUBLETLARI. FUNKSIONAL VA PATOLOGIK HOLAT HAMDA JARAYONLARNI IFODALOVCHI YAKKA ATAMA ELEMENTLAR

Maqsad. Yangi yunon-lotin atama elementlarning ma'nolarini bilib olish; turli ma'nolarni ifodalovchi klinik atamalar yasash va ularni tarkibiy qismlarga bo'lib tahlil qila olish ko'nikma va malakalarini shakllantirish.

Quyida berilgan yunon-lotin dubletlari va yakka atama elementlarni yod oling

Yunon AE	Lotincha so'zlar	Ma'nosi
a. haemo-, haemato-, aemia	sanguis , inis m	qon
histo-, histio-	textus, us, m	to'qima
myo-, -mysium	musculus, i, m	muskul
cyto-, cytus (kytos)	cellula, ae, f	hujayra
chondro- (chondros)	cartilago, inis , f	tog'ay
cele (kele)	hernia, ae, f	churra
neuro-, neuro- (neuron)	nervus, i m	nerv, asab
adeno- (aden)	glandula, ae, f nodus lymphaticus	Bez limfa tuguni
angio (angeion)	vas, vasis n	tomir
blasto-, blastus (blastos)	germen, inis n	pusht
phlebo- (phleps, phlebos)	vena, ae f	tomir
teno- (tenon)	tendo, inis, m	pay
dermo-, dermat-, derma	cutis, is , f	teri
uro-, -uresis, -uia (uron)	urina, ae, f	siydik
chole-, -chohia (chole)	fel, fellis n bilis, is f	o't , safro
chylo-, chylia (chylos)	lympa, ae, f	limfa
pyo (pyon)	pus, puris n	yiring
hidro- (hidros)	sudor, oris, m	Ter
hydro-, (hydor, hydratos)	aqua, ae, f	Suv
tox-, toxico-, toxi-(toxon)	venenum, i, n	zahar
litho-, -lithiasis (lithos)	calculus, i, m	tosh
onco, (oncos, oncoma)	tumor, oris m	shish
myelo-, -myelia (myelos)	medulla spinalis	orqa miya

	medulla ossium	suyak ko'migi
masto- (mastos)	mamma, ae, f	sut bezi
oto-, -otia (us, otos)	auris, is, f	quloq
ophthalmo-, ophthalmia (ophtalmos)	oculus, i m	ko'z
sphygmo-, sphygmia	pulsus, us, m	tomir urishi
gyno-, gynaeco-(hyne)	femina, ae, f	ayol
andro-, - andria(ander, andros)	mas, maris m	erkak
paedio-, paedo- (pais, paidos, paedion) paedia(paidea)	infans, ntis, m, f puer, eri m	bola davolash usuli
geri-, gero-, geronto-(geron)	senex, senis m, senilis, e	keksa
topo- (topos)	locus, i m	o'rin
pharmaco- (pharmacon)	medicamentum, i n	dori
b.tricho-, trichia	papillus, i m	soch
onycho-, -onychia	unguis, is m	tirnoq
dacryo-(dacryon)	lacrima, ae, f	ko'z yoshi
sialo-, -sialia (sialon)	saliva, ae, f	so'lak
copro-, (kopros)	faeces, ium f (pl) stercus, oris n	axlat, najas
galacto- (gala, galactos)	lac, lactis n	Sut
lipo- (lipos)	adeps, ipis m	yog'
op-, opt-, optico-, opia, -opsia (ops, opos0)	visus, us m visio, onis f	ko'rish
phaco-, -phakia (phacos)	lens, lentis f	ko'z gavhari
blepharo- (blepharon)	palpebra, ae, f	qovoq
kerato- (keras, atos por)	cornea, ae f	shox parda
phono-, -phonia (phone)	vox, vocis f sonus, i, m	tovush

***FUNKSIONAL VA PATOLOGIK HOLAT HAMDA JARAYONLARNI
IFODALOVCHI YAKKA ATAMA ELEMENTLAR***

Yunon atama elementlari	Ma'nosi
bio – (bios)	Hayot
pnoe, -pmoe (pnoe; pnoia)	nafas
geno-, -genesis, -genia (genos, genesis)	tug'ilish, rivojlanish
aesthesio-, aesthesia (aesthesis)	Sezish

astheno (asthenes,asthenos,asthenia)	kuchsizlik, toliqish
spiro- (spiro, spiratum)	nafas olish
pneumo-, pneumat (pneuma,atos)	organdagi havo, gaz
aero- (aer, aeros; aer, aeris)	Havo
kinesia, kinemato-,kineto-(kinesis) kinema- (kinesis)	Harakat
crin-, -crinia (krino)	ajralib chiqish
cytosis (sytus osis)	hujayra miqdorining ortishi
penia (penia)	yetishmaslik
rhoea (rhoia, rhoe)	oqish
rhagia (rhagos, haemorrhagia)	qon ketishi
stasis (stasis)	to'xtash
tono-, -tonia (tonos, tonus)	tonus, bosim
plasia (plasis)	shakllanish
tension (tension)	gidrosttik bosim
tropho-, -trphia (tropho)	oziqlanish
oxy-, oxia (oxys, oxygenium)	kislorod
phago-, -phagia (phagein)	yutish
philo-, philia (phielo, philia)	moyillik
phobo-, phobia (phobos)	qo'rqish
tropo-, tropia (tropos, trope)	yo'nalish
psycho-, psychia (psyche)	ruh, ruhiyat
A. -plegia (plege)	falaj
aetio- (aitia)	Sabab
athero- (athere)	yog'simon modda
morpho-, -morph- (morphe)	yuzilish
ergo-, -ergia, urgia (argo)	faoliyat
dynamo-, -dynamia (dynamis)	kuch
gnosis-, -gnosia (gnosis)	Bilish
po(i)esis, -po(i)et (poiesis)	ishlab chiqarish
mnesia (mnesis)	Xotira
phreno-, -phrenia (phren)	aql, idrok, es, hush
phrenico- (nervus phrenicus)	diafragma o'ld

Eslatma:

1. **“pneumo”** boshlang'ich atama elementi organ nomi bilan birikma holda qo'llanganda, shu organda havo borligini bildiradi. Agar atamada **“graphia”**

atama elementi bo'lsa **“pneumo”** contrast rentgenographiya maqsadida organda gaz yuborilishini ifodalaydi. **“o’pka”** tushunchasi odatda **“pneumon”** bilan, ba’zi hollarda esa **“pneum”** negizi bilan ifodalanadi.

2.”**haemo”** yoki **“haemato”** boshlang’ich atama element organ nomi bilan birikmada kelsa, shu organ bo’shlig’iga qon quyilishini bildiradi. Bunda organ nomi qoidaga binoan bosh kelishikda suffikssiz qo’llanadi (haematocolpos). Organ bo’shlig’ida suyuqlik yoki yiring to’plinishini ifodalovchi atamalar ham shu yo’sinda yasaladi (hydrometra – bachadonda suyuqlik bo’lishi).

BILIMLARINGIZNI MUSTAHKAMLOVCHI MASHQLAR

I.Berilgan atamalarni tarkibiy qisimlarga ajratib ma’nosini tushuntiring:

A.1)Haemolysis, haemotherapia, haemostasis, empyema, haemangioma, haemangiomatosis, haemarthrosis, haematologia, haematoma, haematonephrosis, azotaemia, cholaemia, uraemia, haematuria, urohaematoma, ureteritis, vasoresectio, vasotomia, ectopia, vasoconstriction, myoma, myoblastus, thymocytus, myoblastoma, perimysium, endomysium, acrohidrosis.

2) Myocardium, myometrium, carcinosarcoma, cytopenia, hydraemia, hymphocytus, lympho(cyto)penia, hydrarthrosis, chondroblastus, chondroblastoma, chondrogenesis, perivasculitis, epicranium, epipharynx, gastrocele, meningocele, anaemia, toxaemia, myasthenia.

3)Neurosis, neuritis, neuroma, neurolysis, angioneurosis, adenotomia, lymphadenitis, lymphangiitis, hyperaemia, lymphadenoma, lymphangiadenographia, hidradenitis, anhidrosis, aesthesiologia.

4) Angiectasia, phlebectasia, anaesthesia, hypaesthesia, phlebosclerosis, erythroblastus, ovocytus, dermatosis, dermatographia, mesoderma, periderma, dermatitis, dermatostomatitis, sphygmographia, ureterolysis, pneumolysis, pneumomalacia, lithotomia, lithiasis, cholelithiasis, urolithiasis, broncholitus, broncholithiasis, dysfunction, chylothorax, chyluria, chylocele.

5) Pyodermia, pyaemia, pyorrhea, pyothorax, pyuria, pyometra, dyscrinia, secretio, incretion, endocrinologia, haemorrhagia, gastrorrhagia, odontorrhagia, oncogenesis, oncogramma.

6)Synostosis, myelopathia, aplasia, hyperplasia, dysplasia, metaplasia, myelodysplasia, mesoduodenum, myelosis, osteomyelitis, mastoptosis, hydrocephalia, otoneurologia, otitis, ophthalmologia, cholekinesis, hypopituitarismus, ductus bilifer, vesica biliaris, vesica fellea, gynaecologia, paediatra, logopaedia, chondrocytus, haemocytus, perontologia, hydrophilia, hydrophobia.

7) Aphoe, hypopnoe, pnneumocephalia, tenorrhaphia, aerohaemotherapia, pneumographia, respiration, inspiration, atrophia, dystrophia, hypertrophia, vagotropus, anoxia, hypoxia, haemophilia, aerophagia, arotherapia, ophthalmorheographia.

8) Anergia, synergia, asynergia, gypergia, chirurgia, chondrodysplasia, tenodesia, atrichia, anonychia, dacryoadenitis, dacryolithus, hyperdinamia, hypodynamia, amnesia, sialoadenitis, coprostasia, galactostasia, lipoma, dysmorphosis, pyovarium, morphologia, phacomalacia, keratoma, keratosis, biopsia.

9) Cardioplegia, ophthalmoplegia, hypertrichia, aphonia, aethiologia, phrenicotomia, paraphrenia, hacoma, phacomatosis, dystrophia, dacryocystographia, dacryocystorhinostomia.

II. *Quyidagi ma'nolarni igodalovchi atamalar yasang:*

1. Ter bezlarida hosil bo'ladigan o'sma, siydikda gemoglobin bo'lishi, qon tarkibida safroning bo'lishi, tomirdagi tosh, yog' bezlaridagi o'sma, yutishning qiyinlashuvi, muskul kuchsizligi, qon haqidagi fan, hujayralar patologiyasi, teriing yallig'lanishi, rivojlanishning buzilishi, limfa tomirlarining yallig'lanishi, lifa tugunlarining yallig'lanishi, qon bilan davolash.

2. Sut bezining, (oshqozon osti bezining, vena tashqi qavatining, vena ichki qavatining, oshqozon osti bezi atrofining) yallig'lanishi.

3. Limfasitlar miqdorining ortishi, o'tning to'xtashi, qonning to'xtashi, harakatning buzilishi, bachadondan qon ketishi, hujayradan tashqari, oziqlanishning buzilishi, sezuvchanlikning buzilishi, tomirlarning torayishi, qon bosimining pasayishi, nafas olishning pasayishi.

§21. TURLI FIZIK XUSUSIYATLAR, SIFAT, MUNOSABAT VA BOSHQA BELGILARNI IFODALOVCHI YAKKA ATAMA ELEMENTLAR

Maqsad. Turli - tuman fizik xususiyatlar, sifat, munosabat va boshqa belgilarni ifodalovchi yangi yunon-latin atama elementlarni bir-biridan farqlay olish va ularni tarkibiy qisimlarga ajrata olish; Har xil ma'no ifodalovchi klinik atamalar ysay olish malakalarini o'stirish.

Quyida berilgan atama elementlarni o'qing va yod oling:

Yunon AE	Ma'nosi
auto (autos)	o'z, xususiy
allo (allos)	Boshqa
Hetero (heteros)	Har xil
Homeo, homo (homonos)	Bir xil
Iso- (isos)	Teng
Aniso (anisos, an+isos)	Noting, teng emas
Neo- (neos)	Yangi
Tele-, teleo-, teleo-(tele, telos)	Olis, vfsafada
Pseudo- (pseudo)	Soxta, yolg'on
Ortho- (orthos)	To'g'ri
Xero- (xeros)	Quruq
Cryo- (kryos)	Muzdek, o'ta sovuq
Thermos-, -thermia (therme, thermos)	Issiq, yuqori harorat
Pyr-, pyro-, pyreto-(pyr, pyretos)	O't, olov
Macro- (macros)	Yirik
Micro- (micros)	Kichik
Megalo-, megalia (megas, megalu)	Kattalashgan
oligo – (oligos)	Yetishmas, kam
poly – (poly, polys)	ko'p, ortiq
pan-, panto- (pan, pantos)	to'la, bari
brachy- (brachys)	qisqa
brady- (bradys)	sekin
tachy-, tacho- (tahys, tachos)	tez
chromo-, chromate-, chromia	rang, bo'yoq
leuco- (leucos)	oq
erythro- (erythros)	qizil
cyano- (kyanos)	ko'k
melano- (melas, melanos)	qora, to'q
glycol-, gluco- (glycys)	shakar, shirin
B. pachy- (pachus)	Zich
lepto- (leptos)	nozik, nafis
dolichos- (dolicos)	uzun
bary-, baro- (barys, baros)	og'ir
bathy-, batho- (bathys, bathos)	chuqur

platy- (platys)	yassi
hemi- (yun.), semi- (lot.)	yarim,birtomonlama
chloro- (chloros)	yashil
xantho- (xanthos)	sariq
polio- (polios)	Kulrang
necro- (necros)	o'lik

Eslatma -: **auto-**, **allo-**, **xeno** boshlang'ich AE lari **-plastica** va **trans-** (ko'chirib o'tkazish) komponentlari bilan kelgan birikmada quyidagi ma'noga ega: **auto-** organizmning o'zidagi organ yoki to'qimalardan foydalanish, **allo-** boshqa odamning organ yoki to'qimalaridan foydalanish, **xeno** – hayvon organlari yoki to'qimalaridan foydalanish.

BILIMLARINGIZNI MUSTAHKAMLOVCHI MASHQLAR

I. Quyidagi atamalar uchun umumiy AE ni aniqlang, atamalarning ma'nosini tushintirib bering:

1. hyperthermia	2. glucosuria
hypothermia	glycaemia
diathermia	hyperglycaemia
isothermia	hypoglycaemia
anisothermia	
3. hemialgia	4. panarthritus
hemianopsia	panhysterotomia
hemiatrophia	panalgia
hemiplegia	pancarditis
hemicrinia	
5. leucopenia	6. polyuria
leucopoesis	polydactylia
leucocytosis	polyneuritis
leucosis	polyavitaminosis
leucocyturia	
7. macroglossia	8. tachycardia
macrocephalia	tachyphagia
macromastia	tachysphygmia
macropodia	

II. Nuqtalar o'rnini to'ldiring:

sekin yutish - ....phagia

yassi bosh	- ....cephalia
uzun barmoq	- ....dactylia
qizil qon tanachasi	- ....cytus
siydik bilan melanin ajralib chiqishi	- ....uria
jigarning kattalashuvi	-....hepato
terining quruqlab ketishi	-....dermia
tishning yetishmasligi	-....odontia
murdadan qo'rqish	-....phobia
o'z qoni bilan davolash	-....hemotherapia
soxta torayish	-....stenosis
qisqa nafas	-....pnoe
Chuqur nafas	-....pnoe

III. Quyidagi ma'nolarni ifodalovchi atamalar yasang:

Keksalar haqidagi fan, sut bezini olib tashlash, sut bezi sohasidagi og'riq, havoni yutish, qonda innsulinning kam bo'lishi, qonda kaliyning kamayishi, hamma arteriyalarning yallig'lanishi, siydik ajratishninh buzilishi, nafas olishning buzilishi, oziqlanishning buzilishi, jigarning kattalashuvi, ko'richakning kengayishi, qonda kislorod miqdorining kamayishi, yurak qisqarishining tezlashuvi, siydik pufagini tekshirish, bachadonning tushishi, bachadonni olib tashlash, siydikning ko'p ajralishi, pastki jag'ning kichik bo'lishi, yuqori jag'ning kichik bo'lishi.

IV. Berilgan atamalarni lotincha yozing:

Angiografiya, endokrinologiya, pioderma, poliomyelit, braxidaktiliya, oftalmoplegiya, taxikardiya, gipertrofiya, termofiliya, krioxirurgiya, telepatiya, sianoz, giperqlikemiya, gipertoniya, mikroskopiya, antipatiya, flyuroografiya, geriotriya, kinologiya, giperesteziya

MAQOL VA HIKMATLI SO'ZLARNI O'QING VA YOD OLING!

1. In observatione.	<i>Kuzatish davomida.</i>
2. Ars longa, vita brevis.	<i>Umr qisqa, san'at abadiydir.</i>
3. Homo est mundi pars.	<i>Inson dunyoning bir qismi.</i>

§22. KLINIK ATAMASHUNOSLIK BO'LIMI BO'YICHA YAKUNIY DARS

Metodik ko'rsatmalar

1. Dubletlar, yakka AE lar, yunon – lotin prefiks va suffikslarini takrorlang.
2. Tibbiy atamashunoslikda ko'p ma'noli yoki bir-biriga o'xshash yangi ma'noli AE larga alohida e'tibor bering.
3. Ma'lum ma'nodagi atamalar yasash ancha murakkab bo'lgani uchun, bu sohaga mustaqil ish davomida ko'proq vaqt ajratish masadga muvofiqdir.

BILIMLARINGIZNI MUSTAHKAMLOVCHI MASHQLAR

I. Atama elementlarning ma'nosini og'zaki tushuntiring:

A 1.uskunalar

audio-
barestezio-
bato-
gemosito-
kalori-
mioestezio-
oksigemo-
tono-
uro-
algezi-   +**-metr**rekto
piro-
pnevmotaxo-
psixro-
pulsotaxo-
ezofago-
gastroduodeno-
torako- steto-

A 2. uskunalar

endo-
amnio-
ano-
kerato-
laparo-
laringo-
oto-
oftalmo-+ **-skop**
fotosisto-

fonendo-
telebato-
uretro
xoledoxo-
aerosisto-
gastro-

A 3. arthr-
cephal-
encephal-
ot-   + **-algia**
gloss-
my-
neur-   cholecysto
neph-
cyst-
cardi-
gastr-   + **-algia**
rhin-

A 4 cysto-
oesophago-
deno-
thoraco-+ **-tonia**
laparo-
phlebo-

tonsillo
tracheo-
spondylo-
osteo-+ **-tonia**
gastro-

lumb-
odont-

entero-

A 5.- plasia	A6.- pexia
-topia	-pathia
-uria	-ptosis
-crinia	-tonia
Dys +-pepsia	colo +- - stasis
-tonia	-stomia
-cholia	-kinesia
-hidrosis	-plastica

B1 Chole-	B2.- eurisis
Homeo-	-itis
Chylo-	colp(o)+ -pexia
Sialo- + -stasis -tomia	
Copro-	-scopia
Uro-	-rhaphia

B 3. otia	B 4.- emiya	
podiya		-artrit
makr(o)+ xeyriya		-daktiliya
sefaliya		-kineziya
daktiliya	olig +	-pnoye
		-steatoz
		-freniya
		-uriya

II. Quyidagi ma'nolarni ifodalovchi atamalar yasang:

Miya pardasining chuqurchasi, nervni kesish, nervni tikish, nerv kasalligi, bo'g'implarning yallig'lanishi, limfa bezlarining yalig'lanishi, tovushning yo'qligi, bronxlarning torayishi, bachadonni olib tashlash, buyrakning pasayishi, oshqozondan qon ketishi, suv bilan davolash, so'lak oqishi, soch to'kilishi, qon to'xtashi, bir tomonlama og'riq, yurakning tez urishi, taloqning kattalashuvi, burunni tekshiradigan asbob, xotiraning yo'qligi, muskullarningtoliqishi, o'ta sezuvchanlik.

III. Quyidagi nomlarning yunon-lotin dubletlarini ayting:

A.o'pka, muskul, bosh, nerv, tomir, vena, taloq, og'iz, suyak, tog'ay, suyak ko'migi, orqa miya, to'qima, hujayra, bez, limfa tuguni, ko'krak, bo'g'im, me'da, yo'g'on ichak, ingichka ichak, to'g'ri ichak, qorin, qon, umurtqa, yurak, ko'z, quloq, burun, tish, buyrak, sut bezi, bachadon, barmoq.

B.Qin, tuxumdon, bachadon nayi, kindik, oyoq, ko'rsatkich barmoq, ko'r ichak, siydik pufagi, o't pufagi, o'pka, bilak, ko'z kosasi, kaft.

IV. Quyidagi atamalarni AE ga ajratib ma'nosini tushuntiring:

Haematomyelia, splanchomegalia, xenogenus, cholangioenterostomia, polyotia, chilothorax, anhidrosis, hypathesia, endophitus (a, um), exophitus (a, um), autopyotherapia, osteoarthritis, osteogenesis, lymphadenitis, lymphoma

FARMATSEVTIKA-BIOLOGIK VA KIMYOVIY TERMINLAR ASOSIDA

FARMATSEVTIK ATAMASHUNOSLIKKA KIRISH

DORIVOR MODDALARNING TRIVIAL NOMLARI VA SO'Z YASOVCHI TRIVIAL NOMLAR. PREPARAT NOMLARIDA DORI SHAKLINING IFODALANISHI

Maqsad. *Farmatsevtika haqida boshlang'ich tushunchaga ega bo'lish; farmatsevtik atamalar yasash usullarini bilib olish; "farmatsiya" atamasi bilan bog'liq va dori-darmonlarning tipik guruhlarini bir-biridan ajrata olish; dori-darmon nomlari va ular bilan bog'liq tarkibiy qismlarning o'ziga xos bog'lanish xususiyatlari bilan tanishish; dorivor moddalarning ilmiy nomlanishi haqida tushunchaga ega bo'lish; trivial nomlarni yasash uslublarini bilib olish; trivial nomlardagi tarkibiy qismlarni va ularning ma'nosini o'rganish; farmakologik axborot beruvchi asosiy tarkibiy qismlarni yodlab olish; preparat nomlarida dori shakllarining ifodalanishini bilish.*

Ma'lumki, dunyo tibbiyotiga oid inovtsiyalar,(yangiliklar), dori-darmonlarning nomi mana bir necha asr davomida lotin, yunon tillarida o'z ifodasini topgan va bundan keyin ham shunday bo'lib qolaveradi. Bilamizki, lotin tili dunyo tibbiyotining tili deb tan olingan. Odamlar bu tilda so'zlashmaydi, shuning uchun ham "o'lik til" sifatida qaraladi. Ammo hozirgi kunda nafaqat tibbiyotda va hollanki uning asosi bo'lgan biologiya, kimyo, fiziologiya va ko'plab boshqa fanlarda ham undan o'rinli, keng foydalaniladi.

Tibbiyotning muqim lotin tili mana bir necha asrdirkim shifokor bilan dorixona xodimi o'rtasidagi iliq munosabatlarni retsept orqali mustahkam bog'lab kelaypti. Resept varaqasidan dori nomlari va dorixona xodimiga shifokor tomonidan dori tayyorlash haqidagi ko'rsatmalar birdanbir lotin tilida yoziladi.

Dorivor ashyolarning nomenklaturasi bu hozirgi biz yashayotgan davrda ham qo'llanilayotgan barcha dorivor vositalar nomining yig'indisidir.

Dorivor vosita - bu mamlakatning shunday vakolatga ega bo'lgan idorasining odam yoki hayvonlarni kasalliklarini davolash, oldini olish yoki aniqlash maqsadida belgilanadigan tartida ishlatish uchun ruxsat etilgan farmakologik vositadir.

Dorivor vositalarning hozirgi zamon nomenklaturasi tabiiy paydo bo'lgan va qat'iy tuzilish qoidasiga ega emas. Nomlar ixtiyoriy ravishda o'ylab topiladi. Dorivor vositalar nomenklaturasiga faqat vatanimizda ishlab chiqarilgan emas, balki chet eldan keltirilgan vositalarning nomi ham kiradi.

Dorivor vositalar nomenklaturasidan ularning tarkibiga kirgan nomlar uchun umumiy xususiyatga ega bo'lgan quyidagi tipik guruhlarni ajratish mumkin:

I.O'simlik va hayvonlardan olingan dorivor mahsulotlar nomlari.

II.O'simliklar mahsulotidan olingan ajratmalardan iborat bo'lgan dorivor preparatlar nomlari.

III. Kimyoviy organik moddalarning eskirgan nomlari.

IV. Ma'lum dori shaklini bildiradigan dorivor preparatlarning nomlari, kombinatsiyalashtirilgan dorivor preparatlarning nomlari, vitaminlar, garmonlar, fermentlarning nomlari.

V. Vaktsinalar, zardoblar, anatoktsinlar nomlari.

VI. Farmakopeylik ximiyaviy nomenklatura (kislotalar, oksidlar, tuzlar nomlari).

VII. Murakkab dori-darmonlar - bir dori shaklida belgilangan dozalarda birdan ortiq ta'sir etuvchi moddalarga ega bo'lgan dori-darmonlar.

O'simlik mahsulotlariga o'simliklar organlari (yer ustki qismi, barg, ildiz, meva, gul va b.) kiradi.

I - tipik guruhdagi nomlar ikki otdan iborat bo'lgan so'z birikmalaridir.

Birinchi ot o'simlik organi yoki mahsulotining nomini ko'rsatadi va qaratqich kelishigida turadi.

Masalan: Oleum Helianthi (tincture Valerianae) Folium Sennae

I. Zavodlarda ma'lum belgilangan standartlar bo'yicha tayorlanadigan dorivor preparatlarning nomlari. Ularga quyidagilar kiradi:

Bular -nastoykalar, ekstraktlar, sharbatlar. Bunomlarda mahsulot turi korsatilmaydi. Ular ikki otdan iborat bo'lgan so'z birikmalaridir. Birinchi ot dori turining nomini ko'rsatadi va bosh kelishikda turadi. Ikkinchi ot o'simlik nomini ko'rsatadi va qaratqich kelishigida turadi.

Masalan: tinctura Valerianae - valeriananing nastoykasi

sirupus Glycyrrhizae - shirin miyaning siropi

Extractum Crataegi - do'lananing ekstrakt

II. Damlama va qaynatma nomlari.

Bularda mahsulot turi ko'rsatiladi.

Ular uchta otdan iborat bo'lgan so'z birikmalaridir. Birinchi ot dori turining nomini ko'rsatadi va bosh kelishikda turadi. Ikkinchisi – o'simlik organini ko'rsatadi va qaratqich kelishigida turadi.

Masalan:

Decoctum herbae Hyperici - qizilpoycha o'simligining qaynatmasi

Infusum foliorum Sennae - senne barglarining damlamasi

DORIVOR MODDALARNING TRIVIAL NOMLARI VA SO'Z YASOVCHI TRIVIAL NOMLAR

Tibbiyotda dorivor moddalar sifatida qo'llanuvchi ko'pchilik kimyoviy birikmalar ikki xil nom bilan ataladi:

1. Ilmiy yoki tizimli nom.
2. Trivial (lot. *trivialis* – odatdagi) nom.

Ilmiy nom dorivor moddalarning kimyoviy tarkibini ifodalaydi. Lekin o'zining murakkabligi, qiyinligi bilan retseptlarda, yorliqlarda, dorixona savdosida qo'llash uchun noqulay hisoblanadi.

Trivial nomlar esa o'zining ixcham qisqa va soddaligi bilan amalda qo'llashga qulaydir.

Trivial nomlar	Ilmiy nomlar
Analgin	1-fenil-2,3-dimetil-4-metilaminapirazolon-5-metansulfanat natriya
Fenasetin	1-etoksi-4-asetaminobenzol trano-9, 13-dimetil-7
Retinol (vitamin A)	1,1,5-trimetilsiklogeksen-5-il-6/ Nonatetrayen-7,9.11,13-o

Dori-darmonlarning trivial nomi turli so'z yasovchi tarkibga ega. Uning asosini lotin yoki yunon tiliga mansub o'zaklar tashkil etadi. Bundan tashqari trivial nomlarni yasashda boshqa so'z yasash vositalari ishtirok etadi. Shunga ko'ra, trivial nomlar oddiy, yasama, qo'shma va qisqartma so'zlardan iborat bo'lishi mumkin.

Masalan: Mentholum, Analginum, Papaverinum, Apisarthronum, Dimexidum, Sulfadimezinum.

Trivial nomlar yasashda eng ko'p qo'llaniladigan so'z yasash usuli abbreviatsiyadir (qisqartirish). Bunda ilmiy nom qisqartiriladi.

Trivial nomlar/ abbreviatura	Ilmiy nomlar
Dimexidum dimeksid	Dimetilsulfaksid
Aethacridinum etakridin	Laktat-2-etoksin-6,9-dinaminoakridin
Phenaminum fenamin	Sulfat d, 1-fenil 2-aminopropana N-fenilkarbomoid-3 (B-fenilizopropil)
Sydnocarbum sidnokarb	Sidnonimin

1.Trivial nomlardagi tarkibiy qismlar taxminan anatomik, fiziologik va terapevtik xarakterdagi axborotni berishi mumkin.

Lotincha	O'zbekcha	Ma'nosi
-cor-, card-	-kor-, -kard	yurak va uning tonusiga ta'sir etuvchi toj tomirlarni kengaytiruvchi
-vas-, -angi-	-vaz-, -angi-	qon tomirlarni kengaytiruvchi spazmolitik
-sept-	-sept-	zararsizlantiruvchi, antiseptic
-dol-, -alg-	-dol-, -alg-	og'riqsizlantiruvchi, analgetik
-pers(s)-, -ten(s)-	-pers(s)-, ten(s)-	qon bosimini tushiruvchi
-sed-	-sed-	tinchlantiruvchi, sedative
-pyr-	-pir-	haroratni tushiruvchi, antipiretik
-aesthes-	-estez-	og'riqsizlantiruvchi, anestetik
-test-, -vir-	-test-, -vir-	erkak jinsiy garmonlaridan tayorlangan
-andr-	-andr-	Androgen
-thyr-	-tir-	qalqonsimon bez faoliyatiga ta'sir etuvchi
-myco-	-miko-	zaburug'larga qarshi
-chol-	-xol-	o't haydovchi
-cid-(lot.occidere o'ldirmoq)	-sid-	mikrobgga qarshi

Masalan:

Corvalolum, Cardiovalenum, Valosedan, Apressinum, Angiotensinamidum, Promedolum, Sedalgin, Antipyrinum, Anaesthesinum, Testosteronum, Agovirin, Androfort, Thyrotropinum, Cholosasum, Streptocidum, Mycoseptinum, Enteroseptolum.

2.Farmakologik axborot beruvchi tarkibiy qismlar:

Lotincha	O'zbekcha	Farmakologiyaga mansubligi
-sulfa-	-sulfa-	Antimikrob sulfanilamidlar
-cillin-	-sillin-	Antibiotik penitsillinlar
-mycin-	-misin-	Mikrobgga qarshi antibiotiklar
-cyclin-	-siklin-	Tetratsiklin hosilalari antibiotiklar
-barb-	-barb-	Uxlatuvchi-barbituratlar, barbiturate Kislota hosilalari

-cain-	-kain-	Mahalliy og'riq qoldiruvchi
-cort-	-kort-	Kortikosteroidlar- buyrak usti bezi po'stlog'i Garmonlari va ularning sintetik analoglari
-oestr-	-estr-	Estrogenlar –ayol jinsiy garmonlari va ularning Sitetik analoglaridan tayyorlangan preparatlar
-andr- -ster-	-andr- -ster-	Androgen steroidlar-erkak jinsiy garmonlari va ularning sintetik analoglaridan tayyorlangan preparatlar

Masalan: Sulfadimezinum, Penicillinum, Streptomycinum, Tetracyclinum, Barbamylum, Novocainum, Corticotropinum, Oestradiolum, Methandrostenolonum.

DORI SHAKLLARINING NOMLANISHINI O'QING VA YOD OLING !

Aerosolum, i n - aerosol

Granulum, i n - granula

Pulvis, eris m - kukun

Gutta , ae f -tomchi

Tabuletta, ae f - tabletka

Unguentum, i n - surtma

Tabuletta obducta-po'st qoplangan tabletka

Linimentum, i n - suyuq surtma

Solutio, onis, f - eritma

Emplastrum , i n - malham

Emulsum, i, n - emulsiya

Pilula, ae, f - hab dori

Tinctura, ae, f nastoyka

Suppositorium, i n- shamcha

Gelum, i n - gel

DORI SHAKLLARI TO'G'RISIDA TO'LIQROQ MA'LUMOT

Tabuletta, ae,f - tabletka

Ichish, sirdan ishlatish yoki in'yeksiya qilish (tegishli erituvchida eritilgandan so'ng) uchun mo'ljallangan, dorivor moddalarni presslab olingan, dozalangan qattiq dori turi.

Tinctura, ae,f – nastoyka

Ichishga yoki sirdan ishlatishga mo'ljallangan, dorivor o'simlik mahsulotining qizdirilmagan va spirtli, spirt-suvli, spirt-efirli tiniq ajratmasidan iborat bo'lgan suyuq dori turi.

Gutta, ae,f – tomchi (guttae - tomchilar)

Tomchi holida ichishga yoki sirdan ishlatishga mo'ljallangan suyuq dori turi.

Capsula, ae,f – kapsula

Ichish uchun mo'ljallangan ichiga dorivor vosita solingan g'ilofcha(jelatin, kraxmal yoki boshqa polimerlardan tayyorlangan)dan iborat bo'lgan dozalangan dori turi.

Pilula, ae,f – habdori

Ichishga mo'ljallangan, tarkibida dorivor vosita va yordamchi moddalar bo'lgan bir xil plastik massadan tayyorlangan sharcha holdagi dozalangan qattiq dori turi.

Pasta, ae,f – pasta

Tarkibida 20-25 % dan ortiq kukun holdagi moddalar bo'lgan surtma.

Sirupus, i,m – sharbat

Ichish uchun mo'ljallangan, qandning suvdagi konsentrlangan eritmasidagi dorivor moddalarning eritmasidan iborat suyuq dori turi.

Infusum, i,n – damlama va decoctum, i,n – qaynatma

Ichish yoki sirdan ishlatishga mo'ljallangan dorivor o'simlik mahsulotining suvli ajratmasi yoki shu maqsad uchun maxsus tayyorlangan konsentrant eritmasidan iborat bo'lgan suyuq dori turlari

Damlama va qaynatma bir-biridan tayyorlash usuli (olov ustida yoki suv hammomida qizdirish va keyinchalik damlash vaqti) bo'yicha farq qiladi.

Extractum, i,n – ekstrakt

Ichishga yoki sirdan ishlatishga mo'ljallangan , dorivor o'simlik mahsulotining konsentrlangan ajratmasidan iborat bo'lgan dori turi.

Emulsum, i,n – emulsiya

Ichish, sirdan ishlatish yoki in'yeksiya qilish uchun mo'ljallangan, o'zaro aralashmaydigan suyuqliklardan iborat dispers sistemadan tashkil topgan suyuq dori turi.

Unguentum, i,n – surtma

Sirdan ishlatishga mo'ljallangan yopishqoq konsistensiyali yumshoq dori turi.

Linimentum, i,n – liniment Suyuq surtma

Suppositorium, i,n – shamcha

Tana bo'shlig'iga yuborish uchun mo'ljallangan, uy haroratida qattiq va tana haroratida eriydigan dori turi.

Emplastrum, i,n – malham

Sirdan ishlatishga mo'ljallangan, tana haroratida yumshash va teriga yopishish qobiliyatiga ega bo'lgan plastik massa holdagi yoki yassi narsa ustiga surtilgan o'sha plastik massa holdagi dori turi.

Granulum, i,n – granula

Ichish uchun mo'ljallangan, yumshoq, silindrsimon yoki boshqacha shaklli bir xil bo'lakchalar (zarrachalar, donachalar) dan tashkil topgan qattiq dori turi.

Aërosolum, i,n – aerosol

Gaz yoki gazlar aralashmasidan iborat dispers muhitdan, qattiq modda zarrachasi yoki suyuqlikdan iborat dispers fazadan tashkil topgan, maxsus qolip yordamida olinadigan dispers sistemali dori turi.

Briquetum, i,n – briket

Presslash yuli bilan yirik maydalangan ma'lum miqdordagi dorivor o'simlik mahsulotidan tayyorlangan dozalangan dori turi.

Pulvis, eris,m – kukun

Ichish, sirtidan ishlatish yoki in'yeksiya qilish (tegishli erituvchida eritilgandan so'ng) uchun mo'ljallangan kukun holdagi qattiq dori turi

Solutio, onis,f – eritma

In'yeksiya qilish, ichish yoki sirtidan ishlatish uchun mo'ljallangan bitta yoki bir nechta dorivor moddalarni eritish yo'li bilan olingan suyuq dori turi.

Charta (ae) sinapina (ae) –xantal qog'ozi (gorchichnik)

Yog'sizlantirilgan xantal urug'ining kukuni bilan yupqa qilib qoplangan qog'oz varag'i.

Dragee –draje

Ichish uchun ishlatiladigan, granula ustiga dorivor vosita va qo'shimcha moddalarni qavat-qavat qilib surtish yuli bilan olinadigan dozalangan qattiq dori turi.

Species, ei - yig'ma

Ichish yoki sirtidan ishlatishga mo'ljallangan damlamalar va qaynatmalar tayyorlash uchun qo'llaniladigan maydalangan yoki butun bir necha tur dorivor o'simlik mahsulotining va ba'zan dorivor vositalar qo'shilgan aralashmasi.

§24. PREPARAT NOMLARIDA DORI SHAKLINING IFODALANISHI

Agar dori shakli preparat nomi bilan ifodalansa birinchi o'rinda dori shaklining nomi, ikkinchi o'rinda esa qaratqich kelishigiga dori- darmonning nomi qo'llanadi.

Masalan: Unguentum Streptotsidi - Streptotsid surtmasi

Solutio Novocaini - Novokain eritmasi

Tabulettae Analgini - Analgin tabletkalari

Murakkab dori-darmon nomlari dori shaklining nomiga ilova tarzida bosh kelishikda qo'shtirnoq ichida beriladi.

Masalan: Unguentum "Calendula" - "Kalendula" surtmasi

Tabulettae "Urosalum" - "Urosal" tabletkalari

Dori shaklini belgilovchi moslashgan aniqlovchi preparat nomida oxirgi o'rinda qo'llanadi va dori shakli bilan moslashadi.

Masalan: Unguentum Hydrargyri cinereum - Simobning kulrang surtmasi

Extractum belladonnae spissum - Belladonnaaning quyuq ekstrakti

Qaynatma va damlama nomlarida xomashiyo nomi dori shakli hamda o'simlik nomlari o'rtasida qaratqich kelishigida qo'llanadi.

Masalan: Infusum radicis Valerianae - Valeriana ildizining damlamasi.

Decoctum rhizomatis Tormentillae - g'ozpanja ildizpoyasining qaynatmasi.

BILIMLIARINGIZNI MUSTAHKAMLOVCHI MASHQLAR

I. Dorivor moddalar va preparatlar nomini o'qing, Sizga tanish bo'lgan tarkibiy qismlarni AE qo'shimchalarini ajrating.

1. Valocordinum, Cocarboxylasum, Morphinum, Testoenatum, Mycosolon, Sarcolysinum, Bicillinum, Rifothyroinum, Amycazolom, Oestronum, Aevitum, Valosedan, Chlorophthalmum, Methicillinum, Kanamycinum.

2. Rifamycinum, Sulfacidum, Pyocidum, Streptodecasum, Norsulfazolom, Urodanum, Histidinum, Novocainum, Haemodesum, Panangin.

3. Synoestrolom, Gentamycinum, Phenobarbitalum, Laevomycetinum, Mycoseptinum, Myelosanum, Glycerinum, Glucosum, Hydrocortisonum.

II. Dorivor moddalar nomini lotincha transkripsiyada yozing.

1. Streptotsid, geparin, fibrinogen, pankreatin, lidaza, apressin, gidrolizin, Dikloksatsilin, dikain, korvalol, insulin, nitrogliserin, rezorzin, validol, akvizin, Neodikumarin, papaverin, antotsit, angiotenzinamid.

2. Tetratsiklin, penitsillin, xinin, bruneomitsin, olivomisin, amidopirin, piromekain, kardiovalen, oraza, rutin.

III. O'qing, tarjima qiling, preparat nomlarining grammatik tuzilishini tushuntiring.

1. Solutio Strophanthini, tabulettae Prednisoloni, granula Orasi, tabulettae Octoestrolu, tabulettae Pantocrini, unguentum "Psoriasinum", Solutio Camphorae Oleosa, Solutio Streptocidi solubilis.

2. Suspensio "Cindolum", suppositoria vaginalia "Osarbonum", tabulettae Mycoseptini obductae, species cholagogae, linimentum "Sanitas", Tabulettae "Cholenzymum", tabulettae "Praegoestrolum", flores Calendulae

3. Extractum placentae, tabulettae olei Menthae, folium Farfarae, radix Althaeae, sirupus Althaeae, solutio Dicaini, cortex Frangulae, emplastrum Plumbi compositum, tabulettae Barbamyli, extractum Leonuri fluidum, Tabulettae "Belasthesinum", tabulettae Aloes obductae, fructus Crataegi.

IV. Tarjima qiling.

1. Sharbatlar, ekstraktlar, eritmalar, yog'lar, damlamalar va qaynatmalar, shamchalar, murakkab kukunlar, urug'lar, gullar, ildizlar, oq ildizpoya, po'stloq, tomchilar, rutin tabletkalari, promeran tabletkalari, vazelin moyi, Monomitsin tabletkalari, moychechak gullari, dibiomitsin ko'z surtmasi.

2. "Flakarbin" granulari, arpabodiyon yog'i, novokain eritmasi, Arpabodiyon mevasi, streptotsidning suyuq surtmasi, geparin surtmasi, Arslonquyruq nastoykasi, eman po'stlog'ining qaynatmasi.

Quyidagi dorivor o'simliklarning mos nomini toping

Soxta kashtan	<i>Calendula officinalis</i>
Chayono't	<i>Fragaria vesca</i>
Baland bo'yli sigirquyruq	<i>Aesculus hippocastanum</i>
Dorivor qashqarbeda	<i>Quercus robur</i>
Dorivor tirnoqgul	<i>Urtica dioica</i>
Kalanxoe	<i>Melilotus officinalis</i>
O'rmon qulupnayi	<i>Sambucus nigra</i>
Dalachoy, qizilpoycha	<i>Kalanchoe pinnata</i>
Oddiy eman	<i>Verbascum thapsiforme</i>
Ilonsimon toron	<i>Polygonum bistorta</i>
Dorivor veronica	<i>Belladonna</i>
Belladonna	<i>Althaea officinalis</i>
Qora marjondaraxt	<i>Eucalyptus globulus</i>
Dorivor gulxayri	<i>Hypericum perforatum</i>
Oddiy qizilmiya	<i>Veronica officinalis</i>
Jag'-jag'	<i>Chelidonium majus</i>
Sharsimon evkalipt	<i>Capsella bursa-pastoris</i>
Otquloq	<i>Salvia officinalis</i>
Dorivor mavrak	<i>Glycyrrhiza</i>
Qoncho'p	<i>Bidens tripartita</i>
Ittikanak	<i>Valeriana officinalis</i>
Arslonquyruq	<i>Rumex confertus</i>
Dorivor valeriana	<i>Leonurus</i>

§25. FE'L SO'Z TURKUMI. GRAMMATIK KATEGORIYASI. LUG'AT SHAKLI. ANIQLIK, BUYRUQ VA SHART MAYLLARI

Predmetning ish – harakati yoki holatini bildirib **“nima qildi?,nima qilayapti ? , nima qilmoqchi ? “** so'roqlariga javob beradigan so'z turkumi fe'l deb ataladi. Lotin tilida fe'llar shaxs , son va zamonda o'zgaradi . Fe'l 3 ta shaxs , 2 ta son (birlik va ko'plik),6 ta zamon , 4 ta mayl , 4 ta tuslanishga ega.

Lotin tilida fe'l o'zbek tilidagidek shaxs – son , zamon va mayl bilan tuslanadi . Ushbu tilda fe'llarning tuslanishi o'zakdagi so'nggi unli bilan bir – biridan farq qiladi.

I tuslanish	II tuslanish	III tuslanish	IVtuslaniish
- a	- e	undosh yoki - u	- i

Fe'lning lug'at shakli

Fe'lning lug'at shaklida yozilishiga e'tibor bering.

1. Fe'lhozirgi zamon I shaxsda - o qo'shimchasi bilan to'liqyoziladi.
2. Fe'l noaniq shaklining oxiriga 3 ta harf yoziladi.
3. Fe'lning tuslanishi raqam bilan ko'rsatiladi.

Masalan:

Lug'atshakli	Tuslanish	Infinitiv	Olib tashlang	Negiz
do , dare	I	Dare	Re	Da
habeo, ere	II	Habere	Re	Habe
addo , ere	III	Addere	Ere	add
diluo , ere	III	Diluere	Ere	dlu
finio , ire	IV	Finire	Re	fini

Lotin tilida fe'llar xuddi o'zbek tilidagidek birlik (singularis) , ko'plik(pluralis)da tuslanadi. Lotin tilida fe'lning uchta mayli bor :

- I Indicativus - aniqlik mayli
- II Conjunctivus - shart mayli
- III Imperativus - buyruq mayli

Aniqlik mayli

Aniqlik mayli ish – harakati yoki holatining aniqligini ko'rsatadi .
Masalan: Medicus aegrotam curat - “ Shifokor bemorni davolayapti”.

Buyruq mayli

Buyruq mayli buyurish, so'rash, iltimos kabi ma'nolarni ifodalab odatda ikkinchi shaxsga qaratilgan bo'ladi. Buyruq mayli birlik sonini hosil qilish uchun fe'lning noaniq shaklidan “ – re “ qo'shimchasini olib tashlash kerak bo'ladi. Masalan :

Tuslanish	Fe'lning noaniq Shakli	Fe'l negizi	Buyruq mayli birlik soni
I	Dare - bermoq	Da	Da - ber !
II	Miscere – aralashtirmoq	Misce	Misce – aralashtir !

III	Solvere – eritmoq	Solv	Solve – erit !
IV	Audire – eshitmoq	Audi	Audi - eshit !

Buyruq mayli ko'plik sonini hosil qilish uchun fe'ning buyruq mayli birlik soniga “-te” faqat uchinchi tuslanish fe'l negiziga “-ite” qo'shimchasini qo'shish kerak. Masalan :

Tuslanish	Fe'ning noaniq Shakli	Fe'l negizi	Buyruq mayli ko'plik soni
I	Dare - bermoq	Da	Date - bering !
II	Miscere - aralash-Tirmoq	Misce	Miscete - aralash-tiring !
III	Solvere - eritmoq	Solv	solvite - eriting !
IV	Audire – eshitmoq	Audi	Audite - eshiting !

Shart mayli

Shart mayli ish – harakatining ma'lum bir sharoitda bo'lishi mumkin ekanligini bildiradi . Masalan :

Misceatur - Aralashtirilsin ! Aralashtirilgan bo'lsin !

Signetur - Bildirilsin ! Bildirilgan bo'lsin !

Detur - Berilsin ! Berilgan bo'lsin !

Retseptlarda shart mayli uchinchi shaxs birlik va ko'plik sonlarida ishlatiladi.

Masalan :

Dividatur in partes aequales - teng qismlarga bo'linsin !

Dentur tales doses numero ... - shunday miqdor (son) ...da berilsin.

Lotin tilida fe'llarning ikkita nisbati bor :

aniqlik nisbati (Activum)

majhullik nisbati (Passivum)

Aniqlik nisbatidagi fe'lda ish – harakati shaxs tomonidan bajariladi , to'ldiruvchi esa harakatning ob'yekti bo'ladi . Aniqlik nisbati uchinchi shaxs birlik sonini hosil qilish uchun fe'l negiziga - **t** , ko'plik sonini hosil qilish uchun esa - **nt** qo'shimchasini qo'shish darkor. Masalan : Medicus aegrotam curat - “ Shifokor bemorni davolayapti “.

Majhullik nisbatida harakat to'ldiruvchi anglatgan predmet tomonidan bajarilib, haqiqiy bajaruvchisi noma'lum bo'ladi. Majhullik nisbati uchinchi shaxs birlik sonini hosil qilish uchun fe'l negiziga -**tur** , ko'plik sonida esa -**ntur** qo'shimchasini qo'shish darkor.

Masalan : Aegrotus ab medicis curantur - “Bemor shifokorlar tomonidan davolansin “.

I tuslanish

Dare - bermoq (negizi - da)

Activum

Uchichi shaxs birlik soni Dat - u berayapti

Uchinchi shaxs ko'plik soni Dant - ular berishayapti

Passivum

Uchinchi shaxs birlik soni datur - berilsin

Uchinchi shaxs ko'plik soni dantur - berilsin

II tuslanish

Miscere - aralashtirmoq (negiz - misce)

Activum

Uchinchi shaxs birlik soni misceat - u aralashtirayapti

Uchichi shaxs ko'plik soni misent - ular arallashtirishayapti

Passivum

Uchinchi shaxs birlik soni miscetur - aralashtirilsin

Uchinchi shaxs ko'plik soni miscentur - aralashtirilsin

III tuslanish

Fe'l negiziga birlik sonda -i, ko'plikda -u unli harflari qo'shiladi.

Solvere - eritmoq (negizi solv)

Activum

Uchinchi shaxs birlik soni solvit - u eritayapti

Uchinchi shaxs ko'plik soni solvunt ular erishayapti

Passivum

Uchichi shaxs birlik soni solvitur - eritilsin

Uchinchi shaxs ko'plik soni solvuntur - eritilsin

IV tuslanish

Audire - eshitmoq (negizi audi)

Activum

Uchinchi shaxs birlik soni audit - u eshitayapti

Uchinchi shaxs ko'plik soni audiunt ular eshitishayapti

Passivum

Uchinchi shaxs birlik soni auditor - eshitilsin

Uchinchi shaxs ko'plik soni audiuntur - eshitilsin

Esse - bor bo'lmoq, yordamchi fe'lining hozirgi zamon uchinch shaxsda tuslanishi :

Birlik

Ko'plik

	Singularis	Pluralis
est	- u bor	sunt - ular borlar
III shaxs		
Masalan:		
Zincum metallum	est - rux	- metaldir
Argentum et Zincum metalla	sunt - kumush	va rux metallardir

O'qing va yod oling !

Buyruq mayli (Imperatives)

Misce. Da. Singa.	-	Aralashtir. Ber. Belgila.
Sterilisa.	-	Steriliatsiya qil.
Repete.	-	Takrorla.
Da tales doses.	-	Shunday dozalarda ber.
Adde.	-	Qo'sh.

Shart mayli (Coniunctivus)

Misceatur.	-	Aralashtirilsin.
Detur.	-	Berilsin.
Signetur	-	Belgilansin.
Sterilisetur.	-	Sterilizatsiya qilinsin.
Repetatur.	-	Takrorlansin.
Dentur tales doses.	-	Shunday dozalarda berilsin.

FIO, FIERI FE'LINING RETSEPTURADA IFODALANISHI

fio, fieri fe'li o'zbek tiliga "hosil bo'lmoq" deb tarjima qilinadi. Uning shart mayli quyidagicha hosil bo'ladi. "fi" negiziga suffiks "a" qo'shiladi va III shaxs birlikda **fiat** shaklig ega bo'ladi, III shaxs ko'plikda **fiant** shakliga ega. Bu shakillar retsepturada ko'p qo'llaniladi.

Masalan :

Birlikda

Misce , fiat pulvis.	Aralashtirib kukun hosil qilinsin
Misce , fiat unguentum.	Aralashtirib ko'z uchun tomchi hosil qilinsin
Misce , fiat pilulae.	Aralashtirib hab dori tayorlansin .
Misce, fiat pasta.	Aralashtirib yig'malar hosil qilinsin
Misce, fiat emulsum.	Aralashtir, emulsiya hosil bo'lsin

Gapda so'z tartibi

Gaplardagi so'zlar tartibi lotin tilida ma'lum darajada erkin bo'ladi. Shunga qaramay so'zlarning gaplarda joylashish Grammatik tartibga rioya

qilish tavsiya etiladi. Unga ko'ra gaplarda ega birinchi o'rinda, kesim oxirida, kesim to'ldiruvchisi kesimdan oldin, aniqlovchi esa aniqlanuvchi so'zdan so'ng joylashishi lozim

Masalan: Aegrota tabulettam sumit - bemor tabletka ichayapti.

Quyidagi fe'llarni o'qing va yod oling !

addere	- qo'shmoq	adhibere	- ishlatmoq
agitare	- chayqatmoq	audire	- eshitmoq
auscultare	- eshitib ko'rmoq	colare	- suzmoq
concidere	- kesmoq	consperdere	- sepmoq
contundere	- yanchmoq	coquere	- pishirmoq
curare	- davolamoq	dare	- bermoq
diluere	- suyultirmoq	dignoscere	- aniqlamoq
dividere	- bo'lmoq	exsiccare	- quritmoq
extendere	- surtmoq	extrimere	- siqmoq
formare	- shaklantirmoq	finire	- tugatmoq
infundere	- ivitmoq	miscere	- aralash-tirmoq
obducere	-qoplamoq	palpare	- paypaslamoq
praeparare	-tayorlamoq	recipere	- olmoq
refrigerare	- sovitmoq	repetere	- takrorlamoq
salvere	-salom bermoq	valere	- sog' bo'lmoq
servare	-saqlamoq	solvere	- eritmoq
signare	- belgilamoq	sterilisare	- qaynatib tuzlamoq
sumere	- qabul qilmoq	terere	- qirg'ichdan o'tkazmoq

BILIMLARINGIZNI MUSTAHKAMLOCHI MASHQLAR

1. Quyidagi fe'llarni tuslanishiga ko'ra guruhlarga ajrating!

Audire, colare, miscere, obducere, palpare, coquere, curare, dare, dividere, recipere, salvere, sumere, vertere, solvere, repetere, praeparare, conspergere, finire, terere, signare, obducere, extrimere, diluere, curare.

2. Lotin til fe'llarining negizini aniqlang!

Addere, aqitare, filtrare, finire, macerare, servare, extendere, valere, signare, terere, vertere, concidere, sumere, repetere, dare.

Namuna :

Fe'l	Tuslanish	Negiz
Addere	III	add

3. Quyidagi lotincha fe'llarning o'zbekcha muqobilinio'z o'rniga qo'ying

addere - chayqatmoq	agitare - qo'shmoq
audire - suzmoq	colare - eshitmoq
conspergere -qaynatmoq	cquere - sepmoq
curare - qo'shmoq	diluere - davolamoq
dividere - surtmoq	extendere - bo'lmoq
extrimere -tugatmoq	ivitmoq - siqmoq
palpare -tayorlamoq	recipere - paypaslamoq
repetere -sog' bo'lmoq	solver - belgilamoq

4. Jadvaldan foydalanib, quyida berilgan fe'llarning buyruq shaklini yasang va o'zbek tiliga tarjima qiling.

Agitare, auscultare, concidere, contundere, curare, diluere, dignoscere, exsiccare, extrahere, finire, mecerare, obducere, preparare, salvere, valere, servare, solvere, signare, sterilisare, sumere, terere, vertere.

Namuna :

Fe'l	Tuslanish	Negiz	Buyruq mayli	
			birlik	ko'plik
audire	Iv	Audi	audi-eshit	audite-eshiting

Quyidagi fe'llarni o'qing va yod oling !

destillare - distillyatsiya qilmoq	servare - saqlamoq
parare - tayorlamoq	refrigerare - sovutmoq
continere - saqlamoq	concidere - qirqmoq
coquere - qaynatmoq	ponere - solmoq
sumere - dori ichmoq	dividere - ajratmoq
contundere to'yimoq	extrahere - ajratib olmoq

DORIVOR O'SIMLIKLARNING, DORILARNING NOMLARINI O'QING VA YOD OLING

Convallaria, ae, f - marvaridgul	Eucalyptus, I, f - evkalipt
Salvia, ae, f - mavrak	Valeriana, ae, f - valeriana

Dorilarning nomlari

Adrenalinum, i, n - adrenalin	Amidopyrinum, i, n - amidopirin
Dibazolum, i, n - dibazol	Ichthyolum, i, n - ixtiol
Norsulfazolum, i, n -norsulfazol	Novocainum, i, n - novokain
Oleum(i, n) Ricini - kanakunjut moyi	Papaverinum, i, n - papaverin

Solutio Ammonii - navshadil sprit   Sulfadimezinum, i, n - sulfadimezin
 Synthomycinum, i, n - sintomitsin   Xeroforminum, i, n -kseroform

5. Quyidagi lotincha fe'llarning o'zbekcha muqobilini o'z o'rniga qo'ying :

distillare	- saqlamoq	continere	- qirqmoq
concidere	- qaynatmoq	servare	- tayorlamoq
refrigerare	- distillyatsiya qilmoq	ponere	- kesmoq
parare	- sovutmoq	repetere	- qaytlamoq
coquere	- solmoq		

§26. LOTIN TILIDA PREDLOGLAR VA BOG'LOVCHILAR

Maqsad. Lotin tilidagi predlog va bog'lovchilarni bilib olish; ularni qo'llay olish ko'nikma va malakalarini shakllantirish.

Predlog(ko'makchi) ayrim ot yoki otlarni ikkinchi bir so'z bilan bog'lab, ularning orasidagi munosabatlarni ko'rsatish uchun qo'llaniladi. Har qaysi predlog faqat ma'lum kelishik bilan birga ishlatiladi. Predloglar o'zlari bog'lanib kelgan otlarning oldida va ayrim yoziladi.

Tushum kelishigida ishlatiladigan predloglar :

Masalan :

ante - oldida	ad aegrotam	- kasal uchun
ad - uchun , - gacha , - da (retsepda)	intra ventriculum	- me'da ichida
contra - qarshi	per vaginam	- qin orqali
intra - ichida	post partum	- tuqqandan keyin
per - orqali	ante operationem	- operatsiya oldidan
post - keyin , so'ng	contra scabies	- qichimaga qarshi

Chiqish kelishigida qo'llaniladigan predloglar :

Masalan :

cum -bilan	cum aqua	- suv bilan
de - haqida	de morbo	- kasallik haqida
ex - dan	ex officinal	- dorixonadan
sine - siz	sine colore	- rangsiz
pro - uchun	pro aegrota	- bemor uchun

Tushum va chiqish kelishiklarida qo'llaniladigan predloglar :

Masalan :

in - ga , - da in aquam - suvga , sub linguam - til ostiga
sub - ostida in aqua - suvda sub lingua - til ostida

Bog'lovchilar

Tibbiy atamalarni bir – biri bilan bog'lash vazifasini bajarib ,
turlanmaydigan so'z **bog'lovch** deb ataladi.

et - va , bilan
aut - yoki
ut fiat - hosil bo'lguncha
seu - yoki
sed - lekin

Masalan :

Amidopyrinum aut Analginum - amidopirin yoki analgin Analginum
costa et vertebra - qovurg'a va umurtqa
miscel , ut fiat pulvis - kukun hosil bo'lguncha aralashtir
capsula seu ampula - kapsula yoki ampula

BILIMLARINGIZNI MUSTAHKAMLOVCHI MASHQLAR

1. Quyidagi so'zlarni o'zbek tiliga tarjima qiling

Da in capsulis amyloaceis, da in ampulis, da in charta cerata, da in
tabulettis, da in scatula, da in oblati, solve in aqua, inlunde aquam in
ollam, forma pilulas, ex massa pilularum, pone tabulettam sub linguam.

2. Quyidagi atamalarni lotin tiliga tarjima qiling

Kapsulalarda ber, qog'ozda (o'ralgan holda) ber , tugmachasimon dori
shaklida ber.

Tugmachasimon dorini suvda erit, hab dorilarni qutichada (ichiga solib) ber
valeriananing spirtli eritmasini shisha idishga quy, qayin kurtagidan spirtli eritma
tayyorla valeriananing spirtli eritmasini marvaridgulning spirtli eritmasi
bilan aralashtir .

3. O'zbek tiliga tarjima qiling

spina scapulae, skeleton membri, ossa cranii, crista tuberculi, caput fibulae, angulus
mandibulae, basis crania, tuber maxillae, sulcus sinus, linea nuchae,
septum nasi, vena portae, raphe palati

4. Quyidagi savollarga og'zaki javob bering

1. Ot deb nimaga ataladi ?
2. Otlarda qanday rodlar bor ?
3. Otlar qanday sonlarga bo'linadi ?
4. Lotin tilida qaysi kelishik qo'shimchasiga qarab otlarning guruhi aniqlanadi ?
5. Otlarning lug'at shaklini tushuntirib bering.
6. Lug'atda otlarning rod belgisi haqida gapiring.
7. Birinchi guruh otlari qaysi rodga tegishli va ular Nominativus hamda Genetivusda qanday qo'shimchalarga ega ?
8. Lotin tilida aniqlovchi nechiga bo'linadi ?
9. Moslashmagan aniqlovchi bilan aniqlanuvchi atamani turlaganda qanday o'zgarish ro'y beradi ?
10. Lotin tilida predloglar qanday vazifani bajaradi ?
11. Lotin tilida predloglar qaysi kelishiklarda ishlatiladi ?
12. Accusativus va Ablativus kelishilarida qanday predloglar qo'llaniladi ?
13. Lotin tilida bog'lovchilar qanday vazifani o'taydi
14. Lotincha -yunoncha ma'nodosh atamalarni yoddan aytib bering .

***MUSTAQIL O'QIB O'RGANISH UCHUN LOTIN
MAQOLLARI VA HIKMATLI SO'ZLAR***

Ars longa, vita brevis.	Hayot qisqa, san'at esa abadiydir.
Vita sine literis mors est.	Ilmsiz hayot - o'limdir.
Amat victoria curam.	Talabalik tirishqoqlikni talab qiladi
Carpe diem.	Bugungi ishni ertaga qoldirma.
Domus propria - domus optima.	Mehmondorchilik yaxshi, uy undan ham yaxshi.

Quyidagi I turlanish otlarini o'qing va yod oling !

axungia, ae f - yog', moy	colla, ae f - yelim
cella, ae f - hujayra	cellula, ae, f - hujayracha
Terebinthina, ae f - terpentin	Scopolia, ae f - skopolia
Frangula, ae f - frangula	Polygala, ae f - istod
Oliva, ae f - zaytun	Sanguisorba, ae f - zangvizorba
Rosa, ae f - na'matak	Passiflora, ae f - passiflora
Leuzea, ae f - levzeyra	Bistorta, ae f - ilonsoron toron

Quyidagi grekcha otlarni yod oling !

Aloe , es , f -aloe

Hippophae , es , f - chakanda

Kalanchoe , es , f - kalanxoe

chole , es , f - o't , safro

1. Lotin tilidagi otlarning o'zbekcha muqobilini o'z o'rniga qo'ying.

1) axungia	a) skopolia
2) cellula	b) yelim
3) Scopolia	c) zangvizorba
4) Passiflora	d) istod
5) colla	e) hujayracha
6) Teribinthina	f) passiflora
7) Frangula	g) frangula
8) Sanguisorba	h) hujayra
9) Leuzea	i) ilonsimon toron
10) cella	j) yog' , moy
11) Poligala	k) terpentin
12) Oliva	l) levezeya
13) Bistorta	m) na'matak
14) Aloe	n) kalanxoe
15) Chole	o) chakonda
16) Hippophae	p) o't , safro
17) Kalanchoe	q) aloe
18) Rosa	r) olivka

Quyidagi iboralarni o'qing va yod oling!

Da in capsulis -kapsula shaklida berDa in scatula - qutichhada

Da in tabulettis - tabletka shaklida berDa in charta - qog'ozda ber

Da in ampulis - ampulada ber

2. Tablitsadan foydalanib , quyidagi otlarni Nom. Sing., Gen. Sing . , Nom. Plur. , Gen. Plur. larda tarjima qiling :

buyrak, yuqori jag', o't, o'simlik, vena, tomizg'i (kapliya), tarkibida temiri bo'lgan dori.

N a m u n a

Nom.Sing.	Tur.	Rod	Gen.Sing.	Nom.Plur.	Gen. Plur
materia – modda	I	F	Materiae modda	materiae moddalar	materiarum- moddalarning

§27. KO'MAKCHILAR VA ULAR BILAN QO'LLANILADIGAN RETSEPTURA FORMULIROVKALARI

Maqsad. Lotin tilidagi ko'makchilar va ular bilan retsepturada qo'llaniladigan iboralarni bilib olish; ularni faoliyatda qo'llay olish malakalarini shakillantirish.

Lotin tilida ko'makchilar ikkita kelishik : Akkuzativ va Ablyativda ishlatiladi . Quyidagi ko'makchilarni Sizlar old qo'shimcha sifatida o'rganib oldingiz.

1. Akkuzativda qo'llanadigan ko'makchilar :

ad (gacha , uchun , ichida) 20 , 0	- 20,0 gacha
ad usum internum	- ichkarida qo'llash uchun
in vitrum nigrum	- qora shishada
contra (qarshi) – contra tussim	- yo'talga qarshi
per (orqali) – per os	- og'iz orqali
per inhalationem	- ingalyatsiya yordamida
post	- keyin
post mortem	- o'limdan so'ng

2. Ablativus bilan qo'llanadigan ko'makchilar

com (bilan) - com extracto	- ekstrakt bilan
ex (-dan) - ex aqua	- suvdan
pro (uchun) - pro injectionibus	- ineksiya uchun

Retsepturada eng ko'p qo'llaniladigan iboralarni o'qing va yod oling!

ex tempore - keragicha	in ampullis - ampulalarda
in capsulis -kapsulalarda	in oblatis - g'ilofchalarda
in spritz-tubulis - shpris-tyubiklarda	in tabulettis - tabletkalarda
obductis - g'ilofchali tabletkalarda	in vitro - shishada
in vitro nigro - qora shishada	in vivo - tirik mavjudotda
per inhalationem - ingalyatsiya orqali	per os - og'iz orqali
per rectum - to'g'ri ichak orqali	per se - toza holda
pro die - sutkalik dozasi	pro dosi - bir marta ichish uchun
pro infantibus - bolalar uchun	pro inhalation ingalyatsiya uchun
pro injectionibus - inheksiya uchun	pro narcosi - narkoz uchun
pro r(o) entgeno - rentgen uchun	

BILIMLARINGIZNI MUSTAHKAMLOVCHI MASHQLAR

1. Nuqtalar o'rnini kerakli ko'makchilar bilan to'ldiring:

methylenum coeruleum in capsul ... , solution Oestradioli oleosum in ampull ... , Collargolum in vitr ... nigr ... , rhisoma cum radic ... , suppositoria cum extract ... Belladonnae , suppositoria cum Euphyllin..., tabulettae contra tuss ..., tabulettae Dimedroli pro infan ..., aqua pro injection ..., oleum pro inalation ..., praepara ex tempor ..., solution iodi ad us ... intern ..., Chloroformi pro narcos..., remedium pro dos..., pulvis pro suspension ..., solutio Dimedroli in spritz- tubul ... .

2. Quyidagilarni lotin tiliga tarjima qiling :

Dibazol eritmasi inyeksiya uchun, valeriana ildizpoyasi ildizlari bilan, shamchalar dimedrol bilan bolalar uchun, yo'talga qarshi tabletkalar, furatsilin eritmasi tashqaridan qo'llash uchun, diprofillin eritmasi ampulalarda, dimedrol eritmasi shpris tyubiklarda, kapsulalardagi kanakunjut moyi toza holda, narkoz uchun efir, validol tabletkalarda, amidopirin va fenatsetin tengma–teng 0,25, ampitsillin kukini suspenziya uchun .

3. Nuqtalar o'rnini kerakli qo'shimchalar bilan to'ldiring:

Recipe: Suppositori ... cum Ichthyol ... numero 10

Recipe: Tabulett... extract ... Valerian... 0,02,02 obduct ... numero 50

Recipe: Spirit ... aethylic ... 95% - 20 ml Aqu ... pro injection

... 10 ml. Recipe; Pulver ... cum Oxytetreacyclin ... pro suspen sion ... 30,0

Dori vositalari nomlarini yodlang

1. Amŷlum, i n	Kraxmal
2. Camphora, ae f	Kamfora
3. Flucytosinum, i n	Flyutsitozin
4. Furacilinum, i n	Furazillin
5. Strophanthinum, i n	Strofantin
6. Glucosum, i n	Glyukoza
7. Ichthyolum, i n	Ixtiol
8. Nitroglycerinum, i n	Nitroglitserin
9. Oleum Helianthi	Kungaboqar moyi
10. Oleum Olivārum	Zaytun moyi
11. Oleum Persicōrum	Shaftoli moyi
12. Oleum Anisi	Arpabodiyon moyi

§ 28. RETSEPT VA UNING TUZILISHI. RETSEPT YOZISH QOIDALARI

Maqsad. Retseptni lotin tilida yoza olish ko'nikmalarini rivojlantirish; retseptlarni yozish tartibini belgilovchi qoidalarni yaxshi bilishi; ularni faoliyatda qo'llay olish malakalarini shakllantirish.

Retsept -shifokorning dori tayorlash kerakligi to'g'risida dorixonaga xat orqali murojaat qilishi. Retsept so'zi "receptum" - "olingan" so'zidan kelib chiqqan.

Retsept muhim ahamiyatga ega bo'lgan hujjatdir. Dorixona xodimi retseptlarni yozish tartibini belgilovchi qoidalarni yaxshi bilishi darkor. Retsept blankasi O'zbekiston Respublikasi Vazirligining 2010 – yil 18 – iyundagi 191 - son buyrug'iga asosan maxsus tayyorlangan blankada aniq va ravshan yoziladi. Retseptlar siyoh (ruchka) bilan yoziladi va ulardagi so'zlarni tuzatish yoki o'zgartirishga ruxsat etilmaydi.

1. Meditsina muassasasining shtamp va shifri.
2. Retsept berilgan sana.
3. Bemorning ismi sharifi.
4. Bemorning yoshi
5. Shifokorning ismi sharifi
6. Shifokor murojaati va dori – darmonning nomi hamda miqdori .
7. Shifokorning dorixona xodimiga dori tayyorlash (surtma, kukun va boshqalar) to'g'risida ko'rsatmasi.
8. Shifokorning bemorga dorini qabul qilish usuli haqida ko'rsatma.
9. Shifokorning imzosi va shaxsiy muhri.

Retseptdagi qo'shimcha quyidagi yozuvlar blankaning o'ng tomonida yuqori qismida yoziladi :

1. **Cito- Darhol!** yoki **Statim - Tezlik bilan!** (bemorga dori- darmonni shoshilinch berilishi zarurligini ko'rsatadi.)
2. **Repete! -Takrorla** yoki **Bis repetatur - Ikki marta takrorlansin!** yozuvlari uzoq davom etuvchi davolanishda dori - darmonning bir necha bor takrorlanishi kerakligini bildiradi.

Retseptning lotincha qismi

Retsept - Recipe - OI fe'li bilan boshlanadi.

Har bir dori - darmon yangi qatordan yoziladi. Qatorning boshlanishida **Rp** ; dan keyin dorivor modda va o'simliklar nomi bosh harf bilan boshlanadi.

Dorivor moddalarning (preparatlarning) nomlari qaratqich kelishigida yoziladi . Dorivor moddalarning soni (dozasi) Akkuzativda qo'llanadi.

Masalan : Recipe : Infusi herbae Termopsidis 0,1 - 100 ml.

Liquoris Ammonii anisati 1 ml.

Natri benzoatis 0,6 .

Sirupi Althaeae 20 ml.

Misceatur. Detur. Signetur .

Ol : Afsonak yer ustki qismi damlamasi 0,1 – 100 ml .

Novshadil spirti 1 ml .

Natriy benzoate 0,6 .

Gulxayri sharbati 20 ml

Aralashtirilsin . Berilsin . Belgilansin .

Qattiq va sachratuvchi dorivor moddalar grammlar bilan belgilanadi
“**gramm**” so’zi yozilmaydi, uning raqami unli kasr bilan ifodalanadi.

Masalan : Recipe : Unguenti Zinci 30 , 0.

Ol : Rux surtmasi .

Recipe : Anaesthesini 0 , 3 .

Ol: Anestezin 0 , 3 .

Recipe : Extracti Belladonnae 0 , 015 .

Ol : Krasavka Extracti 0 , 015.

Suyuq dorilarning miqdori millilitrda beriladi :

Recipe : Olei Vaselini 30 ml. (30 , 0)

Ol : Vazelin moyi 30 ml . (30 , 0)

Recipe : Extracti Crataegi fluidi 20 , 0

Ol : Suyuq delana extracti 20 , 0

Suyuq dorivor preparatning miqdori 1 ml kam bo’lsa, u tomchilarda dozirovka qilinadi va birlikda Akkuzativda (guttam), ko’plikda (guttas) yoziladi .

Masalan : Recipe : Solutionis Adrenalini hydrochloridi 0,1 guttas 1 .

Ol : Adrenalin gidroxlordining eritmasi 0,1 bir tomchi .

Recipe : Olei Menthae piperitae guttas 5 .

Ol : Qalampir yalpiz moyi 5 tomchi antibiotiklar

yozilganda dozirovka tasir birligida belgilanadi .

Recipe : Benzylpenicillini – natrii 250 000 ED .

Ol : Benzilpenisilini – natry 250 000 TB .

Retseptlarda moddalarning miqdori qatorning o’ng tomonida yoziladi .

Eslab qoling! Ikkita yoki bir necha dorivor moddalar teng miqdorda

berilsa uning dozasi oxirgi dorivor moddadan so'ng ko'rsatiladi va raqam oldida (tengma – teng - ana) so'zi yoziladi .

Recipe : Amidopyrini .

Analginu ana 0,25 .

Da tales doses numero 12 in tabulettis .

Signa .

Agar bir qatorga dorivor modda sig'masa unda yozuv yangi qatordan shunday yoziladi-ki, dorivor modda miqdori o'ng tomoniga qolishikerak.

§29. TABLETKA, SHAMCHA VA KO'Z PLYONKALARINI YOZISHDA AKKUZATIV KELISHIGINING QO'LLANILISHI

Maqsad. Retsepturada tabletka, shamcha va ko'z plyonkalarini yozishda Akkuzativ kelishigining qo'llanilishi bilish; lotin tilida tabletka, shamcha va ko'z plyonkalarini yoza olish ko'nikmalarini rivojlantirish; retseptlarni yozish tartibini belgilovchi qoidalarni yaxshi bilishi; ularni faoliyatda qo'llay olish malakalarini shakllantirish.

1. Murakkab dori-darmon qo'shtirnoq ichida beriladi :

Tabulettae “Codterpinum“ .

“Kodterpin“ tabletkalari .

Suppositoria “Neo – Anusolum“ .

“Neo-Anuzol“ shamchalari.

2. Tabletkalar bitta ta'sir etuvchi moddadan iborat bo'lsa, dori shaklidan keyin qaratqich kelishigida yoziladi:

Tabulettae Cordigiti 0,0008

Kordigit tabletkalari 0,0008.

3. Shamchalar bitta ta'sir etuvchi moddadan iborat bo'lsa uning nomi dori shakliga "**cum**" yordamida qo'shiladi va Ablyativda yoziladi, keyin doza belgilanadi.

Masalan : Suppositoria cum Cordigito 0,0012

Shamchalar Kordigit bilan 0,0012

4. Retseptlarda tabletkalar va shamchalar qisqartirilib berilsa unda dori shaklini Akkuzativda ko'plikda yozishni unutmang.

Masalan : Tabulettas, tabuletas obductas, suppositoria, suppositoria vaginalia .

Tabletkalar, g'ilofchali tabletkalar, shamchalar, vaginal shamchalar .

Dragee - draje degan fransuzcha so'z retseptlarda turlanmaydi.

Retseptlarda so'zlarning grammatik bog'lanishi nimani ? nima bilan?

Rp: Suppositoria cum

a) Dorivor moddalarning dozasi qaratqich kelishigida **numero...**

b) Trivial nomli preparat bosh kelishikda (Ilovasi qo'shtirnoqda beriladi).

Qancha ?

Recipe : Tabulettas Monomycini 0,25 numero 50 .

Ol : Monomisin tabletkalari 0,25 50 dona.

Recipe : Tabuletas "Thepaphyllinum" numero 10 .

Detur . Signetur .

Ol : Tepafillin tabletkalari 10 dona .

Berilsin . Belgilansin .

Recipe : Suppositoria cum Ichthyolo 0,2 numero 10 .

Detur . Signetur . gnetur .

Ol : Ixtioli shamchalar 0,2 10 dona .

Berilsin . Belgilansin .

Shu zaylda ko'z plyonkalari ham **cum** ko'makchi yordamida Ablyativda yoziladi .

Masalan :

Recipe: Lamellas ophthalmicas cum Neomycini sulfato numero 30.

Detur . Signetur .

Ol : Ko'z plyonkasi Neomitsin sulfat bilan 30 dona .

Berilsin . Belgilansin .

BILIMLARINGIZNI MUSTAHKAMLOVCHI MASHQLAR

1. Quyidagi savollarga og'zaki javob bering :

1. Retsept deganda nimani tushunasiz ?

2. Retsept necha qismdan iborat ?
3. Retseptning lotincha qismi qanday so'z bilan boshlanadi ?
4. Retseptda dori-darmonning nomi qaysi kelishikda yoziladi ?
5. Retseptning lotincha qismi qanday so'z bilan tugaydi ?
6. Retseptda tomchilar soni qanday ifodalanadi ?
7. Qaysi retsept oddiy yoki murakkab hisoblanadi ?
8. Dorini tezlik tayorlash kerak bo'lsa , retsept blankasining yuqorisiga qanday so'z yoziladi ?

2. Retseptlarni tarjima qiling :

1. Recipe: *Herbae Adonidis vernalis* 2,0
Rhizomatis cum radicibus Valerianae 1,5
Misce, fiant species.
 Da. Signa: 1 – stakan suvga 1 xaltachadan solib damlansin va kuniga 3 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.
2. Recipe: *Herbae Convallariae* 1,0
Herbae Leonuri 2,0
Rhizomatis cum radicibus Valerianae 1,5
Misce, fiant species.
 Da. Signa: 1 stakan qaynagan suvda damlansin.
3. Recipe: *Foliorum Chamomillae*
Herbae Millefolii
Herbae Absinthii
Foliorum Menthae piperitae
Foliorum Salviae ana 10,0
Misce, fiant species.
 Da. Signa: 1 stakan qaynagan suvga 1 osh qoshiqdan solib damlansin.
4. Recipe: *Foliorum Digitalis* 1,0
Foliorum Menthae piperitae 4,0
Fructuum Foeniculi 1,5
Misce, fiant species.
 Da. Signa: Har bir dozasini 1 stakan qaynagan suvga solib damlansin va kuniga 3 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.
5. Recipe: *Corticis Frangulae* 3,0
Radicis Glycyrrhizae
Radicis Althaeae ana 2,0

Natrii tartratis 2,0
Kalii tartratis 2,0
Misce, fiant species.

Da. Signa: 1 stakan qaynagan suvda damlab, kuniga 2 marta 1 osh qoshiqtan ichilsin.

3. Tugallanmagan qo'shimchani yozing va retseptni tarjima qiling.

1. Recipe: Tinctur.... Belladonn .... 20 ml.
Da .Signa : Kunida 15 – 20 tomchidan 3 mahal
2. Recipe: Tinctur .... Convallari.... 15 ml .
Da .Signa: Kunida 20 tomchidan 3 mahal
3. Recipe : Tinctur .... Convallari .... 10 ml .
Tinctur.... Valerian .... 10 ml .
Misce. Da .
Signa : Kunida 15 - 20 tomchidan 3 mahal

4. Quyidagi retseptlarni tarjima qiling :

1. Recipe : Tincturae Menthae 50 ml.
Da .Signa : Kunida 20 tomchidan 3 mahal
2. Recipe : Tincturae Arnicae 25 ml .
Da .Signa : Kunida 20 tomchidan 3 mahal
3. Ol: Valeriana nastoykasi 30 ml
Berilsin .
Belgilansin : Kunida 20 tomchidan 3 mahal.
4. Ol : Safroni damlamasi 20 ml
Berilsin .
Belgilansin : Kunida 15 - 20 tomchidan 3 mahal.

***BILIMLARINGIZNI MUSTAHKAMLASH UCHUN
AMALIY MASHQLAR***

I.Tarjima qiling:

Qalampir yalpiz moyi, mavrak bargi, marvaridgul o'ti, valeriana nastoykasi, evkalipt moyi, belladonna ekstrakti, furatsilin pastasi, kordigitli shamchalar, tetratsiklin surtmasi, sintomitsin liniment, novokainli vaginal shamchalar, ravoch ildizining kukuni, chayono't barglarining damlamasi, efir narkoz uchun, do'lana nastoykasi, itjumrut po'stlog'ining qaynatmasi, kordiamin shpris tyubiklarda inyeksiya uchun, ampulalardagi pioesid, zig'ir urug'lari, etil spirti.

II. Retseptni o'qing va tarjima qiling:

1. **Recipe:** Tincturae Convallariae 15 ml.
Signa.
2. **Recipe:** Codeini 0,5
Sirupi Althaeae 10,0.
Aquae destillatae 50,0
Signa.
3. **Recipe** Solutionis Iodi spirituosae 2 ml.
Tannini 3, 0
Glycerini 10 ml.
Misce. Da. Signa.

III. Tarjima qiling:

1. Ol. Marvaridgul nastoykasi.
Valerina nastoykasi tengma-teng 10 ml.
Suyuq do'lana ekstrakti 5 ml.
Mentol 0,05.
Aralashtirilsin. Berilsin. Belgilansin.
2. Ol: Novomigrofen tabletkalari 12 dona.
Berilsin. Belgilansin.
3. Ol: Sintomitsin liniment 1%
Novokain bilan 0,5% - 50,0.
Berilsin. Belgilansin.
4. Ol: Dibazol eritmasi 5 ml.
Shunday dozalarda kapsulalarda 6 dona ber.
Belgilansin.
5. **Oling:** Evkalipt barglaridan 20,0
Shirinmiya ildizidan
Zig'ir urug'idan teng miqdorda 15,0 dan
Fenxel moyidan V tomchi
Yig'ma hosil bo'lguncha aralashtiring.
Bering. Belgilang: 1 osh qoshiq aralashmaga 1 stakan suv qo'yib, 15
minut qaynatilsin. Kuniga 2 marta yarim stakandan ichilsin.
6. **Oling:** Gulxayri ildizidan 40,0
Shirinmiya ildizidan
Oqqaldirmoq barglaridan teng miqdorda 20,0 dan
Sigirquyruq gullaridan 10,0
Arpabodiyon mevasidan 10,0

Natriy sulfatdan 15,0

Yig'ma hosil bo'lguncha aralashtiring

Bering. Belgilang: 1 stakan suvga 1 osh qoshiqdan solib damlansin va kuniga 2 marta 1 stakandan ichilsin.

7. **Oling:** Qumloq bo'znochning gullaridan 40,0

Bo'ymadoron yer ustki qismidan

Qalampir yalpiz barglaridan teng miqdorda 20,0 dan

Kashnich mevasidan 25,0

Yig'ma hosil bo'lguncha aralashtiring.

Bering. Belgilang: Choyga o'xshatib damlansin.

8. **Oling:** Bangidevona barglaridan 2,0

Mingdevona barglaridan 3,0

Belladonna barglaridan 1,5

Kaliy nitratdan 2,0

Yig'ma hosil bo'lguncha aralashtiring.

Bering. Belgilang: Bronxial astmada chekish uchun.

MUSTAQIL O'QIB O'RGANISH UCHUN LOTIN MAQOLLARI

Non schola, sed vitae discimus.

Biz maktab uchun emas, hayot uchun o'qiyamiz

Mollities corpus debilitate.

Yuki yengil bo'lsa, yotoq bo'ladi.

Festina lente.

Sekin shoshiling.

Male parte cito dilabuntur memoria.

Yomon o'zlashtirilgan narsa, tezda yoddan chiqadi

Mare verborum, gutta rerum.

So'zlar behisob, ish tayinsiz.

LEKSIK MINIMUM

Dorivor o'simliklarning nomlari

Belladonna, ae, f - belladonna

Crataegus, i, f - do'lana

Frangula, ae, f - itjumrut

Rheum, i, n - ravoch

Urtica, ae, f -chayono't

Taraxacum, i n - momoqaymoq

Dorivor moddalarning nomlari

Aether, eris, m - efir

Cordigitum, i, n - kordigit

Dimedrolum, i n - dimedrol

Diprophyllinum, i, n - diprofillin

Cacao - kakao

Euphyllinum, i, n - -eufillin

Collargolum, i n -kolargol

Nitroglycerinum, i, n -nitroglitserin

Mentholum, i, n - mentol

Saccharum, i, n -shakar

Tetracyclinum, i, n - tetratsiklin

Validolum, i, n - validol

Boshqa so'zlar:

aethylicus, a, um - etilga oid   aqua, ae, f - suv
destillatus, a um - distillangan   purus, a, um- toza

§30. LOTIN TILIDA KIMYOVIY ELEMENTLAR VA ULARNING NOMLARI. KISLOTALAR

Maqsad. Eng asosiy kimyoviy elementlarning lotincha nomlanishini bilib olish; talabalarda lotincha kislota va oksidlarning nomlarini yasash ko'nikma hamda malakalarini shakllantirish.

Asosiy kimyoviy elementlarning nomlarini o'qing va yod oling

Belgisi	Lotincha nomlanishi	O'zbekcha nomi
Al	Aluminium, i n	Alyuminiy
Ag	Argentum, i n	Kumush
Ba	Barium i, n	Bariy
Bi	Bismuthum	Vismut
Br	Bromum i n	Brom
Ca	Calcium i n	Kaltsiy
Cl	Chlorum i n	Xlor
Cu	Cuprum, i n	Mis
Fe	Ferrum, i, n	Temir
F	Fluorum, i, n	Ftor
H	Hydrogenium, i, n	Vodorod
Hg	Hydrargyrum i, n	Simob
I	Iodum, i, n	Yod
K	Kalium i, n	Kaliy
Ll	Lithium i, n	Litiy
Mg	Magnium, i, n	Magniy
Na	Natrium, i, n	Natriy
N	Nitrogenium, i, n	Azot
O	Oxygenium, i, n	Kislrorod
Ph	Phosphorus, i, n	Fosfor
Pb	Plumbum, i, n	Qo'rg'oshin
S	Sulfur, i, n	Oltingugurt
Zn	Zincum, i, n	Rux

Kimyoviy elementlarning nomi ikkinchi turlanish sredniy roddagi otlar bo'lib, Nominativus Singularis da **-um** Genetivus Singularis da **i** qo'shimchasiga ega. Faqat

quyidagilar qoidadan mustasno: Phosphorus, i, m (muj.rod), Sulfur, sulfuris, n (III turlanish).

Eslatma! Kimyoviy elementlarning belgisi lotincha nomlardan olingan bo'lib, ularning orfografik xususiyatini aks ettiradi: **Ca** – Calcium, **Fe** - Ferrum, **K** - Kalium va boshqalar.

Mendeleevning elementlar davriy qonuni

Тери-оды	Ряды	Г Р У П П Ы Э Л Е М Е Н Т О В																	
		I		II		III		IV		V		VI		VII		VIII		a	
		а	б	а	б	а	б	а	б	а	б	а	б	а	б	а	б		
1	1	1																He	2
2	2	Li	Be	B	C	N	O	F										Ne	10
3	3	Na	Mg	Al	Si	P	S	Cl										Ar	18
4	4	K	Ca	Sc	Ti	V	Cr	Mn	Fe	Co	Ni								
5	5	Rb	Sr	Y	Zr	Nb	Mo	Tc	Ru	Rh	Pd								
6	6	Cs	Ba	La	Hf	Ta	W	Re	Os	Ir	Pt								
7	7	Fr	Ra	Ac	Rf	Db	Sg	Bh	Hn	Mt									
ВЫСШИЕ ОКСИДЫ		R ₂ O		RO		R ₂ O ₃		RO ₂		R ₂ O ₅		RO ₃		R ₂ O ₇		RO ₄			
ЛЕТУЧИЕ ВОДОРОДНЫЕ СОЕДИНЕНИЯ						RH ₄		RH ₃		H ₂ R		HR							
Л А Н Т А Н О И Д Ы																			
А К Т И Н О И Д Ы																			

www.arxiv.uz

BILIMLARINGIZNI MUSTAHKAMLOVCHI MASHQLAR

I. Quyidagi lotincha so'zlarning o'zbekcha muqobilinio'z o'rniga qo'ying.

1. Bismuthum, i, n	a) qo'rg'oshin
2. Iodum, i, n	b) kumush
3) Hydrogenium, i, n	c) kaltsiy
4) Magnium, i, n	d) magniy
5) Zincum, i, n	e) rux
6) Barium, i, n	f) vismut
7) Bromum, i, n	g) yod
8) Nitrogenium, i, n	h) bariy
9) Magnesium, i, n	i) natriy
10) Natrium, i, n	j) kislorod
11) Sulfur, uris, n	k) simob
12) Aluminium, i, n	l) mis

13) Calcium, i, n	m) ftor
14) Oxygenium, i, n	n) xlor
15) Phosphorus, i, n	o) fosfor
16) Lithium i, n	p) oltingugurt
17) Argentum, i, n	q) brom
18. Hydrargyrum, i, n	r) vodorod
19) Nitrogenium, i, n	s) azot
20) Kalium, i, n	t) alumeniy
21) Plumbum, i, n	u) litiy
22) Cuprum, i, n	v) kaliy
23) Ferrum, i, n	x) temir

II. Quyidagi kimyoviy elementlarning nomini lotincha Gen.Sing. da yozing.

1. azot	6. Natriy	10. Vodorod
2. ftor	7. Kaliy	11. temir
3. brom	8. Kumush	12. Kislrorod
4. mis	9. Xlor	13. Yod

Kislotalarning lotincha nomlanishi

Lotin tilida kislotalar nomi ko'pincha acidum (kislota) so'zidan va **icum** sifat qo'shimchasidan yasaladi.

Masalan: acidum sulfuricum	- sulfat kislota
acidum boricum	- bor kislota
acidum aceticum	- sirka kislota
acidum carbolicum	- karbol kislota
acidum citricum	-limon kislota
acidum folicum	- foliy kislota
acidum lacticum	- sut kislota

Quyidagi kislotalarning nomlanishini o'qing va yod oling!

Lotincha nomlanish	O'zbekcha nomlanish
acidum (i) acetylsalicylicum (i)	atsetilsalitsilat kislota
acidum (i) ascorbicum (i)	askorbin kislota
acidum (i) benzoicum (i)	benzoate kislota
acidum (i) boricum (i)	borat kislota
acidum (i) carbolicum (i)	karbol kislota
acidum (i) citricum (i)	limon kislota
acidum (i) dehydrocholicum (i)	degidroxolat kislota

acidum (i) etacrynicum (i)	etakrin kislota
acidum (i) ferro-ascorbinicum (i)	temir askorbinat kislota
acidum (i) folicum (i)	folat kislota
acidum (i) glutamintcum (i)	glyutamin kislota
acidum (i) hydrochloricum (i)	xlorid kislota
acidum (i) lacticum (i)	sut kislotasi
acidum (i) lipoicum (i)	lipoy kislota
acidum (i) nicotinicum (i)	nikotin kislota
acidum (i) salicylicum (i)	salitsilat kislota

BILIMLARINGIZNI MUSTAHKAMLOVCHI MASHQLAR

I. Quyidagi lotincha so'zlarning o'zbekcha muqobilini o'z o'rniga qo'ying.

1) acidum ascorbinicum	a) askorbin kislota
2) acidum nicotinicum	b) bor kislota
3) acidum benzoicum	c) degidroxolat kislota
4) acidum lipoicum	d) temir askorbinat kislota
5) acidum salicylicum	e) glyutamin kislota
6) acidum acetylsalicylicum	f) salitsilat kislota
7) acidum citricum	g) nikotin kislota
8) acidum folicum	i) limon kislota
9) acidum hydrochloricum	j) lipoy kislota
10) acidum dehydrocholicum	k) etakrin kislota
11) acidum glutaminicum	l) folat kislota
12) acidum ferro-askorbinicum	m) karbol kislota
13) acidum boricum	n) benzoat kislota
14) acidum carbolicum	o) asetilsalitsilat kislota
15) acidum lacticum	p) sut kislota

II. O'zbek tiliga tarjima qiling.

1. Sulfur praecipitatum	6. Unguentum Acidi borici
2. Acidum concentratum	7. Unguentum Hydrargyri cinereum
3. Emplastrum Plumbi compositum	8. Unguentum Hydrargyri album
4. Unguentum Zinci	9. Acidum corbolicum crystallisatum
10. Acidum hydrochloricum dilutum	

Retseptlarni tarjima qiling va qisqartirib yozing!

- 1.Oling:** Brilliant ko'kidan 0,3
Etil spirtidan 70% li 10 ml
Distillangan suvdan 20 ml
Aralashtiring .Bering.
Belgilang:Sirdan ishlatishga.
- 2.Oling:** Kumush nitratdan
Cho'ktirilgan oltingugurtdan teng miqdorda 1,5 dan
Etil spirtidan 25 ml
Distillangan suvdan 200 ml
Aralashtiring. Bering.
Belgilang: Sochga surtish uchun.
- 3.Oling:** Kodein fosfatdan 0,3
Natriy bromiddan 3,0
Marvaridgul nastoykasidan 10 ml
Distillangan suvdan 5 ml
Aralashtiring. Bering.
Belgilang.: Kuniga 2 marta 20 tomchidan ichilsin.
- 4.Oling:** Jelatindan 0,3
Qand sharbatidan 10 ml
Distillangan suvdan 100 ml. gacha
Aralashtiring. Bering.
Belgilang: Har soatda 1 osh qoshiqdan ichilsin.
- 5.Oling:** Moyli emulsiyadan 100,0
Kamforadan 1,0
Qalampir yalpiz moyidan V tomchi
Aralashtiring. Bering.
Belgilang: Kuniga 2 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.
- 6.Oling:** Eufillindan 0,1
Efedrin gidroxloriddan 0,025
Qanddan 0,2
Kukun hosil bo'lguncha aralashtiring.
Shunday dozadalardan 12 ta jelatinli kapsulalarda bering.
Belgilang: Kuniga 2 – 3 marta 1 ta kapsuladan qabul qilinsin.
- 7.Oling:** Tanindan 0,2
Kraxmaldan 0,3
Kakao moyidan 2,0
Shamcha hosil bo'lguncha aralashtiring.

- Bering. Belgilang:Kuniga 1 ta shamchadan qo'yilsin.
- 8.Oling:** Atropin sulfat surtmasidan 1 % 5,0
Bering. Belgilang:Ko'z uchun surtma.
- 9.Oling:** Novokain eritmasidan 2% 30 ml
Sterilizatsiya qiling!
Bering.
Belgilang: 2 kun 1 mahal 5 ml.dan mushaklar orasiga yuborilsin.

§31. OKSIDLAR VA TUZLAR

Maqsad. Lotin tilida oksid av tuz nomlarining lotincha nomlanishini bilib olish; talabalarda lotincha kislota va oksidlarning nomlarini yasash ko'nikma hamda malakalarini shakillantirish.

Lotin tiliga tarjima qilinganda element nomi birinchi o'ringa qaratqich kelishigida, ot **“oxydum”** esa tegishli old qo'shimchasi bilan ikkinchi o'ringa bosh kelishikda qo'yiladi.

oxydum i, n	-	oksid
peroxydum i, n	-	perokzid
hydroxydum i, n	-	gidroksid

Oksid nomlariga misollar:

Zinci oxydum	rux oksidi
Hydrogenii peroxydum	vodorod peroxydi
Aluminii hidroxydum	alumin gidroksidi

Chala oksidlarning nomlari haqida

Chala oksidlarning nomi sifat **“oxydulatus a, um”** ni element nomi bilan moslab hosil qilinadi.

Masalan: Nitrogenium oxydulatum - azotning chala oksidi

BILIMLARINGIZNI MUSTAHKAMLOVCHI MASHQLAR

I. O'zbek tiliga tarjima qiling.

1.Magnii oxydum	5.Magnii preoxydum
2.Hydrargyri oxydum flavum	6.Aluminii hydroxydum
3.Zinci oxydum	7.Linimentum Zinci oxydi

II. Quyidagi nomlardan kislotalarning lotincha nomlarini yasang:

borum , i, n - bo'r; lac, lactis, n - sut; acetum, i, n - sirka; carbo, onis, m - ko'mir; citrus, i, m - limon; nicotinum, i, n - nikotin ; sulfur, uris, n - oltingugurt; formica, ae, f - chumoli.

III. O'qing, tarjima qiling:

1. **Recipe:** Acidi salicylici 2,0.
Aluminis usti.
Talci ana 50.
Misce. Da. Signa.
2. **Recipe:** Acidi hydrochloric 4,0.
Pepsini 2,0.
Aquae destillatae ad 200, 0.
Misce. Da. Signa.
3. **Recipe:** Solutionis Hydrogenii peroxydi dilutae 50 ml.
Detur. Signetur. Ti.
4. **Recipe:** Acidi hydrochlorici dilute.
Pepsini 2,0.
Aquae destillatae ad 200.
Misce. Da. Signa.

Tuzlarning nomlari

Tuzlarning nomlari kation va anionning nomidan yasaladi birinchi o'rinda qaratqich kelishikda ifodalangan kationning nomi, ikkinchi o'rinda esa bosh kelishigidagi anionning nomi turadi:

Misollar:

Calcii glycerophosphas	-	kalsiy gliserofosfat
Adrenalini hydrochloridum	-	adrenalin gidrokslorid
Methylii salicylas	-	metilsalisilat (efir)
Amylii nitris	-	amilnitrit (efir)
Hydrargyri monochloridum	-	simob monoxlorid
Hydrargyri oxydum flavum	-	sariq simob oksid
Hydrargyri oxycyanidum	-	simob oksitsianid
Protamini sulfas	-	protamin sulfat
Magnesii peroxydum	-	magniy peroksid

Anionlarning nomlari mos keluvchi kislotalarning lotincha nomi o'zagiga - **as, -is, -id + um** suffikslarini qo'shish yo'li bilan yasaladi.

Anionlarning nomlari

Lug'at shakl modeli			Turl.	Lotincha Misollar	O'zbekcha misollar	
Nom.	Gen.	Rod.			Suff.	Anion nomi
as	atis	m	III	sulfas, atis, m	at	sulfat
is	itis	m	III	sulfas, itis, m	it	sulfit
id-um	id-i	n	II	sulfidum,i, n	id	sulfid

Asosiy qoidadan foydalanib, tarjima qilamiz:

Na_2S - natriy sulfid - Natrii sulfidum (Nom.)

Natrii sulfidi (Gen.)

Na_2SO_3 - natri sulfit - Natrii sulfis (Nom.)

Natrii sulfitis (Gen.)

Na_2SO_4 - natri sulfat - Natrii sulfas (Nom.)

Natrii sulfatis (Gen.)

Asosiy tuzlar anionlarining nomi **sub-** prefiksi yordamida, nordon tuzlar anionlarining nomi esa **hydro-** prefiksi yordamida yasaladi.

Masalan: hydrocarbonas, atis, m - gidrokarbonat

Subgallas, atis, m - asosiy gallas

Tuz nomlariga misollar

I. Magnesii sulfas -magniy sulfat

Cupri citras - mis sitrat

Codeini phosphas - kodein fosfat

Natrii hydrocarbonas -natriy gidrokarbonat

Platyphyllini hydrotartras - platifillin gidrotartrat

Bismuthi subnitras -asosiy vismut nitrat

II. Natrii nitris -natriy nitrit

Kalii arsenis -kaliy arsenit

III. Hydrargyri cyanidum simob sianid

Thiamini chloridum tiamin xlorid

Cocaini hydrochloridum kokain gydroxlorid

Scopolamini hydrobromidum skopolamin gidrobromid

Uglevodorod radikallar nomlarida qo'llanadigan tarkibiy qismlar

1.Uglevodorod radikal nomlarida qo'llanadigan tarkibiy qismlar

-yl- suffiksi yordamida yasalgan uglevodorodli radikalning nomlari dorivor moddalar nomlarini yasovchi murakkab otlardan iborat:

Benzylpenicillinum, Aethylmorphinum, Acidum acetylsalicylicum.

2. Bazan radikallarning nomlari mustaqil soʻz holida ishlatiladi:

Masalan: Methylii salicylas - metilsalitsilat (salitsilat kislotaning metal efiri);

Phenylsii salicylas - fenilsalitsilat (salitsilat kislotaning fenil efiri);

Amylii nitris - amilnitrit (nitrit kislotaning izoamil efiri).

3. Kimyoviy maʼnoga ega boʻlgan tarkibiy qismlarning orfografiyasini esda tuting:

meth - metil gruppasi

aeth - etil gruppasi

phen - fenil gruppasi

benz - benzol gruppasi

BILIMINGIZNI MUSTAHKAMLOVCHI MASHQLAR

1. *Quyida berilgan dorivor moddalarni lotin tiliga tarjima qiling:*

efedrin gidroxlorid, qoʻrgʻoshin asetat, litiy karbonat, litiy benzoate, papaverin gidroxlorid, kaliy asetati, kalsiy xlorid, magniy sulfat, asosiy magniy karbonat, kaliy arsenat, kofein natriy benzoat, testosterone propionate, kalsiy glitserofosfat, platifillin gidrotartrat, vismut nitrat tuzining asosi, kaliy yodid, temir laktat, mis sitrat.

2. *Quyidagi kimyoviy elementlarning lotincha nomlarini yasang:*

(atropine, rux, bariy, streptomitsin) sulfat; (oleandomitsin, kodein, kalsiy, natriy) fosfat; (strixnin, kumush, natriy) nitrat; (adrenalin, platifillin, oksitetratsiklin) etilmorfin; (simob, metal, fenil, natriy) salitsilat.

3. *Oʻqing va oʻzbek tiliga tarjima qiling.*

1. **Recipe:** Morphini hydrochloridi 0,01

Sacchari 0,1

Misce, fiat pulvis

Dentur tales doses numero 6

Signetur

2. **Recipe:** Mentholi 0,1

Natrii hydrocarbonatis

Natrii tetraboratis

Natrii chloride ana 5,0

Misce, fiat pulvis.

Detur. Signetur.

3. **Recipe:** Thiamini chloride

Riboflavini ana 0,003
Acidi nicotini 0,02
Da tales doses numero 50 in dragee
Signa.

4.Recipe: Strychnini nitratis 0,003
Extracti et pulveris radice Glycyrrhizae 1,5
Misce, ut fiant pilulae numero 30
Da. Signa.

5.Recipe: Codeini phosphatis 0,015
Acidi acetylsalicylici 0,5
Acidi ascorbinici 0,1
Rutini 0,02
Dimedroli 0,02
Calcii lactatis 0,1
Misce, fiat pulvis.
Dentur tales doses numero 20
Signa.

6.Recipe: Aethylmorphini hydrochloridi 0,25
Vasellini 10,0
Misce, fiat unguentum
Da. Signa.

4. Quyidagi retseptlarni lotin tiliga tarjima qiling

1. Ol: Kumush nitrat 0,25
Vinilin 1,0
Vazelin 30,0
Aralashtir, surtma hosil bo'lsin.
Berilsin. Belgilansin.

2. Ol: Mentol 0,1
Fenilsalisilat 0,3
Vazelin 30,0
Aralashtirilsin. Berilsin. Belgilansin.

3. Ol: Xloroform
Kungaboqar moyi
Metilsalisilat tengma-teng 15 ml
Aralashtir, liniment hosil bo'lsin.
Ber. Belgila.

LEKSIK MINIMUM

Aethylmorphinum, i, n - etilmorfin	Atropinum, i, n - atropin
Barbamyllum, i, n - barbamil	Chloroformium, i, n - xloroform
Codeinum, i, n - kodein	Peroxydum, i, n - peroksid
Ephedrinum, i, n efedrin	Glucosum, i, n glyukoza
Linkomycinum, i, n linkomitsin	Methylii salicylas- metilsalitsilat
Morphinum, i, n morfin	Oleandomycinum, i, n-oleandomitsin
Phenobarbitalum, i, n fenobarbital	Pilocarpinum, i, n pilokarpin
Platyphyllum, i, n platifillin	Rutinum, i, n rutin
Streptocidum, i, n streptotsid	Strychninum, i, n strixnin
Sinestrol	Synoestrolum, i, n
Coffeinum-natrii benzoatis kofein-natriy benzoat	Theophyllum, i, n teofillin
Phenoxymethylpenicillinum, i, n fenoksimetilpenitsillin	Vinylinum, i, n vinilin

§32. RETSEPTDAGI ASOSIY QISQARTMALAR

Maqsad. Retsepda qo'llaniladigan qisqartmalarni bilib olish; retsept yozishda ulardan o'rinli foydalanish malakalarini rivojlantirish.

Ma'lumki, vrach (shifokor) retsept yozib berar ekan, qabul qilingan qisqartmalardan foydalanishda quyidagilarga ham amal qiladi.

Retseptlarda so'zlarni qisqartirganda ko'pincha ularning boshlang'ich qismi olinadi. Masalan: tabuletta -- **tab.**, decoctum - **dec.**, radix - **rad.**

2. Agar so'zning bosh qismida qatorasiga bir nechta undosh harflar kelsa, so'zni qisqartirganda ular saqlanib qoladi.

Masalan: extractum - **extr.**, suppositorium - **supp.**, cortex - **cort.**

3. Retseptlarda tez-tez uchrab turadigan so'zlar va ifodalar bitta harfgacha qisqartirilishi mumkin. Masalan: Misce – **M.**, Signa – **S.**

Shuningdek standart retseptura shakllari qisqartiriladi. Ammo dorivor moddalar va o'simliklarning nomlari qisqartirilmaydi.

Retsepturada qo'llaniladigan muhim qisqartmalar

Qisqartma	To'liq yozilishi	Ma'nosi
a	ana	teng miqdorda
ac, acid	acidum	kislota
ad us. ext.	ad usum externum	sirtidan qo'llash uchun
ad. us. int.	ad ussum internum	ichdan qo'llash uchun ichish uchun

aq.	aqua	suv
aq. dest.	aqua destillata	distillangan suv
comp, cps,cpt	composites	murakkab
concentr.	concentrates	konsentrlangan
cort.	cortex	po'stloq
d.	da. detur. dentur.	ber. berilsin.
dec., det.	decoctum	qaynatma
dep.	depuratus, a, um	qaynatma
dil.	dilutes, a, um	suyultirilgan
c. t. d.	da (dentur) tales doses	shunday dozalarda ber
empl	emplastrum	malham
emuls	emulsum	emulsiya
extr.	extractum	ekstrakt
f.	fiat, fiant	hosil bo'lsin
fl.	flos	gul
fluid.	fluidus, a, um	suyuq
fol.	folium	barg
fr.	fructus	meva
el.	gelatinosus	jelatinli
gran.	granulum	granula, donacha
ggt, gtt.	guttam, gutas	tomchi, tomchilar
h., hb.	herba	o't
in ampull.	in ampullis	ampulada
in caps.	in capsulis	kapsulada
inf.	infusum	damlama
in obl.	in oblati	g'ilofda
in tab.	in tabuletti	tabletkalarda
in vitr, nigr.	in vitro, nigro	qora shishada
linim.	linimentum	liniment
liq.	liquor	suyuqlik
m.	misce. misceatur	aralastir.aralastirilsin
mucil.	mucilago	shilliq
n.	numero	soni (dona)
q. s	quantum satis	keragicha
r. rad.	radix	ildiz
rp.	recipe	ol
rectif.	rectificatus, a, um	tozalangan

hiz.	rhizoma	ildizpoya
s.	signa. signetur.	belgila. belgilansin
sem	semen	urug'
simpl.	simplex	oddiy
sir.	sirupus	sharbat
sol.	solutio	eritma
spec.	species	yig'ma
steril.	sterilisa	sterilizatsiya qil
St.	sterilisetur	sterilizatsiya qilinsin
supp.	suppositorium	sham
supp. vagin.	suppositorium vaginale	vaginal sham
susp.	suspensia	suspenziya
t-ra, tinct.	tinctura	tindirma
ung	unguentum	surtma

BILIMLARINGIZNI MUSTAHKAMLOVCHI MASHQLAR

1.Qisqartmalarni qo'llab lotin tiliga tarjima qiling.

- 1.Ol: Metilestradiol tablekalari 0,0002
Berilsin. Belgilansin.
2. Ol: Aminazin eritmasi 2,5% 2 ml
Glyukoza eritmasi 5% 20 ml
Aralashtirilsin. Sterilizatsiya qilinsin
Berilsin. Belgilansin.
- 3.Ol: Aloening suyuq ekstrakti 1 ml
Shunday dozalarda 10 ampulalarda
Ber. Belgila.
- 4.Ol: Mentol 2,5
Novokain
Anestezin teng miqtorda 1,0
Etil spirit 70% 100 ml gacha
Aralashtir. Ber. Belgila.
- 5.Ol: Furazolidon tabletkalari 0,1 20 dona
Berilsin. Belgilansin.
- 6.Ol: Novshadil - arpapodiyen tomchilari 15 ml.
Berilsin. Belgilansin.
- 7.Ol: Sinestrolning moyli eritmasi 0,1%
Shunday dozalarda 6 ampula berilsin. Belgilansin.
- 8.Ol: Itjumrut po'stlog'I 30,0

- Chayono't barglari 20,0
 Mingbarg o'ti 10,0
 Aralashtir yig'ma hosil bo'lsin
 Berilsin. Belgilansin.
- 9.Ol: Streptotsid eritmasi 0,8% 15 ml
 Furatselin 0,003
 Dimedrol 0,02
 Efedrin gidrokslorid 0,2
 Adrenalin gidrokslorid eritmasi 0,1% 10 tomchi
 Aralashtirilsin. Berilsin. Belgilansin.
- 10.Ol: Sariqchoy o'ti 100,0
 Berilsin. Belgilansin.
- 11.Ol: Momaqaymoq ekstrakti 0,02
 Kseroform 0,1
 Rux sulfat 0,05
 Glitserin 0,12
 Aralashtir, shamcha hosil bo'lsin. Shunday dozalarda 10
 dona berilsin. Belgilansin.

LEKSIK MINIMUM

O'simliklar nomlari

Adonis vernalis, m, f - bahorgi Adonis	Aloe, f - aloe
Althaea, ae f - gulxayri	Digitalis, is f - angushvonagul
Hypericum, i n -dalachoy	Millefolium, in-mingbarg

Preparat nomlari

Aethazolum, i, n - etazol	Aminazinum, i, n - aminazin
Ampicillinum, i, n - ampitsillin	Anaesthesinum, i, n - anestezin
Bromisovalum, i, n - bromizoval	Chinosolum, i, n - xinazol
Corazolum, i, n - korazol	Dichlothiazidum, i, n - dixlotiazid
Erythromycinum, i, n - eritromitsin	Furazolidonum, i, n - furazolidon
Neomycinum, i, n - neomitsin	Nystatinum, i, n - nistatin
Osarsolum, i, n - ozarzol	Phenazepamum, i, n - fenazepam
Streptomycinum, i, n - streptomitsin	Theobrominum, i, n - teobromin

Boshqa so'zlar

Antiasthmaticus, a, um	astmaga qarshi
Ophthalmicus, a, um	ko'zga oid

Sirupus, i m	sharbat
Solubilis, e	eruvchan
glicerophosphas, atis, m	glitserofosfat
hydrotartras, atis, m	gidrotartrat
isotonicus, a, um	izotonik
thiosulfas, atis, m	tiosulfat

§ 33. FARMATSEVTIK TERMINOLOGIYA BO'YICHA UMUMLASHTIRUVCHI DARS UCHUN AMALIY MASHQLAR

1. Quyidagi nomlarning tarkibini tahlili o'rganing, Sizga tanish bo'lgan tarkibiy qismlarni og'zaki tushuntiring.

Methiloestradiolum, Methylenum coeruleum, Neomycinum, Aethylchloridum, Lincomycinum, spiritus aethylicus, Aether, Aethazolum, Aethylmorphinum, Barbamylum, Diprophyllinum, Phenoxymethylpenicillinum, Phenylsalicylas, Dichlothiazidum, Phenazepamum, Thiopropersasinum, Synoestrolum.

2. Quyidagi turli tarkibiy qismlarga ega bo'lgan dorivor moddalar va preparatlarning nomlarini lotincha yozing:

Sulfatsil - natriy surtmasi, korazol ampulalarda, etazol tabletkalarda, dibazol papaverin bilan, eruvchan, "Ftorokort" surtmasi, ftorartan narkoz uchun, eruvchan streptotsid, diozalin drajesi, natriy tiosulfat, tiamin bromide, tiamin xlorid, dixlortiazid tabletkalari, thiopental-natriy ampulalarda, streptomitsin sulfat, natriysulfide, sulfadimezin tabletkalarda, nosulfazol-natriy eritmasi, korazol ampulalarda, etazol tabletkalarda.

3. Quyidagi dorivor moddalarning nomlarini lotincha yozing:

- a) - **oestr-** bilan: sinestrol, metilesradiol, oktestrol, dimestrol;
- b)- **mycin** bilan: eritromitsin, oleandomitsin, rifamitsin, neomitsin, likomitsin, monomitsin;
- c)-**cillin** bilan: oksasillin, ampisillin, benzilpenitsillin;
- d)-**cyclin** bilan: tetratsiklin, metatsiklin, morfotsiklin;
- e)-**phyll-** bilan: teofillin, platifillin, eufillin;
- f)-**aeth-** bilab: etil spirit, efir narkoz uchun, etilmorfin, etakridin

4. Quyidagi retseptlarni lotin tiliga tarjima qiling:

1. Ol: "Teodibaverin" tabletkalari 12 dona
Ber. Belgila.

2. Ol: Barbamil
Bromizoval 0,15
Shunday dozalarda 6 dona tabletkalarda ber. Belgila.
3. Ol: Belladonna ekstrakti 0,02
Kseroform 0,1
Rux sulfat 0,05
Glitserin 0,12
Kakao moyii 2,0
Aralashtir shamcha hosil bo'lsin.
Shunday dozalarda 10 dona ber. Belgila.
4. Ol: Platifillin gidrotartrat 0,003
Papaverin gidroxlorid 0,03
Teobromin 0,25
Shunday dozalarda 12 dona tabletkalarda berilsin. Belgilansin.
5. Ol: Diprofillin bilan shamchalar 0,5 – 10 dona
Ber. Belgila

5. Eritmalar uchun berilgan retseptlarni lotin tiliga tarjima qiling:

1. Ol: Kammforaning moyli eritmasi 10% sirdan qo'llash uchun 10 ml.
Ber. Belgila.
2. Ol: Furatsillinning spirtli eritmasi 0,1 % 2 ml
Mentol 0,06
Evkalipt moyi
Kanakunjut moyi
Zaytun moyi 15 ml gacha
Aralashtirilsin. Berilsin. Belgilansin.
3. Ol: Natrii tiosulfat 10,0
Distillangan suv 100 ml gacha
Aralashtirilsin. Berilsin. Belgilansin.
4. Ol: Norsulfazol – natriy eritmasi 10%
Natriy xloridning izotonik eritmasi 10 ml dan
Aralashtir. Ber. Belgila.
5. Ol: Vodород peroksidining spirtli eritmasi 1,5% - 50 ml
Ber. Belgila.

6. Retseptlarni lotin tiliga tarjima qiling va qisqartmalar bilan yozing:

1. Ol: Gulxayri ildizi damlamasi 3,00 – 100 ml
Gulxayri sharbati 20 ml

- Aralashtirilsin. Berilsin. Belglansin.
- 2.Ol: Xloroform
Etil spirit 95% 20 ml dan
Etil efiri 10 ml.
Novshadil spirit 5 tomchi
Aralashtir. Ber. Belgila.
3. Ol: Metilsalitsilat murakkab suyuq surtmasi 50,0
Ber. Belgila.
4. Ol: Mentol 0,25
Evkalipt nastoykasi 50 ml.
Etil spirit 90% 100 ml gacha
Aralashtir. Ber. Belgila.
5. Ol: Teofillin 0,1
Efedrin gidroxlorid 0,025
Aralashtir. Kukun hosil bo'lsin
Shunday dozalarda 20 dona berilsin
Belgilansin.
6. Ol: Siydik haydovchi yig'ma 50,0
Ber. Belgila.
7. Ol: Etazol – natriy eritmasi
Shunday dozalarda 6 dona ampulalarda berilsin.
Belgilansin.
8. Ol: Dibazol 0,005
Shakar 0,3
Aralashtir, kukun hosil bo'lsin.
Shunday dozalarda 20 dona berilsin. Belgilansin.
9. Ol: Dalachoy o'ti 20,0
Mavrak barglari 30,0
Qalampir yalpiz barglari 10,0
Ber. Belgila.
10. Ol: Strixnin nitrat eritmasi 0,1% - 1 ml.
Shunday dozalarda 12 dona ampulalarda ber.
Belgila.
11. Ol: Gidrokortizon asetat surtmasi 0,5%
Ber. Belgila.

**§34. O'TILGAN VA O'RGANILGAN MAVZULAR BO'YICHA
MUSTAHKAMLOVCHI MASHQLAR**

1. Quyidagi atamalarni o'zbek tiliga tarjima qiling.

Rosa, ratula, signatura, axungia, bacca, calcaria, cera, Datura, Farfara, olla, planta, gravida, cornea, fissura, cellula, bucca, aorta, arteria, bursa, costa, fascia, fibula, fractura, pleura, tibia, vena.

2. Tibbiy atamalarni ma'nosiga qarab joylashtiring.

calvaria	- chok
columna	- modda
fissura	- ayollarning tashqi jinsiy a'zosi
gingiva	- ko'zning oq pardasi
medulla	- erkaklar jinsiy a'zosining toq bezi
membrana	- kalla suyagi qopqog'i
orbita	- ustun
palpebra	- yoriq
prostata	- milk
papilla	- miya
sclera	- nog'ora parda
substantia	- ko'z kosasi
sutura	- qovoq
vulva	- so'rg'ich

3. Quyidagi dorivor giyohlarning lotincha nomiga o'zbekcha nomini moslashtiring.

Amygdala	- yerchoy
Betula	- chayano't
Leuzea	- ipekakuana
Cina	- jo'ka
Cucurbita	- choy
Datura	- terpentin
Ephedra	- senna
Farfara	- limon
Frangula	- rosa
Gentiana	- istod
Glycyrrhiza	- periploka
Lavandula	- guruch
Ipecacuanha	- levezeya
Oryza	- lavanda
Periploca	- shirinmiya
Polygala	- gazako't

Sanguisorba	- itjumrut
Schizandra	- tuyatovon
Senna	- efedra
Terebianthina	- bangidevona
Thea	- oshqovoq
Tilla	- darmana
Tormentilla	- qayin
Urtica	- qizillmiya
Liquiritia	- bodom

Mustaqil o'rganish uchun lotin aforizmlari va hikmatli so'zlar

1. Omne principium difficile est.
Har bir ish boshlanishidagina qiyin.
2. Qui sciibit, bis legit.
Yozmoq, ikki marta o'qimoqdir.
3. Alit lectio ingenium.
O'qish aqlni peshlaydi.

BILIMLARINGIZNI MUSTAHKAMLOVCHI SAVOLLAR

1. Ot deb nimaga ataladi?
2. Otlarda qanday rodlar bor?
3. Otlar qanday sonlarga bo'linadi?
4. Lotin tilida qaysi kelishik qo'shimchasiga qarab otlarning guruhi aniqlanadi ?
5. Otlarning lug'at shaklini tushuntirib bering.
6. Lug'atda otlarning pod belgisi haqida gapiring .
7. Birinchi guruh otlari qaysi rodga tegishli va ular Nominativus hamda Genetivus da qanday qo'shimchalarga ega ?
8. Lotin tilida aniqlovchi nechiga bo'linadi?
9. Moslashmagan aniqlovchi bilan aniqlanuvchi atamani turlaganda qanday o'zgarish ro'y beradi ?
10. Lotin tilida predloglar qanday vazifani bajaradi ?
11. Lotin tilida predloglar qaysi kelishiklarda ishlatiladi ?
12. Accusativus va Ablativus kelishiklarida qanday predloglar qo'llaniladi ?
13. Lotin tilida bog'lovchilar qanday vazfani o'taydi?

O'TILGAN MAVZULAR BO'YICHA TESTLAR

1. Quyidagi shartlarni o'qing va berilgan javoblardan mosini tanlang.

1. Definiitsiya .....

- a) ilmiy - qisqacha tushuncha.
- b) ilmiy-metodik tushuncha.
- c) ilmiy –metodologik tushuncha.
- d) ilmiy – tasviriy tushuncha.

2. .... ba'zi bir muhim tomonlar ochib beriladi.

- a) grammatikada
- b) morfologiyada
- c) definiitsiyada
- d) sintaksisda

3. Ilmiy tushuncha mohiyatini bilish,.....

- a) bir tushunchani ikkinchisi bilan bog'lay bilish.
- b) bir tushunchani gap bilan bog'lay bilish.
- c) bir tushunchani savol bilan bog'lay bilish.
- d) bir tushunchani uchunchisi bilan bog'lay bilish

4. Quyidagi shartni o'qing va berilgan javoblardan mosini tanlang

1. Atamaning asosiy vazifasi .....

- A} ilmiy tushunchani bir ma'noda ifodalash.
- B} ilmiy tushunchani ketma-ket ifodalash.
- C} ilmiy tushunchani gapda ifodalash.
- D} ilmiy tushunchani monologda ifodalash.

2. Atamalar .....

- A} ilmiy va ilmiy texnik tushunchalarni ifodalaydi.
- B} ilmiy va ilmiy metodik tushunchalarni ifodalaydi.
- C} ilmiy va ilmiy fantastik tushunchalarni ifodalaydi.
- D} ilmiy va ilmiy texnologik tushunchalarni ifodalaydi.

3. Atama .....

- a) so'z ham, so'z birikma ham bo'la oladi.
- b) Matin ham, gap ham bo'la oladi.

c) so'roq ham, darak gap ham bo'la oladi.

d) egri ham, to'g'ri ham bo'la oladi

4. Atama .....

a) ilmiy nazariy xulosa natijasi.

b) ilmiy nazariy matn natijasi.

c) ilmiy nazariy turkum natijasi.

d) ilmiy nazariy gap natijasi.

2. Quyidagi shartlarni o'qing va berilgan javoblardan mosini tanlang.

1) O'zbekcha tibbiy atamalarni tartibga keltirish bo'yicha.....

a) atamashunoslik qo'mitasi ish olib bormoqda.

b) atamashunoslik kulubi ish olib bormoqda.

c) atamashunoslik ilmiy jamiyati ish olib bormoqda.

d) atamashunoslik ilmiy markazi ish olib bormoqda.

2) Atamashunoslik .....

a) doimiy harakatda.

b) doimiy tekshiruvda.

c) doimiy yozuvda.

d) doimiy og'zaki muloqotda.

Bo'lg'usi shifokorning obyektiv qiyinchiliklari, bu .....

a) professional tilning o'ziga xos xususiyatlari.

b) professional tilning o'ziga xos o'rni.

c) professional tilning o'ziga xos tizimi.

d) professional tilning o'ziga xos urg'usi.

MUSTAQIL O'QIB O'RGANISH UCHUN MATERIALLAR

§ 34. GAUDEAMUS IGITUR “ - “SHODU XURRAM BO'LAYLIK” TALABALAR MADHIYASI

Mazkur qadimiy talabalar qo'shig'i XIII asrda yaratilgan. Shunda beri ush bu qo'shiq Geydelberg va Parij universitetlari talabalari orasida kuylanib kelingan. Qo'shiq matni va musiqasi mualliflari hanuzgacha noma'lum. XV asrda flamandlik mashhur bastakor Jan Okkengeym tomonidan madhiya musiqasi qayta yozildi va u talabalarining an'anaviy madhiyasiga aylandi.

Gaudeamus igitur,	Vivant omnes virgines,
Juvenes dum sumus!	Graciles, formosae!
Post jucundam juventutem,	Vivant et mulieres,
Post molestam senectutem	Tenerae, amabiles,
Nos habebit humus. (bis)	Bonae, laboriosae! (bis)
Ubi sunt, qui ante nos	Vivat et respublica,
In mundo fuere ?	Et qui illam regunt!
Vadite ad superos,	Vivat nostra civitas,
Trasite ad inferos,	Maecenatum caritas,
Ubi jam fuere. (bis)	Quae nos hic protegit. (bis)
Vita nostra brevis est,	Pereat tristitia,
Brevi finietur,	Pereant Dolores,
Venit mots velociter,	Pereat diabolus,
Rapit nos atrociter	Quivis antiburschius
Nemini parceretur. (bis)	Attque irrisores! (bis)
	Vivat, Academia,
	Vivant professors!
	Vivat membrum quodlibet!
	Semper sint in flore! (bis)

O'zbekcha muqobili

Yoshlik zavqin suraylik
Quvnaylik, yoru do'stlar!
Bu kunlar ham g'animat
Yer o'z qariga chorlar.
Qani bizdan oldingi
Yer yuzida yurganlar?
Samoga chiqib ko'ring.

Do'zaxga tushib ko'ring
Yashang, aziz do'stlarim!
Doim yasnab yuringlar.
Yashasin barcha qizlar,
Nazokatli go'zallar!
Yashasin latofatli,
Mehribonu mehnatkash,
Sevgiga loyiq mangu
Qadri abad ayollar,
Ham undan kuluvchilar

Yashaganlar qanilar?
Umr degani qisqa
Bir zumda o'tar, ketar
Ajal degani tezda
Shavqatsiz kirib kelar.
Yashasin dorilfunun!
Yashasinlar domlalar!

Yashasin Davlatimiz.
Va uni boshqarganlar,
Yasha barchaga homiy,
Yoshlarga zo'r murabbiy
Bizning odil jamiyat.
Yo'qolsin g'amu g'urbat!
Daf bo'lsin qora niyat
Daf bo'lsin mal'un shayton
Va talabalarga dushman

TESTLAR

№1 “Keyin” ma’nosini beruvchi
predlogli atamani ajrating
sub
post
per
hyper

№2 [ngu] tovushini beradigan
so’zni aniqlang.
lingua
sanguis
unguis
angulus

№3 “Qo’shmoq” fe’lini toping

repetere
addere
signare
audire

№4 « Toza holda » iborasining
to’g’ri tarjimasini toping.
per os
per rectum
per se
per inhalationem

№5 “Tozalangan oltingugurt”
atamasini toping.

Zincum oxydum
Sulfur depuratum
Acidum sulfuricum
Natrium chloridum

№6 “Oyoq kafti suyaklari”
anatomik termini o’zbekchada
qanday ataladi?
ossa tarsi
ossa pedis
ossa metatarsi
ossa tarsalia

№7 ‘Tosh kasalligi’ atamasining
o’zbekcha atalishini toping.

sclerosis
helminthosis
amoebiasis
lithiasis

№9 “Ars longa, vita brevis”
aforizmining o’zbekcha
ekvivalentini toping:
Yaxshi tashxis-yaxshi davo
Bilim-kuchdir
Hayot qisqa, san’at abadiy
Mehnat insonni ulug’laydi

№8 “Aralashtir kukun hosil
bo’lsin” retseptura formulirovkasining
lotinchada aytilishi:

Misce, fiat pasta
Misce, fiat unguentum
Misce, fiat pulvis
Misce, fiat linimentum

№10 “Qo’rg’oshin” elementini
aniqlang

Arsenicum
Chlorum
Plumbum
Zincum

№11 “Sutkalik dori qabul qilish
dozasi” qaysi javobda to’g’ri

№12 “Birinchi bo’yin
umurtqasi” terminining to’g’ri

ko'rsatilgan
pro dosi
pro die
pro rentgeno
pro infantibus

№13 “Birinchi qovurg'a”
terminining tarjimasini toping:

costa septima
costa quinta
costa prima
costa secunda

№15 “Bosh miyaning yumshoq
qobig'i” atamasini toping:

pia mater encephali
dura mater encephali
dura mater spinalis
pia mater gastrii

№17 “Buyrak jomi” atamasini
lotincha – yunoncha dubleti qaysi
javobda to'g'ri yozilgan:

pyo-pus
odonto- dens
arthro - articulatio
pyelo –pelvis renalis

№19 “C” harfi qaysi so'zda [k]
deb o'qiladi.

cinereus
cerebrum
costa
cystus

№21 “Davolash” ma'nosini
bildiradigan atamaning yunoncha
– lotincha dubletini aniqlang

neuro – nervus
toxos - venenum
therapia – curatio
angio – vas

tarjimasini toping
axis
costa prima
atlas
digitus primus

№14 “Bosh miyaning
yallig'lanishi” klinik atamasini
toping.

encephalitis
encephalopathia
encephalomyelitis
encephalocele

№16 “Azot” elementining
lotincha nomini toping

Cuprum
Argentum
Nitrogenium
Plumbum

№18 “Buyrak tosh
kasalligi” klinik atamasini
toping:

nephrosis
nephroma
nephrolithiasis
nephrolithotomia

№20 “Da tales doses” retseptura
formulirovkasini to'g'ri tarjimasini toping

“Shunday dozalarda ber”
“O'lingacha olib keladi”
“Tomchilab ber”
“Bir martalik doza”

№22 “Diagnosis bona-curatio
bona” aforizmining o'zbekcha
ekvivalentini toping

Bilim-kuchdir
Mehnat insonni ulug'laydi
Yaxshi tashxis-yaxshi davo
Hayot qisqa, san'at abadiy

№23 “Dumg’aza suyagining cho’qqisi” anatomik atamasini toping:

apex pulmonis dextri
paries ductus cochlearis
apex ossis sacri
incisura apex cordis

№25 “Fansiz hayot –o’lim demakdir” aforizmining lotincha ekvivalentini toping:

Aliis inserviando consumor
Medice, cura aegrotum
Diagnosis bona-curatio bona
Vita sine litteris mors est

№27 Kasalliklarning sabab va kelib chiqish sharoitlarini o’rganadigan fan-bu:

Angiologia
Anthropologia
Aesthesiologia
Aestiologia

№29 “Gumbazni ko’taruvchi mushak” anatomik atamasini aniqlang :

musculus levator fornicis
musculus depressor dorsi
musculus corrugator
musculus levator dorsi

№31 “Ichki kasalliklar” atamasini aniqlang:

morbi ocnerei
morbi cutanei
morbi interni
morbi infectiosi

№33 “Yuqumli kasalliklar”

atamasini toping.
morbi interni
morbi infectiosi
morbi ophtalmici
morbi endemici

№24 “Efir moyi” dorivor moddasining nomini toping.

Oleum Anisi
Oleum Eucalypti
Oleum Aethereum
Oleum Persicorum

№26 “Foramen, inis, n” so’zining sinonimini toping.

ductus, us, m
caput, itis, n
porus, i, m
collum, i, n

№28 “Gijja kasalliklari” klinik atamasini aniqlang.

toxicosis
nephrosis
psychosis
helminthosis

№30 “Harakat, jarayon” ma’nosini bildiradigan qo’shimchani aniqlang.

rotatio, onis f
terminatio, onis f
palatinus i m
flexura, a f

№32 “Ikkinchi bo’yin umurtqasi” qanday ataladi.

axis
atlas
ala
apex

№34 “Ingalyatsiya uchun” iborasining tarjimasini toping.

pro dosi
pro rentgeno
pro autore
pro inhalatione

LOTIN AFORIZMLARI VA MAQOLLARI

Invia est in medicina via sine lingua Latina.- *Lotin tilisiz tibbiyotga yo'l yo'q.*

Aliis inserviando consumor. - *Yonaman, o'zgalarga xizmat qilaman.*

Alit aemulatio ingenia. - *Bahs-munozara qobiliyatni shakllantiradi.*

Amat victoria curam-*Intilganga tole yor*

Audentes fortuna juvat.- *Kuchlilarga taqdir yordam beradi.*

Barba non facit philosophum.- *Soqol kishini faylasuf qilmaydi.*

Bene dignoscitur, bene curatur. - *To'g'ri tashxiz- to'g'ri davolashdir.*

Chirurgiae effectus inter omnes medicinae partes evidentissimus est (Sels)-

Tibbiyot bo'limlari ichida eng ko'zga tashlanadigani- bu jarrohlik effektidir.

Consuetudo est altera natura.- *Tarki odat amri mahol.*

Contra vim mortis non est medicamen in hortis.-*O'limdan boshqa barcha narsaning iloji bor.*

Corpus sine spiritu cadaver est.- *Qalbsiz tana o'likdir.*

Debes, ergo potes.- *Sen majbursan, demak qila olasan.*

De gustibus non est disputandum.- *Har kimning o'z didi bor.*

Diagnosis bona-curatio bona.-*To'g'ri tashxis-to'g'ri davo.*

Docendo discimus-*O'rgatib, o'rganamiz.*

Dum spiro, spero.- *Umid borki, yashayapman.*

Edimus, ut vivamus, non vivimus, ut edamus.-*Yeyish uchun emas, yashash uchun yeyish kerak.*

Eruditio aspera optima est.- *Qatiqqo'llik o'rgatish - eng yaxshisi.*

Facile omnes, cum valemus, recta consilia aegrotis damus.- *Boshidan o'tgan tabib.*

Haurit aquam cribro, qui studet sine libro.-*Kitobsiz o'rganish igna bilan quduq qazigandek.*

Homo est mundi pars (Siseron).- *Inson dunyoning bir qismi.*

Homo sapiens.- *Ongli mavjudot-insondir.*

Hygiena amica valetudinis.- *Tozalik- sog'liq garovi.*

Ignorantia non est argumentum.- *Bilmaslik-bahona emas.*

Ignoti nulla curatio morbi.- *Aniqlanmagan kasallikni davosi yo'q.*

In scientia naturali principia observationibus confirmari debent (Linney).-*Aniq fanlarda printsiplar kuzatuvlar orqali tasdiqlanadi.*

In vestimentis non est sapientia mentis.-*Donolik kiyimiga qarab emas.*

Ipsa scientia potestas est (Bekon).- *Bilim- kuch.*

Labor corpus firmat.- *Mehnat tanani chiniqtiradi.*
Littera scripta manet.- *Yozilgan narsa bir umr qoladi.*
Medica mente, non medicamentis.- *Aql bilan davola, dorilar bilan emas.*
Medicamenta heroica in manu imperiti sunt, ut gladius in dextra furiosi.- *Kuchli dori tajribasizning qo'lida xuddiki aqlsizning qo'lida qilich.*
Medice, cura aegrotum, sed non morbum.-*Kasalni davola, kasallikni emas.*
Medice, cura te ipsum.- *Avval o'zingni davola.*
Medicina soror philosophiae(Demokrit)- *Tibbiyot-falsafaning singlisi.*
Medicus nihil aliud est, quam animi consolatio (Petroniy).- *Shifokor- qalb davosi.*
Medicus philosophus est; non enim multa est inter sapientiam et medicinam differentia (Gippokrat).- *Shifokor- faylasuf; chunki donolik va tibbiyot o'rtasida katta farg yo'q.*
Mens sana in corpore sano(Yuvenal)-*Sog' tanda so'g'lom aql.*
Morbi non eloquentia, sed remediis curantur.(Tsels).- *Kasalliklar chiroyli so'z va dorilar bilan davolanadi.*
Multi multa sciunt, nemo omnia. - *Ko'pchilik ko'p narsa biladi, hamma narsani emas.*
Natura sanat, medicus curat morbos -(Gippokrat). -*Tabiat sog'lomlashtiradi, shifokor esa davolaydi.*
Nec quisquam melior medicus, quam fidus amicus-*Yaqin do'stday yaxshi shofokor yo'q*
Nemo sapiens nisi patiens.- *Sabrning tagi sariq oltin.*
Omnium atrium medicina nobillissima est.-*Barcha san'atlar ichida medicina eng olijanobidir.*
Scientia potentia est.-*Bilim -kuchdir*
Ubi concordia-ibi victoria.-*Qayerda yakdillik-u yerda g'alaba*
Usus est optimus magister.-*Tajriba-eng yaxshi o'qituvchi.*
Valetudo bonum optimum.-*Sog'liq-tuman boylik.*
Verba magistri.- *O'qituvchining so'zi-qonun.*
Vis medicatrix naturae.-*Tabiatning davolovchi kuchi.*
Vita brevis, ars longa (Gippokrat).-*Umr qisqa, san'at abadiy*
Vita sine litteris mors est (Vilyam Garvey).-*Fansiz hayot -bu o'limdir*

LOTINCHA-O'ZBEKCHA LUG'AT

A

abasia, ae, f	abaziya-ixtiyoriy harakatlar moslashuvining buzilishi, yurish qobiliyatining yo'qotilishi
abalienatio, onis, f	abaliyenatsiya-ayrim ruhiy kasalliklarda ro'y beradigan begonalik holati
abdominoscopia, ae, f	maxsus apparatlar bilan qorin bo'shlig'ini tekshirish
abdōmen, inis n	qorin
abdominālis, e	qoringa oid
abdūcens, entis	uzoqlashtiruvchi
abductor, oris, m (m)	uzoqlashtiruvchi muskul
aberratio, onis, f	tipik nusxadagi tuzilishda yoki funktsiyada normadan chetga chiqish
aberratio oculi	ko'z aberratsiyasi-ko'zning optik sistemasi mukammal bo'lmasligi tufayli to'r pardasining tasvirni buzib ko'rsatishi
aberratio chromosomatum	xromosomalar aberratsiyasi-xromosomalarning tuzilishi, miqdoriy nisbatidagi o'zgarishlar, bu holat xromosoma kasalliklarida namoyon bo'ladi
abiosis, is, f	abioz-tug'ma zaiflik tufayli a'zo yoki sistema (mas., yurak-tomirlar sistemasi) hayot qobiliyatining sustligi
ablatio, onis f	olib tashlash
ablepharia, ae f (yun.)	bir yoki ikkala qovoqning bo'lmasligi
ablepsia	ko'rlik, so'qirlik, ojizlik
abortus, us m; seu abortio, onis, f syn. amblosis, is, f; embryotocia	abort-bola oldirish. Homilaning hali hayotga layoqatsiz davrida dastlabki 28 hafta mobaynida homiladorlikni to'xtatish
abrasio, onis, f syn. curettage	abraziya-har xil bo'shliqlar, oqmalar, granulyatsiyalanayotgan jarohatlarni davolash va diagnostika maqsadlarida qirish
absens, entis	bo'lmaslik
absentia, ae, f	absans (yo'qlik)- tirishish bilano'tmaydigan birlahzalihushdanketish (kichiktutqanoq)
abscessus, us, m syn. apostema, atis, n (yun.)	abstsess (ho'ppoz)- har xil to'qima va a'zolarida yiringning ma'lum to'planishi
absorptio, onis f	yutilish, shimilish (moddalarning hujayralar pardasidan limfa va qonga o'tishi); kimyoda gaz yoki eritilgan moddani suyuqlik yoki qattiq jism o'ziga tortib olishi
abstractus, a, um	mavhum, abstract
abulia, ae, f (yun.)	istaklar va mayllarning yo'qligi, faoliyatsizlik
academia, ae, f	akademiya
accessorius, a, um	qo'shimcha, (aksessuarlar)
accidentalis, e	tasodifiy, ikkinchidarajali

accumulatio, onis f	jamlanma
acetabularis, e	chanoq –son bo'g'imi chuqurchasiga oid
acetabulum, i, n, cavum cotyloideum	syn. chanoq –son bo'g'imi chuqurchasi
acetylsalicylicus, a, um	atsetilsalitsinli
Achilles, is, m	Axill (yunon qahramoni)
acidum, i n	ishqor
acoria, ae, f (yun.)	1) ko'z rangdor pardasining tug'ma bo'lmasligi; 2) to'ymaslik, to'yish hissining bo'lmasligi
acquisitus, a, um	orttirilgan
acromion, i, n	akromion- kurak o'simtasi
actio, onis, f	harakat
activātus, a, um	faollashtirilgan
actus, us, m	ish-harakat, akt
acusticus, a, um	eshitishga oid
acūtus, a, um	o'tkir
ad	-ga; -da, uchun, -gacha
addo, ere	qo'shmoq
adductio, onis, f	adduksiya-yaqinlashtirish, tananing o'rta chizig'ga tortish
adductor, oris, m	yaqinlashtiruvchi (muskul)
adductorius, a, um	yaqinlashtiruvchi
adhibeo, ēre 2	qo'llamoq
adenes,um, m.pl.(yun) glandulae, arum, f., pl.	bezlar
adenitis, itidis, f (yun.)	adenit-limfa tuguni(bezi)ning yallig'lanishi
adenoides,um, f, pl.; syn.vegetationes adenoidicae	halqum(burun-halqum) murtagi (bodomsimon bez) ning patologik kattalashishi
adenocarcinoma, atis, n (yun.)	adenokarsinoma-bez epiteliysidan rivojlanadigan bezsimon xavfli o'sma
adenoma, atis, n (yun.)	adenoma- bez epiteliysidan rivojlanadigan xavfsiz o'sma
adeps, adipis, m; syn.axungia, ae, f	yog'lar
adipōsus, a,um	yog'li, yog'ga oid
aditus, us, m	kirish
adjuto, are, 1	yordam bermoq
adjuvans, antis	yordamchi
adminiculum, i n	yordam
adnexa, orum n, pl	tutqanoq
Adonis, idis, m	adonis, gulizardak
adrenalīnum, i,n	adrenalin
adrenalis, e	buyrak usti
adultus, a, um	katta yoshli, voyaga yetgan
aeger, gra, grum	kasal, nosog'lom
aeger, gri m	kasal, bemor
aegrotus, a, um	kasal, nosog'lom

aemulatio, onis f	musobaqa
aequalis, e	teng
aeque	teng miqdorda
aër, aëris m	havo
aëronum, i n	aeron
aetas, atis f	yosh
aeternus, a, um	umrbod
aether, eris m	efir moyi
aetereus, a, um	efir moyli
aethylicus, a, um	etilli
aethylum, i n	etil
Aethylmorphinum, i n	etilmorfin
aëvitum, i n	aevit
afferens, entis	1) keltiruvchi;2) sezgir
affixus, a um	biriktirilgan
agger, eris m	qalinlashish
aggeratus, a um	guruhli
agenitalismus, i m. syn.eunuchismus, i m	jinsiy organlarning bo'lmasligi, sust rivoj topganligi
agnathia, ae f (yun.)	pastki jag'ning tug'ma yo'qligi
agnosia, ae f (yun.)	fahmlash, tushunish qobiliyatining bo'lmasligi. sezgi organlari –ko'rish, eshitish, sezish bilan narsalarni idrok qilishning buzilishi
agonia, ae f (yun.)	(kurash)-o'lim arafasida ro'y beradigan holat
ala, ae f	qanot
alaris, e	qanotga oid
albugenius, a um	oqsilga tegishli
albumen, inis n	oqsil
albus, a um	oq
alcohol, olis n	alkogol, spirt
alcoholicus, a, um	spirtli, alkogolli
alcoholismus, i, m	alkogolizm
alexia, ae, f.(yun.) syn.aphasia visualis	aleksiya-o'qilgan narsani tushunish qobiliyatining buzilishi
alienus, a, um	begona
alimentarius, a, um	ovqat hazm qiluvchi
alimentatio, onis, f; syn.nutritio, onis, f;	ovqatlanish, sarf bo'lgan kuch o'rnini qoplash
alimentum,i, n; cibarium, i, n	ovqat, taom
alius, a, um	boshqa
allergia, ae, f	allergiya (a'zoning yot moddaga qarshiligi)
allergicus, a, um	allergik
Aloë	aloy, sabur
alopecia, ae f.(yun.); syn.acomia, ae, f	alopetsiya-aksari boshdagi (chala kal, to'liq kal) va yuzdagi (soqol, qosh, kiprik) va boshqa mo'ylarning patologik to'kilishi

Althaea, aef	gulxayri
altus, a, um	baland
alumen, inisn	achitqi
alveolaris, e	alveola, katakchaga oid
alveolus, i, m	alveola, katakcha
Aluminium, i, n	alyuminiy
amabilis, e	yoqimli, muloyim, olijanob
amans, antis	sevimli, aziz
amarus, a, um	achchiq
amens, entis	aqlsiz
amica, ae f	dugona
amicitia, ae f	do'stlik
amicus, i m	do'st
amidochloridum, i n	amidoxlorid
amidopyrinum, i n	amidopirin
aminazinum, i n	aminazin
ammoniatum, a, um	ammiakli
amnion, i n	homilani o'rab turuvchi ichki parda
amo, are	sevmoq
amor, oris m	sevgi, muhabbat
amorphus, a, um	amorfli
ampicillinum, i n	ampitsillin
ampulla, ae,f	ampula, ichiga dori quyib og'zi payvandlangan naycha
ampullaris, e	ampulali
amputatio, onis f	amputatsiya, kesib tashlash
Amygdala, ae, f	bodom
amylum, i n	ohor,kraxmal
amygdaloideus, a, um	bodomsimon
anaesthesinum, i n	anestezin
analginum, i n	analgin
ana	teng, baravar
anaemia, ae, f	qamqonlik
Anaesthesinum,i, n	anestezin
analisis, e	orqa chiqaruv
analysis, is f	analiz
anamnesis, is f	anamnez, xotirlash
anastomosis, is f	anastomoz
anastomoticus,a, um	anastomotik
anatomia, ae, f	anatomiya-organizm a'zolarining shakli va tuzilishini o'rganadi
anatomicus, a um	anatomik
aneurysma, atis n	anevrizma
Angiologia, ae, f	Angiologiya-qon va limfa tomirlarini o'rganuvchi fan
angularis, e	burchakka oid
angulus, i m	burchak
angustio, onis, f	torayish

angustus, a, um	tor, ensiz
anhydricus, a, um	sUvsiz
animal, alis n	hayvon
animalis, e	hayvonga xos
animus, i m	aql, ruh, qalb
Anisum, i n	arpabodiyon
ankylosis, is f	ankiloz
annus, i m	yil
annularis, e	1)halqasimon; 2)nomsiz
annulus, i, m	halqa
anococcygeus, a, um	orqa chiqaruv va dum suyagiga oid
anocutaneus, a, um	orqa chiqaruv va teriga oid
anonymus, a, um	nomsiz, noma'lum
anorectalis, e	to'g'ri ichak va orqa chiqaruvga tegishli
ansa, ae f	ilmoq, tugun
anserinus, a, um	panjasimon
antebrachialis, e	bilakkaoid
antebrachium, i n	bilak
anterior, ius	oldingi
anterior dorsalis, e	oldingi dorsal
anterior lateralis, e	oldingi lateral
anterior medialis, e	oldingi medial
anterior ventralis, e	oldingi ventral
anthelix, icis f	bog'lama
antiasthmaticus, a, um	astmaga qarshi
antibioticum, i n	antibiotik
antidotum, i n	zaharga qarshi
antiquus, a, um	qadimiy
antisepticus, a, um	antiseptik
antrum, i n	g'or
anus, i m	orqa chiqaruv teshigi
aorta, ae f	aorta
aorticus, a um	aortaga oid
aortorenalis, e	aorta va buyrakka oid
apertura, ae f	apertura
apex, icis m	uchi, tepa, yuqori qism
apicalis, e	uchiga oid
apicoposterior, ius	uch va orqaga oid
apis, is, f	asalari
aponeurosis, is f	payning cho'zilishi
aponeuroticus, a um	payga tegishli
apparatus, us m	apparat, asbob
appendicularis, e	appendikulyar
appendix, icis, f	o'simta
aqua, ae f	suv
aqueductus, us m	suv yo'li

aquila, ae f	burgut
aquosus, a um	suvli
Arachis, idis, f	yeryongoq
arachnoidea, ae f	to'rsimon miya pardasi
arachnoidalis, e	to'r qatlamiga tegishli
arbor, oris f	daraxt
archeocerebellum, i n	miyachaning eski qismi
archeocortex, icis	eski po'stloq
arcuatus, a um	yoysimon
arcus, us m	yoy, ravoq
area, ae, f	maydon
argumentum, i n	isbot, fakt
arrhythmia, ae f	aritmiya
arrector, oris m	ko'tariluvchi muskul
ars, artis f	san'at, madaniyat
arteria, ae f	arteriya
arteriosus, a, um	arteriyaga tegishli
arteriola, ae f	arteriola
arteriolovenularis, e	arteriolovenyular
arteriosus, a um	arterial
arteriovenosus, a um	arteriovenoz
arthrologia, ae f	artrologiya
articularis, e	bo'gimli
articulatio, onis f	bo'gim
aryepiglotticus, a um	cho'michsimon tog'ay bilan hiqildoq qopqog'iga tegishli
arytenoideus, a um	cho'michsimon
ascendens, entis	ko'tariluvchi, yuksaluvchi
asper, era, erum	gadir-budur
asperitas, atis f	gadir-budurlik
associatio, onis f	assosiatsiya
asthma, atis n	astma(nafas qisishi)
asthmaticus, a, um	astmaga tegishli
astrum, i n	yulduz
atlanticus, a um	atlantli
atlantoaxialis, e	atlant o'qli
atlantooccipitalis, e	atlant ensali
atlas, antis m	atlant
atrialis, e	yurakoldi
atroventricularis, e	yurakoldi - oshqozonga oid
atrium, i n	yurakoldi
atropinum, i n	atropin
auctor, oris m	muallif
auditivus, a um	eshitishga tegishli
auditorius, a um	eshitishga oid
auditus, us m	eshitish
aureus, a, um	oltin

auricula , ae f	1)quloq 2)quloq supراسى
auricularis , e	1)quloqqa tegishli 2)supراسىmon
auriculotemporalis , e	quloq va chakkaga tegishli
auris , is f	quloq
autonomicus , a um	avtonom
autophagia, ae f. (yun). autophagismus, i m	o'z-o'zini yeb qo'ymoq, uzoq davom etadigan ochlik, kasalliklarda (qand kasalligi va hokazo) organizmning o'z yog'larini iste'mol qilishi
avis , is f	qush
avitaminosis, is f	avitaminoz-organizmda bir yoki bir necha vitaminlar bo'lmasligidan vujudga keladigan kasallik
avulsio, onis, f	yulish, sug'urish, tortib olish, mas., nervni, ko'z soqqasini
axialis , e	o'qli, o'qga tegishli
axillaris , e	muskul osti
axis , is m	o'q, 2-umurtqa pog'onasi
azygos	toq

B

bacca, ae f	maymunjon
bandaletta , ae f	chiziq
barba , ae f	soqol
basalis , e	bazal
basilaris , e	bazalga oid
basilicus , e	medial teri ostiga tegishli
basion , i n	bazion
basis , is f	asos
basivertebralis , e	bazal va umurtqaga tegishli
basolateralis , e	bazal va yonboshga tegishli
beatus, a, um	baxtli
belladonna, ae f	belladonna(giyoh)
bene	yaxshi
benignus, a, um	xavfsiz
benzoas, atis m	benzoat
benzonaphtholum, i n	benzonaftol
benzylpenicillinum, i n	benzilpenitsillin
bibo, ere 3	ichmoq
biceps , cipitis	ikki boshli
bicipitalis , e	tirsak
bicipitoradialis , e	ikkiboshvaelkali
bicondilaris ,e, syn.malleolaris,e	do'ngga tegishli
bicostae , arum f	qovurg'a orasi
bifurcatio , onis f	bifurkatsiya
bifurcatus , a um	ikkilangan
biliaris , e	bezga oid

bilifer , era , erum	bezga oid
biliosus , a um	bezga oid
bini, ae, a	ikkitadan
bipennatus , a um	ikki barmoqli
bispinae , arum f	qirralar orasidagi bo'shliq
biventer , tra trum	ikki me'dali
bolus, i f	sopol
bonum, i n	mehr, muruvvat
bonus, a, um	mehribon, rahmdil
boricus, a, um	borli
bos, bovis m	ho'kiz
brachialis , e	yelkaga tegishli
brachiocephalicus, a, um;	yelka va boshga tegishli
brachioradialis , e; syn. humeroradialis, e	yelka va bilak suyagiga tegishli
brachium , i n;	yelka
bregma , atisn	bregma
brevis , e	qisqa
broca	broka
bromidum, in	bromid
bronchialis , e	bronxial
bronchiolus , i m	bronxiola
bronchooesophageus, a, um	bronx- qizilo'ngachga oid
bronchomediastinalis, e	bronx va o'rtadevorli
bronchopulmonalis , e	bronx va o'pkaga oid
bronchus , i m	bronx
bubo, onis m	limfa tuguni yallig'lanishi
bucca , ae f	lunj
buccalis , e	lunjga oid
buccinator , oris m	lunj muskuli
buccinatorius , a , um	lunj muskuliga tegishli
buccopharyngeus , a , um	lunj va halqumga oid
bulboreticulospinalis , e	piyozga o'xshab yo'g'onlashgan boshcha va retikulyarga tegishli
bulbospongiosus , a , um	piyozga o'xshab yo'g'onlashgan boshcha va g'ovakka tegishli
bulbouethralis , e	siydik chiqarish kanalining kengaygan joyiga oid
bulbus, i m	piyozga o'xshab yo'g'onlashgan boshcha
bulbus oculi	1) ko'z kosasi 2) ko'z
bulla , ae f	katta pufak
bullosus, a, um	pufakli, pufakka oid
bursa , ae f	sumka

C

cacao n	kakao
caecalis , e	ko'r ichakga oid
caecum (cecum) , i n	ko'rlik

caecus (cecus) , a , um	ko'r
cadaver, eris n	murda
calamus, i m	yozuv pati
calcaneocuboideus , a,um	tovonvakubsimon
calcaneofibularis , e	tovon va kichik boldir suyagiga oid
calcaneus, a , um	tovon suyagiga oid
calcaneum , i , n	tovon suyagi
calcar , aris n	pix, suyak pixlari
calcarinus , a, um	pixga oid
calcificatio, onis f	ohaklanish, toshlashish, kalsifikatsiya
calculosus, a, um	toshga oid yoki tosh hosil bo'lgan
calculus , i, m	tosh, toshcha
callosus , a , um	qadoqli
calor, oris m	harorat,tananing ko'tarilgan isitmasi
calvaria , ae f	kalla gumbazi, qopqog'i
calx , calcis f	tovon
calyx , ycis f	qopqoq, kosa
camera , ae f	kamera
camphora, ae f	kamfora
canaliculus , i, m	kanalcha
canalis, is m	kanal
cancer, cri m	saraton, rak
candidus, a, um	qorday oq
caninus , a, um	qoziqli(tish)
canis, is m, f	kuchuk, it
cantus, us m	qo'shiq, ashula
capillaris, e	kapillyar
capillus , i , m	boshdagi soch
capitatus , a , um	boshli
capitulum , i, n	boshcha
capsula, ae f	kapsula(anatom.)
caput, itis n	bosh
carbo, onis m	ko'mir
carbonas, atis m	karbonat
carcinoma, atis n	saratonli o'sma, rak
carcinomatosus, a, um	o'smaga oid
cardiacus , a, um	1)yurakka oid, kardial
cardinalis, e	asosiy, bosh, dolzarb
cardiovalenum, i n	kardiovalen
caries, ei f	suyak yemirilishi, kariyes
carina , ae f	sutemizuvchi
caritas, atis f	muhabbat, azizlik
carneus , a, um	lahm,go'shtli
caroticotympanicus , a, um	uyqu-nog'ora pardaga oid
caroticus , a , um	uyquga tegishli
carotis , tidis (arteria) f	uyqu arteriyasi

carpeus , a , um	bilakka oid
carpometacarpeus , a, um	bilak va kaftga oid
carpus , i m	kaft usti
cartilagineus , a, um	tog'ayga oid
cartilaginosus , a , um	tog'ayga oid
cartilago , inis f	tog'ay
caruncula , ae f	etcha
casus, us m	kelishik, vaziyat
cataracta, ae f	katarakta
catarrhalis, e	kataral
cathedra, ae f	kafedra , minbar
cauda , ae f	dum
caudalis , e	1)pastki 2)dumli
caudatus , a, um	dumga oid
causa, ae f	sabab
causalis, e	sababli
Caute	ehtiyot bo'ling
caveo, ere 2	ehtiyot bo'lmoq
cavalis , e	kaval
cavern , ae f	a'zo
cavernosus , a um	g'ovak
cavitas , atis f	1)bo'shliq 2)kenglik
cavum , i , n	bo'shliq
cavus , a um	to'la
celer, eris, ere	tezkor
celeriter	tezda
cellula , ae f, cytus(yun)	hujayra
cellularis, e	hujayrali
cementum , i , n	tsement
census, us m	baho, narx
centralis , e	markaziy
centromedianus , a, um	markaziy o'rta
centrum , i , n	markaz
cerebellaris , e	miyachaga oid
cerebellomedularis , e	miyacha va miyaga oid
cerebellum , i , n	miyacha
cerebralis , e	miyaga tegishli
cerebrospinalis , e	orqa miyaga oid
cerebrum , i , n	miya 2) bosh miya
cerno, ere 3	farqlamoq
certus, a, um	sodiq, vafodor
cervicalis , e	bo'yingategishli
cervicobrachialis, e	bo'yin va yelkaga oid
cervicothoracicus, a,um	bo'yin va ko'krakga oid
cervix , icisf	1)bo'yin 2)bo'yincha
chamomilla, ae f	moychechak

chiasma , atis n	1) kesishma 2) kesishmacha
chiasmaticus , a um	kesishmali
chininum, i n	xinin
chinosolum, i n	xinozol
chirurgia, ae f	jarrohlik
chirurgicus, a um	jarrohlikka oid
chloridum, i n	xlor
chloroformium, i n	xloroform
chlorophylliptum, i n	xlorofillipt
choanae , arum f	хоанлар
chole, es f	o't, safro
choledochus , a um	o't, safroga oid
chondrocytus, i m	xondrotsit
chondroglossus , a um	to'g'ay va tilga oid
chondropharyngeus , a um	to'g'ay va halqumga oid
chorda , ae f	tor
chorioidea, ae, f (yun.); syn.chorioides	ko'zningtomirlipardasi
chorion, in	xorion
choroidocapillaris , e	kapillyartomirga tegishli
chronicus, a, um	surunkali
chylus , i , m	ko'krak limfa tomirlari suyuqligi
cibus, i m	taom, ovqat
cicatrix, icis f	chandiq
ciliaris , e	kiprikka oid
cilium , in	kiprik
cinereus , a , um	kul rang
cingularis , e	belga tegishli
cingo, ere 3	bog'lamoq
cingulum, i, n	bel
circularis , e	1) aylana 2) tsirkulyar
circulus , i , m	aylana
circumferencia , ae f	atrof-muhit
circumflexus , a, um	bukiluvchan
cirrhosis, is f	tserroz
cisterna, ae f	tsisterna
citissime	zudlik bilan
cito	tez
citras, atis m	tsitrat
civitas, atis f	jamiyat, davlat, xalq
claudicatio, onis f	oqsoqlik
claustrum , i , n	o'rab olish
clausus, a, um	yopiq
clavicula , ae f	o'mrov
clavicularis, e	o'mrovga oid
clavipectoralis, e	o'mrov va ko'krakka oid

climax, icis, m(yun.) syn.climacterium, i, n	klimaks
clanicus, a, um	klirik
clinoideus, a, um	egilgan
clitoris, idis f(yun.)	klitor
clunes, ium f	tuxumdon
clysmas, atis, n; syn.enema, i, n	klizma(huqna)
coagulatio, onis f	koagulatsiya
coccygeus, a um	dunga oid
coccyx, ygis m(yun.); syn.coccygis	dum suyagi
cochlea, ae f	chig'anoq, ichki quloqning bir qismini task. qil.gan spiral shaklli egilgan naycha
cochleariformis, e	chig'anoqsimon
codeinum, i n	kodein
coffeinum, i n	kofein
cogito, are 1	o'ylamoq
cognitio, onis f	tafakkur
cognosco, ere 3	bilmoq, tafakkur qilmoq
cogo, ere 3	majburlamoq
coeliacus(celiacus),a,um	me'daga oid
coerulus, a um	ko'kimtir
colicus, a um	chambar ichakka tegishli
collargolum, i n	kollargol
collateralis, e	yon tomon
collega, ae m f	hamkasb
collegium, i n	jamoas, kengash
colliculus, i, m	tepalik, do'nglik
colloquium, in	suhbat
collum, i, n	1) bo'yin 2) bo'yincha
colon, i, n	hoshiyali bo'yincha
color, oris m	rang, tus
columna, ae f	ustun
coma, atis n	koma, butunlay hushdan ketish
comitans, antis	kuzatuvchi
comissura, ae f	tortma, chandiq, bitishma
commotio, onis f	chayqalish
communicans, antis	birlashtiruvchi
communico, are 1	birlashtirmoq, bo'g'lamoq
communis, e	umumiy
commuto, are 1	almashtirmoq
compactus, a, um	kompakt
completus, a, um	to'la
complexus, us m	kompleks, majmua
complicatus, a, um	murakkablashtirilgan

compono, ere 3	birlashtirmoq
compositio, onis f	tarkibi
compositus, a um	murakkab
concentratus, a, um	tenglashtirilgan
concha, ae f	chig'anoq
conchalis, e	chig'anoqga oid
concordia, ae f	totuvlik, inoqlik
concrementum, i n	konkrement (to'qimalardagi qattiq jism)
concretus, a, um	quyuq, jiplashtirilgan
conditio, onis f	shart
condylaris, e	to'piqga oid
condylus, i, m	to'piq (g'umbakli o'simta)
confirmo, are 1	tasdiqlamoq
con(n)exus, us m	birlashtirish
confluens sinus	tutashgan, qo'shilib ketgan bo'shliq
confluo, ere 3	tutashmoq
congenitus, a, um	tug'ma
congestivus, a, um	dimlangan (turib qolgan)
conicus, a um	konussimon
conjugata, ae f	konyugata
conjunctiva, ae f	konyuktiva
conjunctivalis, e	konyuktivli
conjunctivus, a, um	birlashtiruvchi
conjungo, ere 3	birlashtirmoq
conoideus, a um	konussimon
consensio, onis f	hamfikrlik, bir fikrlik
consilium, in	kengash
consolatio, onis f	hamdardlik
conspergo, ere 3	sepmoq
constituens, entis	shaklan, shakl beradigan
constituo, ere 3	o'rnatmoq
consto, are 1	tarkib topmoq
constrictio, onis f	qisqarish, siqish
constrictor, oris m	konstriktor
constructio, onis f	tarkib, qurilish
consuetudo, inis f	odat
consumo, ere 3	sarflamoq, go'yib bo'lmoq, halok bo'lmoq
contactus, a, um	kontaktga oid
contineo, ere 2	iborat bo'lmoq
contra	-ga qarshi,
contractio, onis f	qisqarish
contractura, ae f	ma'lumot
contraho, ere 3	qisqartirmoq
contrarius, a, um	qarama-qarshi
contusio, onis f	jarohat, kontuziya
convalesco, ere 3	sog'aymoq

Convallaria, ae f	marvaridgul
convulsivus, a, um	tirishish, talvasa, tortishish, changakga oid
coquo, ere 3	qaynatmoq
cor, cordis n	yurak
corazolum, i n	korazol
coracobrachialis, e	tumshuqsimon yelkaga oid
coracoclavicularis, e	tumshuqsimon o'mrovga oid
coracohumeralis, e	tumshuqsimon yelkaga tegishli
coracoideus, a um	tumshuqsimon
cornea, ae f	shoxcha
corneus, a, um	shoxga oid
cornu, us n	shox
corona, ae f	toj
coronarius, a, um	rojli, tojga tegishli
corono, are 1	toj kiydirmoq
corpus, oris n	tana
corpusculum, i n	tanacha
corrigenis, entis	tuzatadigan
corrigo, ere 3	tuzatmoq
corrugator, oris m	jimiruvchi muskul
cortex, icis m	1)po'stloq 2)po'stloqli narsa
corticalis, e	po'stloqli, po'stloqqa tegishli
corticomedialis, e	po'stloq va medialga oid
corticonuclearis, e	po'stloq va yadroli
corticopontinus, a um	po'stloq va ko'priqli
corticospinalis, e	po'stloq va orqa miyaga tegishli
corticotectalis, e	po'stloq va yopqichga tegishli
costa, ae f	qovurg'a
costalis, e	qovurg'aga oid
costocervicalis, e	qovurg'a va bo'yinga oid
costochondralis, e	qovurg'a va to'g'ayga oid
costoclavicularis, e	qovurg'a va o'mrovga oid
costodiaphragmaticus, a, um	qovurg'a - diafragma oid
costomediastinalis, e	qovurg'a va oldingi ko'ks oralig'iga tegishli
costotransversarius, a um	ko'ndalang qovurg'aga tegishli
costovertebralis, e	qovurg'a va umurtqaga oid
costoxiphoides, a, um	qovurg'a va siydikka tegishli
cotylicus, a, um	kosasimon
coxa, ae f	chanoq-son bo'g'imi
cranialis, e	1)kalla suyagiga oid 2) yuqori 3)oldingi
craniospinalis, e	kalla suyagi-bo'yingga oid
cranium, i, n	kalla suyagi
crassus, a, um	semiz
creber, bra, brum	tez-tez
cremaster, eris, m	moyakni ko'taruvchi muskul
creo, are 1	ijod qilmoq

crescentia, ae f	qad, qomat, uzayish
cresco, ere 3	o'smoq
cribrosus, a, um	panjarasimon
cribrum, in	panjara
cricoarytenoideus, a, um	uzuksimon tog'ay bilan cho'michsimon tog'ayga oid
cricooesophageus ,a um	uzuksimon tog'ay bilan qizilo'ngachga tegishli
cricoideus , a um	uzuksimon tog'aygao'xshash
cricopharyngeus , a, um	uzuksimon tog'ay bilan halqumga tegishli
cricothyroideus , a, um	uzuksimon va qalqonsimon tog'aylarga tegishli
cricotrachealis , e	uzuksimon tog'ay bilan hiqildoqqa tegishli
crista , ae f	taroq
cruciformis , e	krestsimon, xochsimon
crus , cruris n	boldir
crux, crucis f	krest, xoch
crystallisatus, a, um	kristal
cubitus, i, m	tirsak
cubitalis, e	tirsakka tegishli
cuboideus , a, um	kubsimon
culex, icis m	kuleks(pashsha turi)
culmen , inis n	cho'qqi
culpa, ae f	ayb
cum (predlog)	bilan, bilan birga
cumulo, are l	erishmoq
cura, ae f	g'amxo'rlik
curatio, onis f	davo, parvarish
curo, are l	davolamoq
curriculum, i n	yugurish
cursus, us m	yo'l, kurs,
cuneatus , a , um	ponasimon
cuneiformis , e	ponasimon
cuneocuboideus , a, um	pona va kubsimon
cuneus , i m	pona
cupula , ae f	gumbaz
cupularis , e	gumbazli, gumbazga oid
curvatura , ae f	egrilik
cutaneus , a , um	teriga tegishli
cutis , is	teri
cysticus , a , um	o't qopiga oid

D

dartos	lahm
dactylus, i m	barmoq
deciduus , a , um	sutli
decussatio , onis f	kesishma

defectus, us m	yetishmovchilik, kamchilik
dens, dentis m	tish
dentinum, i n	dentin (tish moddasi)
dentitio onis f	tish chiqishi
derma, atis, is n	teri
diaphysis, is f	uzun(naysimon)suyako'rta qismi
diaphoresis, is, f.(yun.); syn.persperetio, onis, f	diaforez-haddan tashqari ko'p terlash, ter ajralishi
diaphragma, atis (yun.); syn. panniculus transversus	diafragma
diaphragma ciliolentalis	kiprik-gavhar diafragmasi
diaphragmaticus, a, um	diafragmaga tegishli
dietotherapia, ae f	diyetoterapiya-bemorlarni maxsus ovqatlar bilan davolash
digestio, onis f	ovqat hazm qilish
digitus, i m	barmoq
diverticulum, i, n	divertikul-kovak a'zo devorining bo'rtib chiqishi
discus, i m	disk, chambar, yassi
dorsum, i n	orqa, orqa tomon
ductus, us m	naycha, oqim yo'li
duodenalis, e	o'n ikki barmoq ichakka oid
duodenojejunalis, e	o'n ikki barmoq ichak-yo'g'on ichakka oid
duodenomesocolicus, a, um	o'n ikki barmoq ichak-ka oid
duodenum, i n	o'n ikki barmoq ichak
duralis, e	qattiq miya po'stiga taalluqli
durus, a, um	qattiq, mustahkam
dys (yun.)	dis(z)-yun.old qo'shimcha, norma buzilganligini anglatadi
dysacousis, is, f dysacousia, ae f	dizakuziya-quloqning og'irlashishi
dysarthria, ae, f(yun.); syn.logophasia, ae, f	dizartriya-nutqning funktsional buzilishi
dysenteria, ae, f	dizenteriya-bir turkumga oid mikroblar guruhi keltirib chiqaradigan kasallik
dysmenorrhoea, ae, f	dismenoreya-og'riqli hayz ko'rish

E

eczema, atis n	eczema
edo, ere 3	yemoq, oziqlanmoq
effectus, us m	effekt, ta'sir
efferens, entis	chiqaruvchi
effero, efferre	olib yurmoq
efficio, ere 3	chaqirmoq
ego	men
ejaculatorius, a, um	urug'lantiruvchi
elasticus, a, um	elastik

elephantiasis, is, f(yun.)	elefantiaz
ellipsoideus , a , um	ellipsimon
ellipticus , a , um	elliptik
eloquens, entis	notiqlik
eloquentia, ae f	notiqlik
emboliformis , e	tiqilmali
embryoma atis, n.(yun.) syn.teratoma, atis, (yun)	embrioma-tuxumdonning terisimon kistasi
embryo, onis m	homila, embrion
eminens, entis	mashhur, buyuk
eminentia, ae f	balandlik,yuksalish
emotio, onis, f	emotsiya, hissiyot
emphysema, atis n	emfizema-odatda havo saqlaydigan a'zolarida havoning ortiqcha to'planishi
emulsum, i n	emulsiya
enamelum, i n	emal qatlam
encephalon, i n	bosh miya
encephalicus , a , um	kalla suyagiga oid
encephalon, i n,(yun.)	bosh miya
encephalocoele,es,f(yun.) syn.cephalocoele	ensefalosele-miya churrasi
encephalonspinalis , e	kalla va orqa miyaga oid
encephalitis, itidis, f(yun.) syn.cephalitis, cerebritis, f	ensefalit-bosh miyaning yallig'lanishi
endocardium , i n	endokard
endocervicalis , e	bo'yin ichiga oid
endocrinus , a , um	endokrinli
endolympha , ae f	endolimfa- voyaga yetgan odamlarda ichki quloqda suyakli labirint bilan pardali labirint oralig'ida bo'ladigan suyuqlik
endolymphaticus , a , um	endolimfaga oid
endometrium , i n	endometriy- bachadonning ichki shilliq pardasi
endomysium , i n	endomiziy- mushak tolalari to'plami orasida joylashgan g'ovak, yumshoq qo'shuvchi to'qima
endoneurium , i n	endonevriy- nerv tolalari oralig'ida, ularni bir-biriga bog'lab turadigan yumshoq, g'ovak qo'shuvchi to'qima
endosteum , i n	endost, suyak pardasi
endothelium , i n	endoteliy- qon va limfa tomirlari devorining ichki qatlamini tashkil etadigan to'qima
endothoracicus , a , um	ko'krak ichiga oid
entericus , a , um	ichakka oid
entopeduncularis , e	oyoq ichiga oid
ependyma , atis n	ependima- miya qorinchalari ichki yuzasini qoplab turadigan epiteliy qavati
epi- (yun.)	ustida, yuqorisida, ustki

epicardium , i n	epicard-yurak xaltasining vistseral qavati
epicranium , a ,um	kalla suyagi ustiga tegishli
epidemicus, a, um	epidemik, epidemiyaga oid
epidermis , is f	epiderma-terining eng ustki qavati
epididymis , idis f	moyak ortiqchalari
epigastricus , a ,um	oshqozon ustig tegishli
epigastrium , i n	oshqozon usti
epilepticus, a, um	epilepsiya, quyanchiq kasalligiga tegishli
epiphysis , is	epifiz- g'uddasimon bez-mezaenzim ustida, talamus orasida joylashgan, epitalamusdan o'sib chiqadigan kichkina, dumaloq tanacha
epithalamicus , a , um	miyadagi ko'ruv do'mboqchasi, talamusning ustki qismiga oid
epithalamus , i m	epitalamus-miyadagi ko'ruv do'mboqchasi, talamusning ustki qismi
epithelium , i n	qoplovchi to'qima, teri, shilliq pardalar, ichak, buyrak, tselom va ependimo-gial yopqichlar
epitympanicus , a , um	nog'ora parda usti
eponychium , i n	tirnoq usti plastinkasi
equator , oris m	ekvator
erector , oris m	ko'tariluvchi muskul
erigens , entis	qo'zgaluvchi
esophagealis (oesophagealis)e	oshqozonga oid
(o)esophagus , i m	oshqozon
et	va
ethmoidalis , e	qalqonsimon
ethmoidolacrimalis , e	qalqon-ko'zyoshga oid
ethmoidomaxillaris , e	qalqon-yuqori jag'ga oid
evolutio, onis f	taraqqiyot, takomillashish
excavatio , onis f	chuqurlashish
excretorius , a , um	ajratilgan
exocrinus , a ,um	ekzokrin
extensor , oris m	bukuvchi
externus , a, um	tashqi
extracapsularis , e	kapsula tashiga oid
extremitas , atis f	oxiri, uchi
extremus , a , um	eng tashqi

F

facialis, e	bet (yuz)ga oid
facies, ei f	yuza, satx
falciformis , e	o'roqsimon
falx , falcis f	o'roq
falx cerebri	bosh miya o'rog'i
fascia , ae f	mushaklar gruppasi yoki ayrim mushak ustidagi pardasi

fasciculus, i m	dastak, tutam
fasciolaris , e	tasmaga oid
fastigiatus , a ,um	tasma
felleus , a ,um	o'tga oid
fel, fellis n	o't pufagi
femininus , a , um	ayollarga xos
femina, ae f	xotin, ayol
femoralis , e	songa oid
femur, oris n	son suyagi
fenestra, ae f	deraza, darcha
fibra, ae f	tola
fibrocartilagineus,a,um	tolali to'g'ayga oid
fibroelasticus , a ,um	egiluvchan
fibrosus , a ,um	fibrozli
fibula , ae f	kichik boldir suyagi
fibularis , e	kichik boldir suyagiga oid
filamentum , i n	ip
filiformis , e	ipsimon
filum , i n	ip
filaria, ae f	ingichka ip, ipcha
fimbria, ae f	shokila, tuk
fimbriatus , a , um	tukli
fissura, ae f	darz, egat, tirqish
flaccidus , a ,um	tortilmagan
flavus , a um	sariq rang
flexor, oris m	bukuvchi
flexura, ae f	egrilik, bukilgan joy
floccularis , e	bir tutamli
flocculonodularis , e	bir tutam ipli
flocculus , i m	bir tutam
fluctuans , antis	tebranadigan
flumen , inis n	yo'lakcha
foliatus , a , um	yaproqsimon
folium, i n	varaqa, yaproq
folliculus, i m	yaproqcha, pufakcha
fonticulus, i m	yosh bolalarboshidagi liqildoq
foramen, inis n	teshik
foraminalis , e	teshikka oid
foraminosus , a , um	teshilgan
forceps , cipis , m f	qisqich
formatio , onis f	tuzilish
fornix, icis m	gumbaz
fossa, ae f	chuqur
fossula , ae f	chuqurcha
fovea, ae f	chuqur
foveola	chuqurcha

frenulum , i n	yugan
frons , frontis f	peshona
frontalis , e	peshonaga oid
frontobasalis , e	peshona va bazalga oid
frontoethmoidalis , e	peshona va panjaraga oid
frontolacrimalis , e	peshona va ko'z yoshiga oid
frontomaxillaris , e	peshona va ustki jag'ga oid
frontonasalis , e	peshona va burunga oid
frontoparietalis , e	peshona va chakkaga oid
frontoparietoccipitalis e	peshona, chakka va ensaga tegishli
frontopontinus , a ,um	peshona va ko'priqli
frontozygomaticus ,a ,um	peshona va yonoqqa oid
functio, onis f	vazifa, funktsiya
fundus, i m	tub
fungiformis , e	qo'ziqorinsimon
funiculus, i m	chilvir, tizimcha
fuscus , a ,um	qorong'i

G

galea, ae f	qalpoq
gallus , i m	xo'roz
ganglion, i i n	tugun(nerv)
gangliosus, a, um	tugunlarga tegishli
gaster, tris f	oshqozon, me'da
gastricus , a um	me'daga tegishli
gastroduodenalis , e	me'da -12 barmoq ichakka oid
gastroepiploicus , a , um	me'da-charviga tegishli
gastrolienalis e	me'da-taloqqa tegishli
gastropancreaticus ,	me'da va me'da osti beziga tegishli
gastrophrenicus , a , um	oshqozon va diafragma oida
gastrosplenicus ,a , um	oshqozon va taloqqa oid
gemma , ae f	buyrak
generalis , e	umumiy
geniculatus , a um	tizzali
geniculum , i n	tizzacha
genioglossus , a ,um	iyak va tilga oid
geniohyoideus , a um	iyak va tilostiga oid
genitalis , e	jinsiy
genitofemokalis , e	chanoq va jinsga oid
geniculum, i n	tizzacha
genu, us n	tizza, bukma
genualis, e	tizzaga oid
genus, eris n	jinsiy nasl
gingiva, ae f	milk
gingivalis, e	milkka oid
ginglymus, i m	g'altaksimon, silindrsimon

glabella, ae f	ikki qo'sh o'rtasi
glandula, ae	bez
glandularis, e	ayrisimon bezga oid
glans	boshcha
glenohumeralis, e	bo'g'im-yelkali
glenoidalis, e	bo'g'imga oid
globosus, a, um	yumaloq
globus, i m	yumaloq, shar
glossa, ae, f. (yun.); lingua, ae, f	til
glossoepiglotticus, a, um	til va hiqildoq qopqog'iga tegishli
glossopharyngeus, a, um	til va halqumga oid
glottis, idis f	ovoz apparati
glutealis, e	dumbaga tegishli
gnathion, i, n	gnation
gracilis, e	ingichka
granularis, e	boshhoqsimon
granulatio, onis f	granulyasiya
griseus, a, um	kul rang
gustatorius, a, um	ta'mga oid
gustus, us m	ta'm, maza
gyrus, i, um	burma, ilang-bilang

H

habenula, ae f	tizgin, jilov
habenularis, e	tizginli
haema, atis n	qon
hallux, ucis m	oyoqning bosh barmog'i
hamatus, i m	ilgakli, qarmoqli
hamulus, i m	ilgak, ilmoq, qarmoq
helecinus, a, um	gajak, jingalakga oid
helix, icis	jingalak, gajak
hemiazzygos	yarim toqli
hemispherum, i, um	yarim shar
hepar, atis n	jigar
hepaticus, a, um	jigargaoid
hepatitis, is f	jigarning yallig'lanishi
hepatocolicus, a, um	jigar va chambar ichakka tegishli
hepatoduodenalis	jigar va 12 barmoq ichakka tegishli
hepatogastricus, a, um	jigar va me'daga oid
hepatopancreaticus, a, um	jigar va me'daostiga oid
hepatorenalis, e	jigar va buyrakka oid
hiatus, us m	katta teshik, yoriq
hilaris, e	ildizga oid
hilum, i n	kirish joyi, darvoza
hippocampus, i m	gippokamp
hirci, orum m	qo'ltiq osti juni

horizontalis, e	eniga , gorizontal
humanus, a, um	insoniy
humeralis , e	yelkaga (yelka suyagiga) tegishli
humeroradialis, e	yelka va bilak suyagiga oid
humeroulnaris, e	yelka va tirsakka oid
humerus, i m	yelka suyagi
humor, oris m	nam, suyuqlik
hyaloideus, a, um	shishasimon
hymen, enis m	qizlik pardasi
hyoglossus, a, um	tilosti suyagi va tilga oid
hyoideus, a. um	til osti suyagiga oid
hyomandibularis, e	til osti suyagi va pastki jag'ga tegishli
hyopharyngeus, a, um	til osti suyagi va yutqinga oid
hyothyreoides, a, um	til osti suyagi va qalqonsimon tog'ayga oid
hyper-	giper-odatdagidan ortiq degan ma'noni anglatuvchi old qo'shimcha
hyp, hypo (yun.)	gipo-odatdagi miqdorning kamayishi, pasayishi degan ma'noni anglatadi
hypochondricus, a, um	qovurg'aostiga oid
hypochondrium, i, n	qovurg'aosti
hypogastricus, a, um	qorinostiga oid
hypogastrium, i, n	qorinosti
hypoglossus, a, um	tilostiga oid
hyponychium, i, n	tirnoq osti plastinkasi
hypophysialis, is, f	gipofizarli
hypophysis, is, f	gipofiz
hypothalamicus, i, m (yun.)	gipotalamus tegishli
hypothalamohypophysialis, e	gipotalamus va gipofizalga tegishli
hypothalamus, i, m	gipotalamus-miyaning ko'ruv do'mbog'i ostidagi qismi

I

ileum, i, n	yonbosh ichak
ilium, i, n	yonbosh ichak
ileacaecalis, e	yonbosh-ichakka va ko'r ichakka tegishli
ileacus, a, um	yonbosh ichakka tegishli
ileococcygeus, a, um	yonbosh- dumga tegishli
ileocostalis, e	yonbosh-qovurg'aga tegishli
ileofemoralis, e	yonbosh-son suyagiga tegishli
ileoinguinalis, e	yonbosh-chovga tegishli
ileolumbalis, e	yonbosh-belga tegishli
ileopubicus, a, um	yonbosh-qovga tegishli
ileotibialis, e	yonbosh-katta boldir suyagiga tegishli
impar, aris	juft emas, toq
impressio, onis, f	botma, iz, bosish
incertus, a, um	noaniq

incisalis, e	kesadigan, qirqadigan
incisura, ae f	o'yma, kemtik
inclinatio, onis f	engashish
incus,udis,f; syn. acmon, onis,f	sandon,sandonsimon suyakcha-eshituv suyagi
index, icis m	ko'rsatkich barmoq
indusium, i, n	qoplama
inferior, ius	pastki
inferolateralis, e	pastki yonbosh
inferomedialis, e	pastki medial
infraauricularis, e	pastki quloqga oid
infraclavicularis, e	o'mrovostiga oid
infraglenoidalis, e	bo'g'imostiga oid
infracoracoideus, a, um	tilosti ostiga tegishli
infralobaris, e	bo'lakosti
inframammalis, e	ko'krak ostidagi
infraorbitalis, e	ko'z kosasi osti
infrapatellaris, e	tizza qopqog'i osti
infrascapularis, e	kurak osti
infraspinatus, a, um	qirra osti
infrasternalis, e	to'sh osti
infratemporalis,	chakka osti
inguinalis, e	chovga tegishli
inter-	ora, oraliq ma'nosini beruvchi old qo'shimcha
interalveolaris, e	katakchalar yoki pufakchalar orasidagi
interarticularis, e	bo'g'imlar orasidagi
interatrialis, e	yurak oldi oraliq'idagi
intercarpeus, a, um	kaft usti suyaklari oraliq'idagi
intercartilagineus, a, um	tog'ay oraliq'idagi
intercavernosus, a, um	bo'shliqlar oraliq'idagi
interclavicularis, e	o'mrov oraliq'idagi
intercondylaris, e	do'nglar oraliq'idagi
intercostalis, e	qovurg'alar oraliq'idagi
intercostobrachialis, e	qovurg'a orasi va yelkaga oid
intercruralis, e	oyoqchalar oraliq'idagi
interganglionaris, e	tugunlar oraliq'idagi
interiliacus, a, um	ichaklar oraliq'idagi
intermaxillaris, e	yuqori jag'lar oraliq'idagi
intermuscularis, e	mushaklararo
internus, a, um	ichki
interosseus, a, um	suyaklararo
interpleuricus, a, um	plevra oraliq'idagi
interspinalis, e	qirralararo
intertransversarius,a, um	ko'ndalang o'siqlar orasidagi
intertrochantericus, a, um	ko'stlar oraliq'idagi
intertubercularis, e	do'mboqlar oraliq'idagi
intestinalis, e	ichakka tegishli

intestinum, i n	ichak
intimus, a, um	eng ichki
intra-endo	ichki-(bo'shliq ichidagi) degan ma'noni anglatuvchi old qo'shimcha
intumescencia, ae f	yo'g'onlashuv
iridicus, a, um	rangdor pardaga tegishli
iris, idis, f	rangdor parda
irrigularis, e	odatiy emas
ischiadicus, a, um	quymichga tegishli
ischium, i n	quymich
isthmus faucium	yumshoq tanglay ravoqlari va til ildizlari bialn chegaralangan bo'shliq

J

jejunalis, e	och ichakka tegishli
jejunum, i n	achchiq (och) ichak
jugularis, e	bo'yinturuqqa tegishli
jugum, i n	sag'al, ko'tarilgan joy
junctura, ae f	aloqa, qo'shiluv
juxtamedullaris, e	buyrakning aylanma shunti

K

keratitis, is f	ko'z shox pardasining yallig'lanishi
keratoma, atis n	odam tanasi va yuzida paydo bo'ladigan terining xavfsiz o'smasi
kyphosis, is f	kifoz-umurtqa pog'onasiningodatda ko'krak bo'shlig'ining orqaga chiqqan do'ng va xiyol kompensator lordoz bilan o'tadigan bir tekis bukilishii

L

labialis, e	lablarga oid
labium, i i n	lab, dudoq
labor, oris m	mehnat, ish
laboriosus, a, um	mehnatsevar
laboro, are l	ishlamoq
labyrinthicus, a, um	labirintsimon
labirinthus, i m	labirint
lac, lactis n	sut
lacer, era, erum	yirtiq, yirtilgan
lacrima, ae f	ko'z yoshi
lacrimalis, e	ko'z yoshiga iod
lactas, atis	laktat
lacuna, ae f	suvli chuqur, ko'lcha
lamina, ae f	pilakcha, yaproq, varaq
laryngealis, e	hiqilqoqg'a tegishli

laryngeus, a, um	hiqilqoqg'a tegishli
laryngopharyngeus, a, um	hiqilqoq va halqumga tegishli
larynx, ngis m (yun.)	hiqildoq
lateralis, e	lateral, yonbosh
latissimus, a, um	eng keng
latus, a, um	keng, serbar
lemniscus, i, m	qovuzloq
lens, lentis f	ko'z gavhari
lenticularis, e	yasmiqsimon, yasmiq shakldagi
lentiformis, e	yasmiqsimon, yasmiq shakldagi
levator, oris m	ko'taruvchi muskul
levatorius, a, um	ko'taruvchi muskulga tegishli
liber, era, erum	ozod, erkin
lien, is m	taloq
lienalis, e	taloqga tegishli
lienorenalis, e	taloq va buyrakka tegishli
ligamentum, i n	boylam, bog'ich
limbus, i m	qirg'oq, chet, jiyak, hoshiya
limen, inis n	chegara, ostona
linea, ae f	chiziq
lingua, ae f	til
lingualis, e	tilga oid
lingula, ae f	tilcha
liquor, oris m	suyuqlik (orqa miya suyuqligi)
lobulus, i m	bo'lakcha
lobus, i m	bo'lak
locus, i m	o'rin, joy
longissimus, a, um	eng uzun
longitudinalis, e	cho'zilgan
longus, a, um	uzun
lumbalis, e	belga tegishli
lumbi, orum m	bel
lumbricalis, e	chuvalchangsimon
lympa, ae f	limfa suyuqligi
lymphaticus, a, um	limfa suyuqligiga tegishli

M

mamma, ae f	ayol sut bezi
mammarius, a, um	ayol sut beziga tegishli
mandibula, ae f	pastki jag'
mandibularis, e	pastki jag'ga tegishli
manubriosternalis, e	to'sh va dastasiga tegishli
manubrium, i n	sop, dasta
manus, us f	panja
marginalis, e	chet, chegarali
margo, inis m	chet, chegara

massa, ae f	massa
masseter, eris m	chaynovchi (mushak)
massetericus, a, um	chaynovchi mushakka tegishli
mater, tris f	1)miya pardasi 2) ona
maxilla, ae f	yuqori jag'
maxillaris, e	yuqori jag'ga tegishli
maximus, a, um	eng katta
meatus, us m	yo'l, yo'lak
medialis, e	medial
medianus, a, um	o'rta
medius, a, um	o'rtadagi
medulla, ae f	miya (mag'iz)
medullaris, e	orqa miya
membrana, ae f	parda, pardacha
membranaceus, a, um	shishasimon parda
meninx, ingis f	miya pardasi
mentum, i n	(engak) chakak
meridianus, i m	meridian
mesencephalicus, a, um	o'rta miyaga tegishli
mesencephalon, i n	o'rta miya
mesentericus, a, um	ichak tutqichga tegishli
mesenterium, i, n; syn.mesoostenium, n	ichak tutqich
metacarpeus, a, m	qo'l kafti
metatarsus,i, m	oyoq kafti
metatarsalis, e	oyoq kaftiga tegishli
mucosa, ae f	shilliq parda
mucosus, a, um	shilliq pardaga tegishli
multifidus, a, um	ko'p qismli
musculus, i m	mushak, muskul
myelencephalon, i n	uzunchoq miya
mylohyoideus, a, um	jag' va til osti suyagiga tegishli
mylopharyngeus, a, um	jag' va halqumga tegishli
myocardium, i n	miokard
myologia, ae f	mioloqiya
myometrium, i n	miometriy

N

nares, ium, f	burun teshiklari
nasalis, e	burunga tegishli
nasociliaris, e	burun va kiprikka tegishli
nasofrontalis, e	burun va peshonaga tegishli
nasolabialis, e	burun va labga tegishli
nasolacrimalis, e	burun va ko'z yoshi suyagiga tegishli
nasomaxillaris, e	burun va yuqori jag'ga tegishli
nasopalatinus, a, um	burun va tanglayga tegishli

nasopharyngeus, a, um	burun va halqumga tegishli
nasus, i m	burun
navicularis, e	qayiqsimon
neocerebellum, i n	miyachaning burun qismi
neocortex, icis m	yangi po'stloq
nervosus, a, um	asabiy, asabga oid
nervus, i m	asab, nerv
neurofibra, ae f	asab tolasi
neurohypophysis, is f	neyrogipofiz
neuronum, i n	neyron
niger, gra, grum	qora
nodulus, i m	tuguncha
nodus, i m	tugun
nomen, inis n	turkum
norma, ae f	norma, me'yor
nucha, ae f; occiput, itis, n	ensa
nuchalis, e	ensaga tegishli
neonatus, a, um	chaqaloq
nucleus, i m	o'zak
nutricius, a, um	oziqlantiruvchi

O

obliquus, a, um	egri
occipitalis, e	ensaga tegishli
occipitofrontalis, e	ensa va peshonaga tegishli
occipitotemporalis, e	ensa va chakkaga tegishli
occiput, itis n	ensa ensaga tegishli
octavus, a, um	sakkizinchi
oculus, i, m	k'oz
oedema, atis, n	edema (shish)
oesophagitis, itidis, f (yun.)	ezofagit-qizilo'ngach yallig'lanishi
oesophagodynia, ae, f (yun.) syn. oesophalgia, ae, f (yun)	ezofagodiniya-qizilo'ngachdagi og'riq
oesophagoplastica, ae, f (yun)	ezofagoplastika-qizilongachning plastik operatsiyasi
oesophagus, us, m	qizilo'ngach
oesophageus, us, m	qizilo'ngachga tegishli
olecranon, i, n	tirsak o'simtasi
olfactus, us, m	hid bilish
operculum, i n	qopqoqcha
ophthalmicus, a, um	ko'zga maxsus
ora, ae f	chet, jiyak, chegara
orbiculus, i m	doiracha
orbita, ae f	ko'z kosasi
orbitalis, e	ko'z kosasiga tegishli
orbitofrontalis, e	ko'z kosasi va peshonaga tegishli

organum, , i n	organ, a'zo
origo, inis f	boshlanish
os, oris n	og'iz
os, ossis n	suyak
osseus, a, um	suyakka tegishli
ossiculum, i n	suyakcha
osteologia, ae f	osteologiya
ovalis, e	oval shaklda
ovaricus, a, um	tuxumdonga tegishli
ovarium, i n	tuxumdon

P

palatinus, a, um	tanglayga tegishli
palatum, i n	tanglay
palma, ae f	kaft
palmaris, e	kaftga tegishli
palpatio, onis f	paypaslab ko'rish
palpebra, ae f	qovoq (ko'z qovog'i)
palpebralis, e	qovoqga tegishli
palpebronasalis, e	qovoq va burunga tegishli
pancreas, atis, n(yun.); syn.glandula salivalis abdominis	me'da osti bezi
pancreaticus, a, um	me'da osti beziga tegishli
pancreaticoduodenalis, e	me'da osti bezi va 12 barmoq ichakka tegishli
pancreaticogastricus, a,um	me'da osti bezi bilan me'daga tegishli
pancreatinum, i, m	pankreatin
pancreatitis, is f	me'da osti bezining yallig'lanishi
panniculus adiposus	teri osti kletchatkasi
papilla, ae f	so'rg'ich
papillaris, e	so'rg'ichsimon
para (yun), par	para-old qo'shimcha, me'yordan ogish, soxta o'zgarish (aylanish) degan ma'noni bildiradi
paraganglion, i, m	tugun yaqinidagi
paralysis, is, f (yun.)	falaj, shol
parametrium, i, n. (yun.); syn.retinaculum uteri	parametriy
parasitus, i, m	parazit (tekinxo'r)
paries, etis m	devor, to'siq
parietalis, e	devorni qoplovchi
parotis, itidis, f gl.	quloq oldi bezi
pars, partis f	qism, tomon
patella, ae f; syn.acromyle, ae, f	tizza kosachasi
patellaris, e	tizza kosachasiga tegishli
pater, tris m	ota
pathologia proffesionalis	kasb patologiyasi

pathologicus, a, um	patologik , noqulay, noxush holat
patiens, entis	bemor
patria, ae f	vatan
pecten, inis n	taroqsimon qirra
pectoralis, e	ko'krakka tegishli
pectus, oris n	ko'krak
pelvis, is f	tos, chanoq, jom
pelvis renalis,pyelos(yun.)	buyrak jomi
penis, is m	jinsiy a'zo
pericardium, i, m	yurak xaltasi
peritonitis, is f	qorin pardaning yallig'lanishi
phalanx, angis, f	barmoq suyaklarning bittasi
pharyngobasilaris, e	halqum va bazalga tegishli
pharynx, ngis m	halqum
phenomenon, i n	voqea,hodisa
philosophia, ae f	falsafa
philosophus, i m	faylasuf
phlegmone, es f (yun.)	flegmona-yo'g to'qimasining o'tkir yiringli tarqoq yallig'lanishi
phosphas, atis m	fosfat
phonendoscopium, i, n (yun); syn. auscultoscopium, i, n	fonendoskop
phrenicocolicus, a, um	diafragma bilan chambar ichakka tegishli
phrenicocostalis, e	diafragma bilan qovurg'aga tegishli
phrenicogastricus, a, um	diafragma bilan me'daga tegishli
phrenicomediastinalis, e	diafragma bilan ko'ks oralig'iga tegishli
phrenicopleuralis, e	diafragma bilan pardaga tegishli
phrenicosplenicus, a, um	diafragma bilan taloqqa tegishli
phrenicus, a, um	diafragmaga tegishli
physiologia. ae, f (yun.)	fiziologiya
physiologicus, a, um	jismoniy
physiotherapia, ae, f (yun.) syn.physiatra, ae, f	fizioterapiya
pia(ae) mater (tris)	yumshoq miya pardasi
pigmentosus, a, um	pigmentlarga tegishli
pigmenta, orum, n., pl	pigmentlar
pilula, ae f	pilyula
pilus, i m	soch (sochlar)
piriformis, e	noksimon
pisiformis, e	no'xatsimon
placentalis, e	yo'ldosh
planta, ae f	oyoq tagi
plantaris, e	oyoq tagidagi, oyoq tagiga tegishli
planum, i n	yuza, yassi maydoncha
pleura, ae f	plevra,parda
pleuralis, e	pardaga tegishli

plexus, us m	chigal, chigallik
pneumaticus, a, um	pnevmoniyaga oid
pneumonia, ae f; syn.pulmonitis, itidis, f	pnevmoniya-o'pkaning yallig'lanishi
poliomyelitis, is f	orqa miya kulrang moddasining yallig'lanishi
pollex, icis m	katta barmoq
polyarthritus, itidis, f	poliartrit-bir yoki bir necha bo'g'implarning birdaniga yoki ketma-ket yallig'lanishi
pons, pontis m	ko'prik
poples, itis m	taqim chuquri
popliteus, a, um	taqimga tegishli
porta, ae f	darvoza
portalis, e	darvozaga tegishli
portio, onis f	porsiya
porus, i m	teshik
possum, posse	qila olmoq
post	keyin
posterior, ius	orqa
potentia, ae f	kuch
potestas, atis f	kuch-qudrat
praecancer, cri, m	rak nishonasi
praecentralis, e	markazga yaqin
praenatalis, e	prenatal
praeparatum, i, n	preparat
praevertebralis, e	umurtqaga yaqin
praescriptio, onis, f	yozma topshiriq
praeservativum, i, n; syn.condomum, i, n	prezervativ
princeps, cipis	kichik oziq tish
processus, us m	o'simta
profundus, a, um	chuqur
prominens, entis	balandlik
prominentia, ae f	balandlik
promontorium, i n	bel-dumg'aza tumshugi
pronator, oris m	ichki tomonga buruvchi
proprius, a, um	shaxsiy
protuberantia, ae, f	tagi keng tepalik
proximalis, e	tanaga yaqin
pterygoideus, a, um	qanotsimon o'siqchaga tegishli
pterygomandibularis, e	qanotsimon o'siqcha bilan pastki jag'ga oid
pterygomaxillaris, e	qanotsimon o'siqcha bilan yuqori jag'ga oid
pterygopalatinus, a, um	qanotsimon o'siqcha bilan tanglayga tegishli
pterygopharyngeus, a, um	qanotsimon o'siqcha bilan halqumga tegishli
pterygospinalis, e	qanotsimon o'siqcha bilan qirraga tegishli
pterygospinosus, a, um	Qanotsimon suyak va o'siqchaga oid
pterygium, i, n	qanotga o'xshab o'sgan yupqa parda

pulmo, onis m	o'pka
pulmonalis, e	o'pkaga tegishli
pulpa, ae f	tishning yumshoq moddasi, et
pulvinar, aris, n	yostiq, bolish
punctum, i n	nuqta
pupilla, ae f; core, es, f (yun.)	ko'z qorachig'i
pupillaris, e	qorachiqqa tegishli
putamen, inis n	po'st, qipiq, qobiq
pyramis, idis f	ixrom, piramida
pyramidalis, e	piramidaga tegishli

Q

quadrangularis, e	to'rt burchakli
quadratus, a, um	to'rtinchi
quadriceps, cipitis	to'rt boshli
quadrigeminus, a, um	to'rtlik
quadrilaterus, a, um	to'rt tomonli
quattuor	to'rt
quinque	besh
quintus, a, um	beshinch

R

radiatio, onis, f	radiatsiya
radix, icis f	ildiz
ramus, i m	shox, butoq
raphe, es f	chok
reactio, onis f	reaksiya
reanimatio, onis f	reanimatsiya
rectum, i n	to'g'ri ichak
rectus, a, um	to'g'ri
reflexus, us m	reflex
regio, onis f	soha
ren, renis m	buyrak
renalis, e	buyrakka tegishli
rete, is, n	to'r
retina, ae f	mayda to'r
reticulum, i n	to'rli, to'rangan
retrobullaris, e	ko'z soqqasi orqasidagi
retrocardialis, e	yurak orqasidagi
retrocaecalis, e	ko'r ichak orqasidagi
retromandibularis, e	pastki jag' orqasidagi
retromaxillaris, e	ustki jag' orqasidagi
rhinitis, itidis, f, (yun.)	rinit, tumov
rhinoplastica, ae, f	rinoplastika
rhomboideus, a, um	rombsimon
roentgenologia, ae, f	rentgenologiya

rosa, ae f	atirgul
rotator, oris m	aylantiruvchi (muskul)
rotundus, a, um	yumaloq
ruber, bra, brum	qizil
ruptura conjunctivae	shilliq pardada paydo bo'ladigan turli shakldagi chandiglar

S

saccharum, i n	shakar
saccus, i m	xalta
sacrum, i, n	dumg'aza
sacralis, e	dumg'azaga tegishli
sacrococcygeus, a, um	dumg'aza va dumga tegishli
sacroiliacus, a, um	dumg'aza va yonboshga tegishli
sacrolumbalis, e	dumg'aza va belga tegishli
sacrotuberosus, a, um	dumg'aza va do'mboqqa tegishli
saeculum, i n	asr
saepe	tez-tez
sagittalis, e	shishasimon
sal, salis n , m	tuz
salicylas, atis m	salitsilat
salicylicus, a, um	salitsilli
saliva, ae f	so'lak
salivarius, a, um	so'lakka tegishli
saluber, bris, bre	sog'lom, davolovchi
salus, utis f	sog'liq, manfaat
saluto, are 1	salomlashmoq
salvia, ae f	shalfey
sanans, antis	davolovchi
sanatio, onis f	sog'lomlashtirish
sanguifer, era, erum	qonga tegishli
sanguineus, a, um	qonli, qonga oid
sanguis, inis m	qon
sanitas, atis f	sog'liq
sano, are 1	davolamoq, sog'lomlashtirmoq
sanus, a, um	sog'lom
sapiens, entis	aqli, tafakkurli
sapientia, ae f	aql, tafakkur
sapio, ere 3	aqli bo'lmoq
sapo, onis m	sovun
sarcoma, atis n	sarkoma
satis	yetarli, keragicha
scabies, ei f	qichima, qo'tir
scalenus, a, um	zinali
scala, ae f	zina, shoti, narvon
scapha, ae f	qayiq

scapula, ae f	kurak
scapularis, e	kurakka tegishli
scapus, i,m	poya
sectio, onis f	kesish, yorish
segmentum, i n	bo'lak, bo'lakcha
sensibilitas, atis, f; syn.sensitivitas, atis, f	sezuvchanlik, sezgilik
sensus, us, m	sezgi, sezish, his qilish
serratus, a, um	tishli
simplex	oddiy, sodda
sinister, tra, trum	chap, so'l
sinus, us m	bo'shliq, kovak, g'or
sonitus, us, m; syn.tunntus aurium	shovqinlar
sperma, atis, n	sperma
spermatozoon,zoi,n(yun.) syn.spermia orum, n, pl.	spermatozoidlar
sphen,enis n	pona
sphenoidalis, e	ponasimon
sphenopalatinus, a, um	ponasimon suyak va tanglayga tegishli
spina, ae f	qirra, nayza, tig', o'siq
spinalis, e	qirraga tegishli
spiritus, uum, m, pl.	spirt (lar) (alkogollar)
splanchnologia	anatomiyaning ichki a'zolarning tuzilishini o'rganadigan bo'limi
splen, is m(yun.); lien, lienis, m	taloq
squama, ae, f	tanga, tangacha
squamosis, a, um	tanga, tangachali
sternoclavicularis, e	to'sh-o'mrovga tegishli
stenocardia, ae, f (yun.); syn.angina pectoris	ko'krak qisilishi
sternocleidomastoideus, a, um	to'sh-o'mrov-so'rg'ichsimon o'siqchaga tegishli
sternocostalis, e	to'sh-qovurg'aga tegishli
sternohyoideus, a, um	to'sh-til osti suyagiga tegishli
sternothyreoideus, a, um	to'sh-qalqonsimon tog'ayga tegishli
sternum, i n	to'sh suyagi
stratum, i, n	qavat, ustma
stroma, atis, n (yun.)	stroma
stress (ing.)	stress
stria, ae f	yo'l, hoshiya
strictus, a, um	tor
strophanthinum, i, n	strofantin
strophulus, i, m	strofulus(bolalar qichimasi, eshakyem)-surunkali dermatoz
struma, ae f	bo'qoq
studeo, ere 2	shug'ullanmoq

studium, i, n	mashg'ulot, saboq
stultitia, ae, f	ahmoqlik
stutus, a, um	ahmoq, aqlsiz
stupor, oris, m	stupor-qotib qolish holati
styloglossus, a, um	bigizsimon o'siqcha bilan tilga oid
stylohyoideus, a, um	bigizsimon o'siqcha bilan til ostiga tegishli
styloideus, a, um	bigizsimon
stylomandibularis, e	bigizsimon o'siqcha bilan pastki jag'ga tegishli
stylomastoideus, a, um	bigizsimon o'siqcha bilan so'rg'ichsimon o'siqchaga oid
stylopharyngeus, a, um	bigizsimon o'siqcha bilan yutqinga tegishli
sub-	osti -ma'nosini ifodalovchi old qo'shimcha
subcallosus, a, um	qadoq tana osti
subcarbonas, atis m	asosiy karbonat
subclavius, a, um	o'mrov ostidagi
subcostalis, e	qovurg'a ostidagi
subcutaneus, a, um	teri ostidagi
subduralis, t	miyaning qalin pardasi osti
subhepaicus, a, um	jigarostiga tegishli
subhyoideus, a, um	til osti suyagidan pasti
subinguinalis, e	chov ostidagi
sublingualis, e	til ostidagi
submandibularis	pastki jag' ostiga oid
submucosus, a, um	shilliq qavat osti
subnitras, atis m	asosiy nitrat
subscapularis, e	kurak ostidagi
subserosus, a, um	seroz qavat osti
substantia, ae f	modda
subtendineus, a, um	to'g'ay osti
subtilis, e	yupqa, mayin, kichkina
succurro, ere 3	yordam bermoq, ta'sir etmoq
succus, i, m; syrupus, i, m	sharbat
succus entericus; syn.intestinalis,	ichak shirasi
sudorifer, era, erum	ter haydaydigan
sufficiens, entis	yetarli
sufficio, ere 3	yetarli bo'lmoq
suggestio, onis, f	suggestiya-ta'sir etish uqtirish
sulcus, i, m	egat, egatcha, tarnovcha
sulfas, atis m	sulfat
sulfur, uris n	oltingugurt
sum, esse	bor bo'lmoq,
summa, ae f	jami
summus, a, um	oliy
sumo, ere 3	qabul qilmoq
suo, ere 3	tikmoq, tikib qo'ymoq

super (acc bilan)	yuqori, tepa
supercilium, i n	qosh
superciliaris, e	qosh ustidagi
superficies,ei f	yuza
superficialis, e	yuzaki,yuza, yuza joylashgan
superficies,	tashqi yuza, yuza
superior, ius	ustki, yuqoridagi
supinator, oris, m	supinator-1) bilakni tashqariga buruvchi mushak; 2) yassi oyoqlikda qo'llaniladigan ortopedik patak
suppositorium, i, n	shamcha, supositoriy
suppuratio, onis,f; syn.diapyeisis,empyesis	yiringlash, fasod oqishi
suppurativus, a, um	yiringli, yiringga tegishli
supra-	ustki, ustida (tepasida ma'nosini ifodalovchi old qo'shimcha)
supraclavicularis, e	o'mrov usti
supracondyloideus,a,um	do'ngdan yuqorida turuvchi
supraglenoidalis, e	bo'g'im chuqurchasi usti
suprahyoideus, a, um	tilosti suyagidan yuqori
supramalleolaris, e	to'piqdan yuqorida
supramarginalis, e	qirg'oq (chet)usti
supramaxillaris, e	jag' ustidagi, jag'dan yuqori
supranuclearis, e	miya o'zagidan yuqori
supraorbitalis, e	ko'z kosasi usti
suprapatellaris, e	tizza qopqog'idan yuqori
supraperitonealis, e	qorin pardasi usti
suprapinealis, e	shishasimon bezdan yuqori
suprapubicus, a, um	qov ustidagi, qovdan yuqori
suprarenalis, e	buyrak tepasiga oid
suprascapularis, e	kurak usti
supraspinalis, e	qirra (qirrali o'siq) usti
suprasymphysarius, a, um	qov birikmasi ustida yotuvchi
supraumbilicalis, e	kindikdan yuqori
supravaginalis, e	qin(diloq) ustidagi, qindan yuqori turuvchi
supravesicalis, e	pufakdan yuqori
supremus, a, um	eng yuqori
sustentaculum, i, n	tirgovich, tayanch, suyanchiq
sutura, ae, f; raphe, es, f (yun.)	chok, xirurgik chok
sutura nodosa	tugunchali chok
suus, a, um	yassi (tekis) chok
sympathicus, a, um	chin, haqiqiy chok
symphysis, is, f (yun.)	simfiz-birlashish, qo'shlilish; ikki suyakning tog'ay to'qima bilan birlashishi
symptomata,um, n, pl.	alomat, simptom(lar)
syndromum, i, n (yun.);	sindrom, belgi

syndroma, atis, n (yun.)	
synoestrolum, i, n	sinestrol
synovialis, e	bo'g'im suyuqligi(sinovial suyuqlik)ga oid
synchondrosis, is, f	suyaklarning tog'ay vositasiga qo'shilishi
synostosis,i, f	suyaklarning suyak to'qimasi yordamida qo'shilishi
systema, atis, n (yun.)	sistema
systole, es f (yun.)	sistola-yurak mushaklarining qisqarishi

T

tabes, is f	so'xta(orqa miya suxtasi)-avj olib boradigan holsizlanish, madorsizlanish
tabula, ae f	taxta
tabuletta, ae f	tabletka
taceo, ere 2	jim turmoq
tachycardia, ae, f(yun.); syn.polycardia, pycnocardia, sychnosphygma	taxikardiya-yurak urishining tezlashishi
tachypnoea, tachypnoe, es,f (yun.); syn.polypnoea, ae, f	taxipnoe(polipnoe)-halloslash, tez-tez nafas olish
taenia, ae f	bog'ich
talaris, e	oshiq (tovon ustki) suyagiga tegishli
talcum, i n	talk (kukun)_
talis, e	shunaqa
talocalcaneus, a, um	oshiq va tovon suyagiga oid
talocalcaneo-navicularis, e	oshiq-tovon-qayiqsimon suyaklarga tegishli
talocruralis, e	oshiq bilan boldir o'rtasidagi
talofibularis, e	oshiq bilan kichik boldir suyagi o'rtasidagi
talotibialis, e	oshiq bilan katta boldir suyagi o'rtasidagi
talus, i m	oshiq (tovon ust suyagi)
tanninum, i n	tanin
tarsus, a, um	oyoq panjasining kaft usti qismiga tegishli
te (acc. va abl.) -	dan
tegmen, inis, n	tom, ustpana
tegmentalis, e	yopadigan, ustpanaga tegishli
tegmentum, i n	yopqich, o'rama
tego, ere 3	o'rab qo'ymoq
tela, ae f	to'qima
temporalis, e	chakkaga tegishli
temporobasalis, e	chakka va bazalga tegishli
temporomandibularis, e	chakka va pastki jag'ga tegishli
temporoparietalis, e	chakka va ensaga tegishli
temporozygomaticus, a, um	chakka va yonoqqa tegishli
tempus, oris n	chakka
tendo, inis m	pay
tener, era, erum	mayin

tensor, oris m	taranglovchi muskul
tenuis, e	yupqa, ingichka
teres, etis	aylana
terminalis, e	oxirgi, so'nggi
terminatio, onis f	oxiri, tugashi
terminus, i n	termin, atama
tero, ere 3	ishqalamoq, qirmoq
terra, ae f	yer
territorium, i n	maydon, hudud
tertius, a, um	uchinchi
testis, is m; testiculus, i, m didymis, i, m (yun.); orchis, is, f (yun.)	moyak
tetragonum, i n	tetragon
textus, us m; tela, ae, f syn. histos (yun.)	to'qima
thalassotheraphia, ae, f (yun.)	talassoterapiya-dengiz iqlimi va dengizda cho'milishdan iborat kompleks davolash
thanatologia, ae, f (yun.)	tanatologiya-o'lim to'g'risidagi fan
thanatophobia, ae, f (yun.)	tanatofobiya-o'lib qolaman degan xaylodan qo'rqish, bu ayniqsa qon bosimi oshgan bemorlarda ko'proq uchraydi
thea, ae f	choy
thenar, aris n	tenar- qo'l bosh barmoqining do'mbog'i
theoria, ae f	nazariya
thermopsis, idis f	afsonak, qandimiya
thesaurus, i, m	saqlash joyi
thiosulfas, atis m	tiosulfat
thoracicus, a, um	ko'krak qafasiga tegishli
thoracoacromialis, e	ko'krak qafasi va akromialga oid
thoracodorsalis, e	ko'krak qafasi va orqa(beldan yuqori qism)ga oid
thoracolumbalis, e	ko'krak qafasi va belga tegishli
thorax, acis, m (yun.)	ko'krak qafasi
thyreoarytaenoideus, a, um	qalqonsimon va cho'michsimon tog'aylarga oid
thyreocervicalis, e	qalqonsimon tog'ay va bo'yinga tegishli
thyreaepiglotticus, a, um	qalqonsimon tog'ay va hiqildoq qopqog'iga oid
thyreoideus, a, um	qalqonsimon
thyreohyoideus, a, um	qalqonsimon tog'ay va til osti suyagiga oid
thyropharyngeus, a, um	qalqonsimon tog'ay va halqumga oid
tibia, ae f	katta boldir suyagi
tibialis, e	katta boldir suyagiga oid
tibiocalcaneus, a, um	katta boldir va tovon suyagiga oid
tibiofibularis, e	katta boldir va kichik boldir suyagiga oid
tibionavicularis, e	katta boldir va qayiqsimon suyaklarga oid
tibiotalaris, e	katta boldir va oshiq suyaklarga oid
timeo, ere 2	qo'rqmoq

tinctura, ae f	damlama
tolero, are l	tutmoq, ushlamoq
tonsillaris, e	bodomsimon bezga oid
tonsilla, ae f	murtak (bodomsimon bez)
totus, a, um	hammasi, butun, barcha
toxicus, a, um	zaharli, toksik
trachea, aef; trachys(yun.)	kekirdak
trachealis, e	kekirdakka tegishli
tracheobronchialis, e	kekirdak va bronxga oid
tractus, us m	yo'l, o'tkazuv yo'li
traho, ere 3	sudramoq
tragus, i m	o'tmoq, bo'lib o'tmoq
transfusio, onis f	quyish
transmuralis, e	devor orqali
transplantatio, onis f	transplantatsiya, ko'chirib qo'yish
transversalis, e	ko'ndalang
transversus, a, um	ko'ndalang
trapezium, i n	tapeziya
trapezius, a, um	trapeziyasimon
trapezoideus, a, um	uchburchak
trauma	trauma, shikast
tredecim	o'n uch
tremens, entis	qaltiroq
tremor, oris m	qaltirash
tres, tria	uch
triangularis, e	uchburchakli
triceps, cipitis	uchboshli
tricuspidalis, e	uch tabaqali
trigeminalis, e	uchtadan
triginta	o'ttiz
trigonum, i, n	uchburchak
triplex, icis	uchalla
tristitia, ae f	g'am, alam
triticum, i, n	bug'doy
tritrus, a, um	kukunlangan, qirilgan
trochanter, eris m	ko'st (troxanter)
trochantericus, a, um	ko'stga tegishli
trochlea, ae f	g'altak
trochlearis, e	g'altaksimon
trochoideus, a, um	quloq yumshog'i
trophicus, a, um	oziqlantiruvchi
truncus, i m	gavda, poya
tu	sen
tuba, ae f	nay
tubarius, a, um	bachadon nayiga tegishli
tuber, eris n	do'mboq, bo'rtiq

tuberalis, e	do'mboqga tegishli
tuberculum, i n	do'mboqcha
tubulus, i m	naycha
tueor, eri 2	himoya qilmoq, muhofa qilmoq
tum	shuning uchun
tumor, oris m	shish, shishganlik
tunica, ae f	parda
turcicus, a, um	turkcha
turpis, e	betartib
tussis, is f	yo'tal
tuto	xavfsiz
typhus, i, n (yun.)	ich terlama; tif

U

ubi	qayerda
ulcus, eris n	yazva, yara
ulna, ae f	tirsak suyagi
umbilicalis, e	kindikka tegishli
umbo, onis m	Kindik
uncinatus, a, um	qarmoqsimon, qarmoqsimon
undecim	o'n bir
undecimus, a, um	o'n birinchi
unguentum, i, n	malham
unguis, is m	tirnoq, tuyoq
unus, a, um	Bir
ureter, eris m; syn.ductus metanephricus	siydik chiqaruv kanali
uretericus, a, um	siydik chiqaruv kanaliga oid
urethra, ae f (yun.)	siydik chiqarish kanali
urethralis, e	siydik chiqarish kanaliga tegishli
urgens, entis	shoshilinch, urgent
urina, ae f	Siydik
urinarius, a, um	siydikka tegishli
Urtica, ae f	qichitqi o't
usque (acc bilan)	-gacha
ustus, a, um	kuydirilgan
usus, us	qo'llash, ishlatish; tajriba
ut	shuning uchun
uterinus, a, um	bachadonga tegishli
uterus, i m	bachadon
utilis, e	foydali
utriculus, i m	xaltacha (bachadoncha)
uvula, ae f	tilcha

V

vacuum, i, n	bo'shliq
--------------	----------

vado, ere 3	bormoq
vagina, ae f	1)qin, diloq 2)bachadonyengi
vaginalis, e	qinga tegishli
vagus, a, um	adashgan nerv
vallecula, ae f	kichik chuqurcha
vallum, i n	valik
valens, entis	sog'lom, bardam, baquvvat
valeriana, ae f	valeriana
valetudo, inis f	sog'liq
valva, ae f	klapan
valvula, ae f	kichkina klapan
vas, vasis n	idish, tomir
vascularis, e	tomirga tegishli
vastus, a, um	keng, serbar
vegetativus, a, um	vegetativ
vel	yoki
velociter	tezda, zudlik bilan
velum, i n	osilib turuvchi parda
vena, ae f	vena
venenum, i, n	zahar
venio, ire 4	kelmoq
venosus, a, um	venaga oid
venter, tris m	qorin, me'da
ventralis, e	1) ventral-old tomonda joylashgan gavdaning old yuzasiga qaragan,2) me'daga oid
ventricularis, e	qorinchaga oid
ventriculus, i m	qorincha
ventrolateralis, e	oldingi yonboshga oid
ventromedialis, e	oldingi medial
venula, ae f	kichkina vena
venus, eris n	muhabbat
ver, veris n	bahor
verbum, i n	so'z, birikma; fe'l
veritas, atis f	haqiqat
vermiformis, e	chuvalchangsimon
vermis, is m; syn. cauda cerebelli	miyachaning qurti yoki qurtchasi- miyachaning ikki pallasi o'rtasidagi tor o'rta qismi yoki qo'shuvchi massa
vernalis, e	bahorgi
verruca, ae, f	so'gal
versio, onis f	homilaning bachadonda burilishi
versus, a, um	boshqa tomonga yo'naltirilgan
vertebra, ae f	umurtqa
vertebralis, e	umurtqaga oid
vertex, icis m	cho'qqi

verto, ere 3	burilmoq, o'zgartirish
verum	to'g'ri
verus, a, um	haqqoniy
vesica, ae f	pufak
vesica fellea	o't pufagi
vesica urinaria	siydik pufagi
vesicoumbilicalis, e	qovuq va kindikka tegishli
vesicouterinus, a, um	qovuq va bachadonga oid
vestibularis, e	vestibulyar-labirint bo'sag'asiga oid; vestibulyar apparat-muvozanat a'zosi
vestibulum, i n	dahliz, yo'lak
vestigialis, e	qoladigan
vestigium, i n	iz
vestimentum, i, n	kiyim-kechak
veto, are 1	ta'qiqlamoq, ta'qiq qo'moq
via, ae f	yo'l
victoria, ae f	g'alaba
victus, a, um	g'olib, yutgan
video, ere 2	ko'rmoq, tomosha qilmoq
viginti	yigirma
villosus, a, um	tukli
villus, i m	tuk, mayda gajim
vinco, ere 3	g'olib bo'lmoq
vinculum, i n	boylamcha, bog'ich
vinum, i, n	vino
viola, ae f	nastarin
vir, viri m	erkak kishi
vireo, ere 2	kuchli bo'lmoq
virgo, inis f	parizod, qiz
viride, es n	ko'kat
viride(es) nitens(entis)	brilliant yashil
virtus, utis f	mardlik, kuch, jasurlik
virus, i, n	zahar, virus
vis	kuch, qudrat
viscera, um n pl.	ichki a'zolar
visceralis, e	visseral-ichki a'zolariga oid
viscus, eris n	ichki
visualis, e	ko'zga tegishli
visus, us m; visio, onis, f	ko'rish
vita, ae f	hayot
vitalis, e	hayotga oid, tegishli
vitaminum, i, n	vitamin
vitiosus, a, um	porokli
vitreus, a um	shishasimon
vivens, entis	jonli
vivo, ere 3	yashamoq

vivus, a, um	tirik, jonli
vocalis, e	ovozli, ovozga tegishli
vola, ae f	kaft
volaris, e	kaftga oid
volo, velle	xohlamoq, istamoq
voluptas, atis f	rohatlanish, zavqlanish
volvulus, i, m; syn.eilema, atis, n	ichaklar buralishi
vomer, eris m	dimog' suyagi
vomeronasalis, e	dimog' va burunga oid
vomerovaginalis, e	dimog' va qinga oid
vortex, icis m	cho'qqi
vox, vocis, f	tovush, ovoz
vulnus,eris n	jarohat

Z

zona, ae f	1)soha2)belbog'
zonula, ae f	belbog'cha, bog'ichcha
zonularis, e	belbog'chaga oid
zygoma, atis n	yonoq
zygomatocoalveolaris, e	yonoq va tish kataklariga oid
zygomatofacialis, e	yonoq va yuzga oid
zygomatofrontalis, e	yonoq va peshonaga tegishli
zygomatocomaxillaris, e	yonoq va yuqori jag'ga oid
zygomatocotemporalis, e	yonoq va chakkaga oid
zygomatocoorbitalis, e	yonoq va ko'z kosasiga tegishli
zygomaticus, a, um	yonoqqa oid

O'ZBEKCHA-LOTINCHA LUG'AT

A

abstsess, yiring to'planishi	abscessus, us m
adenogipofiz	adenohypophysis, is f
adenoidli	adenoideus, a um
adonis, tog' guli	adonis, idis m, f
annularis, e	1)xalqasimon; 2)nomsiz
adrenalin	adrenalinum, i n
adventitsial	adventitious, a um
aeron	aëronum, i n
aevit	aëvitum, i n
akademiya	academia, ae f
akromial	acromialis, e
akromiodumli	acromioclavicularis, e
akromion	acromion, i n
alkogol, spirt	alcohol, olis n
allergic	allergicus, a, um
aloe, sabur	Aloë
alopetsiya	alopecia, ae f

altey	Althaea, ae f
alveola	alveolus, i m
alveolar	alveolaris, e
amidopirin	amidopyrinum, i n
amidoxlorid	amidochloridum, i n
amil	amylum, i n
aminazin	aminazinum, i n
ammiakli	ammoniatum, a, um
amnion	amnion, i n
amorfli	amorphus, a, um
ampitsillin	ampicillinum, i n
ampula	ampulla, ae f
ampulali	ampullaris, e
amputatsiya, kesib tashlash	amputatio, onis f
analgin (dori)	analginum, i n
analiz, tahlil	analysis, is f
anamnez, xotirlash	anamnesis, is f
anastomotik	anastomoticus, a um
anastomoz	anastomosis, is f
anatomik	anatomicus, a um
anestezin (og'riqsizlantirish)	anaesthesinum, i n
anevrizma	aneurysma, atis n
angiologiya	angiologia, ae, f
anis	anisum, i n
ankiloz	ankylosis, is f
antibiotik	antibioticum, i n
antiseptik	antisepticus, a, um
aorta	aorta, ae f
aortaga oid	aorticus, a um
aortal	aortorenalis, e
apertura	apertura, ae f
aponevroz	aponeurosis, is f
apparat	apparatus, us m
appendikulyar	appendicularis, e
aql, ruh, qalb	animus, i m
aqlsiz	amens, entis
aritmiya	arrhythmia, ae f
arterial	arteriosus, a um
arteriola	arteriola, ae f
arteriolovenyular	arteriolovenularis, e
arteriovenoz	arteriovenosus, a um
arteriya	arteria, ae f
arteriyaga tegishli	arteriosus, a, um
artrologiya	arthrologia, ae f
assosiatsiya	associatio, onis f
astma	asthma, atis n

astmaga qarshi	antiasthmaticus, a, um
astmatik	asthmaticus, a, um
atlant	atlas , antis m
atlant ensali	atlantooccipitalis , e
atlant o'qli	atlantoaxialis , e
atlantli	atlanticus, a um
atropine	atropinum, i n
atsetilsalitsinli	acetylsalicylicus, a, um
avtonom	autonomicus , a um
axill	achilles, is (i, ei) m
achchiq	amarus, a, um

B

baland	altus, a, um
baxtli	beatus, a, um
bazal	basalis , e
bazalga tegishli	basilaris , e
bazal va umurtqali	basivertebralis , e
bazion	basion , i n
bachadon	uterus, i, m
bachadoncha (xaltacha)	utricleus, i, m
bachadonga tegishli	uterinus, a, um
begona	alienus, a, um
bel-dumg'aza tumshug'i	promontorium, i, n
bel va qovurg'a oralig'dagi	lumbocostalis, e
bel va orqa (beldan yuqori qism) oralig'idagi	lumbodorsalis, e
belga tegishli	lumbalis, e
bel sohasi	lumbus, i, m
belladonna(giyoh)	belladonna, ae f
belbog', kamar	cingulum, i, n
belbog'cha, bog'ichcha	zonula, ae f
belga tegishli	cingularis , e
benzilpenitsillin	benzylpenicillinum, i n
benzoate	benzoas, atis m
benzonaftol	benzonaphtholum, i n
bezga oid	biliaris , e
bezga oid	bilifer , era , erum
bezga oid	biliosus , a um
bifurkatsiya	bifurcatio , onis f
bilan	cum, et(predlog)
birlashtirish	con(n)exus , us m
birlashtiruvchi	conjunctivus , a, um
bir lahzali hushdan ketish	absentia, ae f
biriktirilgan	affoxus, a um

birinchi yordam	auxilium, i, n
borli	boricus, a, um
bo'shliq	cavum, i, n
bo'yin va ko'krakli	cervicothoracicus, a, um
bo'yinga tegishli	cervicalis, e
bosh	caput, itis n
boshcha	capitulum, i, n
boshli	capitatus, a, um
bet (yuz)ga oid	facialis, e
bosh miya o'rog'i	falx cerebri
boshqosimon	granularis, e
bo'gim	articulatio, onis f
bo'gimli,bo'g'imga oid	articularis, e
bo'lmaslik	absens, entis
bodomsimon	amygdaloideus, a, um
bog'lama	anthelix, icis f
boshqa	alius, a, um
bregma	bregma, atis n
broka	broca
bromide	bromidum, i n
bronx	bronchus, i m
bronx va o'pkaga oid	bronchopulmonalis, e
bronx va o'rtadevorli	bronchomediastinalis, e
bronx-qizilo'ngachga oid	bronchooesophageus, a, um
bronxial	bronchialis, e
bronxiola	bronchiolus, i m
burchak	angulus, i m
burchakli	angularis, e
burgut	aquila, ae f
buyrak usti	adrenalis, e
bukuvchi	flexor, oris m
bez	glandula, ae
burun	nasus, i, m
burunning qo'shimcha bo'shliqlari	sinus nasalis; syn.sinus paranasales
burma, ilang-bilang	gyrus, i, um
buyrak	gemma, ae f
buyraklar	renes, m, um
buyrak jomi	pelvis renalis;pyelos(yun)
buyrak yetishmovchiligi	insufficiencia renalis
buyrak toshi kasalligi	nephrolithiasis

D

daraxt	arbor, oris f
do'st	amicus, i m
do'stlik	amicitia, ae f

dugona	amica, ae f
--------	-------------

E

efir moyi	aether, eris m
efir moyli	aetereus, a, um
egarga qarshi	antitragicus, a um
egarga qarshi	antitragus, i m
egarga qarshi bog'lam	antitragohelycinus, a um
elastik, qayishqoq	elasticus, a, um
ellipsimon	ellipsoideus, a, um
emal qatlam	enamelum, i n
endokard	endocardium, i n
endokrin	endocrinus, a, um
endolimfa	endolympha, ae f
endolimfaga oid	endolymphaticus, a, um
endometriy	endometrium, i n
endonevriy	endoneurium, i n
endost	endosteum, i n
eng tashqi	extremus, a, um
eshitish	auditus, us m
eshitishga oid	acusticus, a, um
eshitishga oid	auditorius, a um
eshitishga oid	auditivus, a um
eski po'stloq	archeocortex, icis
etilga oid	aethylicus, a, um
etil	aethylum, i n
etilmorfin	aethylmorphinum, i n

F

faollashtirilgan	activatus, a, um
------------------	------------------

G

-ga; -da, uchun, -gacha	ad
g'adir-budur	asper, era, erum
g'adir-budurlik	asperitas, atis f
g'or	antrum, i n
guruhli	aggeratus, a um

I

ichmoq	bibo, ere 3
ikki barmoqli	bipennatus, a um
ikki bosh va elkali	bicipitoradialis, e
ikki boshli	biceps, cipitis
ikki me'dali	biventer, tra trum
ikkilangan	bifurcatus, a um
ikkitadan	bini, ae, a

isbot, fakt	argumentum, i n
ish-harakat, akt	actus, us m
ishqor	acidum, i n

J

jamlanma	accumulatio, onis f
jigar	hepar, atis n
jigargaoid	hepaticus, a, um
jigar gardishiga oid	hepatocolicus, a, um
jigar va 12 barmoq ichakka oid	hepatoduodenalis
jigar va me'daga oid	hepatogastricus, a, um
jigar va me'daostiga oid	hepatopancreaticus, a, um
jigar va buyrakka oid	hepatorenalis, e

K

kalla suyak	cranium, i, n
kasal (ot)	aeger, gri m
kasal, bemor (sifat)	aeger, gra, grum
katta yoshli, voyaga yetgan	adultus, a, um
kirish	aditus, us m
ko'tariluvchi	ascendens, entis
ko'tariluvchi muskul	arrector, oris m
kraxmal	amylum, i n
kvarts(alyumin-kaliyli)	alumen, inis n
kakao	cacao n
kalla gumbazi, qopqog'i	calvaria, ae f
kalla suyagi	cranium, i, n
kamera	camera, ae f
kamfora	camphora, ae f
kanal	canalis, is m
kanalcha	canaliculus, i, m
kapillyar	capillaris, e
kapillyar tomirli	choroidocapillaris, e
karbonat	carbonas, atis m
kardiovalen	cardiovalenum, i n
kaval	cavalis, e
kesishmali	chiasmaticus, a um
kiprik	cilium, i n
kiprikga oid	ciliaris, e
klirik	clanicus, a, um
klitor	clitoris, idis f
ko'kintir	coeruleus, a um
ko'mir	carbo, onis m
ko'r	caecus (cecus), a, um
ko'r ichakga oid	caecalis, e
ko'rlik	caecum (cecum), i n

kompleks	complexus , us m
konstriktor	constrictor, oris m
kontakt	contactus ,
konussimon	conicus , a um
konyugata	conjugata , ae f
kuchuk, it	canis, is m, f
kul rang	cinereus , a , um
kuzatuvchi	comitans , antis

M

markaz	centrum , i n
markaziy	centralis , e
markaziy o'rta	centromedianus , a, um
mavhum, abstrakt	abstractus, a, um
maydon	area, ae f
maymunjon	bacca, ae f
medial teri ostiga tegishli	basilicus , e
mehribon, rahmdil	bonus, a, um
mehr-muruvvat	bonum, i n
miya 2) bosh miya	cerebrum , i , n
miyacha	cerebellum , i , n
miyacha miyaga oid	cerebellomedularis , e
miyaga oid	cerebellaris , e
miyaga oid	cerebralis , e
miyachaning eski qismi	archeocerebellum, i n
muallif	auctor, oris m
murakkab	compositus , a um
murda	cadaver, eris n
muskul osti	axillaris , e
musobaqa	aemulatio, onis f

O

oldingi	anterior, ius
oldingidorsal	anteriodorsalis, e
oldingilateral	anteriolateralis, e
oldingimedial	anteriomedialis, e
oldingiventral	anterioventralis, e
oldirib tashlash	abortus, us m
olib tashlash	ablatio, onis f
oltin	aureus, a, um
oq	albus, a um
oq rangli	albugenius, a um
oqroq	albicans, antis
oqsil	albumen, inis n
orqa chiqaruvgaoid	analis, e
orqa chiqaruv yo'li	anus, i m

Orqachiqaruvdumga oid	anococcygeus, a , um
orqa chiqaruv-teriga oid	anocutaneus, a , um
orttirilgan	acquisitus, a, um
ovqat hazm qiluvchi	alimentarius, a, um

P

peshona	frons , frontis f
peshona va	frontopontinus , a ,um
peshona va ko'z yoshiga oid	frontolacrimalis , e
peshona va bazalga oid	frontobasalis , e
peshona va burunga oid	frontonasalis , e
peshona va chakkaga oid	frontoparietalis , e
peshona va qa	frontoethmoidalis , e
peshona va ustki jag'ga oid	frontomaxillaris , e
peshona va yonoqqa oid	frontozygomaticus , a ,um
peshona, chakka va ensaga oid	frontoparietooccipitalis , e
peshonaga oid	frontalis , e

Q

qalinlashish	agger, eris m
qadoqli	callosus , a , um
qo'shiq, ashula	cantus, us m
qopqoq, kosa	calyx , ycis f
qorday oq	candidus, a, um
qovurg'a	costa , ae f
qovurg'aga oid	costalis , e
qoziqli(tish)	caninus , a, um
qovurg'aostiga oid	hypochondricus, a, um
qovurg'aosti	hypochondrium, i, n
qorinostiga oid	hypogastricus, a, um
qorinosti	hypogastrium, i n
qanot	ala, ae f
qo'llamoq	adhibeo, ere
qo'shimcha (aksessuarlar)	accessorius, a, um
qo'shmoq	addo, ere
qoldiruvchi	aberrans, antis
qorin	abdomen, inis n
qoringa oid	abdominalis, e
quloq	auris , is f
quloq 2)quloq supراسي	auricula , ae f
1)quloqqaoid 2)supراسimon	auricularis , e
quloqchakkali	auriculotemporalis , e
quruq	aponeuroticus, a um
qush	avis , is f

S

san'at, madaniyat	ars, artis f
-------------------	--------------

saraton, rak	cancer, cri m
saratonli o'sma, rak	carcinoma, atis n
semiz	crassus , a , um
shilliqqurt	cochlea , ae f
shox	cornu , us n
Soch	capillus , i , m
supra	concha , ae f
sutemizuvchi	carina , ae f
suyak yemirilishi, kariyes	caries, ei f
sement	cementum , i , n
sisterna	cisterna, ae f
sevgi, muhabbat	amor, oris m
sevimli, aziz	amans, antis
sevmoq	amo, are
spirtli, alkogolli	alcoholicus, a, um
suv	aqua, ae f
suv yo'li	aqueductus, us m
suvli	aquosus, a um

T

tana	corpus , oris n
tanosil(jinsiy)a'zoga oid	sexualis, e
targ'il	striatus, a, um
taqim chuquri	poples, itis, m
taqimga tegishli	popliteus, a, um
targ'il tana	corpus striatum
tasodifiy, ikkinchi darajali	accidentalis, e
tasma	fastigiatus , a ,um
taz	coxa, ae f
teri	cutis , is
teri ostiga oid	subcutaneous, a,um
teri osti yo'g' kletchatkasi	panniculus adiposus
teriga oid	cutaneus , a , um
tilosti	hyoideus, a, um
til osti suyagidan pastga oid	subhyoideus, a, um
tirgovich, tayanch, suyanchiq	adminiculum, i, n; syn. sustentaculum
to'la	cavus , a um
tog'ayga oid	cartilagineus , a, um
toj	corona , ae f
tojga oid	coronarius, a, um
tosh, toshcha	calculus, i m
toshga oid yoki tosh hosil bo'lgan	calculosus, a, um
tovon	calx , calcis f
tovon suyagi	calcaneus , i , um
tovon suyagiga oid	calcaneus , a , um
tovon va kichik boldir suyagiga oid	calcaneofibularis , e

tovon va kubsimon	calcaneocuboideus , a um
ta'm, maza	gustus, usm
ta'mga oid	gustatorius, a, um
til va halqumga oid	glossopharyngeus , a, um
til va hiqildoqustiga oid	glossoepiglotticus , a, um
tizza, bukma	genu, us n
tizzacha	geniculum , i n
tizzacha	geniculum, i n
tizzaga oid	genualis, e
tizzali	geniculatus , a um
tugun (nerv)	ganglion, i i n
tugunlarga boy	gangliosus, a, um
tuxumdon	clunes , iumf
teng	aequalis, e
tepagaid	apicalis, e
teshik	foramen, inis n
teshikka oid	foraminalis , e
teshilgan	foraminosus , a , um
tola	fibra, ae f
tolalito'g'ayga oid	fibroarticulagineus , a ,um
tomoq, bo'g'iz	fauces, i um f
tortilmagan	flaccidus , a ,um
tub	fundus, i m
to'r qatlamiga tegishli	arachnoidalis, e
to'rsimon miya pardasi	arachnoidea, aef
to'sh	sternus, us, m
to'shostidagi	infrasternalis, e
toq, juft emas	azygos
tutqanoq	adnexa, orumn , pl

U

umrbod	aeternus, a, um
uzoqlashtiruvchi	abducens , entis
uzoqlashtiruvchi muskul	abductor, oris, m

Y

yarim	semi-
yarim kanal	semicanalis, e
yarim oy shaklidagi	semilunaris, e
yarim pardali	semimembranosus, a, um
yarim shar	hemispherium, i, n
yarim payli	semitendinosus, a, um
yarim doirali	semicircularis, e
yarim(chala) harakatchan bo'g'im	amphiarthrosis, is, f
yaqinlashtiruvchi	adductorius, a um
yaqinlashtiruvchi (m)	adductor , oris m

yelka	brachium , i n
yelka –bilakka oid	brachioradialis , e
yelka boshli	brachiocephalicus , a um
yelkali, yelkaga tegishli	brachialis , e
yelkaga tegishli	antebrachialis, e
Yil	annus, i m
yog'li	adiposus, a um
yoqimli, muloyim	amabilis, e
yordam	adminiculum, i n
yosh	aetas, atis f
yoy	arcus, us m
yoysimon	arcuatus, a um
yulduz	astrum, i n
yuqori orqaga oid	apicoposterior, ius
yuqori qism	apex, icis m

